MĂRTURII

NEPIERITOARE

MĂRTURII

Nespus de lungi și grele au fost, pentru flăcăii noștri, drumurile războiului. De necuprins în cuvinte a fost — și a rămas în suflete — durerea părinților, fraților și copiilor, nevestelor și logodnicelor celor plecați, însuflețiți de nobile idealuri, să lupte pentru pămîntul patriei, pentru libertatea noastră și a altor popoare. Și mulți, foarte mulți nu s-au mai întors...

Departe de vatra pe care s-au născut, și-au amestecat sîngele lor tînăr și cu brazdele străine, pentru ca pe ele să rodească copaci înalți, luminați de soarele păcii și prieteniei. Și dacă unii străini uită — sau se prefac a uita — ce a însemnat și cît de mari au fost jertfele noastre, pămîntul care a îmbrățișat trupurile luptătorilor și pe care se înalță atîtea monumente, obeliscuri, pietre tombale le păstrează amintirea pentru eternitate.

Înclinîndu-ne fruntea, înăbușindu-ne durerea, recitim în cartea mare a eroilor acelui război — ce și-ar fi întins umbra morții peste popoarele Europei încă multă vreme dacă nu s-ar fi aliniat în frontul luptătorilor antihitleriști și sutele de mii de ostași români: numai pe teritoriul țării vecine, Ungaria, au fost înhumate trupurile a 12 807 eroi români, în 478 de cimitire din tot atîtea localități, în 19 localități le cinstesc eroismul monumente dăltuite în piatră sau turnate în bronz. Pe pămîntul Cehoslovaciei, în 633 de cimitire din diferite localități sînt puse trupurile a 33 928 de militari români. În memoria lor au fost înălțate, în 76 de localități, 93 de monumente, obeliscuri, troițe, plăci și pietre comemorative, purtătoare de inscripții pline de recunoștință.

Dincolo de cifre, dincolo de inscripțiile lapidare, noi îi vedem aievea pe eroii noștri, pe viteji ostași români.

JEAN GHELIUC

1. Cuvinte simple, pornite din inimă, spre eternizarea memoriei ostașilor români căzuți în luptele pentru eliberarea Budapestei 2. Placă memorială cu numele eroilor ce și-au dat viața pentru eliberarea localității Pliesovce — Cehoslovacia 3. De gardă în cimitirul ostașilor români căzuți în luptele pentru alungarea hitleriștilor din capitala Ungariei 4. La Zvolen, ca și în numeroase alte localități din Cehoslovacia, își dorm somnul veșnic ostașii români căzuți în numele libertății

MĂRTURII

DESPRE ACEI ANI ÎNTUNECAȚI

Așternînd pe hîrtie aceste rînduri, mă gîndesc la generațiile mai tinere, la cei care vor urma, la copiii și nepoții mei care trebuie să știe, pentru că cei vechi se duc și faptele se petrec și se uită, patina vremii se așterne peste suferință și speranțe!

Eu, Vasile V. Petruț, fiu de țărani așezați din Văleni, în Țara Lăpușului, mă simt și astăzi, peste patru decenii, solidar cu cei aproape 2 milioane de fii ai neamului meu care, alături de alte sute de mii de maghiari, evrei, slovaci, au trăit patru ani de întuneric sub ocupația horthystă instaurată în partea de nord-vest a țării noastre prin odiosul dictat fascist de la Viena. 43 492 kmp udați de sudoarea și sîngele strămoșilor noștri au fost, în acea vară, a amputării României, la 30 august 1940, smulși din vechiul trunchi și aruncați, prin hotărîrea călăilor vieții, în noaptea istoriei. Cu greutatea durerii redeșteptate, m-am hotărît să reînviu acei ani cînd, adolescent fiind, am trăit marea dramă a poporului meu, oprimarea și ororile, smulgerea dreptului elementar de a te simți om în vatra părinților tăi. Ca român, n-am acuzat și nu pot acuza un popor cu care bunii mei, primitori cu oaspeții, s-au înfrățit adesea în truda cîmpului și în necazuri, cu care noi, comuniștii, toți oamenii muncii din patria noastră, onești și harnici, făuritori ai viitorului fericit al României socialiste, astăzi împărțim același crez neclintit, aceeași speranță de înțelegere între popoare, de pace și progres. Acuz un regim odios care a ucis anii tineri ai generației mele, care a întunecat cerul senin al toamnei frumoșilor bătrîni ai satului meu, stingînd zîmbetul copilăriei și înfiia vrajă a tinereții! Acuz, în numele demnității mele de om și a datoriei mele sacre de fiu al acestui pămînt, cele văzute, auzite și trăite, puține la scara istoriei, prea multe pentru o viață de om, și vreau ca, reamintindu-mi viața, anii umbriți ai adolescenței mele, ceva din durerea generației de ieri să fie transmisă prin cei de azi celor de mîine, pentru că, alăturat vocației muncii pașnice, noi, ca popor greu încercat aici, la poarta furtunilor istoriei, avem datoria de a nu uita niciodată nimic din cele trăite, de a nu uita tributul greu plătit de înaintași ca să rămînem ceea ce am fost și sîntem — români și oameni liberi în vatra moșilor și strămoșilor noștri.

Cine sînt? De unde vin? O eternitate mă desparte astăzi de coconul cu cămașă albă, ițari, pieptar și opincuțe, cu clopul pe frunte, cu nume împărătesc și cercel de argint în ureche, semn că eram sortit să fiu bărbatul care avea să ducă mai departe numele și datinile alor săi, de copilul care, cu ochii săi mari ațintiți asupra munților, codrilor și apelor, scruta, cu peste șase decenii în urmă, lumea, dornic să înțeleagă! Nedumeririle lui îmi sînt departe ca o poveste. Și totuși, privindu-mi nepoții, întrebările lor se redeșteaptă în mine, timpul se-ntoarce și amintirile încep să se depene.

Demobilizat din armata austro-ungară, tatăl meu trăise cu intensitate marea zi a sărbătorii naționale, ziua mult așteptată a Unirii, 1 Decembrie a lui 1918, numărîndu-l printre miile de români din Țara Lăpușului adunați în piața mare din tîrgul considerat loc de hotărîre a treburilor obștii încă din vremea cînd înaintașii lor veniseră în grabă să afle de ce munții buciumă încrîncenați și focuri se înalță spre cer, anunțînd primejdie spre cetățile marelui „duce" Menumorut și mai în jos, spre țara lui Gelu, aceste meleaguri ale haiduciei lui Pintea. Cu mîndră încrîncenare, îmi glăsuia tata în lungile nopți de iarnă nu despre Feți-Frumoși și zîne, ci despre zmei moderni care înlocuiseră buzduganul cu mitraliere și tunuri, reînviind pentru mine și viitorime povestea supraviețuitorilor acelor clipe, cînd dreapta bucurie le-a fost întinată. Zeci de morți și răniți au adăugat roșul lor sînge roșului de pe tricolorul Unirii, pentru că gloanțele unei unități de honvezi în retragere dinspre Băiuț au încercat, atunci, să schimbe cursul istoriei.

Un monument ridicat în piața din Tîrgu Lăpuș va aminti generațiilor viitoare masacrul pe care l-am trăit adesea în nopțile mele de copil, mereu mai înfricoșător, cu cît anii de suferință ai tatei, grav rănit în acea zi, se prelungeau, marcînd profund echilibrul vieții noastre de familie. Mereu suferind, fericit că dreptatea istorică se făcuse prin voința obștii neamului, dar neputînd uita niciodată, Victor Petruț s-a sfîrșit la numai 40 de ani, în martie 1938, cu sufletul greu de grija noastră în acele clipe cînd negrii nori de furtună păreau că vor să se abată asupra colțului nostru tihnit de țară. Îmi lăsa moștenire necazurile lui, povara întreținerii unei familii care număra, alături de mine, copil de 12 ani, trei surori, două mai mici, și o mamă bolnavă, prematur sleită de multele nevoi cărora le făcuse față, și datoria de a apăra neclintit tot ceea ce însemna al meu, de la amintirea înaintașilor care se jertfiseră pentru marea victorie românească al cărui nume îl purta, la codrii și apele noastre, la bătătura casei și rîsul cristalin al copilelor care-mi erau surori și al prietenilor de joacă, la oamenii satului, la tot ceea ce pentru mine însemna atunci România, Țara întregită.

S-a scris mult despre dramaticul an al amputării României, s-a scris și se va scrie, dar nimeni nu va putea așterne pe hîrtie, la adevărata dimensiune, ce am simțit atunci noi, mai mult decît ceilalți fii ai Țării, noi cei furați și batjocoriți la noi acasă! Cine ar putea descrie mai bine decît noi înșine, supraviețuitorii, uimirea, neliniștea, durerea și încrîncenarea noastră, sentimentul că întreaga lume s-a prăbușit, că însăși viața s-a oprit, că Dumnezeul dreptății nu există? S-a scris despre deposedarea românilor de bunuri, despre reîntoarcerea grofilor, despre măsurile de maghiarizare forțată, de dezarmare spirituală, de la interdicția de folosire a limbii populației autohtone și majoritare la închiderea sau încercarea de catolicizare și, respectiv, maghiarizare a bisericilor și școlilor, pînă la schimbarea forțată a numelor. Dar cine poate descrie ce putea fi în sufletul unui copil maturizat înainte de vreme? Am cunoscut și eu umilințele, insultele, arestul pînă la 10 zile la comandamentul de plasă pentru că aveam ghinionul să fi trecut de vîrsta de 12 ani. Eram apt pentru premilitărie, deci pentru ziua de ghionți și insulte, decretată de „instrucție" o dată pe săptămînă. Ca toți tinerii din comună, m-am instruit cu subofițerul rezervist Varga Lajos, măturînd, săpînd, întreținînd drumurile, muncind acolo unde ne trimitea. Cînd era „bine dispus", domnul „instructor" ținea să ne dezvolte și calitățile „spirituale", vorbindu-ne despre istoria și măreția de-

funcțiului Imperiu austro-ungar. Eram încă un adolescent și puteam să-i strig în față ceea ce toată lumea, tineri și bătrîni, gîndea — că o nedreptate istorică nu poate fi perpetuată, că țara noastră, care și-a plătit cu atîtea jertfe libertatea și Unirea, va scăpa de teroarea ocupantului. A ocupantului care ne obliga pe noi, tineri români, cu straiele noastre coborîte de pe Columnă, să purtăm bonetă, insigne și panglici în culorile drapelului horthyst și să preamărim, la fiecare 15 martie, în manifestări „artistice", organizate cu paramilitarii, gloria militară a celor ce fuseseră înfrînți de legiunile de moți ale craiului Iancu. Într-o astfel de atmosferă, cotat ca recalcitrant de autoritățile comunale, obligat să cîștig pîinea familiei, la începutul anului 1941 am intrat în marea familie a truditorilor de la întreprinderea minieră Răzoare, de lîngă Tîrgu Lăpuș. Obligat să lucrez aici zi-lumină la extragerea minereului de fier, expediat la Diósgyör pentru nevoile armatei cotropitorului, sau, în 1942, la construirea funicularului dintre Răzoare și Ileanda pe Someș, am cunoscut umilința și nedreptatea. Ca român, am fost supus, ca și ceilalți colegi, la cele mai grele munci. Înjurați și amenințați mereu pentru că nu înțelegeam de ce eram plătiți mai prost decît muncitorii a căror calitate unică în plus era aceea de maghiar, am trăit instituirea camuflajului total, perioada interdicției de circulație și de întrunire a mai mult de două-trei persoane. Interdicția de a vorbi românește, interdicția de a protesta, interdicția de a gîndi, interdicția de mișcare, mizerie, foamete, umilințe! Totul impus sub amenințarea unei corecții în localul cenderilor (csendőr) cu pană la ceafă.

Sub ploaia de insulte și umilințe ne rămînea speranța, o speranță ce creștea pe măsura înfrîngerilor suferite de trupele hitleristo-horthyste și a succeselor înregistrate de rezistența organizată în Ardealul ocupat. Fapte aparent mărunte pe planul derulării istorice, aceste succese aveau tot atîta răsunet în conștiințele noastre ca și marile izbînzi ale aliaților pe front. Astfel, o mare victorie am considerat-o eludarea ordinului de distrugere a bibliotecilor, a cărților în limba română, în fosta noastră plasă în care, din 37 de localități, 35 erau curat românești, maghiarii trăind alături de români doar în comuna Dămăcușeni și, în proporție de circa 25—30 la sută, în Tîrgu Lăpuș. Toate fostele biblioteci școlare au fost salvate, cărțile circulînd pe ascuns, din mînă în mînă, citite fiind noaptea, la lumînare. Alături de cărți, puținele aparate de radio salvate contribuiau la menținerea optimismului, la întărirea conștiinței spiritualității noastre. Știrile circulau din om în om și ne ajutau să descifrăm adevărul citind printre rîndurí comunicatele oficiale. Interdicția de adunare era practic eludată prin lanțurile umane care țineau populația în stare de alertă. Așa am aflat că în comuna Ciucea, în județul Cluj, apărea un ziar de 4 file, „Tribuna Transilvaniei", care reușea, dincolo de cenzură și în spatele articolelor ordonate, să strecoare adevăruri, menținînd treaz spiritul național. Ca mulți dintre tovarășii mei de muncă, am sacrificat o parte din mizera leafă lunară procurîndu-mi un abonament. El mi-a permis să descifrez, dincolo de declarațiile despre așa-zisele replieri strategice, importanța înfrîngerii de la Stalingrad și a deschiderii celui de-al doilea front în Europa. Am considerat, ca și ceilalți abonați, muncitori și țărani, că speranțele treze compensau din plin umilințele îndurate din partea „cenderilor", care ne suspectau de răspîndire de zvonuri, acuzîndu-ne de propagandă defetistă pentru simplul fapt că noi, oamenii simpli, urmăream presa. Eram însă români, și asta în ochii lor constituia o crimă. Neliniștea lor avea să sporească considerabil după declanșarea Revoluției la 23 August 1944 în România. Și aveam să fiu la un pas de moarte în acele zile pentru simplul motiv că citeam „Tribuna Transilvaniei", fiind ridicat și bătut de jandarmi sub acuzația că agit populația, că incit la rezistență. Poate nu înțelegeam prea bine atunci sensul cuvintelor, dar eram rezistent pentru că mă născusem român și toți fiii națiunii de pe pămîntul cotropit au încercat, în vechea tradiție de luptă a țăranimii, să reziste ocupantului, reînviind formele de luptă ale înaintașilor, de la sabotarea uneltelor și a producției la părăsirea satelor, fuga în codri sau peste nedreptul hotar, în România. Atît la mină, cît și la funicular, ne străduiam să defectăm mașinile, să întîrziem reparațiile și transporturile. Descoperiserăm astfel că, introducînd în mașina de concasat o piatră rezistentă de formă alungită, puteam bloca toate ciocanele concomitent și opri motorul. Sarcina mea și a consătenilor mei Vele Vasile, azi cantonier pensionar, Vlașin Gavril, Butuza Ion și Alexe Ion, azi mineri pensionari, era să pregătim pietrele și să convingem pe cei mai puțin curajoși să acționeze. Motoarele se blocau zile întregi și zile întregi așteptam cu sufletul la gură să fim ridicați, dar, spre cinstea sa, mecanicul șef, un muncitor maghiar, pe nume Mâșcanu Ianoș, din Tîrgu Lăpuș, nu ne-a denunțat niciodată.

Întîmplări mărunte, fapte de viață care conturau însă caracterul dîrz al unui popor harnic și cinstit, dornic să trăiască liber la el acasă! Apropierea momentului eliberării noastre avea să precipite lucrurile o dată cu schimbarea propriului nostru statut. La începutul lunii august 1944 nu mai eram considerați mobilizați pentru lucru în cadrul unei întreprinderi care satisfăcea nevoile industriei de război horthyste. Primiserăm ordin de mobilizare. În urma hotărîrii tovarășilor mei am fost desemnat să protestez pe lîngă inginerul Besquit Rudolf, care, în lipsa directorului, chemat de urgență la Budapesta, preluase conducerea lucrărilor. Eram, oricum, un om însemnat în ochii autorităților deoarece, la ultima serbare organizată cu premilitarii, în martie 1944, în comuna Rohia, îndrăznisem să arborez la bonetă cocarda tricoloră românească. Întreaga regiune era tixită de trupe germane, astfel că m-am strecurat destul de greu pînă la domiciliul acestuia, aflat la peste 20 de km, în comuna Ileanda. S-a dovedit un om de înțeles atunci cînd i-am comunicat că noi, cei aproape 30 de concentrați români care de trei ani lucram pentru întreprindere, refuzăm să ne prezentăm la Cercul teritorial militar Beclean. Deși a refuzat să intervină pentru noi, argumentînd că, în condițiile create de retragerea trupelor germano-horthyste de pe front „totul e dat peste cap", a acceptat să păstreze ordinele noastre de chemare pentru a ne da posibilitatea să ne disculpăm față de jandarmi sub pretextul că nu am fost anunțați oficial. Părea un om care renunțase la iluzii. Privea înfrîngerea Axei ca lucru cert, astfel încît s-a simțit în măsură să-mi declare zîmbind, pe un ton detașat, că el personal nu se va retrage și că „lucrările le vom continua cu bolșevicii". Fatalism sau conștiință clară a culpabilității, urmată de remușcări și dorința de a repara ceea ce se mai poate? Cine știe?

Se știe apoi că, pe lîngă cei integrați în unități combatante, majoritatea românilor valizi au fost mobilizați în subunități de muncă forțată, purtînd drept uniformă propria îmbrăcăminte, boneta și brasarda de pe mînă indicîndu-i drept români, candidați la sclavajul modern travestit în scripte în haină militară. Printre cei ce au trăit coșmarul săptămînilor de lucru inuman la poduri și fortificații, sub permanenta amenințare cu moartea, s-au numărat și unchii mei, Petruț Vasile din Văleni și Gherman Vasile din Fintinele. Au făcut și ei parte din rîndul miilor de români care, înfruntînd armele ocupantului, au dezertat, trăind în „codrul frate cu românul", ascunzîndu-se peste un an de zile, ca sălbăticiunile hăituite, pînă la stabilizarea situației, după trecerea frontului în Ardealul de nord. Iar eu am fost unul dintre zecile de tineri care au făcut atunci oficiul de curieri, ținînd în contact grupurile acestor dezmoșteniți ai soartei — care știau că o dată încăpuți pe mîna horthyștilor îi așteaptă tortura și ștreangul — cu lumea pașnică a satelor lor, ducîndu-le merinde și vești dătătoare de speranțe despre evoluția frontului. O dată cu știrea căzută ca un trăsnet asupra ocupantului, a izbucnirii revoluției la București, deși se interzisese părăsirea localităților, începuseră să circule însă și altfel de vești, înfricoșătoare. Vești despre schingiuiri și omoruri bestiale, despre sate arse, despre masacre, care nu mai puteau însă întuneca bucuria apropiatei eliberări. În mod cert, autoritățile intraseră în panică și întreaga bestialitate a celor ce „hotărîseră că ne sînt superiori ieșise la suprafață, de sub spoiala de educație și cultură, de frică. Frică de noi, de propriile fapte, de trupele române eliberatoare.

mărturii

Ocupantul și cozile sale de topor, din rîndul minorităților conlocuitoare, uitaseră de discursuri, prelegeri asupra propriei importanțe și proiectelor de viitor. Se întreceau în a-și încărca lucrurile jefuite în cei patru ani de teroare, pregătindu-le evacuarea spre Ungaria, ucideau oameni lipsiți de apărare, din furie neputincioasă pentru ca, o dată surprinși de apariția unităților eliberatoare, să încerce să-și schimbe părul ca lupul din poveste, lepădîndu-și hainele și armele compromițătoare, ascunzîndu-se, înălțînd din mers o găunoasă frazeologie democratică ce avea să permită unora să poată comite în continuare crime, să terorizeze pe necăjitul țăran român, în numele noii ordini, așa cum o făcuseră servind-o pe cea veche. Noi, românii, tineri și bătrîni, ne primeniserăm straiele și casele, copseserăm pîinea și așteptam cu sufletul ușor sosirea armatei române, a cărei apropiere o simțeam, după respingerea contraofensivei germano-horthyste, prin numărul tot mai mare de dezertori unguri pescuiți de oameni prin podurile caselor. A urmat pentru noi, cei răpiți prin odiosul dictat fascist de la Viena, eliberarea, reînviind clipele de împlinire ale vremurilor lui Mihai, domnul tuturor românilor, și ale anului revoluționar 1918, apoi instaurarea guvernului Petru Groza, la scurtă vreme după acel memorabil 6 Martie 1945 autoritățile noastre revenind în Ardealul de nord. Reunificată, liberă, patria se pregătea să-și vindece rănile pricinuite de război, înaintînd sărbătorește pe drumul revoluției, pe calea trasată de Partidul Comunist Român, a făuririi socialismului și comunismului.

General-colonel (r) VASILE PETRUȚ

ILUMINĂRI

1. ÎMBRĂȚIȘARE

Noaptea s-a destrămat brusc, fîșiile întunericului pluteau ca un penaj negru, vînzolit, și cădeau undeva, în îmbucătura de foc a explozillor ce ferestruiau zarea cu tăișuri de roșu incandescent.

În tranșee era atît de cald de parcă răscolise cineva tot jarul unei vetre; fumul înecăcios și mirosul corosiv înăbușeau respirația; totul părea a fi înghițit de lacoma gură a unui crater de vulcan în plină erupție. Numai ostașul din tranșee, cu mîinile încleștate pe pușca mitralieră, încinsă pînă la refuz, nu lua în seamă clocotul în care era cufundat; părea înmărmurit și numai ochii arși de nesomn și fierbințeală se mișcau cînd într-o parte, cînd în cealaltă, scrutînd întinderea cîmpiei din față.

În spatele său se afla așezarea pichetului și, mai la vale, malul pe sub care clipoceau apele Dunării. Și din nou exploziile zguduiau pămîntul; uruitul șenilelor ce frămîntau terenul se auzea din ce în ce mai aproape, crucea încîrligată de pe blindajul tancului venea amenințătoare peste el. Și grănicerul apăsă pe trăgaci, poate că nici nu încetase o clipă s-apese... dar tancul venea, se prăbușea peste el, ca un monstru. Atunci brațul ostașului s-a arcuit fulgerător, ca un zbor de șoim, ca o înclinare de stejar... și craterul vulcanului l-a înghițit, tancul se topea în propria-i lavă, mistuit de flăcările iscate de mica, însă necruțătoarea grenadă.

Și tancul hitlerist n-a trecut! A rămas ca un rug, lîngă poteca șerpuind spre pichet.

Ostașul s-a ridicat, pentru atît a mai avut puteri, și pașii l-au dus lîngă piatra cu muchiile aproape rotunjite de vînturi șfichiuitoare. Numai pînă acolo a putut ajunge. A întins brațele, îmbrățișînd borna de hotar.

Așa l-au găsit tovarășii săi, în zori, cînd peste plaiurile patriei se revărsau luminile lui August eliberator...

2. DRAPELUL

A căzut la poalele munților Tatra, secerat de gloanțe, sfîrtecat de schije, ars de explozie. N-a putut fi recunoscut, nu se știa cine era ostașul acela care a cucerit cazemata fascistă și i-a alungat pe hitleriști din satul montan. Locuitorii au presărat peste el jerbe de brad. Dar nimeni nu putea pomeni numele eroului necunoscut, nici un locuitor al satului eliberat nu știa cine era cercetașul care s-a jertfit pentru ei.

Curînd au sosit însă și ostașii batalionului. Peste cercetașul căzut la datorie a fost așternut drapelul tricolor. Și drapelul i-a redat identitatea. Atunci oamenii locului au aflat cine era eroul lor: un ostaș român.

3. CASCA ȘI TRANDAFIRII

Poate că nu fiecare pricepea pe deplin ceea ce urma să se întîmple în zori, dar nu era vreme pentru explicații, sînt momente cînd inima deslușește cu o clipă mai degrabă decît rațiunea, iar ostașii companiei înțeleseseră chiar din secunda în care le fusese adus la cunoștință ordinul de luptă că nici un car blindat hitlerist nu trebuia lăsat să treacă.

Orele erau numărate, aveau un preț ce nu putea fi dinainte calculat, în nici un chip, deoarece prețul lor s-ar fi putut vedea abia după cîștigarea bătăliei. Și flăcăii aceia, viguroși ca stejarii pădurilor noastre, iuți asemenea izvoarelor ce-și taie drum printre bolovănișuri, toată noaptea au săpat tranșee, întărindu-și poziția cu o înverșunare dincolo de omenescul posibil.

Cînd întîiul huruit de șenile spărsese liniștea acelui revărsat de lumină, alungînd licărul stelelor, ochii lor, împovărați de nesomnul nopții cumplite, rămăseseră singurii luceferi sclipitori sub arcada unei zile de august. Și carele blindate veneau, veneau... O explozie le zăgăzuise trufașa cutezanță, apoi alta... Fumul se învălătucea pînă sub parapetul ce proteja tranșeele.

Cu palmele arse de fierbințeala armelor încinse pînă la trandafiriul incandescent, ostașii români trăgeau... trăgeau... Carele blindate deveneau înspăimîntătoare ruguri, apoi nimic nu mai putea fi deosebit din uriașul caier de foc și piclă... Și totuși... ochii! Ochii ostașilor străluceau plini de dîrzenia voinței de a izbîndi, ca niște luceferi de nemuritoare cutezanță. Străluceau în mod deosebit poate și din pricina reflexelor incandescente ale țevilor armelor, încinse ca niște trandafiri aprinși.

La numai un an de la încleștarea aceea, pe locul unde se desfășurase cumplita bătălie, pe parapetul din fața

unei tranșee, zăcea o cască plină cu pămînt în care se ramifica o tufă de trandafiri, cu flori ce-și rotunjiseră petalele catifelate și împurpurate ca buzele fecioarelor sau ca sîngele bravilor ostași români căzuți la datorie. Apoi, vînturile anilor au adunat pulberi peste pulberi și sub casca aceea crescuse o movilă, din ce în ce mai mare, ca o colină, împreunată de tufele trandafirilor. În jurul acelei coline s-au înălțat construcții impunătoare, blocuri de locuințe, dar nimeni nu s-a atins de locul ce își dobîndise renumele de „trandafirii eroilor". În fiecare vară, perimetrul acela plin de mireasma trandafirilor este un colțișor de odihnă și plimbare pentru cei tineri și vîrstnici, de joacă pentru copii. Și cu toții admiră frumusețea trandafirilor. Dar, înainte de a îmboboci primul trandafir, mai întîi fuseseră spinii...

4. NEMURIRE

ILUMINĂRI

Privesc în întuneric și ochii nu mi se pot obișnui cu bezna deasă ca smoala. Nicăieri nici o licărire de lumină, nici o scînteiere de stea. Vîntul miroase a ozon. Pădurea respiră ca o vietate fantastică, deoarece altfel de unde vine această aromă îmbătătoare? Mai fac cîțiva pași și mă opresc lîngă trunchiul bradului singuratic. E bătrîn neclintitul străjer. Coaja i s-a curățat de tot și a rămas tulpina netedă ca un obraz. Norii s-au mai risipit și luna, crăiasa, s-a arătat pe cer. Razele de argint poleiesc tulpina, și bradul pare o torță luminînd de pe înălțimi povîrnișul de cremene. Cunosc acest brad de cînd am executat marșul acela montan cu întreaga companie. E același ca și legenda despre el. L-a sădit acolo, sus, unde stînca începe să fie golașă și vulturii își fac cuiburi, un strănepot de plăieș. Și bradul nu s-a ofilit, cum credeau unii. Și-a întins rădăcinile, săpîndu-și cu ele loc printre pietre. Poate au dat de un izvor ascuns, cu apă vie, și de aceea nu s-au uscat. Sau poate că așa e pămîntul nostru, făcut să crească brazii unde nici legea firii nu îngăduie. La rădăcinile lui și-a dat sufletul, atins de gloanțele vrăjmașe ale unei patrule hitleriste, în vara fierbinte a anului 1944, ostașul care a avut de apărat muchia aceea de stîncă. L-au îngropat lîngă bradul solitar și cineva a încrustat adînc, cu tăișul baionetei, pînă dincolo de scoarță: ION — 44. Prenumele soldatului și anul cînd a căzut la datorie au crescut o dată cu tulpina, lățindu-se cît ține trunchiul. Și Ion a rămas prenumele bradului. Vorbim de el ca de o ființă apropiată, cunoscută nouă, ostașilor din companie. Zicem deseori: „M-am deplasat pînă la reperul Bradu Ion". Sau „Semnalul acela luminos a țîșnit de la reperul Bradu Ion". Expresii cotidiene, ca și cum bradul ar fi în evidența subunității, ar face parte din efectivele ei, s-ar număra printre ostașii noștri. E bradul acesta un fel de observator neclintit, așezat pe înălțime, cu adînci rădăcini în glie. E ca o santinelă într-o continuă stare de veghe, cu personalitatea lui, cu amintirea celui ce i-a încredințat pentru totdeauna prenumele, spre nemurire.

GHEORGHE CUMPĂTĂ

TRANSILVANIA

Transilvania —
zvîcnetul sîngelui meu
necuprins
pasărea plugului
și-a făcut cuibul
în casa albastră a ta
peste apele și arborii tăi
— pot să jur! —
niciodată n-a nins
decît cu zăpezi
de lumină și stea.
Transilvania —
sunetul limpede
al graiului meu,
numele tău
fîntînă de lacrimă este,
cine-a trecut desculț
prin diminețile tale
te visează mereu
și pe sub pleoapele rîurilor
se coboară-n poveste.

EUGENIU NISTOR

UN OM ÎNTRE ARME ȘI VERS

AUREL MARIN

Aurel Marin se înscrie printre poeții deceniului 4 al secolului XX. Ofițer de profesie, el se dedică în același timp și creației literare, pentru care are o adevărată chemare. Începînd cu anul 1933 publică: volumul de versuri Lumini *(Editura Cronicarul),* urmat de Yodler *(Ed. Frize, 1935),* Intrarea în pădure, *cu cinci gravuri în linoleum de B. Robyczka (Ed. Iconar, 1936),* Versuri *(Ed. Țara Bârsei, 1937),* Poezii din Țara Bârsei, *1938,* Însemnări de vacanță *(Ed. Frize, 1939),* Însemnări despre lume, prieteni și moarte *(Ed. Fundația pentru literatură și artă, 1940), premiat de Academia Română,* Viața în munți *(Ed. Frize, 1940),* Moartea lui Pan *(Ed. Gazeta Transilvaniei, 1941),* Sonete *(Ed. Gazeta Transilvaniei, 1942),* Comentarii critice *(Ed. Gazeta Transilvaniei, 1942).*

Poeziile ce le încredințăm spre publicare Almanahului oștirii sînt inedite și provin din oferta soției sale, care le-a donat Muzeului Literaturii Române. După cum se vede, versurile exprimă sentimentele și emoțiile poetului în fața războiului, care nu înseamnă nimic altceva decît moarte, angoasă și înstrăinare de tot ceea ce e viață și bucurie, înțelese prin pace. Caietul din care desprindem aceste versuri poartă titlul „Carnet de campanie", *subintitulat și* „Note lirice de pe front" *– versuri dactilografiate de soția sa după moartea eroică a poetului și legate între coperți de carton, datate 1942. Poetul, pe timpul războiului, cît a luptat, pînă la ultima suflare, (avea gradul de căpitan) mort la Predeal în 1944, obișnuia ca între pauzele luptelor să consemneze în caiete evenimentele ce se petreceau alături de el, odată cu el. Pe lîngă aceste versuri dominate de mult umanism, de raze de speranță, manuscrisele lui Aurel Marin mai conțin și multe note în proză, deosebit de mișcătoare, note de pe front.*

Ne facem o datorie de inimă și conștiință din a încredința tiparului cîteva din versurile inedite ale ofițerului-poet Aurel Marin.

ILEANA ENE

ÎNCETE SVONURI

Încete svonuri peste capete se pierd.
Trece moartea fără grabă printre grîne,
Poate unul obosit va mai rămîne
Să-l ajut, pe frunte să-l desmierd.

Pînă nu-l găsește, să-l ajung,
Să-i acopăr rănile cu mîna.
Dacă nu l-ar lua cu anasina!
Stelele-l rănesc și îl străpung.

Dar nu-l aflu și tot umblu fără rost
Și cum trec pe gînduri, fără grije
De vuit de gloanțe și de schije,
Parc-aș merge ca să schimb un om, în post.

AȘA

Așa, întins pe targă, la ceasurile triste,
Între coloane albe de tinere-i adus
Și ochii lor, atîția, deodată l-au supus
Și brațele suave tot flutură batiste.

O mînă îl ridică ușor de subțioară
Și sînul se atinge ori nu de pieptul lui?
Desface pansamentul înlănțuitului
Și rana-n piept adîncă, a încetat să doară.

Ce liniște ciudată, de ea îi este teamă!
Strînge grenada, arma e gata pentru tras.
Foc! Din încărcătoare nimic n-a mai rămas
— De ce-a-nceput ostașul, în svîrcoliri, să geamă!

Cînd ochii și-i deschide o clipă, i se pare
Că s-a oprit de-a dreptul acolo sus, în cer,
Și, ca să nu se șteargă acest unic mister,
Călcînd pe vîrfuri, sora, aerian, dispare.

NOI INTERPRETĂRI ALE ACȚIUNII „ULTRA"

Timpul scurs de la încheierea ultimei conflagrații mondiale nu a estompat deloc interesul purtat acestei uriașe confruntări militare, care a implicat suprafețe imense ale întinderii terestre și ale oceanului planetar, sute de milioane de oameni, cheltuieli fără precedent. Încă se mai detaliază – avîndu-se la dispoziție nu doar un instrumentar sofisticat pentru cercetarea științifică, dar și beneficiindu-se de deschiderea arhivelor unor mari state protagoniste – pagubele provocate, contribuția avută de un stat sau altul în obținerea marii victorii asupra nazismului. În Iugoslavia sau în R.F. Germania, în Franța sau în Uniunea Sovietică sînt încă judecați și condamnați criminali de război naziști. În Franța, de pildă, judecarea „călăului din Lyon" fostul gestapovist Klaus Barbie, a „mobilizat" peste 1 000 de ziariști și circa 350 de polițiști pentru paza deținutului, adăpostit în sala judecății de o cușcă de sticlă incasabilă. Organisme internaționale specializate continuă încă acțiunea de depistare a altor naziști acuzați de crime, ascunși la sfîrșitul războiului în cutare stat sud-american (cazul Klaus Barbie este concludent) și intrați cu vize în regulă – furnizate de serviciile secrete – chiar în S.U.A. În memoria multor oameni stăruie viu și chinuitor ororile războiului, lipsurile inimaginabile care l-au însoțit, pierderile de vieți omenești pe care le-a provocat, rănile adînci și necicatrizabile ce mai dăinuie încă în suflete.

Așadar, în existența fizică a multora dintre protagoniștii conflagrației rezidă una din explicațiile majore ale interesului crescînd față de ceea ce a însemnat cel de-al doilea război mondial. Altele ar putea fi cantonate și depistate în domeniile politic – actuala configurație de putere pe plan mondial își are originea în înțelegerile intervenite între marile puteri în timpul și la sfîrșitul conflictului –, economic – ordinea actuală se revendică de la aceleași înțelegeri perfectate atunci cu aceiași parteneri –, științific – multe din ramurile de vîrf ale industriei de azi își au începuturile în acei ani de uriașă încordare a puterilor spiritului științific etc.

Un interes aparte, constant sporit îl reprezintă fața ascunsă a conflictului, confruntarea la fel de dură, ca și cea de pe cîmpurile de bătălie, derulată pe „frontul din umbră", pentru a utiliza o sintagmă deja comună care desemnează războiul dintre serviciile de informații ale beligeranților. Richard Sorge sau „Orchestra roșie", „Enigma" ori amiralul Wilhelm Canaris sau Cicero sînt deja subiecte clasice ale literaturii consacrate războiului secret desfășurat în 1939–1945. Un număr uluitor de cărți științifice sau literare inspirate de fapte reale, memorialistică, filme de mare succes, colocvii științifice internaționale sînt destinate să detalieze un episod sau altul al „frontului din umbră", familiarizînd deopotrivă publicul larg cu un subiect ce pare a fi inepuizabil.

Cum este și firesc, într-o asemenea masă uriașă de informații nu lipsesc controversele. Alimentate atît de faptul – pomenit deja – că, la 25, 30 sau 40 de ani, diverse arhive dezvăluie taine pînă atunci îngropate privind o seamă de operațiuni ale războiului secret, cît și de împrejurarea că, astfel stimulați, protagoniști sau participanți la evenimentele de atunci iau poziție, se confesează, publică memorii.

Rezultatul? Selecționăm un episod în care noua informație abundent adăugată în anii din urmă este angajată în limpezirea adevărului. În ce măsură reușește s-o facă lăsăm cititorul să aprecieze. Să notăm, doar, că adeseori se caută senzaționalul și că „demitizarea" este deja o modă căreia i se jertfește nu rareori acuratețea științifică.

Coventry: un oraș sacrificat deliberat?

Unul din cele mai „calde" momente ale celebrei „bătălii a Angliei", cînd forța aeriană germană s-a angajat într-un gigantic efort distructiv destinat să favorizeze debarcarea forțelor proprii în Marea Britanie, îl constituie, neîndoielnic, bombardamentul Luftwaffei asupra orașului Coventry. În noaptea de 14 noiembrie 1940, orașul englez Coventry a fost ținta a 449 de avioane de bombardament germane, care au provocat victime omenești și pagube fără precedent.

În directiva nr. 17 din 1 august 1940, Hitler ordonase ca „Forța aeriană germană să utilizeze toate mijloacele disponibile pentru a distruge aviația de luptă britanică cît mai curînd posibil. Atacurile vor fi dirijate întîi de toate împotriva unităților luptătoare, infrastructurii aviatice la sol a R.A.F.-ului, iar apoi, contra industriei aeronautice, inclusiv asupra fabricilor producătoare de armament antiaerian". Din acest punct de vedere, Coventry era o țintă ideală pentru Luftwaffe, întrucît aici era masată o bună parte din industria aeronautică britanică, iar un atac reușit putea să priveze R.A.F.-ul de așteptatele avioane de vînătoare tip „Spitfire".

Controversa în jurul episodului Coventry a început în 1974, cînd englezul F.W. Winterbotham a publicat cartea sa intitulată „Ultrasecret". Sub acest nume codificat era desemnată activitatea remarcabilă desfășurată de „școala de cod

și cifru" de la Bletchley Park în descifrarea mesajelor codificate de germani cu mașini „Enigma", iar Fred Winterbotham, autorul cărții mai sus-citate, fusese în perioada episodului Coventry ofițer de legătură al Serviciului Secret englez pe lîngă „școala" de la Bletchley. Evidențiind cu documente că mașinii de cifrat germană „Enigma" îi fuseseră pătrunse tainele de către serviciile specializate engleze, conchide că Londra avea astfel posibilitatea să cunoască prin decriptările făcute comunicările ultrasecrete ale comandamentelor militare de înalt nivel ale inamicului german.

Winterbotham afirmă tranșant că britanicii au cunoscut din după-amiaza de 14 noiembrie ținta atacului Luftwaffei din noaptea următoare. El sugerează astfel că Londra a fost pusă în fața unei dureroase alternative: fie să ia măsurile cuvenite de evacuare a populației civile din Coventry și să întărească rapid apărarea antiaeriană a orașului, fie să nu întreprindă aceste măsuri și să lase lucrurile să decurgă ca și cum n-ar fi fost în posesia acestei informații vitale. Dureroasa alternativă era determinată — sugerează Winterbotham în continuare — de necesitatea de a păstra secretul ținut cu atîta strășnicie de britanici: posibilitatea pe care o aveau de a descifra comunicările germane codificate cu mașina „Enigma". În virtutea acestei logici, măsurile suplimentare de contracarare a atacului aerian german ar fi atras atenția Berlinului, care putea realiza astfel că englezii au „cheia" cifrului lor; pe de altă parte, Londra nu se putea lipsi de informațiile vitale pe care le oferea „școala de la Bletchley" și deci era necesară protejarea acestei surse informative, chiar prin intoxicarea inamicului, fie și cu prețul unui număr sporit de victime din rîndul populației civile și al unor pagube materiale importante.

Miza era de importanță covîrșitoare în perspectiva desfășurării în continuare a războiului, care se anunța a fi de durată. Merita oare un cîștig minim pe termen scurt sacrificarea unor posibile succese importante pe termen lung?

În cartea sa, Winterbotham adaugă că a telefonat numaidecît la reședința oficială a primului ministru britanic Winston Churchill în legătură cu informația dobîndită privind iminentul atac aerian german asupra orașului Coventry: „Am vorbit cu secretarul personal al lui Churchill și i-am spus ceea ce s-a întîmplat". În continuare, apreciază că Churchill a fost confruntat cu o hotărîre de cea mai mare însemnătate: „Era genul de decizii supreme care uneori trebuie luate la cel mai înalt nivel în cursul războiului".

Cărți ulterior apărute și consacrate pe larg „războiului secret" în ultima conflagrație mondială consolidează aserțiunile lui Winterbotham. Astfel, americanul Anthony Cave Brown, în cartea „Platoșa minciunilor" („Bodyguard of Lies"), conchide pe baza studiului materialelor arhivistice că, într-adevăr, Churchill a avut de luat în cazul Coventry o dureroasă decizie: „Dacă nici o măsură extraordinară de apărare nu se lua pentru a proteja Coventry, atunci nu se putea da măcar un avertisment confidențial autorităților civile, serviciilor de pompieri și spitalicești că orașul lor urma să fie atacat cu asemenea forțe? Nu trebuia ca populația orașului, bătrîni, tineri, cei imobilizați în spitale, să fie evacuată? La toate aceste propuneri, Churchill a spus nu, nu trebuia să fie nici o evacuare și nici un avertisment". Așadar, și A. Cave Brown împărtășește ipoteza că primul ministru britanic a fost încunoștiințat de iminența atacului german asupra orașului Coventry — el spune „cu cel puțin 48, posibil chiar cu 60 de ore înainte" — și că decizia lui a fost fermă: protejarea acțiunii „Ultra". El adaugă: „o decizie tragică pentru Churchill, dar singura posibilă".

Un an mai tîrziu, alt partizan al acestei ipoteze, pe cît de îndrăzneț pe atît de atrăgătoare și care dezvăluie gradul înalt al implicării informațiilor furnizate de serviciile secrete în cele mai grave decizii de război ale conducerii politice a unui stat, William Stevenson a publicat în 1976 lucrarea „Un om numit Intrepid". Și el este ferm: Churchill a știut despre atacul asupra orașului Coventry: „numele țintei a fost adus la cunoștință lui Churchill la cîteva minute după decizia lui Hitler". Alternativa cu care a fost confruntat Churchill este schițată rapid: „Dacă primul ministru evacua Coventry, așa cum ar fi dorit din toată inima s-o facă, ar fi însemnat să spună inamicului că i-a știut planurile... Dacă cetățenii nu erau avertizați, mii dintre ei urmau să moară și să sufere".

„Sonata lunii" în ediție 1986

Dar recent... lovitură de teatru. Ipoteza care dobîndise atîta notorietate, credibilă și fundamentată fie de protagoniști de marcă ai „războiului secret" (Winterbotham și Stevenson), fie de cunoscători avizați ai arhivelor acestuia (A. Cave Brown) este spulberată. Autorul este Nigel West, ziarist și istoric militar, care a publicat cartea intitulată „Firul amăgirii", consacrată în întregime relefării „adevărului relevat de cele mai recente informații disponibile" privind „miturile spionajului în cel de-al doilea război mondial".*

Care este teza principală a acestui nou protagonist pe frontul istoriografic al „războiului secret"? El afirmă că Churchill nu a fost confruntat niciodată cu „decizia dureroasă" în cazul Coventry: „documentele Ministerului Aerului (britanic — n.n.) recent făcute publice vădesc că primul ministru n-a avut de făcut o astfel de alegere".

Scenariul dezvoltat pentru a proba o astfel de categorică afirmație are toate atributele credibilității... pînă la proba contrarie. Să rezumăm principalele sale componente.

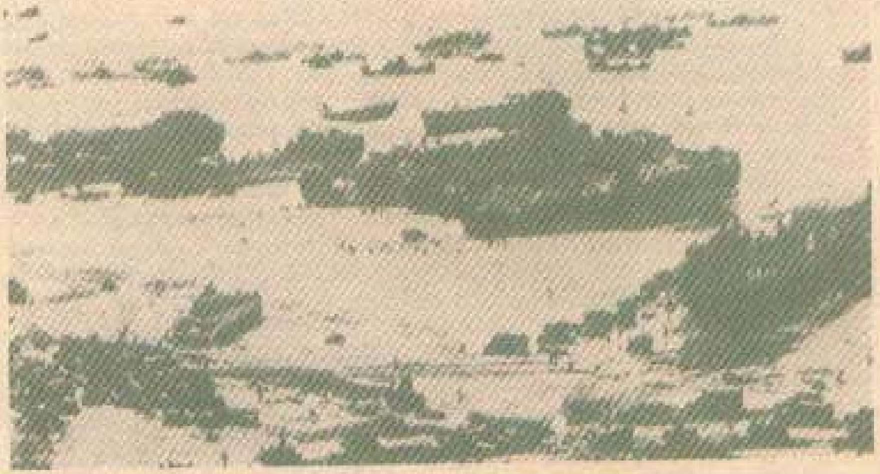

La o lună după debarcarea aliaților, sub focul inamicului, plajele și porturile artificiale nu au contenit să absoarbă cantități imense de materiale, facilitînd înaintarea trupelor spre centrul Europei ocupate de hitleriști

* NIGEL WEST, A Thread of Deceit. Espionage-Myths of World War II, New York, 1986.

Se afirmă că Ministerul britanic al Aerului culegea informaţii privind inamicul din patru surse: 1) interogarea prizonierilor de război; 2) examinarea documentelor inamice capturate; 3) staţiile de intercepţie a undelor radio; 4) mesajele decodificate la Bletchley.

În cazul Coventry, coroborarea informaţiilor provenite din toate aceste surse a fost decisivă — a se cunoaşte dinainte ţinta atacului aerian german din noaptea de 14 noiembrie 1940. Treptat, informaţiile strînse la Ministerul Aerului au gravitat către concluzia că va avea loc o intensificare a bombardamentelor nocturne ale Luftwaffei, precizîndu-se chiar un interval de timp precis: 15—20 noiembrie. Astfel, o sinteză informativă din 18 octombrie 1940 prognoza realist adoptarea unei noi strategii de bombardament de către Luftwaffe: utilizarea unor formaţii masive de sute de bombardiere care să lovească una sau cîteva ţinte într-un singur raid. La 11 noiembrie a apărut în setul de informaţii prima precizare privind bombardamentul din 14 noiembrie: va avea loc un bombardament masiv numit codificat de germani: „Moonlight Sonata" — Sonata lunii. Deşi informaţia nu indica nici o ţintă, specialiştii au recurs la interpretarea numelui de cod: bombardamentul va avea loc în trei faze (corespunzător tipului de compoziţie a sonatei, alcătuită dintr-o triadă cu caracteristici melodice în fiecare din componente) şi într-o noapte cu lună plină (prima era în 15 noiembrie). Un raport din 12 noiembrie 1940, care cuprindea informaţiile obţinute de la prizonierii de război germani, relata că, trei zile mai înainte, unul dintre aceştia a menţionat un raid masiv al Luftwaffei în perioada 15—20 noiembrie, fie la Coventry, fie la Birmingham, iar analiştii documentelor capturate au observat că piloţii Luftwaffei primiseră recent hărţi operaţionale care aveau însemnate patru ţinte, toate în sud-estul Angliei, între care şi Coventry.

În sfîrşit, decisive s-au vădit a fi informaţiile furnizate de staţiile de intercepţie radio. Încă din vara anului 1940 se ştia că Luftwaffe utilizează un sistem navigaţional bazat pe unde radio, cunoscut sub numele „Knickebein" (literal: picior îndoit). Eficient, cu deosebire în cursul nopţii, sistemul se baza pe transmiterea unei unde radio pentru ghidarea avioanelor către ţintă, emisă de staţie în timp ce al doilea transmiţător emitea un semnal care îl intersecta pe primul exact în punctul unde bombardierele urmau să-şi lanseze încărcătura. Sistemul a fost curînd perfecţionat, fiind introduse complexele X — Gerät şi Y — Gerät. În cadrul acestora din urmă, undele radio de ghidare avertizau în felul următor pilotul bombardierului: prima semnaliza apropierea ţintei; secunda, la 15 km de obiectiv, declanşa un semnal auditiv în interiorul avionului; ultima indica locul exact de lansare a bombelor. Fiecare pilot primea frecvenţele radio şi testa echipamentul propriului avion cu 3—4 ore înainte de plecarea în misiune.

Englezii s-au străduit să găsească antidotul sistemului german, care permitea o mare acurateţe în efectuarea bombardamentelor. Dacă semnalul navigaţional putea fi interceptat, atunci se putea depista ţinta avioanelor inamice; dacă undele radio puteau fi deviate fără a se observa, atunci bombardierele Luftwaffei puteau fi făcute să-şi arunce încărcătura în zone pustii. Ei au dezvoltat astfel inconsecvenţa propriului sistem electronic de intoxicare a inamicului.

Dar importantă a fost în cazul Coventry şi activitatea „şcolii" de la Bletchley. Mesaje codificate cu maşina „Enigma" erau primite de piloţii avioanelor germane cu cîteva ore înaintea decolării. Ele se refereau la amănunte privind semnalele radio care aveau să ghideze misiunea următoare, iar descifrarea lor se putea dovedi de nepreţuit pentru englezi.

Coroborînd toate informaţiile provenite din sursele disponibile, serviciul specializat de informaţii al Ministerului Aerului l-a informat pe Winston Churchill, în dimineaţa de 14 noiembrie, care este prognoza activităţii aeriene a inamicului în următoarele 24 de ore. Raportul arăta că obiectivele Luftwaffei sînt „centrul Londrei (nu absolut sigur), Londra metropolitană, zonele Farnborough-Maidenhead-Readin şi Rochester-Favisham-Isle de Sheppey". Unul din paragrafele următoare ale acestui raport adresat lui Churchill suna în felul următor: „Considerăm că obiectivele vor fi cele specificate, probabil în vecinătatea Londrei, dar dacă informaţii ulterioare vor indica fie Coventry, fie Birmingham, fie altă ţintă, sperăm să luăm măsurile necesare la timpul oportun".

Acest paragraf al raportului se baza pe faptul că decodificările de la Bletchley atestau că lansarea semnalelor radio va începe la orele 13,00 în după-amiaza premergătoare raidului, iar interceptarea acestora urma să permită identificarea exactă a obiectivului Luftwaffei. O dată depistate undele radio, specialiştii britanici sperau să le poată bruia. În acest scop era deja elaborat un plan de contramăsuri numit codificat „Cold Water" („Apă rece"), care era activat imediat ce se primeau informaţiile necesare.

„Cold Water" eşuează

Aşa cum arătam, interpretarea numelui de cod „Sonata lunii" a condus pe analiştii englezi să considere că bombardamentele masive vor fi declanşate într-o noapte cu lună plină, iar prima asemenea noapte era cea din 15 noiembrie 1940. Nu mică a fost surpriza serviciilor de informaţii ale Ministerului Aerului al Angliei cînd au primit o ştire de la unitatea de intercepţie radio de la Kingsdown: inamicul a început emisia semnalelor test la ora 13,00 în ziua de 14 noiembrie. Aşadar, atacul urma să fie declanşat în noaptea următoare, cu 24 de ore înainte de prognoza informaţională obţinută prin compulsarea ştirilor provenite din sursele la dispoziţie. Două ore mai tîrziu, aceeaşi unitate din Kingsdown stabilise destinaţia semnalelor test ale inamicului. Ţinta era oraşul Coventry.

Din acest moment, bătălia urma să se dea în domeniul tehnicii, iar ferirea şi limitarea efectelor bombardamentului asupra oraşului Coventry urma să fie în funcţie de capacitatea militară britanică de contracarare; urma să fie activat planul „Cold Water", iar funcţionarea lui depindea de depistarea corectă a frecvenţei

Intrarea trupelor aliate într-un oraş eliberat

undelor radio emise de inamic pentru ghidarea bombardierelor sale, precum şi, mai ales, de aplicarea rapidă şi eficientă a contramăsurilor preconizate.

Forţele aeriene britanice au primit imediat după ora 15,00, în ziua de 14 noiembrie 1940, ordinul să pună în aplicare „Cold Water". Unitatea 80 a R.A.F.-ului a primit frecvenţa corectă a undelor radio emise de inamic şi urma să-şi pună în funcţiune aparatele de bruiere, care să orbească bombardierele Luftwaffei, abătîndu-le spre zone pustii, unde să-şi lanseze tonele de exploziv. Escadrile de bombardament britanice desemnate special au primit misiunea să atace imediat un număr de 27 de aeroporturi ale Luftwaffei situate pe continentul european, precum şi ordinul să distrugă transmiţătorul X-Gerät de la Cherbourg (Franţa).

Atît aeroporturile germane, cît şi staţia de radio de la Cherbourg au fost bombardate de valuri de avioane britanice (care au înregistrat 10 aparate la capitolul pierderi) şi se părea că planul „Cold Water" funcţionează. Succesul lui deplin depindea de bruierea undelor radio inamice, care ghidau avioanele Luftwaffei la ţintă, semnalîndu-le momentul optim al lansării bombelor.

Din păcate însă, aparatura de bruiere a unităţii R.A.F.-ului care primise importanta misiune de a devia de pe ruta stabilită avioanele duşmane nu a funcţionat corect. Rezultatul se ştie. Precizia înspăimîntătoare a atacului aerian nocturn de la Coventry şi, deopotrivă, o nouă enigmă a „războiului secret" din ultima conflagraţie mondială.

Final de controversă

Este noua ipoteză integral corespunzătoare adevărului? Scenariul pe care l-a elaborat N. West este fără nici o fisură? Evident, la prima întrebare nu se poate da un răspuns în întregime pozitiv sau negativ — admiţîndu-se însă verosimilitatea datelor furnizate — întrucît cercetarea în continuare a materialului arhivistic poate oferi noi surprize, alte... lovituri de teatru. La cea de-a doua sînt cîteva lucruri de spus.

Pare că ţintele principale ale demonstraţiei cazului Coventry emise în 1986 sînt două: 1) Churchill nu a fost confruntat cu o alegere dureroasă, între „Ultra secret" şi Coventry şi 2) nu decriptarea comunicaţiilor inamicului prin intermediul lui „Ultra secret" a permis cunoaşterea în avans a intenţiilor inamicului.

Aşadar, identificarea corectă a obiectivului Luftwaffei din noaptea de 14 noiembrie 1940 nu s-a făcut la Bletchley, ci la unitatea R.A.F.-ului din Kingsdown. Şi nu cu 24, 48 sau chiar 60 de ore înainte de raid, ci abia la ora 15, în după-amiaza zilei declanşării acestuia. Aşadar, Churchill nu a fost pus în faţa dilemei Coventry sau „Ultra secret" şi, chiar dacă a fost informat despre obiectivul inamic din noaptea următoare, din rapoartele primite se putea înţelege că sînt luate toate măsurile de contracarare.

Dar chiar dacă identificarea ţintei nu s-a făcut la serviciile specializate de decriptare de la Bletchley — ceea ce poate să însemne deja începutul demitizării acţiunii britanice „Ultra secret" — în cazul unui eşec de proporţii, germanii puteau crede, eventual, că englezii cunosc secretul „Enigmei" şi ar fi luat măsuri în consecinţă. Dar un asemenea eşec la Coventry ar fi putut să conducă Luftwaffe la alte concluzii: necesitatea de a stopa emiterea semnalelor radio de ghidare cu cîteva ore înainte de misiune, luarea unor măsuri de contracarare a bruieni radio aplicate de către englezi prin emisia unor semnale radio false etc.

Indiferent cine a identificat ţinta operaţiei inamicului, bombardamentul german s-a desfăşurat cu eficienţă. Fie că această eficienţă s-a datorat deciziei deliberate a lui Churchill — de care N. West încearcă să-l absolve — sau defecţiunii unităţii R.A.F. de bruiere radio de la Kingsdown — pe care acelaşi autor o incriminează pentru succesul bombardamentului — un fapt rămîne cert. Bătălia pe care au angajat-o atunci, în noaptea de 14 noiembrie 1940, serviciile britanice de culegere a informaţiilor despre inamic a înregistrat un eşec. Deopotrivă cu sistemul de apărare antiaeriană. Eşec temporar pentru că, în perspectivă, R.A.F.-ul a cîştigat „bătălia Angliei", una din cele mai mari înfruntări aeriene din istorie.

Eşecul britanic — sau succesul german — de la Coventry a fost amplu, comparativ cu rezultatele bombardamentelor Luftwaffei din perioada următoare. Celebrul istoric şi teoretician britanic scrie din acest punct de vedere următoarele: „Noua ofensivă (a Luftwaffei — n.n.) a fost lansată în noaptea de la 14 noiembrie cu un atac asupra oraşului Coventry... Dar eficienţa acestuia n-a fost egalată în bombardamentele care au urmat asupra altor oraşe — ca cele de la Birmingham, Southampton, Bristol, Plymouth şi Liverpool. La 29 decembrie, la Londra au fost provocate mari distrugeri, în special în centrul City-ului, dar apoi bombardamentele s-au diminuat ca intensitate pînă ce vremea s-a îmbunătăţit în martie" (1941 — n.n.).

Aşadar, cazul Coventry reţine cel mai mult atenţia istoriografică în cadrul celebrei „bătălii a Angliei". Pentru că, atunci, eficienţa bombardamentului german a întrecut limitele admisibilităţii. Iar această depăşire trebuie să aibă o motivaţie. A fost determinată conştient şi motivat de omul politic — în speţă W. Churchill — sau datorită defecţiunii de ordin tehnic — carenţa de funcţionare a aparatelor de bruiere britanice? Controversa, credem, continuă.

Maior dr. MIHAIL E. IONESCU

Militari britanici în timpul luptelor din Normandia

TITLUL VIRTUȚII ȘI MÎNDRIEI MILITARE

Semnul statorniciei

În cazarmă, anotimpurile curg lent. Soldații vin și pleacă. Un timp aparte se instaurează în oameni și lucruri. Comuniunea lor se face firesc. E un fel de altoire. Ceea ce crește e viața. Calmă, febrilă, cu meandre, explozivă sau liniștită. Dar triumfătoare, ca pretutindeni.

Clădiri noi, bine întreținute. Interioare plăcute, paturi cu lenjeria curată, ghivece cu flori, perdele frumoase la geamuri. Mîini harnice lustruiesc, zi de zi, fiecare obiect, astfel încît totul pare proaspăt, dovadă că ostașii nu trăiesc numai în lumina celor scrise în regulament, dar pun în fiecare gest măsura educației lor, respectul pentru comandanți și pentru ei înșiși.

În tot și în toate s-a înstăpînit acel semn al statorniciei, despre care comandantul acestei unități aflate în pragul cuceririi unui nou titlu de frunte vorbește mereu, înțelegînd prin asta însăși viața regulamentului. Cu tradițiile, cu succesele, cu munca îndîrjită pentru îndeplinirea în mod exemplar a tuturor misiunilor încredințate de partid și popor, de comandantul nostru suprem.

Ostașii regimentului, urmîndu-și comandanții, poartă cu ei mirajul acestei fericite perioade în care efortul de a se instrui, de a cunoaște și mînui tehnica de luptă modernă, de a înfrunta greutățile serviciului militar este sublimat de roadele unei mari lecții de educație, de pregătire pentru muncă și viață, predată cu tulburătoare pasiune de tinerii, mereu tinerii lor comandanți.

Ziua de instrucție

Soldat fiind, te trezești dimineața cu grija de peste zi. Faci înviorare și te gîndești cum să reziști mai bine eforturilor care vor urma. Va fi mai greu decît ieri. Te gîndești și cît iei masa, și cît te echipezi, aranjîndu-ți cu grijă lopata mică, masca, arma, și în timp ce răspunzi la salutul comandantului de pluton: *„Să trăiți tovarășe locotenent!"* Pe locotenent îl cheamă Petre Vlad. Îl cheamă Ioan Corneanu, Dumitru Vrabie... Toți tineri, îmbrăcați în ținută de instrucție, cu centură și diagonală, în scoarța cărora ploile, ninsorile și arșița au început deja să sape. Nu mai e mult pînă la ședințele de trageri de luptă, pînă la

Fiecare exercițiu, încă un pas spre desăvîrșirea măiestriei de luptă

aplicaţia cu batalionul. Cu acest batalion de frunte, compus din companii de frunte, din plutoane şi grupe de frunte...

Începe deplasarea la cîmpul de instrucţie. Tu, ostaş, îţi struneşti deja trupul, iată, încep exerciţiile de călire fizică şi psihică, sari peste şanţuri, treci peste puntea mobilă, te caţări pe frînghie, urci, urci, apoi îţi dai drumul suspendat pe un cablu, oscilaţia e ameţitoare, alergi din nou, trupul se descurcă acum singur, al timp iarăşi să te gîndeşti la comandantul de companie, locotenentul major Aurel Pintea, de exemplu, care face şi el acelaşi efort spre a-şi menţine forma fizică, spre a putea înfrunta mereu, fără nici o poticnire, traseele grele pe care le parcurge subunitatea, spre a fi cu adevărat în frunte.

Apoi — platforma de instrucţie. Cu toate materialele pregătite din timp. Cu poligoanele de antrenament la trageri, poligon chimic, de luptă a vînătorilor de tancuri, pentru trageri asupra obiectivelor aeriene, pentru lupta în raioane fortificate, în localităţi... Materializare a unei concepţii unitare de pregătire, o bază reală pentru rîvnitul salt calitativ.

Comenzile înfierbîntă aerul, tu, soldat, ai sărit deja din transportorul blindat, luneci pe sub reţeaua de sîrmă, apar ţintele, apare transpiraţia, în spate mai întîi, apoi pe frunte...

După o pauză scurtă urmează exerciţiul tactic cu plutonul şi, în timp ce comandantul subunităţii dă ordinul de luptă, sapi locaşul de tragere, cu mişcări febrile, să poţi „scoate" baremul, pămîntul e pietros, transpiri iarăşi. Undeva în dreapta s-au oprit să discute comandantul batalionului, căpitanul Mihai Pavelescu, şi locotenentul major Dinu Filip, secretarul biroului organizaţiei de bază de partid. Schiţează, desigur, măsurile pentru activităţile ce urmează — atît de urgente şi atît de comprimate încît fără o temeinică pregătire, fără o minuţioasă organizare... Da, acesta este ritmul impus de instruirea intensivă, treptele pregătirii de luptă şi politice se succed cu repeziciune, iar cuvîntul de ordine, în toate, este calitatea.

Doar copacii — puncte îndepărtate în amiaza fierbinte — mai pot fragmenta spaţiul în care se mişcă continuu oameni, maşini şi mai ales gînduri. Gîndurile tuturor celor care trudesc, acum, într-o nobilă dăruire de sine, cu o înaltă conştiinţă a datoriei şi o firească mîndrie a situării în primele rînduri.

Oamenii

În foişorul central s-a aprins lumina roşie. Amurgul vine grabic. Conturul soldaţilor, grupaţi pe serii, se desluşeşte mai greu printre pomii care mărginesc poligonul. De aici porneşte o livadă care se întinde pe o suprafaţă destul de mare, ascunzînd o clădire albă, curată şi primitoare. O cazarmă în miniatură, cu dormitor, sală de mese, grup sanitar, punct medical, atelier de reparare a tehnicii, bucătărie, magazie de alimente şi de materiale. Te aştepţi să fie aici, pentru deservirea poligonului automatizat, un personal mai numeros. De fapt sînt o mînă de oameni. Conduşi şi îndrumaţi de căpitanul Ilie Cornea, care e şi comandant, şi tehnic de poligon, dar mai ales un ofiţer cu mult spirit gospodăresc. *„Pentru ostaşi e foarte important ceea ce văd în armată. Eu le prezint celor care sînt repartizaţi aici cum e această casă a noastră. Îngrijită exemplar. Şi ei o menţin astfel, niciodată nu o poţi vedea altfel de cum a fost la început. Apoi, totul se transmite de la un contingent la altul."*

Sergentul Gheorghe Apetrei şi soldatul Avram Toader au învăţat, aici, mai multe meserii. Să repare tehnica, să lucreze cu aparatura electronică, să facă dulgherie şi grădinărie. *„Trebuie să-ţi placă orice meserie. Cînd vom pleca, vom şti să fim şi în familie foarte pricepuţi gospodari."*

Sunetul goarnei rupe liniştea. Se aude o comandă fermă: *„Pe aliniamentul de tragere, marş!"* După apa-

Ostaşii noştri se pregătesc în condiţii cît mai complexe

rița primelor pîlpîiri traiectoriile trasoarelor pornesc, marcînd direcțiile unde se execută tragerea cu pistolul mitralieră. Seriile scurte se succed, cu finalizare optimă la ținte, trase de ostași pentru care calificativul foarte bine a devenit un mod de exprimare a siguranței, priceperii și destoiniciei.

*

Sergentul Ștefan Nedelcu e unul dintre militarii în termen din subunitate care a executat tragerea reală cu rachete antitanc dirijate. Au fost atunci clipe încordate, momente dificile pentru acest băiat care pare ușor timid. Dar deprinderile și reflexele căpătate în cele peste 2 000 de exerciții efectuate la simulatorul electronic au înlăturat, practic, erorile în dirijare. Executaseră tragerea, înaintea sa, doi ofițeri și un maistru militar. Racheta și ținta. *„...Apoi am urmat eu. Simțeam în vîrful degetelor o sensibilitate maximă, prin fiecare por nervii săgetau impulsuri, aveam imaginea traiectoriei în gînd... Există un prag cînd concentrarea riscă să se transforme în rigiditate. La antrenamente nu-l sesizasem. L-am depășit repede, înregistrîndu-l doar ca pe o simplă distorsiune. Totul a mers perfect. Am lovit ținta."*

Se află în subunitatea școală de gradați, comandată de locotenentul major Ionel Varga, o atmosferă intensă de concurs. Tinerii ofițeri din fruntea plutoanelor sînt și ei într-o întrecere deschisă, probîndu-și calitățile de comandă, „știința de carte" și măiestria pedagogică prin însăși devenirea subordonaților. Luînd în seamă rezultatele în pregătire, consemnînd activitățile inițiate de organizația U.T.C., succesele recente în Festivalul Național „Cîntarea României", participarea la activitățile cultural-educative și sportive, se poate spune că starea de concurs e pentru toți militarii acestei companii un climat prielnic, dens și rodnic, un semn al tinereții și avîntului revoluționar.

*

Locotenentul major Victor Stanciu este comandant de baterie. Înalt, cu statura de adevărat artilerist, dar cu trăsături blînde pe chip. *„Poate că la început am avut tentația unei vieți retrase. Mi-a plăcut studiul, am citit mult, am scris, mai bine zis mi-am notat și eu niște impresii... Apoi am înțeles că fără o cunoaștere largă în domeniul matematicii, al tehnicii și al celorlalte științe exacte un artilerist rămîne doar o umbră a ceea ce ar trebui să fie. Nu a fost ușor și nici simplu să trec de la visare la integrale... Am învățat pe rupte, cum se spune. Acum sînt și student la Politehnică, la fără frecvență. Voi urma probabil Academia militară... Sper. În acest timp m-am căsătorit, soția e medic pediatru, avem și copii. Viața de familie mi-a oferit acel echilibru prin care am reușit să pot avea satisfacția muncii în această meserie deloc ușoară."*

În cei șase ani de cînd comandă bateria, doar într-un singur ciclu de instrucție nu a cucerit cu subunitatea titlul de fruntе. A fost un insucces din care a tras însă învățămintele cuvenite. E preocupat acum de scurtarea timpului de cunoaștere a materialului de către soldați, prin folosirea eficientă și intensivă a bazei materiale, de realizarea preciziei maxime a determinării elementelor pe obiective și de reducerea consumului de muniție la tragerile de reglaj. E preocupat de cunoașterea oamenilor din subordine, de educarea și formarea lor temeinică.

Fiu de învățător fiind, duce mai departe trăsăturile unei vocații nobile.

*

Dincolo de un foișor alb se văd tancuri. Tancuri românești. Aparțin subunității comandate de căpitanul Petre Mihălceanu. Ofițerul coboară iute scările foișorului, adună comandanții și le transmite noi ordine. E scund, uscățiv și face mereu semne cu mîinile. Deși surîde, pe față i se vede oboseala. Ostașii, într-o ordine desăvîrșită, fac instrucție pe ateliere. Și ei sînt obosiți. Sînt aici de două zile și o noapte. Au executat două ședințe de tragere, urmează alta. Cînd or fi dormind? Ofițerul surîde iar și explică. Nu prea e timp de somn. Începi tragerea ziua, de exemplu. În paralel, trebuie să faci antrenament. Apoi, întreținerea armamentului de pe tanc. Vine noaptea, pregătirea pentru tragere, tragerea și iarăși antrenament. E necesar acest ritm pentru viața în campanie. Pentru că de aici se vor îmbarca și se vor deplasa într-o altă zonă, unde urmează să se desfășoare o aplicație tactică cu trageri de luptă. După care vor avea trageri cu armamentul de infanterie, apoi, instrucție la cursul de apă: trecerea tancului prin vad adînc...

Oboseala de pe chipurile acestor oameni e mereu alungată de un surîs. Care vine din preaplinul sentimentului că ostășia e o probare a bărbăției și curajului. Cu bărbăție și curaj se apără patria.

Pentru tot ceea ce primești pune ceva în loc

Pădure sănătoasă de carpen și fag. Aripa serii o atinge ușor și din freamătul adînc doar țipătul păsărilor izbucnește arar, ca o tresărire. Aerul e curat, dantelăria frunzelor pare violetă acum în amurg, iar liniștea se așterne moale în urma pașilor.

Pașii sînt ai locotenentului-major Cristian Spirea, comandantul companiei de infanterie care desfășoară aplicația tactică. Aplicație complexă, începută în zorii zilei cu o situație dinamică: ieșirea subunității (aflată într-o localitate consolidată temeinic pentru apărare cu sprijinul luptătorilor din gărzile patriotice) din încercuire printr-un atac desfășurat prin surprindere și regruparea într-un teren acoperit, de unde, în urma unor acțiuni de cercetare-incursiune pentru stabilirea unei direcții favorabile, se va ieși în cursul nopții, urmînd apoi infiltrarea prin dispozitivul adversarului și ajungerea în cadrul trupelor proprii, pentru organizarea unui nou aliniament de apărare. Aplicația e condusă de comandantul batalionului, căpitanul Pavelescu. Participă, bineînțeles, și ofițeri din statul major al unității.

Locotenentul-major Spirea verifică siguranța apropiată și, folosind o lanternă cu lumină punct, își schițează pe hartă noul dispozitiv. Peste puțin timp va raporta hotărîrea. Sergentul Vasile Darie îl informează asupra modului cum a realizat observarea. Punctele fixe și mobile vor asigura continuu completarea datelor obținute pe timp de zi. Acestea urmează să fie prelucrate și folosite de locotenentul Dumitru Zamfir, care va întreprinde cu plutonul o incursiune.

A apărut discul lunii, alungat de norii zdrențuiți printre vîrfurile copacilor. Se pot desluși soldații, înfășurați parcă într-o veche așteptare, oferind imaginea de totdeauna a celor care veghează cu răbdare și temeinicie liniștea patriei.

În locuri bine ascunse, dispersate, transportoarele amfibii blindate. Sînt gata pentru luptă. Funcționarea lor ireproșabilă a fost probată și cu ocazia unui exercițiu de verificare a capacității de luptă, în urma căruia unitatea a primit calificativul maxim. După cum concludente sînt și rezultatele foarte bune obținute la tragerile de luptă, datorate optimei pregătiri a militarilor, dar și stării tehnice și de funcționare a armamentului de pe aceste moderne mașini de luptă.

Se simte respirația adîncă a nopții. La punctul de comandă nu a rămas decît radistul, care a învățat să scrie și pe întuneric în caietul de rapoarte. Plutonul comandat de locotenentul Zamfir a început acțiunea. *„O incursiune clasică*, avea să spună mai tîrziu comandantul companiei. *Simplă și eficace. Adversarul și-a păstrat aici forțe mai puține, îndreptîndu-și atenția spre o altă direcție, unde terenul e accidentat, semiacoperit și deci avantajos pentru o infiltrare a noastră. Am ales altă variantă de trecere, printr-un loc mai deschis, o trecere-surpriză. Și incursiunea a reușit cît se poate de bine."*

În ultimele ceasuri ale nopții, compania îmbarcată pe transportoare a reușit să se infiltreze prin dispozitivul adversarului. Un atac scurt, din mișcare. Comandanții și-au probat măiestria în conducerea subunităților, soldații au trăit momente intense, dăruindu-și forțele și priceperea, tot ceea ce și-au însușit la instrucție, pentru îndeplinirea exemplară a misiunilor.

E nespus de plăcut să începi o nouă zi cu bucuria că ceea ce urmează să faci nu ține doar de temeiul obligativității. Că nu te repeți și nu-ți irosești eforturile în acțiuni stereotipe. Un titlu de frunte nu se obține oricum. E recunoașterea unei munci de excepție, a unor oameni de excepție. Care, mereu, pentru tot ceea ce primesc știu să așeze ceva în loc. Ceva adevărat, în stare să-i propulseze în vîrtejul confruntărilor reale. Argumentul tuturor celor pe care i-am cunoscut este însăși viața palpitantă a acestui regiment de frunte, viața oamenilor săi angajați plenar în înfăptuirea, la un înalt nivel calitativ, a prevederilor Directivei comandantului nostru suprem.

NICOLAE BOGHIAN

EXERCIȚIUL

Cînd a sunat începerea exercițiului, totul părea că se mișcă în jur, ostașii, ca într-un film cu reluare, soseau valuri, valuri la posturi, pînă și pomii de pe alee parcă fremătau mai puternic, dar era numai o impresie, natura se înviorase doar prin mișcarea oamenilor, a stațiilor, mașinilor de luptă, rampelor de lansare, apelurilor telefonice, comenzi-rapoarte, rampa unu gata, rampa cutare gata, cabina cutare gata, gata bateria, ecourile sirenei se stinseseră, acum zumzăiau doar ventilatoarele și instalațiile electronice, grupurile electrogene făceau un zgomot distinct, mai puternic, nu puteam să cuprind totul deodată, cum aș fi dorit, și iată-mă — sfătuit de interlocutorul meu — în punctul de comandă, creierul subunității de unde se poate urmări ansamblul, fără să mai distingi — se înțelege — detaliile, decît doar să le intuiești.

Comandantul subunității, maiorul Mircea Dănăilă — un ofițer calm, robust, de prin părțile Galațiului — n-are timp, normal, de mine; e preocupat doar de „ținta" jucăușă de pe ecranul unui radar, care trebuie „prinsă" și „distrusă"; calculează niște parametri, unghiuri, distanțe, compară cu traiectele materializate pe planșete, cere unui operator verificarea calculelor, ordonă ofițerului cu dirijarea trecerea la însoțire automată, ținta este prinsă ca într-o menghină, nu mai poate scăpa, e mereu supravegheată și „mîngîiată" de undele electromagnetice ce pornesc de aici, de lîngă mine, drumul ei este anticipat, integrat, diferențiat, descompus, recompus, activitatea este prea dinamică ca să-mi pot nota ceva în carnetul de reporter, așa că, vorba aceea, „citez din memorie", se aud iarăși comenzi, se răspunde în cascadă, prin rapoarte, totul merge șnur înțeleg, este însoțire automată, este sincronizare, este..., cînd deodată operatorii raportează: bruiaj activ pe epsilon, bruiaj activ pe beta, apar alte mii de ținte false, ecranele se înălbesc, „ținta" reală dă să dispară, se deosebește tot mai greu, șeful stației nu-și pierde cumpătul, îmi dau seama, știe cum să acționeze, a exersat acest lucru de zeci, de sute de ori, învîrte niște butoane, reglează ceva și ceața înșelătoare care acoperea avionul-țintă se risipește ca prin minune. „Asupra ținteii... lansați", se aude tunătoare vocea comandantului, tăcerea parcă a încremenit pînă și aerul din jur, nimeni nu mai mișcă, nimeni nu mai respiră, e doar impresia mea, se aude un țăcănit, a pus întrerupătorul în poziție de luptă, îmi explică interlocutorul în șoaptă, se apasă succesiv pe cîteva butoane — „de lansare", îmi șoptește iar tînărul ofițer care-mi este „ghid" —, pe ecranele radar apar mai multe linii-impulsuri, rachetele, îmi dau cu părerea,

da, şi acestea, ca-ntr-un joc electronic la televizor, se apropie fără grabă de ţinta ce trebuie „distrusă" şi se contopesc cu ea într-o izbucnire de aşchii luminoase, ţintă distrusă, raportează ofiţerul, şeful staţiei de dirijare. Poate acum să capăt cîteva explicaţii, îmi zic, dar iată că exerciţiul se reia, de această dată cu un grup de ţinte care manevrează în direcţie, în înălţime, în viteză, pe deasupra se presupune că vor folosi pentru inducerea în eroare şi bruiaj combinat, adică activ, cel dinainte, şi pasiv — un fel de beteală de nuntă şi foiţe de staniol cu care aviatorii „gătesc" cerul pentru a îngreuna lucrul celor ce vor să descopere păsările lor argintii zburătoare. Ritualul se repetă mult mai complicat, pregătirea oamenilor şi asigurarea perfectei funcţionări a tehnicii şi-au spus şi de astă dată cuvîntul, reuşesc să văd, prin bunăvoinţa gazdelor, şi lucrul celor de la alte staţii, peste tot uriaşe computere care trebuie doar supravegheate sau mai bine zis asistate în calculele lor, totul merge automatizat, cibernetizat, ultimul strigăt, nimic nu e la întîmplare, nici nu poate fi, o adevărată uzină pe care oamenii ştiu s-o stăpînească şi s-o folosească. Ba chiar ştiu să o desfacă, să-i umble în măruntaie, s-o repare cînd apar „deranjamente", s-o întreţină, am văzut mai de mult lucrurile acestea şi nu m-am mirat. Nu m-am mirat nici atunci şi nici în alte dăţi şi-n alte locuri, pentru că ştiam de ce sînt în stare ostaşii şi ofiţerii, de ce sînt în stare subofiţerii şi maiştrii militari, de ce este în stare personalul muncitor civil din unităţile şi instituţiile militare cînd au o misiune de îndeplinit, iar misiunea este nobilă şi permanentă pentru armata ţării şi oamenii ei: apărarea cuceririlor noastre revoluţionare, munca paşnică a poporului, libertatea, independenţa şi suveranitatea patriei.

ION OCTAVIAN

Rachetiştii la posturile datoriei

inedit

DE STRAJĂ LA DRAPEL

În vrednicie mă măsor cu munţii
Iar braţul meu e-un încercat oţel
O zare-ntreagă-mi scaldă osul frunţii
Cînd prima oară-s strajă la drapel.

Osteanul cel mai fericit sînt azi
De-aici se vede ţara în lucrare
Iluminată de eroi şi brazi
Şi de nemuritorul muncii soare.

Respir în roşu, galben şi albastru
Sub faldul cel mai drag din cîte sînt
Şi inima-mi aprind precum un astru
Deasupra românescului pămînt.

În linişte şi pace sub drapel
Unde de strajă stau cu bărbăţie
Rîvnesc solemn spre cel mai nobil ţel:
Să-ţi apăr libertatea, Românie!

RADU FELIX

Viaţa la 50 de metri pe secundă

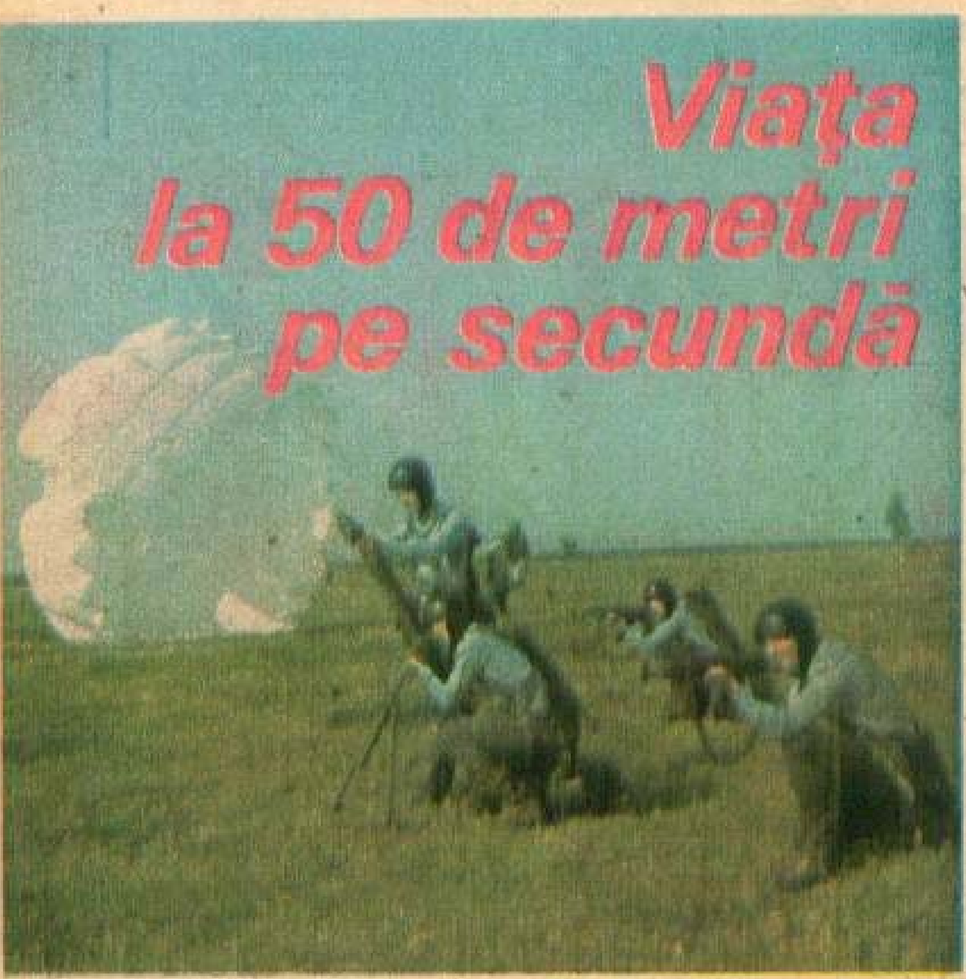

PARAŞUTIŞTII MILITARI — posibili eroi de cărţi, oameni ai deplinei maturităţi, sînt pregătiţi la cea mai exigentă facultate, aceea a dăruirii şi cutezanţei. Tentaţia reporterului este, în acest caz, de a releva personaje-model, modelatoare şi pentru cei din jur, gata să-şi dezvăluie generozitatea, competenţa. Tineri minuind, în EPOCA NICOLAE CEAUŞESCU, la fel de bine unealta muncii întru înălţarea României socialiste, dar şi arma întru apărarea ei. Acestora li se cuvin poemele noastre de suflet, hărniciei şi iscusinţei braţelor şi minţii lor.

OSTAŞUL care, inexorabil, este absorbit de gravitaţie, în cădere liberă, cu 50 de metri pe secundă, ştie ce înseamnă urgia vîntului, bătaia nebună a inimii, zvicnetul din timpane, secundele care se dilată inimaginabil... *„Eu sar cu fiecare dintre ei!,"* ne spune calm comandantul unităţii, urmărind cu luneta punctele din aer care prind contur. De fapt, toţi militarii de la sol sînt solidari cu cei din văzduh. Cînd voalura înfloreşte pe arcul de cutezanţă al cerului, feţele lor se destind şi azuriul le coboară în suflet. *„Un salt cu paraşuta este ca un monument al forţei omului, al curajului şi dragostei faţă de România!"* Sînt cuvintele căpitanului Gheorghe Vişan.

UN SEMNAL SCURT sirena de avertizare indică ultimele clipe de pregătire. În fiecare paraşutist se duce o puternică luptă interioară, uneori greu de descifrat chiar cu aparate sofisticate, dar cunoştinţele de specialitate şi deprinderile bine consolidate sînt hotărîtoare... Ostaşii sînt numai ochi şi urechi la locotenentul-major Ilie Cătană, comandantul subunităţii. Unii sînt la al nouălea salt, alţii la al zecelea. Caporalul Eugen Dedu are un motiv în plus de mîndrie: pe foaia lui e trecut saltul cu numărul 24! *„Cînd ai sărit prima dată?"* *„La 27 mai 1985, ora 10, la aeroclubul «Mircea Zorileanu» de lîngă Braşov"*. Răspuns prompt. Nimeni nu uită prima paraşutare. Este ca a doua naştere! Strungar în viaţa civilă, caporalul Dedu a ţinut morţiş să facă armata la paraşutism, fiind mai de mult cucerit de eleganţa şi îndrăzneala *vulturilor cerului...*

Tensiunea creşte, percepţia timpului se modifică. Verticala aspră a abisului reprezintă încă un stadion între cer şi pămînt, prielnic unor nobile confruntări, în care se pregătesc luptători de nădejde, apărători ai pămîntului strămoşesc. Urletul sirenei izbucneşte din nou. Se deschide trapa. Sare maiorul Vasile Crăciun, paraşutist militar clasa I. Ritmul regulamentar de paraşutare este de 0,7 secunde. *„Salt!"* Îi urmează caporalii Gheorghe Ţuţuianu şi Mircea Rădulescu, soldaţii Bogdan Stoian, Mihai Kallo, Constantin Ene... Mîna grăbeşte spre mînerul metalic al comenzii manuale, ochii mari caută pămîntul. Iată: liziera pădurii, rîul, o şuviţă de argint. Voalura ţîşneşte din sac, fuiorul alb se umflă, o împărăţie de basm se deschide dedesubt.

ORICE SALT, ORICE MISIUNE reprezintă un serios şi veritabil examen, ne spune căpitanul Nicolae Vartic. Şi fiecare examen este aici o reuşită deplină. Fie vară, fie iarnă, fie noapte, pe albul zăpezii sau pe luciul vălurit al apei, la şes sau pe crestele golaşe ale munţilor, militarii paraşutişti îşi îndeplinesc misiunile în cooperare cu toate armele,

Gărzile patriotice din zonă sînt gata să asigure protecţia paraşutiştilor

cu celelalte elemente ale sistemului apărării naţionale, conform Directivei comandantului suprem. Un salt, o misiune înseamnă teren necunoscut, posibilitatea intervenţiei „inamicului", necesită temeinice cunoştinţe de topografie militară, rezistenţă la eforturi îndelungate, stăpînire de sine, o temeinică pregătire psihică. Şi toate acestea se capătă la sol. Ofiţerii şi subofiţerii, militarii în termen desfăşoară o pregătire fizică intensivă la baza sportivă, practică diferite sporturi: înot, alpinism, box, gimnastică, judo. La baza de paraşutare la sol, punctul forte îl reprezintă trenajorul pentru simularea căderii în gol şi deschiderii paraşutei. Închingaţi, soldaţii Iancu Postelnicu, Adrian David şi Călin Ciobanu se aruncă în gol şi într-o secundă rezolvă una sau două situaţii ordonate momentan. Zborul lor se frînge undeva în aer, la limita suspantelor. Şocul este dur, feţele se crispează mai rău ca la o deschidere reală. Însă antrenamentul prinde bine, viaţa este uşoară acolo, sus, sub calota albă, numai dacă la sol sudoarea curge din belşug, iar menajamentele sînt ocolite.

Astfel le sînt zborul lin şi aterizările uşoare. Tuturor militarilor care, din dragoste pentru România socialistă, muncesc, se instruiesc şi trăiesc la 50 de metri pe secundă!

Maior CONSTANTIN TÎRZII

„ŢARA DE JOS" A DUNĂRII

Ce destin de frumuseţe mai poate avea Dunărea! Întîi a trudit la chipul fascinant al Deltei, apoi s-a hotărît să-i spună „viaţă nouă!" bătrînei Dobroge; un gînd bun i-a dus valurile către Poarta Albă, către Midia şi Năvodari; setea pămîntului a chemat-o în sus, spre inima Bărăganului, iar acum visează omeneşte să-şi depună sărutul de răcoare şi azur la picioarele Capitalei...

Aceasta e metafora, iar dincolo de ea stă munca eroică a unui popor luminat de flamură comunistă, un popor care, acum 23 de ani, şi-a ales la cîrma destinului socialist şi comunist un om de excepţie – tovarăşul Nicolae Ceauşescu –, revoluţionarul patriot care avea să schimbe din temelii, cu gîndul şi cu fapta, cu exemplul său eroic, întreaga înfăţişare a Patriei.

Să spui „Ţara de Jos" a Dunării e o bucurie, mai ales dacă eşti militar: e multă investiţie de inteligenţă tehnică, de muncă tenace a purtătorilor uniformei ostăşeşti în toată această uriaşă răsfirare a apelor bătrînului Danubiu în ţară. Deocamdată, nu putem şopti versurile baladei: „Dunăre, Dunăre, drum fără pulbere", ca acum cîteva sute de ani. Albiile noi sînt jalonate de praf – excavatoarele, buldozerele, screperele, continuul du-te-vino al autobasculantelor nu lasă pulberea să-şi afle liniştea. La Mihăileşti-Cornetu abia de poţi distinge, de pe o margine a digului, contururile digului de pe partea cealaltă; viitorul port „30 Decembrie" este, încă, o groapă imensă unde forfotesc maşinile şi oamenii; nodul hidrotehnic numărul 4 de-abia şi-a ìţit creştetul deasupra împrejurimilor... Dar constructorii – şi între ei, ca semn de eroism şi de impresionantă dinamică, ostaşii – îngînă balada cu gîndul la ziua de mîine.

Iată, va trece prima vară fierbinte pe noul drum al Dunării spre Capitală, şi ea întinerită. Ostaşii vor fi mai înţelepţi şi mai puternici cu încă o bătălie cîştigată paşnic. Vor trece în rezervă (iar mulţi vor rămîne pe şantier, aşa cum s-a întîmplat şi în alte părţi!) Vor veni alţi ostaşi, la posturile datoriei patriotice. Ziariştii altor locuri vor exclama din nou: „Un miracol! Încă un miracol românesc!"... Dar noi vom şti că nu-i nici un miracol, că totul înseamnă clarviziune şi cutezanţă, dăruire totală în numele cauzei supreme – înaintarea României spre piscurile comunismului. Cînd Dunărea îşi va aşterne, omeneşte, sărutul la picioarele Capitalei, va fi dimineaţă. Încă o dimineaţă de muncă şi de bucurie, aşa cum ne vrem cu toţii dimineţile Patriei.

Căpitan GEORGE FLORIN COZMA

ȚĂRMUL CÎMPIEI

În curînd, prin aceste conducte va pulsa apa dătătoare de viață

Noapte de toamnă. Soldatul Nicolae Păun este planton schimbul doi. La rampa gării, unde se află postul, domnește liniștea. Rareori, la o oră atît de tîrzie, cîte un tractor cu două remorci se opintește, în viteza a doua, lăsînd în urmă o trenă de răcoare înmiresmată. Se așteaptă o nouă garnitură de vagoane cu materiale pentru realizarea sistemului de irigații. Tuburile azbo descărcate în cursul zilei parcă ar fi niște vertebre uriașe. Un văl de brumă le împodobește cu scînteieri de beteală. Semn că, totuși, undeva prin preajmă, iarna își pregătește flamurile. Oamenii satelor din jur au strîns aproape toată recolta. Acum și-or fi pus în vatra curățată de tăciuni vreo gutuie sau poate o felie galbenă de bostan și, luîndu-se cu alte treburi, or fi uitat de ele pentru ca în zori, găsindu-le rumenite, să se minuneze. Ca și cum, deschizînd ușa cuptorului, ca pe-o fereastră, ar privi chiar luna poposită în pridvorul lor. Pe tînărul crescut nu departe de aceste locuri, frumusețea nopții îl înfioară. De lîngă talpa bocancului, ostașul prinde în pumni un bulgăre de pămînt, uscat precum o cremene. Sfărîmîndu-l cu putere în podul palmei îi simte setea. Pămîntul are nevoie de apă. Vîntul îi atinge fruntea ca o aripă de hulub și liniștea prevestește zăpezi. La munte probabil a nins. Înainte ca spectacolul iernii să înceapă, cîmpia freamătă în adîncuri, într-un ultim efort, arătînd cu o nedezmințită ambiție că nu ar vrea să adoarmă niciodată. Ce-i pasă că vîntul adună toți ciulinii în talpă, bătîndu-și norocul în muchia zenitului ca în smalțul unui ulcior cu apă sălcie? Stăruitoare se agață de toarta cerului, fie cu colțul fraged al ierbii, fie cu cel al nerăbdătorului fir de grîu. Și nu se liniștește decît atunci cînd primăverii viitoare i-au dat „dinții" de lapte. Nesfîrșitele ogoare și-au plecat lujerii grei sub tăvălugul de foc al campaniei agricole. Au mai rămas doar cîteva cioturi în valurile arăturilor, ca niște lănci înfipte în scutul capitulării. Miriștile parcă au în liniștea lor ceva din vaierul unui sfîrșit de crîncenă bătălie. Stolurile de oțel ale plugurilor au întors cu colțul înspre zăpezi filele nescrise ale unui nou calendar.

Clipele de veghe sînt ca scrisorile adresate iubitei. Nu le poți opri zborul. Dimineața începe să-și trimită lăstunii. Încet, încet, satele apar în ciudate și imprecise aglutinări de acoperișuri din țiglă ruginie și tablă. Foarte curînd, semănătorile — cîrd de cocori atingînd orizontul cu vîrful săgeții — vor purta în plisc sămînța de lumină a pîinii. Grîul își ascute din nou lăncile.

Ostașul se ridică pe vîrfurile picioarelor, nemulțumit că nu poate cuprinde cu privirea mai mult. Ar vrea să contemple, de undeva de sus, întreaga cîmpie. Conductele și canalele pentru irigații trebuie să se zărească, probabil, ca o ramificație de nervuri în podul de palmă al unei frunze. O parte din confecțiile metalice sînt realizate de el. Este tare mîndru că se numără printre făurarii acestei minunății. *„Nea Ioane* — i-a spus odată paznicului de la fermă — *să-mi scrii dacă vei auzi cîndva de vreo fisură, că tare m-aș minuna. Dar eu cred că nu vei avea ocazia. Așa că tot eu o să-ți scriu din cînd în cînd cîte-o vedere..."*

În careul de clădiri văruite ca spuma laptelui este încă liniște. Plantonul își privește ceasul. Mai sînt cîteva minute pînă la deșteptare. Înainte să trezească subunitatea, se oprește lîngă patul celui care ar fi trebuit să fie schimbul trei. Îl apasă ușor pe umăr și acesta tresare buimac. Cînd vede lumină nu știe ce să creadă. Înțelegîndu-i nedumerirea, soldatul Nicolae Păun îl liniștește: *„A fost o noapte mult prea frumoasă și n-am putut să mă despart de ea..." „Bine, dar ți-ai obosit* — întrebă cel care, fără să știe, a fost complice la această întîmplare — *vei mai putea lucra?" „Lasă, nu-mi duce grija! Măcar să te țîi după mine!"*

Curînd vor începe munca. Prin truda lor, pămîntul va avea apă din belșug. Iar oamenii ogoarelor își vor începe ziua clătindu-și visele în căușul palmei, chiar aici, la țărmul cîmpiei, unde altădată abia zăreai cumpăna vreunei fîntîni.

Căpitan V. LIVIU

INCREDEREA

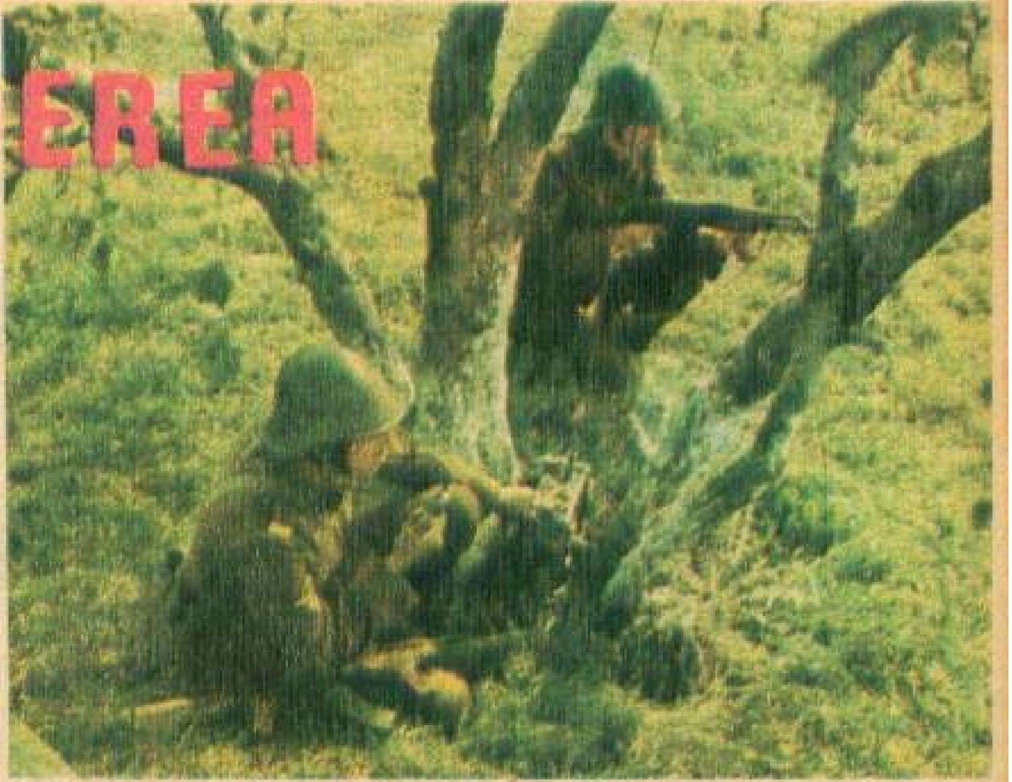

Legătura cu comandantul a fost stabilită. Se așteaptă ordinul de atac

Mai sint cîteva ceasuri pînă la ivirea zorilor. Începe urcușul. Păduri falnice de brazi se înșiruie de o parte și de alta a cărării. Vîntul poartă spre firul apei mireasmă de rășină. În ultimele 24 de ore, ostașii n-au pus geană pe geană. Nici comandantul lor. O noapte albă. Neodihna apasă în mușchi, în oase, e grea precum plumbul.

— Greu, soldat?

— Greu, to'a lent, dar nu ne dăm bătuți.

Sînt aproape de-o vîrstă. La licărul unei raze de lună, pe umerii locotenentului lucesc steluțele. Însemne ale maturității, ale răspunderii. A făcut zeci de marșuri, unele mai istovitoare ca acesta, cu gîndul la ziua cînd va ajunge ofițer. Cum au trecut anii!... Sînt aproape de-o seamă, dar le arată o grijă ca de frate mai mare. Și nu-i despart decît doi ani și poate cîteva luni...

Vorbele ofițerului parcă i-au dat aripi soldatului rămas în urma formației. Oare să-și fi dat seama că l-a pătruns oboseala? Nu, nu trebuie să rămînă în urma celorlalți. Desface capacul bidonului și toarnă cîteva picături de apă în podul palmei, apoi își răcorește cu ele fața.

— Ce faci, soldat Pintilie? se aude glasul locotenentului de undeva din apropiere.

— Execut înviorarea, tovarășe locotenent.

Chicote răsună în jur. Și vorbele înviorează, nu numai apa.

Ofițerul îl așteaptă: Merg alături. După cîteva clipe de tăcere îi explică în șoaptă situația ivită. Întîlnirea cu elementele înaintate ale „inamicului" a devenit iminentă. Lui îi revine misiunea să acționeze în cadrul echipei de cercetare, ca primul cercetaș. Foarte probabil să dea primul ochii cu „inamicul". Pe timp de iarnă s-ar fi chemat deschizător de pîrtie. Acum e deschizător de... drum. Ferigile înalte, cetinile de brad îngreuiază înaintarea. Și apoi, cînd știi că de tine depinde siguranța întregului pluton!... Brrr! Simte că i se face frig, deși prin viroaga asta în care vîntul își pierde din vlagă este doar răcoare. Sentimentul răspunderii alungă ca prin farmec toropeala. Este iarăși stăpîn pe acuitatea simțurilor. Un foșnet abia perceptibil îl determină să se adăpostească la pămînt. Se freacă încIudat la ochi. Vis, coșmar să fie, ori imaginile întrezărite sînt aievea? Nu se dezlipește de pămînt. Privește în continuare spre umbra care se apropie. Îl încearcă un sentiment vag de frică, dar își revine repede. N-are dreptul să ezite. Eșecul său ar marca negativ misiunea plutonului. Cum să le înșeli așteptările? Și apoi, locotenentul are deplină încredere în el...

Își dă seama că are înainte un ad-

A FI SOLDAT

A fi soldat,
a respira deodată cu patria,
a colora cu veghea
nopțile în alb,
a clădi columna de milenii
pe pămîntul patriei drag.
A fi soldat,
a veghea idealuri,
a aduce soarele,
a învăța să cuprinzi
frontul neîntrerupt,
continua ardere
și de fiecare dată,
chipul marii izbînzi.
A fi soldat
e o cale lumină,
drumul ce ne străbate
ca un ecou,
arcuire de gînd
și fapte comuniste
în patria Marelui erou.
A fi soldat,
a exista pretutindeni,
iubire și veghe
în post, la hotar,
a ctitori luminoase destine,
cu gîndul, cu fapta,
cu braț temerar.
A fi soldat
purtînd numele patriei,
înălțîndu-i eterna
gloria ei,
a veghea spre zări comuniste
libertatea și pacea
mileniului trei.

Maior EUGEN PELIN

versar de temut, dar îi stau în preajmă, ca „aliaţi" de nădejde, iscusinţa, agilitatea, calităţi dobîndite în orele de antrenament la pista de călire fizică şi psihică, la baza sportivă a unităţii sau în complexul de poligoane. Dar unde o fi fruntaşul Panaite de nu i-a venit încă în ajutor? Îi lăsase în urmă, la distanţa regulamentară. Să nu fi sesizat încă situaţia ivită? În doi i-ar fi venit repede de hac adversarului. Se va descurca şi singur. Va acţiona însă cu maximă precauţie, să nu compromită acţiunea.

Un moment de linişte, de evaluare a posibilităţilor, de găsire a variantei optime de acţiune, o scurtă ezitare, apoi o zvîcnire, dar lovitura directă cu patul armei de sus în jos este parată în ultimul moment de „adversar". Un pas înapoi, un atac simulat şi, în cele din urmă, lovitura nimereşte din plin. Dezechilibrat, cercetaşul „inamic" cade, dar nu se predă încă, ci încearcă să riposteze de jos. S-ar părea că nu mai are nici o şansă, dar în ceasul „al doisprezecelea" apare, ca din pămînt, un alt luptător „inamic". Soldatul Pintilie simte cum îi trec fiori reci. I-a mai rămas o şansă: să facă uz de armă. Se-ngrozeşte la acest gînd. Un singur foc de armă ar face să vuiască pădurile, ar da tot planul peste cap. Şi totuşi... Cînd să armeze, aude la cîţiva paşi semnalul de recunoaştere. Ştie că de acum nu mai este singur. Dintr-un salt, fruntaşul Panaite este în spatele celui de-al doilea luptător „inamic", care, dîndu-şi seama că nu mai are nici o şansă, ridică mîinile în sus.

— Ai căzut la ţanc, spune cîteva clipe mai tîrziu soldatul Pintilie. Dacă mai întîrziai puţin...

— Ştiu ce s-ar fi întîmplat. Numai că eu mă aflam încă de la începutul confruntării în apropierea ta.

— Cum? Şi m-ai lăsat să mă „bat" singur cu ditamai vlăjganul?

— Da, pentru că eu eram ocupat cu... „Morse". Trebuia să înştiinţez fără întîrziere subunitatea despre situaţia survenită. Şi apoi, te ştiu un luptător de temut, în ciuda fizicului tău nu prea impunător. Te-am avut doar de atîtea ori ca adversar la şedinţele de luptă corp la corp.

— Erai sigur c-o să-l dezarmez de unul singur?

— Mai aveam o brumă de îndoială. Ai avut grijă să mi-o spulberi definitiv. Şi acum vino repede că ne aşteaptă tovarăşul locotenent, să te felicite personal. A făcut-o indirect, pe calea undelor, dar abia acum am răgazul să-ţi transmit felicitările sale.

— Chiar? Şi ce-a spus?

— Ai răbdare, o să afli la momentul potrivit. Deocamdată iuţeşte pasul, să nu ne apuce ziua aici, pentru că în zori, la primul semnal, ne aşteaptă o nouă misiune.

Maior
VASILE MOLDOVAN

Jurnal de campanie

Vîrtejurile de praf sînt uneori atît de aprige încît genele colbuite abia se limpezesc în cîte-o lacrimă fugară, rotunjită ca perlele în jurul firişoarelor de nisip. Ştergîndu-şi din cînd în cînd fruntea înnegrită de ţiţei, caporalul Vasile Păcuraru simte cum i se adună în dosul palmei norii negri de humă ai Bărăganului. Se îndreaptă grăbit, cu paşi mari, către schelă, tăind miriştea de-a dreptul pe o scurtătură bătătorită şi de el în nenumărate rînduri. Ziua de muncă s-a încheiat, dar la echipele de intervenţie poate fi oricînd nevoie de cineva. De aceea se şi grăbeşte să ajungă la bază. Vîntul aspru de toamnă tîrzie aţîţă tot mai puternic spuza de jeratic a asfinţitului, pompele de extracţie se leagănă ca nişte dropii cu aripile întinse spre cer. Tînărul se gîndeşte cu nostalgie la liniştea lanului de floarea-soarelui în care sondele „cuibăriseră" toată vara. L-a străbătut de-atîtea ori, înotînd printre lujerii gătiţi cu petale de foc, încît le simte parcă şi acum mîngîierea

Acasă, în creierul munților, nu întîlnise niciodată lanuri atît de întinse încît să te pierzi în valurile lor înmiresmate, rătăcind drumurile spre sonde. Drum e un fel de-a spune. Rîndurile înguste îl purtau aproape silit în cîte-o direcție. Asemenea lanuri a cutreierat abia acum și le-a îndrăgit foarte mult. Sondele, însă, le cunoaște de mic. La drept vorbind, Păcuraru e un nume sugerînd o veche tradiție de petrolist. Înainte de a veni în armată a lucrat tot la petrol. Ca și tatăl, ca și bunicul lui. Mereu își amintește cu drag de prima sondă pe care a văzut-o și care îi fascinase toate visurile copilăriei. Era încă foarte mic pe vremea cînd bunicul îl purtase pe umeri pînă la stînci, unde sălășluia „Regina", favorita numărul unu, sonda cea mai productivă. Atunci a gustat prima oară țițeiul. O pastă uleioasă izvorîtă din piatră, dulceagă și cafenie ca blana iedului. Petrolul din cîmpie i se pare sărat. E drept că acesta izvorăște din pămînt argilos, nu dintre stînci.

Din cauza vîntului înaintarea devine anevoioasă. Cioturi răzlețe îi trosnesc din cînd în cînd sub bocanci. Alaltăieri, un vînt la fel de năprasnic scosese din funcțiune o sondă. Grupa caporalului Vasile Păcuraru — în care s-au remarcat soldații Alexandru Pană, Nicolae Mititelu și Ioan Atanasiu — a fost prima, din cadrul echipei de intervenție, care a ajuns la fața locului. În cîteva minute, instalația a început să funcționeze de parcă nimic nu s-ar fi întîmplat. Pulsat cu regularitate prin arterele subterane, aurul negru se aduna în rezervoarele argintii, gigantice, ca niște ciudate bastioane.

Ajuns în companie, gradatul își scoase un carnețel din valiză. Pe filele cu amprente brumării la colțuri se poate citi: *„Ora 23.00. Cîmp deschis. Sub puzderia de stele, turlele de extracție par imense catarge legănate pe o mare de grîne. Lucrăm intens la repunerea în funcțiune a sondei 505, oprită din cauza unei defecțiuni la pompă. Este o sondă „tînără", cu țiței curat, fără apă, fără impurități. Cînd am desfăcut gura puțului mi-am dat seama că există o emanație de gaze și extracția tinde să pornească eruptiv. În cîteva clipe, țițeiul a început să țîșnească cu putere, iscînd o ploaie torențială. Trebuie s-o „calmăm" repede. Pe fețele și hainele noastre se preling dîre uleioase și brune. Amestecat cu mireasma holdei, petrolul curat miroase a pămînt reavăn".* Sau: *„Ora 0.30. Parcul 160. Inima sondei 2082 și-a întrerupt pulsațiile. S-a produs o nisipare. Probabil paharul pistonului s-a înfundat serios. Începem imediat activitatea. Întîrzierea înseamnă tone de petrol neextras. Între timp sîntem anunțați că s-a oprit și sonda 740, situată la aproximativ 3 kilometri. Aceasta are o producție dublă față de prima și trebuie pusă în funcțiune prioritar. Ne deplasăm urgent la locul indicat. În mai puțin de două ore, ambele sonde își reiau activitatea de extracție".*

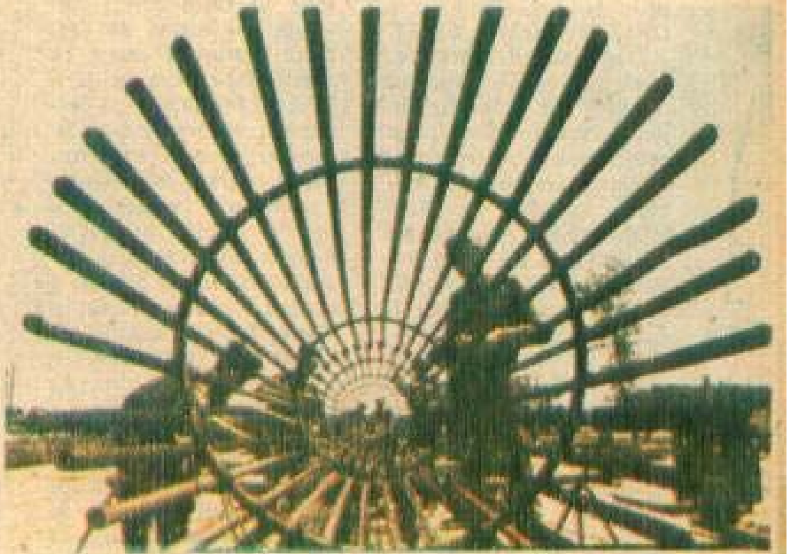

Însemnările par a fi desprinse dintr-un jurnal de front. Dintr-o neîntreruptă bătălie a muncii pașnice pentru țară.

RĂZVAN MANUEL GHERGHINA

POVESTEA UNOR VORBE

(2)

● **bord.** Este menționat ca provenind de la un vechi cuvînt german cu semnificația de „scîndură" (care plutește).

● **caraulă.** *Kar* — ochi, în limba turcă. Deci ochi care veghează. Apoi *karaul* — gardă, santinelă. Numele, azi învechit, la noi vorbește astfel despre confruntările cu oștile otomane;

● **cazarmă.** I se propune o etimologie mai lungă: din latinescul *quattuor* (patru), prin derivatul său *quaterni* (cîte patru), la provensalul *cazerna* (grupa de patru), francezul *caserne* (încăpere pentru patru soldați) și, de aici, cameră pentru soldați, cuvîntul intrînd ulterior, în forme apropiate, în majoritatea limbilor europene;

● **companie.** Prin compunerea cuvintelor latinești *com* (cu) și *panis* (pîine). Adică referitor la cei care mănîncă (din) aceeași pîine, trăiesc în tovărășie;

● **drapel.** I se presupune o origine celtică, cu forma actuală de la latinescul *drappur* — stofă, pînză, conținutul simbolic imprimîndu-i-se mai tîrziu;

● **dum-dum.** Teribilele gloanțe își trag numele de la locul unde au fost folosite pentru prima dată, în Indochina (dintr-un cuvînt hindus cu semnificația de „colină");

● **dușman.** Pe filieră turcă, din persană: *dus* — rău și *man* — minte. Într-o interpretare liberă deci, am putea să-l numim ca fiind „cel cu gînduri rele";

● **flintă.** Vechea pușcă cu fitil. Se consideră că are la origine cuvîntul olandez *vlint* — cremene, care a dat în germană *Flinte* — pușcă (cu cremene), răspîndindu-se apoi în mai multe limbi;

● **ghiulea.** În persană *golă* înseamnă proiectil (de aici și cuvîntul glonț), care a dat în turcește *gulle* — bombă de tun. Pe undeva originea orientală a cuvîntului e paralelă cu cea a prafului de pușcă.

ARTA DE A CONSTRUI PODURI

Privirea mea se oprește totdeauna cu admirație și respect la arhitectura unui pod. Și pretutindeni în țară întîlnești poduri maiestuoase, trainice, unele purtînd în structura lemnului sau a fierului vuiet de istorie, altele sporul de frumusețe și demnitate al contemporaneității. Asemuiesc podurile cu năzuințele mereu repetate ale omului de a uni, de a împăca, de a lega statornic tot ce i se arată ochilor și spiritului.

Nu de puține ori i-am cunoscut direct pe militarii constructori de poduri de căi ferate și rutiere. Maiorul Janos Tulit, comandantul unei asemenea subunități de specialiști (care deține titlul de fruntaș de șapte ani consecutiv!), se trage dintr-o familie de ceferiști. O tradiție pornită la început de secol de către bunici, devenită profesiune de credință, transmisă astăzi cu nobilă împătimire militarilor care învață aici cu destoinicie meserii de-o viață: sonetar, montator, lembar... profesiune preluată cu conștiința limpede că în nici o lucrare nu există bucurii fără privațiuni. Bucuria este însăși arta de a construi poduri. Privațiunile... Unii stau cățărați pe schele din zori pînă în seară, alții montează grinzi metalice de cîte 200 tone fiecare la precizie de zecime de milimetru, rămînînd pe portițe zile și nopți întregi. Să nu-i uităm pe sonetari: un pilot de lemn e musai să fie bătut perfect perpendicular circa 4 metri în pămînt sau în piatră, după cum e albia rîului. Pe fiecare sonetă sînt doi mecanici „cocoțați pe luminare", cum se zice, la 12 metri înălțime. Ei suportă cu stoicism vibrațiile a 4 000 de lovituri de „berbec" pe cap de pilot. Înmulțiți 4 000 cu 120 de piloți (media la 100 m de pod) și veți înțelege că trebuie să existe un anume curaj, o armătură morală deosebită, aș spune chiar o nevoie interioară de a vrea, de a dori pentru a putea să devii constructor de poduri.

La o deplină armonie între năzuințe și înaltă profesionalitate au ajuns în vreme și caporalii Gabriel Boariu, Vasile Iureica, Lajos Serzö, soldații Gheorghe Iova, Claudiu Ploaie, Dumitru Feraru, Stelian Mițoi, Neculai Apetrei, Ioan Munteanu. Unii au trecut în rezervă, alții continuă să învețe arta de a construi poduri. Totul în ritmul viu al aplicațiilor, în condițiile formării ca buni trăgători cu armamentul de infanterie și însușirii procedeelor luptei moderne. Avînd ca instructori și comandanți oameni de o factură aleasă, cum sînt ofițerii Victor Marcovici, Gheorghe Toma, Janos Tulit, Eugen Selegean, Gheorghe Iuga, care au semnat actul de naștere a zeci de poduri. Peste rîurile Olt, Someș, Crișul Negru, Tîrnava Mare, Bîrsa, Mureș, Jiu, Siret etc. Viiturile, arșița verii, vînturile năprasnice nu-i clintesc de la datorie. Pe unde trec ei rămîn, dăltuite în lumină, podurile. Metamorfozare a pietrei, a metalului, a lemnului. Simboluri ale înfrățirii veghei ostășești cu munca pașnică de înălțare a ctitoriilor socialiste.

Maior
CONSTANTIN IRIMIA

ORIZONT DE LINIȘTE

Nu se știe
cît a fost ceasul
cînd pe un colț de stîncă
a răsărit
primul fir de iarbă.
Dar, cu certitudine,
clepsidrele de eternă simțire
așteaptă secunda
cînd ultimul purtător
de armă
va înțelege
că erupția de verde
a cîmpiilor
nu ucide pe nimeni.

IOAN CIUBUCĂ

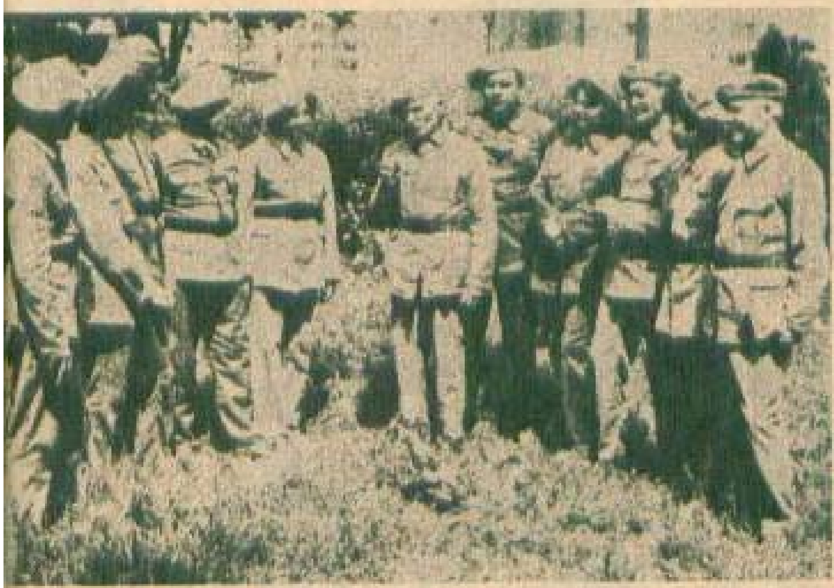

NESTINSA IUBIRE DE PATRIE

Iancu Gîtan, Constantin Băcescu, Constantin Udrea, Victor Cioroianu, Ştefan Munteanu şi Ion Ionica. Bărbaţi cu tîmplele cărunte, cu chipurile brăzdate de cutele anilor. Au trecut toţi de 68 şi se apropie de 70. Dar cum nu vîrsta reprezintă meritele unui om, vom preciza că am amintit acest lucru doar pentru a sublinia că, la anii lor, ar fi avut de mult dreptul să stea în parc şi să povestească. Mai ales că au ce povesti, aşa cum am avut şi noi privilegiul de a-i asculta, din lungul drum bătut de gloanţe al războiului antifascist pe care l-au parcurs. Însă ei continuă să muncească şi să participe şi la activităţile de pregătire ale gărzilor patriotice din oraşul Filiaşi. Fac parte din subunităţi de puşcaşi, artilerie şi artilerie antiaeriană. Vin la pregătire, întotdeauna primii, se instruiesc cu multă tragere de inimă şi, nu de puţine ori, sînt daţi exemple pentru rapiditatea şi corectitudinea mişcărilor executate. Iar dacă comandanţii de subunităţi nu au timp să-i consulte întotdeauna în faţa formaţiei îşi găsesc ei locul şi prilejul de a-i întreba în legătură cu o poziţie de tragere, cu o acţiune tactică ce trebuie întreprinsă. Şi părerea lor este mereu luată în seamă, avînd girul unor experienţe trăite în clocotul realităţii cîmpului de luptă.

I-am ascultat ore în şir, admirîndu-i pentru precizia cu care rememorau şi reconstituiau zile, locuri şi, mai ales, acţiuni umane. Astfel, pentru *Ion Ionica* au rămas de neuitat zilele luptelor de pe Valea Prahovei şi ale încleştărilor crîncene pentru cucerirea înălţimilor de la Oarba de Mureş. Acolo, prin apele Mureşului înroşit de sîngele ostaşilor români, el a reuşit să facă legătura telefonică a artileriştilor de la punctul de comandă la postul de observare, după ce a înotat zeci de metri în amonte pe sub un mal abrupt.

Constantin Udrea, care a primit botezul focului ca tînăr voluntar, îşi aminteşte cum, dintr-un pluton de vînători, după luptele de la porţile Timişoarei, au mai rămas 6 ostaşi.

Pentru *Iancu Gîtan*, locotenent-colonel în rezervă, sînt încă vii în memorie luptele purtate de-a lungul Dunării pînă la Turnu Severin pentru apărarea antiaeriană a navelor fluviale.

Constantin Băcescu, Victor Cioroianu şi *Ştefan Munteanu* au participat la luptele pentru forţarea Tisei, eliberarea Budapestei şi mai departe, pînă la victoria finală asupra trupelor fasciste, păstrînd cu ei amintirea atîtor tovarăşi de arme care au făcut sacrificiul suprem.

Toate acestea, „veteranii din Filiaşi" le evocă luptătorilor gărzilor patriotice, alături de care trăiesc, muncesc şi se pregătesc pentru apărarea patriei. Ascultîndu-i, nutreşti sincere sentimente de admiraţie pentru modul în care şi-au făcut datoria supremă, pentru felul în care înţeleg să şi-o facă în continuare, cum simplu spunea unul dintre ei, *„cît vom putea ţine arma în mînă"*. Şi, mai ales, trăieşti bucuria de a vedea cum curge mereu în oamenii de pe aceste plaiuri izvorul nestinsei iubiri de patrie.

Maior **EUGEN BURGHELEA**

desen de pace

numai pace şi mintea mea
eliberată va purcede în marea călătorie.
grîul va creşte, copilul va creşte
fericirea — uneori — e să ştii a spera.

numai pace, linişte-aureolată
o simfonie tulburătoare (repetă — nu eşti numai o ţintă,
nu se-adună
în contul inimii tale doar pregătire de moarte.
poţi iubi, poţi, în fine, iubi)

numai pace peste casa noastră,
bărbatul şi fiul (există cu-adevărat)
fără de teamă să putem trăi în linişte şi-mpăcare.
războiul rămîne-va un semn pe atlasuri
sub glaja ştearsă de praf a vitrinei,
un glonţ, un trăgaci ruginit, un mîner de sabie
în colecţia de curiozităţi din biroul tău.

CLEOPATRA LORINŢIU

Pe scena Ateneului Român, într-un spectacol festiv

9 mai 1947. Sub cupola Ateneului Român, pe a cărui scenă s-au perindat soliști și orchestre de celebritate mondială, 1 000 de spectatori așteaptă nerăbdători semnalul de începere a primului spectacol al Ansamblului armatei noastre, intitulat sugestiv „Înainte, marș!" În loja principală, membri ai guvernului, în frunte cu dr. Petru Groza, personalități ale vieții noastre cultural-artistice din acea vreme... Lumina inundă sala...

Și, la terminarea spectacolului, toți cei prezenți ovaționează, minute în șir, pe artiștii militari, care-i entuziasmaseră, pur și simplu, prin arta lor, prin originalitatea și varietatea numerelor interpretate (aplaudate, fiecare-n parte, la scenă deschisă), prin frumusețea costumelor populare, ingeniozitatea regiei, prin ordine și disciplină, prin totul făcut ostășește, temeinic, frumos și înălțător...

Așa și-a marcat începutul (semnatarul acestor rînduri nu uită nici azi și nu va uita niciodată emoțiile ce ne cuprinseseră pe toți, spectatori și interpreți), așa a pornit la drum lung, pe care l-a urcat și-l mai urcă încă, treaptă cu treaptă, spre culmile desăvîrșirii, prima formațiune de acest gen din țara noastră, strălucit reprezentant al artei românești. Evident, în România existau deja nenumărate formațiuni corale, mai cu seamă mixte, unele cu o îndelungată tradiție, dar ansambiul nou înființat își propunea ceva mai mult: o îmbinare spectaculoasă și armonioasă de diferite genuri artistice, cu un vădit caracter militant, educativ. Sau, cum avea să scrie criticul de artă Valentin Silvestru, An-

IOAN D CHIRESCU: *Creația a reprezentat nostru duce pretutindeni faima artei interpretative românești, valențele inegalabile ale folclorului, frumusețea muzicii noastre clasice sau moderne, dinamismul reconfortant al cîntecului patriotic și ostășesc. Sus, tot mai sus, pe treptele măiestriei, slujitori ai frumosului în haine militare!*

ION DUMITRESCU: *Factor activ de educație patriotică și estetică a militarilor, a tuturor spectatorilor, Ansamblul armatei și-a cîștigat prestigiul meritat prin susținuta sa activitate, prin aportul adus la înflorirea culturii noastre. Recunoștință și felicitări, urări de noi succese.*

samblul armatei dorea să realizeze *„o confluență între creația populară și cea cultă, care să continue a exprima o realitate nouă și, în primul rînd, a vieții din armată, prin imagini muzicale și coregrafice”*. O experiență temerară care a condus, pînă la urmă, la concretizarea unui unicat — Ansamblul artistic „Doina” al armatei, prim solist al artei interpretative românești.

Milioane de spectatori din țară și de pe mai toate meridianele globului văd în ansamblul nostru garanția artei autentice, purtătoare de înălțătoare mesaje...

În cadența profundelor înnoiri din patria noastră, ansamblul e și el în permanentă înnoire; fiecare succes, fiecare număr original, încă un pas spre perfecționare. Talentatul dirijor și compozitor, directorul ansamblului, colonelul Sergiu Eremia, nu mai puțin talentații maior C. Popovici, director artistic, Gh. Popescu, maestru de cor, Marin Cioacă, dirijorul formației de muzică populară, toți componenții ansamblului și-au înscris în adîncul inimii un singur crez — *exigența*.

Un punct de răscruce în evoluția sa, ca și pentru întreaga noastră cultură, a constituit-o Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român, de la tribuna căruia au răsunat cuvintele înflăcărate ale celui mai bun fiu al poporului român, tovarășul Nicolae Ceaușescu: **„Alegeți tot ce credeți că este mai frumos în culoare, redați realitatea cît mai variat în proză, în poezie, în sculptură, pictură și muzică, cîntați patria și poporul minunat, pe cei ce și-au închinat întreaga viață înfloririi patriei socialiste”.**

Și Ansamblul armatei urmează cu fidelitate îndemnurile ctitorului României moderne, reînnoite la cel de-al III-lea Congres al educației politice și culturii socialiste, la Conferința Națională a P.C.R..

Arta ansamblului nostru poartă însemnele nobile ale fiilor acestui pămînt, setea de frumos și dragoste nestinsă pentru glie, libertate, prietenie cu toate popoarele lumii și pace. Toate aceste năzuințe își găsesc ecoul în cele peste 1 200 de cîntece, cantate, oratorii, marșuri, prelucrări de folclor, coruri din opere, poeme vocal-simfonice; în cele aproape 400 de tablouri coregrafice, cîte s-au împlinit ca într-un uriaș chilim, în sutele de spectacole montate de la înființare și pînă astăzi, vizionate de circa 11 000 000 de spectatori.

Regretatul compozitor Ioan D. Chirescu declara, după ce luase parte, ca invitat de onoare, la o premieră a acestui minunat colectiv artistic: *„Ansamblul și-a desfăcut aripile ca pasărea măiastră din basme, a crescut într-un an cît alții în zece, căci s-a hrănit cu seva ce curge din izvorul fermecat al artei noastre populare”*. Într-adevăr, repertoriul său permanent este străbătut ca un fir roșu de nestematele folclorului nostru, unul dintre cele mai bogate și mai pline de originalitate din lume. Așa se explică și cuvîntul DOINA înscris în titulatura sa.

Tot mai bogată și mai variată, cu un conținut care oglindește cerințele Congresului al XIII-lea al P.C.R., Congresului al III-lea al educației politice și culturii socialiste, activitatea ansamblului înregis-

AL. PAȘCANU: *Iată un drum de ascensiune și izbînzi pe care ansamblul îl poate privi în acest jubiliar moment, cu profundă satisfacție a lucrului bine făcut. Căci, alături de instrucție și armament, forța unei armate stă în spiritul și în însuflețirea ei, iar arta, și mai cu seamă cîntecul, cu văpaia lui fierbinte și luminoasă, ocupă un loc de frunte în înflăcărarea conștiinței.*

SICĂ ALEXANDRESCU: *Ansamblul artistic al armatei a crescut mare, a luat proporții monumentale, a urcat, în acest timp, treaptă cu treaptă, spre culmile artei, atingînd înalte piscuri.*

TUDOR MUȘATESCU: *Mii de spectacole cu milioane de spectatori, sute de cîntece și dansuri – în majoritatea lor culese din nesecatul tezaur al folclorului românesc – au făcut să răsune, într-o impecabilă interpretare artistică, cîntecul românesc, să salte neegalatele noastre dansuri populare.*

NICOLAE TĂUTU: *Chiar de la înființarea sa i-am fost cronicar și rapsod fidel, martor entuziast al feericelor sale spectacole, al artei sale viguroase, care a comunicat cu măiestrie și autoritate, pînă departe în lume, mesajul artei noastre socialiste.*

În iureșul unui dans popular

„Burebista", unul dintre numeroasele tablouri tematice montate de corpul de balet al acestui minunat colectiv artistic

trează noi și noi succese. Pe măsura perfecționării artistice, sînt introduse în programele sale lucrări de mare virtuozitate din repertoriul autohton și internațional: *Oratoriul Horia* de Alfred Mendelsohn, *Oratoriul Tudor Vladimirescu* de Gheorghe Dumitrescu, *Freischütz* de Weber, *Mireasa vîndută* de Smetana, *Damnațiunea lui Faust* de Berlioz, *Tannhäuser* de Wagner, *Balada lui Ștefan cel Mare* de Gh. Dima, *Corul soldaților* de Gounod, numeroase alte lucrări corale de Verdi, Rimski-Korsakov, Stravinski, Enescu, Constantin Dimitrescu, Ioan D. Chirescu, Gheorghe Bazavan, Laurențiu Profeta ș.a.

Mii și mii de spectatori din unități militare, din uzine, întreprinderi, case de cultură de la orașe și sate, de pe marile șantiere au avut și au prilejul să admire și să prețuiască măiestria artistică a ansamblului nostru — noi suite corale, noi tablouri coregrafice, noi culegeri din folclor, noi numere solistice interpretate de artiști cu o impresionantă carte de vizită, unii devenind cunoscuți și peste hotarele patriei.

Prin varietatea și conținutul elevat al programelor sale, prin înalta sa ținută artistică, Ansamblul armatei este nelipsit de la marile spectacole de gală, manifestări prin care sînt evocate momente de referință din istoria noastră multimilenară, de la ampla întrecere „Cîntarea României", în care PRIMA FORMAȚIE ARTISTICĂ A ARMATEI s-a situat numai pe locul întîi, la toate edițiile Festivalului cîntecului ostășesc „Te apăr și te cînt, patria mea!"

Ansamblul artistic „Doina" al armatei este și un strălucit ambasador al culturii și artei românești peste hotare, mesager al realizărilor remarcabile ale poporului român, al năzuințelor sale de pace, prietenie, înțelegere și colaborare între toate popoarele lumii. Presa de specialitate, oamenii de artă, marele public din numeroasele țări pe care ansamblul le-a vizitat s-au exprimat în modul cel mai elogios despre arta acestui minunat colectiv, despre dragostea de frumos și armonie a poporului român, care are în *„Doina" armatei* un strălucit reprezentant.

JEAN GHELIUC

O pagină din eroismul ostașului român pe frontul antihitlerist redată prin mijloace artistice deosebite: tabloul coregrafic „Darba de Mureș"

PATRIOTIC – EROIC – OSTĂŞESC

în viziunea creatorilor de frumos

Apărătorul de ţară, omul-ostaş pe al cărui braţ oţelit şi suflet generos s-a sprijinit mereu cu nădejde patria, cel ce şi-a pus cugetul şi vrerea, credinţa şi fapta eroică, viaţa însăşi temelie la coloana infinită a marilor izbînzi întru neatîrnarea şi existenţa demnă, de sine stătătoare a poporului nostru în multimilenara-i vatră strămoşească. Apărătorul-ostaş de ieri şi de azi, dintotdeauna, fiu devotat celor în mijlocul cărora s-a născut şi a crescut, cauzei sacre, supreme a ocrotirii şi înălţării paşnice a ţării. Apărătorul-ostaş, suflet în sufletul neamului său. Cu nimb de erou sau anonim şi modest în trainica sa faptă de pavăză. Ostaşul, starea de veghe a patriei. Neîntrecutul, viteazul, generosul. Cel nemurit în statuie, cel transpus în odă, cel luminat în secvenţă de film. El, cel al cărui chip şi al cărui destin au fost şi nu vor conteni să fie nesecat izvor de inspiraţie, de împlinire pentru creatorii de frumos...

Iată subiectul asupra căruia au avut amabilitatea să se oprească, în interviurile ce mi le-au acordat, de-a lungul anilor, personalităţi ale vieţii noastre artistice. Unii dintre ei au trecut hotarul drumului cel fără de întoarcere, însă cuvintele, opiniile, crezul creaţiilor lor strălucesc vii în amintirea şi inima noastră. Fie dar şi aceste rememorări un semn al preţuirii ce-o datorăm operei lor militante, nobilelor resorturi care i-au sporit combustia şi vibraţia!

Monumentul ostaşului român înălţat la Carei (autor: sculptorul Vida Geza)

ION JALEA:

„I-am cunoscut bine, i-am iubit şi admirat..."

— Am cunoscut ostaşul român, mai întîi din cărţi şi documente istorice. Apoi, l-am cunoscut direct, nemijlocit, în 1910, cînd eu însumi am îmbrăcat tunica militară. Am făcut parte din Regimentul 34 infanterie, care, peste ani, în octombrie 1944, avea să se acopere de glorie nepieritoare la Carei, pentru eliberarea ultimei brazde de pămînt românesc de sub ocupaţia fascistă.

L-am cunoscut bine, profund pe ostaş, mi l-am apropiat, l-am admirat şi l-am iubit. Mai ales în anii grei de război 1916—1918, cînd am împărţit cu camarazii mei — eram ofiţer — pîinea şi tranşeea, durerea şi speranţa, teama şi bucuria izbînzii. Am luptat cot la cot cu ei la Oituz, la Mărăşeşti, la Siret — cîmpul de glorie al oastei noastre. Acolo şi atunci mi-a încolţit în minte ideea de a imortaliza chipul ostaşului în bronzul ori granitul statuilor.

— Înţeleg că lucrările dv. de mare amploare şi-au avut sorgintea în impresiile şi trăirile de combatant.

— Fără îndoială. Am început modest, cu cîteva schiţe de front, modele fiindu-mi chiar camarazi de-ai mei. Dar explozia unui obuz inamic m-a lăsat fără braţul stîng, amînînd astfel pentru un timp, planurile mele îndrăzneţe. Într-un fel, acest repaus forţat mi-a prins însă bine: el m-a ajutat să meditez mai

adînc la condiția și menirea ostașului, să decantez din materialul atît de bogat esențele, fără a neglija nuanțele, pentru a realiza o adevărată sinteză a ostașului. Pentru că eu doream un chip-sinteză. Ca om, el aparține, desigur, unei generații, unui timp istoricește dat. Dar ca erou, ca model, el, ostașul, aparține istoriei, veșniciei. Esențializînd, putem spune că aceleași nobile imbolduri, aceeași fierbinte dragoste de ai săi, de neam și glie, au fost proprii atît oștenilor lui Burebista și Decebal, cît și celor ai lui Mircea și Ștefan, ai generalilor Dragalina și Grigorescu, celor ce s-au jertfit pentru eliberarea României de sub dominația fascistă, cît și ostașilor noștri de azi.

„Decebal" (autor: Ion Jalea)

— *Ce credeți că îi unește totuși spre a putea fi, cum spuneați, esențializați?*

— Ceva, care peste ani se regăsește și se recunoaște — voința de libertate, vitejia dusă pînă la sacrificiul suprem, în numele dreptului țării la o existență de sine stătătoare. Acestea toate m-am străduit să le redau în *Monumentul soldatului Gheorghiță*, ridicat într-un sat muscelean, în amintirea tovarășului meu de arme, frumosul și curajosul flăcău Gheorghiță, care a fost răpus și odihnește sub ierburi chiar în satul său natal; în *Monumentul Infanteriei*, precum și în *statuia lui Mircea cel Mare*, din centrul orașului Tulcea, în *Monumentul Unirii*, din Focșani, în ecvestra *Decebal*, din Deva. Sau în *Dragoș vodă și zimbrul*, din Cîmpulung Moldovenesc...

VIDA GEZA:

„Monumentele încrustează istoria în memoria generațiilor..."

— *Preferați arta monumentală. E vorba doar de formația dumneavoastră de artist, de ceea ce v-a consacrat?*

— Desigur, satisfacțiile pe care ți le oferă lucrul făcut de mîna ta, prețuirea din partea semenilor pentru acel lucru te fac să-l îndrăgești și să cauți să-l desăvîrșești... În cazul meu, acel lucru e monumentul, cu prioritate cel istoric. În fond, istoria unui popor, în afara documentelor scrise, poate fi reconstituită și din monumentele ce transfigurează un fapt, un eveniment. Monumentele au și ele graiul lor prin care istoria vorbește generațiilor.

— *Cînd vorbiți de istorie ca izvor de inspirație vă referiți, desigur, și la acele evenimente de răscruce în care armata a jucat un rol de seamă.*

— Evident. Tematica militară, eroică, patriotică a constituit dintotdeauna acea substanță esențială, autentică, palpabilă a creației mele și a celorlalți confrați ai mei plasticieni. Nu întîmplător, pentru că oricine este conștient că armata noastră de astăzi, continuatoarea glorioaselor tradiții ale oștenilor de ieri ai țării, s-a integrat ferm, cu trup și suflet, cu întreaga devoțiune, în momentele cele mai importante ale luptei națiunii noastre pentru triumful prezentului socialist al patriei române. Tematică ce înfățișează aspecte definitorii pentru coeziunea neclintită dintre popor și ostașii săi și ne oferă nouă, tuturor, disponibilități nebănuite.

— *Cu toate acestea, monumentul istoric e destul de rar...*

— E drept, avem încă puține lucrări monumentale legate de eroismul omului în uniformă, de curajul și spiritul de jertfă dovedite de el pe cîmpiile de glorie ale Războiului de Independență, în încrîncenările cu cotropitorii la Mărăști, Mărășești și Oituz, pe baricadele revoluției eliberatoare de la 23 August 1944, de faptele ostașului evului socialist, care-i definesc profilul de apărător și constructor al României anilor de acum și de mîine... Bineînțeles, acestea cer, dacă nu să le trăiești personal, măcar intuindu-le, să retrăiești momentele istorice pe care intenționezi să le transpui în piatră, lemn, bronz ori în culoare... Nu puține sînt drumurile de șes și de munte pe care străbați țara în lung și-n lat fără să știi că, pe acele meleaguri, eroi fără număr, rămași necunoscuți, au căzut în lupte alungînd cu arma în mîini vrăjmașii. Locurile istorice arar au cîte un însemn care să-ți atragă atenția. Consacrînd aceste locuri istorice printr-un monument le fixăm neîndoios în cugetul, inima și amintirea celor ce trec și nu vor conteni să treacă pe acolo. Monumentele încrustează istoria în memoria generațiilor...

— *Așa cum se întîmplă cu operele de artă...*

— Aș fi foarte fericit dacă monumentele de la Carei, de la Moisei vor reuși să vorbească contemporanilor și urmașilor despre ceea ce noi, generația celui de-al doilea război mondial, am trăit și nu vom putea uita niciodată... Careiul îl consider ca locul apoteozei vitejiei și sacrificiului ostașului român, eliberator al celei din urmă brazde părintești de sub cizma hitleristă. Pe cînd la Moisei, cioplind în lemn acest al doilea monument, am căutat să-mi aduc modestul omagiu omului simplu de la țară, legat de glia străbună, celui care a preferat dezrădăcinării și supunerii, sprijinului dat cotropitorilor, lupta deschisă cu aceștia, înfruntarea cu pieptul deschis a plumbului ucigător al mitralierelor horthyste. Martirii de la Moisei au dovedit că, alături de armată, întreg poporul e gata să pună mîna pe arme cînd patria o cere... Ambele monumente, de fapt, caută să relieteze această comuniune. De

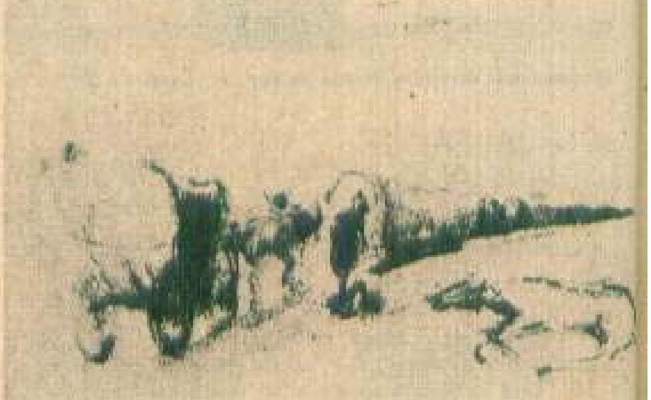

„Convoi îndreptîndu-se spre front" (desen de Tache Brăescu)

aceea, între elementele arhitectonicii populare specifice zonei folclorice respective (poarta și turla bisericilor din lemn din Maramureș) am intercalat, la Carei, capul țăranului răsculat și cel al ostașului eliberator — sinteza obstacolului de netrecut pus de secole de-a rîndul la hotare în calea celor ce au atentat la integritatea vetrei și la libertatea poporului. Iar la Moisei, sub forma tradiționalelor troițe din lemn, am plăsmuit o poveste despre oameni și pentru oameni întruchipînd un sanctuar cu doisprezece stîlpi — cele douăsprezece luni ale anului — pentru ca în fiecare zi să ne gîndim la cei 29 eroi pieriți pe aceste locuri, la toți eroii acestui pămînt românesc... Sînt fericit dacă am reușit să creez ceva accesibil și, deopotrivă, sugestiv, cu ecou în sufletele celor mulți...

„23 August 1944" (pictură de Bela Kromer)

GHEORGHE DUMITRESCU:

„Ostașul, el, starea de veghe a țării..."

— Mai bine de zece ani v-ați desfășurat activitatea în Ansamblul Artistic „Doina" al Armatei. Ce au însemnat ostașii pentru creația dv.?

— Pot spune cu mîna pe inimă că acei ani constituie o perioadă rodnică, distinctă în activitatea mea artistică. Pentru că, apropiindu-mă nu doar prin natura atribuțiilor „de serviciu", ci și dintr-un îndemn lăuntric, de rosturile ostășiei, am izbutit să aflu o parte din universul de trăiri și idealuri ale omului de sub drapel, în fond, trăirile și idealurile întregului nostru popor. Nu întîmplător, din această perioadă datează creațiile mele la care țin extrem de mult, precum oratoriul „Tudor Vladimirescu", operele „Decebal" și „Ioan Vodă", alte numeroase coruri și cantate compuse special pentru formațiile muzicale militare. Toate mi-au servit de minune atît la lărgirea ariei tematice și diversificarea stilistică a componisticii mele, cît și la îmbogățirea mea sufletească cu noi date de percepere, de asimilare și de retrăire, la o tensiune înaltă, a marilor adevăruri ale istoriei neamului și oștirii noastre. Această extraordinară experiență mi-a îngăduit apoi să abordez o serie de subiecte istorice în operele „Răscoala", „Vlad Țepeș", „Fata cu garoafe" sau în oratoriile „Grivița Roșie", „Pămînt dezrobit" și „Zorile de aur".

— Ce anume v-a impresionat și v-a inspirat mai mult atunci cînd v-ați acordat lira spre a-l înfățișa pe ostaș în creațiile dumneavoastră?

— Din bogatul tezaur al virtuților care împodobesc chipul faptelor omului aflat „în serviciu comandat" m-au făcut să vibrez și mi-au înaripat inspirația eroismul, spiritul de sacrificiu, dăruirea de sine pînă la jertfa supremă — adică, acele nobile însemne de cuget și simțire fără de care nimic durabil nu poate fi clădit.

— Cum vedeți chipul ostașului de azi?

— Mă preocupă de mult o operă inspirată din actualitate, care să surprindă și să redea viața nouă, ai cărei ctitori și beneficiari sîntem cu toții, avîntul creator, definitoriu epocilor de adînci prefaceri revoluționare ale patriei și oamenilor ei. În cadrul acestei lucrări muzicale de amploare — cum o gîndesc eu — omul în uniformă, oastea țării vor ocupa, desigur, locul meritat, fiindcă și astăzi, alături de întreaga suflare a României socialiste, ostașul rămîne starea de veghe a ei.

ȘTEFAN AUGUSTIN DOINAȘ:

„Apărarea patriei ne-a fost, de cînd ne știm, rostul, datoria"

— Cînd și în ce ipostaze l-ați cunoscut pe ostaș?

— În primele zile ale lui septembrie 1944 mă aflam la Gurahonț. În plină zi, trei avioane hitleriste au început să bombardeze șoseaua care trecea prin mijlocul așezării. Fiind student în medicină, m-am prezentat la dispensarul local, devenit, prin forța împrejurărilor, spital. Dar ce spital?! Nu aveam la îndemînă mai nimic pentru a alina răniților suferințele. Printre aceștia se afla și un soldat. Voinic, frumos, tînăr. Avea plămînii ciuruiți de gloanțe. Stătea nemișcat ca o statuie, cu fața albă, întoarsă spre noi. În priviri îi citeam suferința chinuitoare. Se stingea încet, pe tăcute. Ne privea intens, cu o implorare mută, bărbătească, fără a scoate nici măcar un geamăt. Atunci mi-am dat seama că se poate sta în fața morții și cu bărbăție, cu îndîrjire și demnitate, cînd știi pentru ce mori. Iar băiatul acela frumos și voinic știa, fără îndoială, că se stinge acolo, anonim și resemnat, dar superb în eroismul său, pentru patrie, pentru dreptate.

— Ce rol acordați poeziei, artei, în general, în cultivarea crezurilor iubirii și slujirii patriei?

— Apărarea patriei ne-a fost, de cînd ne știm, rostul, ne este și astăzi datoria sfîntă a noastră, a tuturor. Toți în felul nostru, de la comandantul suprem la cetățeanul de rînd, sîntem ostași, înregimentați de aceeași parte a baricadei în lupta pentru înălțarea și ocrotirea ființei țării și a națiunii. Fără cunoașterea profundă a virtuților poporului, care nu întotdeauna așteaptă momente extraordinare pentru a se manifesta, nu este posibil să scrii ceva de valoare, care să contribuie la edificarea interioară a celor ce te citesc. Arta majoră, creația militantă spre care ne îndeamnă partidul, secretarul său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, realizată, firește, cu mijloacele specifice fiecărui creator, conține, totuși, un fond adînc, comun tuturor celor ce o realizează: capacitatea de a influența, de a acționa asupra sufletului, de a-l îmbogăți și sensibiliza.

În ceea ce mă privește, am căutat să cînt în versurile mele acele atitudini exemplare proprii omului și ostașului, prin excelență: curajul, demnitatea, bravura, devotamentul, care să contribuie la educarea patriotică, revoluționară a cititorilor mei. E obligația de onoare pe care mi-am asumat-o pregătind pentru teascurile Editurii Militare, deci pentru ostași, volumul de poezii „Locuiesc într-o inimă", care a și văzut, de fapt, lumina tiparului.

EMANOIL PETRUȚ:

„Am interpretat ceea ce am îndrăgit și prețuit, oameni adevărați, de acțiune"

— *Ce ne-ați putea împărtăși despre rolurile preferate?*

— Toate cîte le-am interpretat le-am iubit. Pentru că am interpretat ceea ce am îndrăgit și prețuit o viață întreagă, oameni adevărați, de acțiune. Toate rolurile mi-au adus astfel satisfacții, ca actor, ca artist care se știe și se mîndrește de a fi suflet în sufletul neamului său... Dintre ele îmi amintesc cu plăcere și nostalgie de compoziția din *„Nepoții gornistului"* de Cezar Petrescu, de puternicul caracter căruia i-am slujit de mesager în *„Ștafeta nevăzută"*, cunoscuta lucrare dramatică a lui Paul Everac, dar mai cu seamă mi-a rămas întipărită, de neșters, în inimă figura lui Tudor, rol ce mi-a fost încredințat în filmul cu același nume. Acest personaj m-a cucerit și m-a fascinat prin personalitatea sa de patriot înflăcărat și lucid, prin eroismul, prin inteligența sa, dar mai ales prin umanismul și vizionarismul acțiunilor sale, prin devoțiunea cu care a slujit interesele vitale ale poporului, urmîndu-și și împlinindu-și demn destinul tragic.

— *Ați adus în luminile marelui ecran și chipuri de oameni ai datoriei ostășești.*

— Da, am interpretat roluri de ofițeri în filme precum *„Alarmă în munți"*, *„Secretul cifrului"*, *„Ultima frontieră a morții"*, în care am căutat să dau la iveală omenescul acțiunilor lor. Pentru că am descoperit și m-am convins, în perioada de documentare, că cei ce întreprind lucruri temerare sînt, înainte de toate, oameni și apără omenia, umanitatea, valorile vieții și muncii semenilor.

*

Sînt acestea toate gînduri și reflecții exprimate sobru, cu firescul și simplitatea rostirii marilor adevăruri, opinii ce reflectă clarviziunea angajării manifeste a artei noastre, ai cărei exponenți au pus totul în slujba adîncirii complexului de interdependențe care-l leagă pe omul de astăzi de patrie și partidul comunist, de tradițiile luptei și muncii eroice, de însuflețitoarele idealuri revoluționare ce înnobilează măreața operă în care fiii României socialiste făuresc o țară nouă, demnă, înfloritoare, neîncetînd să se autofăurească, să-și îmbogățească sufletul, cugetul și fapta.

Interviuri realizate de IOAN LUCA

Rememorări Rememorări Rememorări

IANUARIE 1988

12.I.1808: O sută și optzeci de ani de la nașterea lui CHRISTIAN TELL (la Brașov). General, patriot, fruntaș al mișcării revoluționare de la 1848 din Țara Românească-Muntenia. Ministru al cultelor în 1862; ministru de război în 1871. A murit la 12. II. 1884.

1.I.1868: S-a născut, la Tîrgoviște, prozatorul I. AL. BRĂTESCU-VOINEȘTI. Scrierile sale cele mai răspîndite: „În lumea dreptății", „Întuneric și lumină", „În slujba păcii". A murit la 14.XII.1946.

5.I.1878: S-a născut, la Cîmpulung-Muscel, prozatorul EMIL GÂRLEANU. Absolvent al Școlii de fii de militari, din Iași. Ofițer de carieră pînă în anul 1906. Președinte al Societății Scriitorilor Români (1911—1912). Director al Teatrului Național din Craiova (1911—1914). A scris și proză cu temă militară: „1877 — Schițe de război". A murit la 2 iulie 1914.

1.I.1868: A apărut, la Brașov, publicația patriotică „TRANSILVANIA", condusă de George Barițiu. Din 1881 a apărut la Sibiu, ca organ oficial al ASTREI (pînă în februarie 1945).

12.I.1878: Trupele române angajate în luptele cu otomanii cuceresc Smîrdanul. Generalul Nicolae Haralambie, comandantul unităților române, raportează: „Victoria de la Smîrdan este una dintre cele mai mari ale României".

19.I.1888: La alegerile parlamentare făcute în țară acum o sută de ani este ales și V. G. MORȚUN, care devine astfel primul socialist român ajuns în Parlament, ca deputat al muncitorilor.

7.I.1958: A murit PETRU GROZA, om politic democrat. Președinte al primului guvern revoluționar al României — în 1945. Petru Groza s-a născut la Băcia (Hunedoara), la 7 decembrie 1884.

28.I.1943: 45 de ani de la apariția primului număr al ziarului patriotic „România liberă".

GEORGE FLORIN COZMA

Desen de HORAȚIU MĂLĂELE

COLIND

Ninge curat și noi ne-nfășurăm
În mantia bătrînei Transilvanii;
N-avem mai mult decît ne-arată anii,
Dar gradul de SOLDAT îl merităm –
Măcar pentru puterea de-a fi fost
Întotdeauna pe la noi, pe-acasă,
Aici, în Troia asta viforoasă,
Știută cu iubirea pe de rost;
Măcar pentru-ncăpățînarea asta
De-a nu cînta în limba altui grai
Decît al Voievodului Mihai,
Chiar cînd am fost decapitați... și basta!
Atît de spus și totul de simțit
Și ningă pe cîmpie ca-n poveste,
Că muncă, de muncit, de-a pururi este,
Iar prețul pîinii nu-i de cîntărit...
Soldat fiind, de-am fost gîndit aceste,
Să știți că-ntîi de toate am iubit!

VĂL DE NUNTĂ

Măicuța mea, ne surpă așteptarea
Și vorbele ni se bucovinesc;
Se-aștern alături Muntele și Marea,
Se-mbrățișează și se dezvelesc,
Își spun că sînt și (uită întristarea!)
Pe plaiul greu de doruri se iubesc;
Din jocul lor se naște, pururi, sarea –
Vestmînt strălucitor, împărătesc...
Ce știi, Slăvito, din acestea toate?
Ce știi de Moarte, de Oprirea Ei?
Un clopot vechi îți spune că se poate,
Dar nu mai sînt nici muritori, nici zei...

Acest sonet la poarta Ta se zbate,
Cum sufletul Saharei printre Lei.

RITUAL ETERN

Amintirii lui DRAGOȘ VICOL

Se face, dragul nostru,-nseninare
La Sadova. În sunet de tălăngi
Și uriași – țăranii duc în cîngi
Zăpezile de ieri la abatoare.
Or să le taie simplu, ca pe bouri,
Or să le bea tot sîngele și-apoi
(Tîrzie, sfîntă scîrbă de noroi)
Or să le-ntindă pieile pe nouri.
Îngrețoșați de-atîta carne vie,
Se vor roti un timp în preajma lor,
Cu spaimă grea cerîndu-ți ajutor
La dusul capetelor în Chindie...
O să te faci că nu le poți răspunde
(Și, poate, Dragul Nostru, chiar nu poți!),
Iar ei vor îngropa de cîni, de hoți,
Coarnele mari în Iezer, printre unde,
Și doar bojocii, interziși luminii,
Îi vor lăsa-n schelete de metal –
Cum la-nceput, pe drumul triumfal,
Apostolii își ocroteau asinii.
Pe urmă se vor așeza la masă
(Hei! caș de lună, păstrăvi, zer de vînt!)
Și mulțumind, sătui, și-apoi plîngînd,
Or să-și îmbrace haina răcoroasă,
Trăgînd nadirul Șansei peste casă,
Sfințindu-și plugurile cu pămînt.

MI-A FOST ȘI-MI ESTE DRAGĂ ARMATA

Ce să urez militarilor armatei noastre? Să-și facă datoria!

Paul Anghel

Convorbire cu PAUL ANGHEL

— Prin publicarea romanului SCRISOARE DE LA RAHOVA ați inaugurat, în 1977, ciclul ZĂPEZILE DE ACUM UN VEAC. Este o simplă sau o dorită coincidență cu aniversarea a 100 de ani de la cucerirea Independenței de stat a României?

— Ciclul ZĂPEZILE DE ACUM UN VEAC a fost precedat de un serial la televiziune numit RĂZBOIUL INDEPENDENȚEI. Acest serial a fost precedat, la rîndu-i, de o foarte amplă muncă de documentare, de cercetare amănunțită a arhivelor și muzeelor, care dețin tezaure de amintiri, acte și exponate de deosebit interes. A trebuit deci să fac, înainte de serial, un rond amplu de cercetare. A fost după asta serialul, care mi-a dat șansa reintîlnirii cu armata noastră într-o formă nouă și inedită. Soldații și ofițerii noștri de acum 10 ani au fost eroii filmului despre Independență. Au îmbrăcat uniformele de acum o sută de ani, au luat în mîini armele de acum o sută de ani, au reînvățat instrucția de luptă de acum o sută de ani, au construit redute, redane, șanțuri de apărare, exact ca și atunci. Asta a fost, dacă vreți, preambulul sentimental al romanului.

— Romanele ciclului menționat au o succesiune interesantă. De abia al cincilea volum, IEȘIREA DIN IARNĂ, apărut în 1981, este cel care are înfiîetate în lectura sugerată de autor cititorilor. Următoarele patru volume marchează însă o încadrare deliberată în cronologia planificată. Se datorează aceasta primatului inspirației în actul de creație?

— Întrebarea dumneavoastră e ingenioasă, fiindcă ține seama și de ceea ce se poate numi inspirație în actul de creație, însă eu aș vrea să repun lucrurile pe sol și să vă dau un răspuns, dacă vreți, tehnic. La o lucrare de o asemenea amploare, felul cum începi nu e lipsit de importanță, dacă ai în vedere faptul că trebuie să și termini ceea ce ți-ai propus; dar hai să luăm, spre exemplu, o altă lucrare de amploare, în cîmpul tehnicii, să spunem — construcția unui tunel: un tunel nu se poate aborda simultan, pe întregul lui traseu. Se poate aborda, să spunem, de la cele două capete, de la intrare și de la ieșire, sau se poate aborda prin încă vreo cîteva puncte, prin săpături verticale. Cam așa am procedat și eu cu romanul meu. Idealul ar fi fost să-l scriu o dată tot. Pentru asta mi-ar fi trebuit o clipă care să concentreze exact cei 10 ani, timpul fizic, ca număr de mii de zile, în care am realizat această ispravă. Lucrurile se puteau petrece așa numai în plan ideal, fiindcă în plan real n-am dispus de o asemenea clipă.

— În peisajul militar al războiului de la '77, după opinia dumneavoastră, ce loc ocupa armata română?

— Practic, s-au confruntat două tipuri de armate: cele tradiționale, de tip imperial, cum au fost armata imperială țaristă și armata otomană, și cele de tip nou, desăvîrșit reprezentate de armata română, adică armatele naționale. Aceste tipuri de armate sînt atît de diferite încît putem vorbi de o prăpastie care le separă. Atît în ceea ce privește organizarea, stilul de comandă, strategia și tactica, cît, mai ales, spiritul care le-a însuflețit.

Armatele naționale au avut în schimb cu ele și *în ele* duhul națiunilor pe care le reprezentau și pentru care se băteau. Armatele imperiale erau armate de ocupație și opresiune, chiar atunci cînd, datorită unor conjuncturi, participau la operații pozitive din punct de vedere politic, cazul armatei imperiale ruse. Armatele naționale erau armate de apărare și eliberare, aceasta fiind vocația și misiunea lor. Astfel a fost armata română la 1877. Astfel a fost, în același spațiu, armata sîrbă și muntenegreană, cea a răsculaților bul-

Din marea epopee a cuceririi independenței

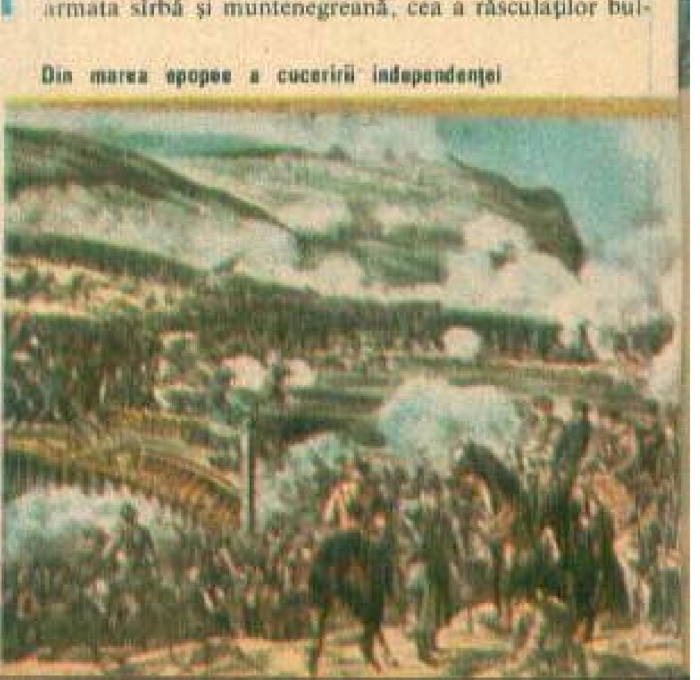

gari care şi-au vărsat sîngele în 1876 şi, desigur, armata greacă, chiar dacă a rămas în expectativă în timpul evenimentelor.

Constatarea generală de mai sus se referă şi la tipul de soldat. Armatele imperiale nu au putut da eroi, ci doar victime, fiindcă scopul războiului unei armate imperiale este unul fals.

— Foarte multe cadre militare, active sau în rezervă, am aflat că v-au căutat la telefon pentru a-şi exprima convingerea că descrierea pînă la amănunt a vieţii militare, fie ea cea specifică societăţii de acum un veac şi

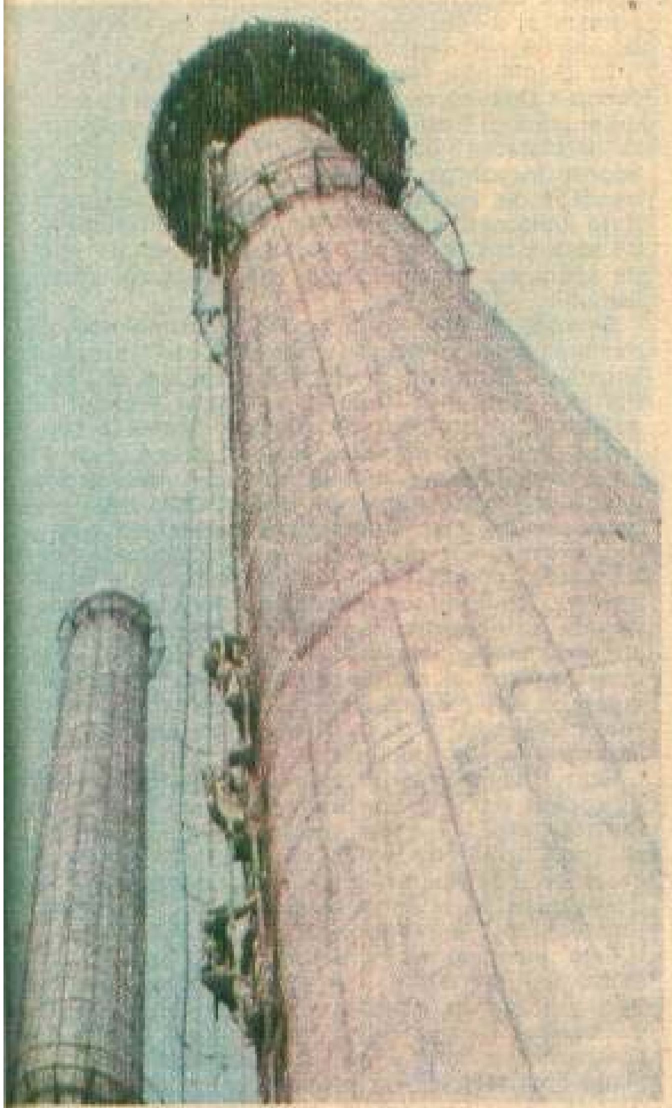

Armonii pe verticală

un deceniu, s-ar datora probabil unei anumite etape din biografia dumneavoastră. Care-i adevărul?

— Mulţi militari, unii acum în retragere, m-au căutat la telefon după fiecare carte şi-foarte multe mi-au scris lungi epistole legate de romane. Surpriza acestor veterani a fost că, într-adevăr, autorul s-a descurcat bine, uneori cu brio, zic ei, în nişte capitole de viaţă militară neaccesibile oamenilor de azi. De asta unii dintre aceşti militari, necunoscîndu-mă direct, au presupus, fie că sînt ofiţer, fie coleg cu cei de la Şcoala de Război de odinioară. Spre exemplu, generalul Marcel Olteanu, primul cititor al romanului SCRISOARE DE LA RAHOVA, intrat în retragere eternă acum cîţiva ani, mi-a scris o lungă scrisoare în replică la „scrisoarea" mea. Tatăl său (care purtase acelaşi grad) a fondat şi a condus Liceul militar de la Mănăstirea Dealu. Fiul mi-a spus: *„Da, se vede că dumneavoastră aţi fost absolvent al acestui liceu"*. Un alt ofiţer superior mi-a spus că precis sînt cavalerist, fiindcă mă pricep la cai şi la tehnicile de luptă ale cavaleriei. Un altul a presupus că aş fi tunar, fiindcă temele de luptă şi felul cum mă descurc în descrierea mînuirii instrumentelor de tir mă „denunţă" ca absolvent al Şcolii de Război, la secţia de artilerie.

Cum am făcut lucrul acesta? Foarte simplu! Am „urmat" cursurile Şcolii noastre de Război, la Arhiva Centrală a Armatei şi la Biblioteca Centrală a Armatei. Acolo sînt stenografiate cursurile de cavalerie, de artilerie, există un curs de geniu scris de mînă ş.a.m.d. Ei bine, toate aceste caiete scrise de mînă, de prin 1857 şi pînă la '77, mi-au trecut şi mie prin faţă, mi-am scos notiţe după ele. Am refăcut pe caietele mele schemele tactice care au fost predate ofiţerilor noştri ce au luptat în 1877 şi în felul acesta mi-am însuşit instrucţia de luptă, atît a ofiţerilor, cît şi a soldaţilor de atunci...

— Cu alte cuvinte, aţi fost component al unicei promoţii cu un singur cursant, care la examen a avut drept mare profesor publicul cititor!

— E drept. Trebuie să vă mărturisesc şi bucuria de a cunoaşte străluciţi profesori de la vechea noastră Şcoală de Război, care a fost ilustrată de cadre didactice de mare elită. Ca să vin într-o epocă mai apropiată, trebuie să ştiţi că ofiţerii ce au luptat în primul război mondial, pentru desăvîrşirea unităţii naţionale, au avut ca profesor de patriotism pe Nicolae Iorga, care a predat aici istoria românilor şi istoria universală. El şi alţi asemenea profesori le-au construit militarilor noştri conştiinţa naţională. În generaţiile anterioare, în generaţia războiului Independenţei, ofiţerii noştri au avut ca profesori pe marii ctitori ai gîndirii şi simţirii naţionale, marii profeţi ai neamului nostru. N-a fost, de exemplu, Eminescu profesor la Şcoala de Război, dar poemele lui şi articolele sale au trecut din mînă în mînă la această şcoală şi aş putea spune că Eminescu a avut catedră permanentă în învăţămîntul militar din România!

— Privind retrospectiv ciclul dumneavoastră, vă nemulţumeşte ceva?

— Încep prin a fi mulţumit, nu nemulţumit, fiindcă am reuşit un lucru incredibil: să fiu la sfîrşitul acestui ciclu despre care, drept să spun, am avut temerea că-mi depăşeşte puterile prin amploarea muncii, nu zic prin izbîndă artistică. Vor mai fi încă vreo 3 sau 4 ani pînă cînd voi isprăvi ediţia definitivă. Vorbindu-vă de ediţia definitivă a ciclului, răspund deja la întrebarea dumneavoastră: nu ceea ce mă nemulţumeşte, ci ceea ce lipseşte. Cărţile din ciclu au apărut pe sărite, nu numai datorită acelei strategii de care am vorbit, ci şi ca urmare a unor dificultăţi, fie de documentare, fie de nepregătire a cititorului pentru adevărurile care urma să le spun. Eu nu cred că, spre exemplu, ultimul volum apărut, ÎNTOARCEREA MORŢILOR, ar fi putut vedea lumina tiparului în 1977. Publicul cititor poate n-ar fi fost pregătit să primească adevărurile care se spun în această carte. Din acest punct de vedere, al adevărurilor, unele cărţi ale ciclului comportă întregiri pe care le voi face în ediţia definitivă. Unele completări sînt deja făcute, capitolele sînt scrise. Ediţia definitivă va rezolva această chestiune şi trebuie de pe acum să avertizez cititorii că vor avea încă nişte surprize, cred eu interesante, adică vor afla noutăţi aproape în fiecare din volumele pînă acum tipărite. În ultimele patru volume nu voi mai introduce nici o modificare.

— Care este condiţia soldatului în romanele dumneavoastră?

— Am la îndemînă un manual de educare a ostaşului, CARTEA SOLDATULUI DE INFANTERIE, a colonelului Budişteanu, din care am citat amplu în ul-

timul volum, unde puteţi observa cum ofiţerul şi instituţia militară se ocupa de dezvoltarea inteligenţei soldatului, a sentimentului de dragoste faţă de ţară, cum îl echipau nu numai fizic, corporal, dar şi mental pentru luptă. Cum îl instruiau nu numai pentru tehnica luptei, dar şi în ceea ce priveşte cultivarea raporturilor cu superiorii şi cu societatea, bunele maniere, cuviinţa, respectul faţă de cei din jur, faţă de avutul obştesc. Adică, armata română a fost încă de pe atunci o şcoală a educaţiei şi a reuşit să formeze oameni, nu numai soldaţi, în înţelesul pur militar al termenului. Eu ştiu că armata română de azi continuă această tradiţie a omeniei şi o face foarte bine. Sînt mulţumit că această tradiţie, care a dat strălucire armatei române, e ridicată şi mai sus astăzi.

— *Criticul literar Artur Silvestri aprecia că prin ciclul dumneavoastră aţi reuşit performanţa să fiţi scriitorul care a redat cel mai bine specificul vieţii militare, fie ea cea de la '77...*

— Adevărul este că mi-a fost şi-mi este dragă armata ca instituţie şi de asta i-am şi făcut în roman acest loc special. După cum aţi observat, în romanele ciclului meu, armata este un pilon, este pur şi simplu stîlpul de reazăm al întregii societăţi româneşti.

În jurul armatei pivotează aproape toate personajele din carte: şi deputaţi, şi senatori, şi diplomaţi, şi poeţi, şi negustori, şi clerici. Toţi pivotează în jurul armatei şi pe bună dreptate, fiindcă armata a fost vedeta acestui moment istoric. Armata a fost vedeta istoriei naţionale şi mai tîrziu. Să sperăm că istoria ne va cruţa şi nu va sili din nou armata să devină vedetă a istoriei noastre!

Ce aş dori să urez militarilor armatei noastre? Să-şi facă datoria!

Convorbire consemnată de
căpitan ION PETRESCU

POVESTEA UNOR VORBE

③

● **grupă.** În dicţionare apare menţionat ca provenind de la cuvîntul vechi german *Kruppa* — umflătură, care a dat în italiană *gruppo* — grup, mai mulţi la un loc (militari);

● **gardă.** Un drum etimologic similar. *Wardon* — a veghea, în germana veche, apoi *warten* — a aştepta, care au dat în italiană *guardare*. De aici sensul modern de veghe, pază;

● **infanterie.** *Infans* — copil mic, în latineşte, apoi *infante* — băiat, slujitor, în italiană. Deci de condiţie modestă. Se ştie că militarii bogaţi nu luptau pe jos. Cuvîntul poate fi pus în legătură şi cu ucenicia militară, cum se făcea ea în evul mediu;

Doctrina apărării patriei de către întregul popor

(urmare din pag. 8)

dezvoltă formele de instruire în comun, strînsa conlucrare pe multiple planuri, pe această temelie întărindu-se coeziunea şi puterea lor defensivă, asigurîndu-se o ridicată capacitate operaţională, pentru a da o ripostă rapidă şi puternică oricărui agresor şi a-l învinge cu forţele pe care le avem, cu mijloacele de care dispunem.

La Conferinţa Naţională a partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu a reafirmat hotărîrea partidului şi statului nostru ca, atît timp cît nu se ajunge la înlăturarea pericolului unui război, să se acorde în continuare toată atenţia menţinerii capacităţii de apărare a patriei, armata, celelalte forţe luptătoare să fie astfel pregătite şi dotate încît să-şi poată îndeplini, în orice împrejurări, rolul de apărare a independenţei ţării, a cauzei socialismului.

Esenţial şi definitoriu pentru doctrina noastră militară este principiul formulat de tovarăşul Nicolae Ceauşescu privind conducerea de către Partidul Comunist Român a tuturor forţelor şi mijloacelor ce alcătuiesc puterea armată a ţării. Intră în responsabilitatea integrală şi netransmisibilă a partidului nostru — învestit prin voinţa unanimă a poporului să conducă destinele naţiunii — de a decide şi soluţiona toate problemele ce privesc organizarea, dotarea, pregătirea, întrebuinţarea şi conducerea forţelor necesare apărării patriei. **„Singurul conducător al forţelor noastre armate este partidul, guvernul, comandamentul suprem naţional. Numai acestea pot da ordine armatei noastre şi numai aceste ordine pot fi executate în Republica Socialistă România!"** — precizează, în acest sens, cu foarte mare claritate, tovarăşul Nicolae Ceauşescu.

Faptul că secretarul general al partidului este, în acelaşi timp, şi comandant suprem al forţelor armate române conferă maximum de autoritate şi eficienţă hotărîrilor ce se adoptă pentru întărirea capacităţii de apărare a ţării, în concordanţă cu dezvoltarea ei economico-socială, cu interesele fundamentale ale poporului.

Este convingerea militarilor forţelor noastre armate, a luptătorilor formaţiunilor populare de apărare că prezenţa tovarăşului Nicolae Ceauşescu — strălucit conducător al poporului român, Erou între eroii acestui neam, care de peste cinci decenii şi jumătate slujeşte cu totală dăruire şi neprecupeţire cauza partidului şi poporului — în fruntea forţelor luptătoare ale ţării în calitate de comandant suprem reprezintă factorul hotărîtor al tăriei şi unităţii acestora. Şi, totodată, un viu şi mobilizator imbold pentru a-şi onora cu demnitate şi înaltă responsabilitate îndatoririle, pentru a fi gata, în orice împrejurare, să-şi îndeplinească ireproşabil, la chemarea patriei, la ordinul comandantului suprem, misiunea sacră de a apăra cuceririle revoluţionare, libertatea şi independenţa patriei, glia moştenită de la strămoşi.

La aniversarea tovarăşului Nicolae Ceauşescu, ostaşii ţării aduc un vibrant omagiu secretarului general al partidului, preşedintele Republicii, comandantul suprem al forţelor armate, şi îi urează din inimi, cu fierbinte dragoste şi devotament, viaţă îndelungată, aceeaşi exemplară şi neobosită putere de muncă, spre înălţarea şi gloria României socialiste.

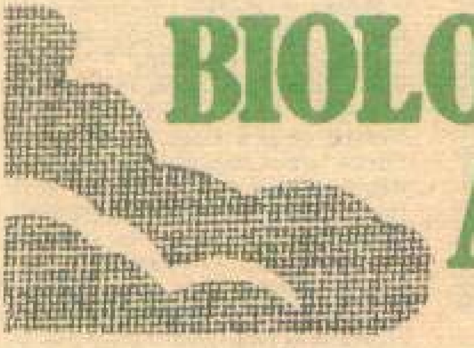

BIOLOCAŢIA ACTIVĂ

un nou pas în descifrarea tainelor naturii

1. DINCOLO DE ECRAN

Spitalul Militar Central. Secvenţe dintr-un virtual film documentar-ştiinţific. Scenele nu impresionează prin extraordinar, prin inedit. Dimpotrivă, sînt tulburător de monotone, clişee din viaţa cotidiană. Gesturi fireşti — un om cumpără flori, altul ia o carte şi o deschide, al treilea bea un pahar cu lapte, mănîncă. Adică, mai simplu, nici că se poate, ţine în mînă furculiţa, lingura şi le foloseşte. Sîios însă, stîngaci, într-o sinceritate deplină, care ţine parcă de contactul cu un miracol. Candoarea, mai mult pudoare, îi ridică pe toţi deasupra obişnuitului; personajele se află, cum ar spune Camus, într-un „timp al mărturisirii". Noi, ca spectatori, sîntem tentaţi să credem că „eroii filmului" se eliberează de prea-plinul emoţional nu prin cuvinte, ci prin gesturi care se repetă pînă te ameţesc. Un gînd ne dă tîrcoale: aceşti oameni învaţă să fie stăpîni pe lumea obiectelor. Ei apucă, ridică, împing, string, transportă etc. Între oameni şi lucruri se duce o luptă surdă, e un dialog mut, înverşunat, necruţător.

Fineţea şi precizia de filigran a detaliilor creează un fel de muzică vizuală severă. Fiecare prinde în mînă cana cu apă sau tocul ochelarilor cu gingăşia cu care ar culege de pe obrazul unui copil o lacrimă sau ar încerca să mîngîie mătasea cerului însorit. Strădania, mai mult sugerată, e răsplătită de calma bucurie a victoriei îndelung pregătite. În lumina albă, mîinile nu tremură, nu dau semne de oboseală, nu-i trădează. Dacă cineva eşuează are capacitatea să-şi întreţină motivaţia lăuntrică (chiar dacă nenumărate înfrîngeri se succed), este pregătit şi dispus să reia totul de la capăt de o sută de ori, de o mie de ori.

Te miră totuşi faptul că „subiectul filmului" *bate pasul pe loc*, devine agasant, obsedant. Aceiaşi oameni merg pe stradă, îşi ridică pălăria cînd trec pe lîngă cunoscuţi, fac diverse cumpărături. Începi să bănui că „regizorul" bate cîmpii, îţi pune nervii la încercare sau... te sileşte să vezi dincolo de ecran! Dar ce?

Un stop-cadru ostentativ: imaginea „îngheaţă" fixată pe mîinile lor. 5... 10 secunde, o veşnicie! Şi un ralenti propriu acestui moment de încordare psihică sporeşte tensiunea. Încet, încet oamenii se dezbracă, iar o persoană îmbrăcată în alb le demontează... mîinile! Una sau pe amîndouă. Mîinile cu care tăiau pîinea, aranjau cărţile în bibliotecă, îngrijeau copiii, mîinile care păreau atît de organic ale lor nu sînt decît nişte proteze. Şi privirea refuză scenele următoare: mîinile personajelor-pacienţi sînt amputate, în accidente tragice, de la încheietură, de la cot, sau chiar aproape de umăr...

2. ÎN LABORATORUL DE BIOMECANICĂ

Cîteva persoane aşteaptă la rînd în faţa unei uşi pe care scrie: *Laborator de biomecanică*. Intru împreună cu un bărbat. Să aibă cam 35 de ani. În locul braţului stîng flutură mîneca hainei. Pacientul se adresează omului de la birou, îmbrăcat în halat, nu cu formula „tovarăşe medic", ci... „tovarăşe inginer"! În monologul său revine, obsedant, un cuvînt: *speranţă*. Înţeleg că aici oamenii însemnaţi de soartă vin cu *ultima speranţă*. Cei handicapaţi îşi pun nădejdea în invenţiile colectivului de *biomecanică osteoarticulară şi bioinginerie*, condus de general-maior prof. dr. doc. Gheorghe Niculescu, şeful Clinicii de ortopedie şi traumatologie din Spitalul Militar Central.

E prima întîlnire cu inginerul din acest laborator ticsit cu rafturi, pe care tronează osciloscoape, mulaje şi desene anatomice, scheme electrice, amplificatoare, cereri, un maldăr de cereri de comenzi (dificil de onorat), microprocesoare, sisteme de telecomandă, generatoare de frecvenţă, invitaţii la diferite simpozioane şi congrese ştiinţifice etc.

Colonelul ing. Constantin Cojocaru, cercetător ştiinţific principal, membru al Asociaţiei Oamenilor de Ştiinţă din România, preşedinte al Comisiei de Biolocaţie, lucrează în acest domeniu din anul 1965. Parafrazîndu-l pe Camil Petrescu, putem afirma că el vede... idei. Vorbind foarte serios, el îmi spune: *„Soluţii pentru care m-am zbătut săptămîni şi luni le-am găsit uneori în... vis. Pentru unii somnul înseamnă evadare în poezie. Eu visez, la propriu, circuite, scheme, oscilatoare, senzori..."* Îl înţeleg. El nu trage în fiecare zi yala la ora 17, ziua de lucru a cercetătorului durează 24 de ore din 24. Totul porneşte de la capacitatea sa de a nu mai fi atît de sigur pe ceea ce practica a verificat şi răsverificat, de la adîncimea reflecţiei şi noutatea observaţiei, de la energia sa clocotitoare. Colonelul ing. C. Cojocaru are, ca orice creator, un suflet fantast, vizionar, sensibil. Şi obişnuinţa de a munci conştiincios, fiind un exemplu personal de fermitate, exigenţă, disciplină.

Într-o mapă sînt 21 de brevete de invenţii pe care figurează şi numele său. La acestea se mai adaugă alte 10 dosare depuse la Oficiul de Stat pentru Invenţii şi Mărci, a căror examinare încă nu s-a încheiat. (Cele 12 certificate de inovator pe care aveam să le văd mai tîrziu nici nu le mai pune la socoteală.)

Tot ceea ce a conceput şi realizat colonelul ing. C. Cojocaru în orele sale istovitoare şi fericite are legătură cu sănătatea semenilor săi. Desigur, el nu e me-

dic, dar a sucit și răsucit, împreună cu colectivul din care face parte, în structuri originale elemente de electronică și mecanică fină, punîndu-le în slujba vieții, obligîndu-le să servească bolnavii, infirmii. Notez, din curiozitate, titlul primului certificat de inventator: *„Aparat pentru electrodermodiagnoză și procedeu de utilizare a lui"*. Anul — 1967. Apoi, la întîmplare: *„Metodă de investigație electronografică"*, *„Dispozitiv de imobilizare și de transport al polifracturaților"*, *„Metodă și aparat de control și comandă automată a electronarcozei"* etc. Impresionat de suferințele persoanelor handicapate, ca, de altminteri, toți protagoniștii entuziaști ai acestei echipe: locotenent-colonelul medic Silvic Diaconescu, căpitanii medici Cătălin Butunoi și Cristian Babalâc, plutonierul-major sanitar Ștefan Pascaru, strungarul Viorel Din ș.a. și-a adus din plin contribuția la construirea unui set de cinci proteze pentru membrul toracic, unice în țară. Trei tipuri electronice: cu comandă tactilă, fonoselfproteză și sensopresoproteză pot fi folosite cu rezultate deosebite de către cei cărora li s-au amputat unul sau ambele antebrațe. Același colectiv, coordonat de generalul-maior prof. dr. doc. Gheorghe Niculescu, un om care face din fiecare gest al său o ctitorie durabilă, a mai realizat o proteză electronică pentru antebraț (cu comandă magnetică) și una bioelectronică, acționată direct de creier prin biocurenți. Protezele confecționate aici concurează cu cele mai reușite din lume, sînt multifuncționale, oferă un confort acceptabil, au o durată de funcționare de circa 12 ani și un aspect agreabil. De fapt, brevetarea celor cinci tipuri de proteze vorbește de la sine despre înaltul nivel tehnic la care au fost realizate.

Rămînem doar noi doi în laborator. O vreme discuția trenează. Sînt însă mulțumit. Am sentimentul că m-am îmbogățit cu un adevăr despre care știam prea puțin. Caut o frază de încheiere potrivită cu opera de înaltă frumusețe omenească a acestor inventatori. La un moment dat, interlocutorul meu devine iarăși volubil. Privirea lui aruncată pe planșeta de desen nu e decît un pretext de a se conecta la tensiunea dialogului. Îmi descrie un posibil *Laborator de biomecanică, bioinginerie și... biolocație!* „Biolocație?!", repet eu, familiarizat oarecum cu terminologia. *„Da, biolocație..."* Și povestește, povestește... Între aparatele și planșele care blindează pereții trăiesc acum un sentiment ciudat, neliniștitor, așa cum ți-l dau apele primăvara. Aerul are altă presiune, e ca o scufundare la mare adîncime, urmată de o chinuitoare decompresie. Există o beție a lucidității, cînd vezi limpede și departe, atît de limpede și atît de departe încît, vorba poetului: *„Orașul nu mai are coerență/ din pricina florăreselor./ Flori inexplicabile au spart/ mica noastră ordine..."*

3. MAI ÎNTÎI, DESPRE BIODETECȚIE

Fîntînarul din satele noastre știe ca nimeni altul să lase în urma lui semne de statornicie și noblețe. Minunate locuri de popas și meditație unde îți poți liniști setea în zăpușeala verii. Un ciubăr cu apă limpede și atît de rece încît o bei cu pauze, deși pofta îți dă ghes. Fîntînarul, cu meseria deprinsă de la tatăl său (și gata s-o transmită fiului, ca într-o inițiere ce ține de mitologia ocupațiilor), stabilește fără să șovăie locul fîntînii, pentru că simte izvorul. Cumpănit, el tatonează dealul sau valea așa cum ar iscodi cu al treilea ochi întunecimea pămîntului și zice: „Săpăm aici!" Și nu se

1

miră nimeni că acolo este, într-adevăr, un izvor. Fenomenul are o explicație științifică: la unii oameni, organismul reacționează ca un instrument de măsură, foarte receptiv atunci cînd intersectează un cîmp electromagnetic (sau de altă natură?!) generat, ca în exemplul nostru, de curenții de apă subterani.

Referiri la asemenea fenomene există încă din antichitate. De pildă, în *Eneida* lui Virgiliu sau în *Cîntecul Nibelungilor*. Uneori, persoana sensibilă la acest efect folosește o nuieluşă sau o tijă metalică bifurcată pe care o ține în mîini. Ea cercetează terenul mergînd la pas, iar în momentul detecției sursei subterane de apă (sau a filonului de minereu) tija începe să oscileze. În literatura de specialitate (dr. Eugen Celan — *Materia vie și radiațiile*, A. Ducrocq — *Le roman de la vie*, I. Murărescu și V. Popescu — *Omul și forțele sale extrasenzoriale etc.*) se dau exemple semnificative. În anul 1856, francezul Paramelle, urmărit cu luare aminte de o comisie, indică 388 de izvoare subterane în departamentul Lot. În timpul celui de-al doilea război mondial se foloseau, îndeosebi în pustiu, soldați înzestrați cu asemenea însușiri. În cadrul armatelor din Africa, fiecare companie tehnică dispunea de un asemenea om.

O teorie care să explice acest fenomen complex nu s-a cristalizat încă. Oamenii de știință, urmărind elucidarea sa, au emis tot felul de ipoteze. Cercetătorii români în domeniul psihotronicii (știință de frontieră, care studiază și biodetecția; primul congres internațional s-a desfășurat la Praga, în anul 1973) se remarcă mai ales în aplicațiile biomedicale, în transferul informațiilor la distanță în sistemul om-plantă, în utilizarea efectului de piramidă, în biofotonică etc. Au adus contribuții valoroase profesorii P. Brînzei, Mihai Drăgănescu, V. Săhleanu, Gh. Cartianu, ing. Ștefan Airinei, doctorii Eugen Celan, C. Neacșu, Mărioara Godeanu ș.a. Geologul sovietic Socevanov avansează ideea că fenomenul biodetecției ar avea un caracter magnetohidrodinamic. El este de părere că în corpul omenesc există un organ care primește și prelucrează semnalele din exterior și nu-i exclus ca sîngele să joace rolul de electrolit. Cercuri de specialiști din U.R.S.S., Iugoslavia, Franța, R.F.G., Elveția, S.U.A. sînt tot mai interesate să descifreze enigmele care-l țin încorsetat. În unele țări sînt instituții cu un statut bine determinat, profilate pe tehnica biodetecției, care participă cu forțe proprii (alături de sectoarele specializate, dotate cu aparatură și utilaje moderne) la dezvoltarea bazei energetice și de materii prime. Revista *Sputnik* (nr. 3/ 1987) descrie în articolul *„Și pămîntul a devenit dintr-o dată transparent"* o experiență în domeniul localizării unui zăcămînt prin biodetecție. Se subliniază rapiditatea (două zile) și eficiența extraordinară în plan economic a metodei.

Atît biolocația, ca subdomeniu al biodetecției, cît și biodetecția propriu-zisă

au ca obiectiv practic depistarea surselor de semnale *radiestezice* naturale (termenul este împrumutat din franceză) generate de zăcăminte de substanțe minerale, neomogenități ale scoarței terestre, diferite corpuri îngropate, ziduri de cetate etc., precum și a semnalelor radiestezice artificiale provenite îndeosebi de la ambarcațiuni cu vîsle sau cu motor. Printre fondatorii școlii românești de radiestezie se numără ing. Simion Simu și prof. D. Voinov, ale cărui lucrări prezentate la Academia Română în anul 1940 au deschis drum larg investigării acestor procese.

4. BIOLOCAȚIA PASIVĂ

Colonelul ing. Constantin Cojocaru e un bărbat însă tînăr, cu ochii îngîndurați. Pentru el lumea-i mai întinsă decît ni se pare nouă, iar impresia lui, ca om de știință, este că știm încă puține lucruri despre noi și despre tot ceea ce ne înconjoară. *„Am început să aprofundez tema biolocației în anul 1980, din pură curiozitate, la sugestia colegului meu, doctorul Eugen Celan. Prima experiență cu tijele metalice în formă de L pe care mi le-a oferit, am efectuat-o... acasă. Chiar în locul unde era patul am descoperit trei sau patru centre radiestezice cu semnal maxim. M-am întrebat: nu cumva între insomnia mea (pentru că de cîțiva ani mă chinuia o insomnie rebelă) și acest fenomen există o corelație? Pentru a verifica am mutat patul în alt loc. După o săptămînă mi-a revenit somnul, iar de atunci, cu excepția cazurilor cînd lucrez, nu mai știu ce înseamnă o noapte albă. Relevant, nu? Investigația întreprinsă asupra noului principiu, implicațiile sale practice mi-au oferit suficiente motive să perseverez..."*

Prezența sau absența surselor radiestezice sînt evidențiate de numitele dispozitive indicatoare în formă de L. Și de straturi încă necunoscute ale sensibilității umane. Pentru eliminarea influențelor subiective — strîngerea excesivă a tijei în mînă, frecarea suplimentară —, colonelul ing. Cojocaru elaborează mai multe tipuri de dispozitive de indicare, cu minorul sprijinit pe rulmenți, pe lagăre etc. A fost un pas, primul pas. L-au mai făcut și alții, dar el a mers mai departe.

Comunicările științifice prezentate la conferințe naționale de fizica magnetismului, de cercetări electronice etc. ne permit să desprindem unele concluzii care suscită un viu interes. Prezentăm doar cîteva:

— un program de utilizare a metodelor de predicție a seismelor, bazat pe fenomenul radiestezic, este coordonat de forurile competente, un aport deosebit aducîndu-și ing. D.S. Voronos; cercetări legate de aplicațiile medicale ale metodei sînt efectuate, printre alții, de dr. N. Constantinescu, N. Grigore, D. Bădilă, Șt. Stîngaciu;

— sînt trei categorii de operatori: *zero sensibili* la semnalele radiestezice (suporții indicatori rămîn paraleli chiar în centrul sursei); *mediu sensibili* și *hipersensibili* (tijele în formă de L intră în oscilație de la circa un metru față de limita zonei de manifestare a semnalelor, apoi se încrucișează);

— semnalul radiestezic este de natură ondulatorie. O experiență convingătoare: situat la distanță de peste un kilometru de un vas de mare tonaj, operatorul aflat în mișcare detectează semnalul radiestezic doar atunci cînd se află pe o linie imaginară ce trece prin mijlocul navei; aceasta generînd, pe întreaga ei lungime, o infinitate de semnale radiestezice, înseamnă că ele se însumează conform principiului superpoziției, cunoscut în radioelectronică;

— se pare că undele radiestezice au o penetrabilitate practic nelimitată și o viteză de propagare situată în zona vitezei luminii etc.

5. O PRIORITATE ROMÂNEASCĂ: BIOLOCAȚIA ACTIVĂ

Concentrat asupra obiectului cercetării sale, atît de concentrat încît nu vede decît esențialul, colonelul ing. C. Cojocaru croiește un drum nou, risipind talent, pasiune, energie — ***biolocația activă***. Nu fără mîhniri, frămîntări sufletești și îndoieli. Nu fără polemici cu unii confrați. Dragostea de profesiune a născut și naște dintotdeauna entuziasm. Dedicat muncii fără preget, el dă curs dialogului deschis, își apără cu strălucire punctul de vedere, înclină cumpăna hotărît spre sine în aventura cunoașterii.

După studii laborioase obține, în colaborare cu dr. Eugen Celan, primele brevete în domeniul biolocației active. Transcriu de pe certificatele de inventator eliberate de O.S.I.M.: *„Generator omnidirecțional de semnal radiestezic"*, *„Generator unidirecțional de semnal radiestezic"*, *„Procedeu pentru detecția rapidă a surselor de semnal radiestezic"* etc. Alte șase dosare (răspunsuri la imperative semne de întrebare ridicate de tînăra știință) așteaptă să fie analizate. Nu comitem nici o indiscreție dacă răsfoim cîteva: *„Metodă de compensare și metodă de obiectivare a semnalului radiestezic"*..., *„Metodă de obiectivare a cîmpului semnalului radiestezic"* etc.

Din antichitate și pînă în prezent, cei care au avut preocupări în domeniul biodetecției nu au făcut decît să constate existența semnalelor radiestezice naturale. Construirea unor generatoare de tipul celor menționate mai sus constituie evenimentul care îngăduie o optică nouă în abordarea biolocației, marchează momentul apariției unei aparaturi care să emită în mod controlat și dirijat asemenea semnale, avînd, totodată, rolul de a reduce (anihila) „focarele" radiestezice naturale sau artificiale, fiind excelente mijloace de separare și identificare precisă a unei surse, chiar dacă există „cîmpuri" perturbatoare de la surse învecinate. Prin testarea generatoarelor în mediul marin și fluvial se demonstrează că pot fi găsite epave pe fundul mării, alte obiecte aflate în stare de plutire sau imersiune, de la distanțe ce pot depăși chiar limita „vizibilității" radiolocatorului

3

1. Biodetecția este cunoscută din antichitate. În imagine un desen revelator 2. Tehnica biolocației dă rezultate deosebite și în arheologie 3. O experiență reușită în urma căreia a fost depistat un nou zăcămînt de minereu 4. Pas cu pas, colonelul ing. C. Cojocaru pune bazele biolocației active.

de bord. Procedura se dovedeşte foarte utilă, găsindu-şi aplicare în orientarea navelor pe timp de noapte sau vizibilitate redusă, în prevenirea abordajelor în caz de trafic naval intens etc.

Aşadar, ataşate la corpul operatorului radiestezist, aceste generatoare, concepute şi realizate în premieră mondială, alăturate celorlalte dispozitive de indicare, permit o selectare de o fineţe remarcabilă. Se poate astfel depista şi localiza un anumit obiect sau o anumită substanţă minerală utilă indiferent de succesiunea sau aglomerarea în scoarţa terestră a altor zăcăminte. Mijloacele biolocaţiei active oferă posibilitatea investigării unor fenomene variate, de pildă, studiul reducerii stresului resimţit de echipaje aflate vreme mai îndelungată în condiţii de izolare, cum ar fi în pescuitul oceanic.

În condiţiile unui protocol cu ministerul de specialitate, colonelul ing. Constantin Cojocaru reuşeşte să localizeze, în anul 1986, cu metoda biolocaţiei active, un zăcămînt de bauxită. Se compară harta de bază a prospecţiunii geologice, efectuate cu aparatură şi mijloace moderne de foraj într-un timp îndelungat, cu cea obţinută de cercetător într-o singură zi. Hărţile se suprapun milimetric! Colectivul pe care îl conduce efectuează, de asemenea, tentative reuşite de identificare şi localizare a unor pungi de ţiţei. Iată ce declară dr. Eugen Celan: *„O amplă investigaţie a prospectării radiestezice în biodetecţie şi biolocaţie a fost întreprinsă de colonelul ing. Constantin Cojocaru, căpitanul de rangul I Mihai Păduraru, ing. Claudiu Dumitriu, comandant de cursă lungă, maiorul dr. Grigore Nicolae şi alţii. Investigarea metodelor de biolocaţie terestră şi marină a fost urmată de brevetarea unor procedee şi dispozitive de generare artificială a semnalelor radiestezice, ca şi a unor generatoare unidirecţionale capabile să anihileze sursele naturale de semnale radiestezice. Prospectări efectuate în platoul maritim au arătat posibilitatea utilizării metodei în depistarea zăcămintelor petroliere."*

Tot ceea ce a înfăptuit colectivul din care face parte şi colonelul ing. Constantin Cojocaru este rodul unei munci care nu poate stîrni decît admiraţie şi respect. Creaţia, curajul, puterea acestor oameni, puse în slujba adevărului ştiinţific, definesc un mod de a fi mereu tineri, de a gîndi revoluţionar. A vrea, azi şi aici, în România înseamnă a trăi la unison cu timpul patriei, a-i simţi pulsul alert, a-i prefigura izbînzile, a avea vocaţia noului.

Deşi o serie de instituţii au avansat propuneri pe bază de contract în vederea folosirii biolocaţiei active, credem că aceşti pionieri aflaţi la frontierele cunoaşterii ar merita un plus de receptivitate. Cu atît mai mult cu cît este vorba de un domeniu nou, în care fiecare zi, fiecare oră poate aduce noi valori în plan teoretic şi practic, poate constitui momentul decisiv în afirmarea acestei ştiinţe ca prioritate românească.

Maior CONSTANTIN STRUNĂ

FRUMUSEŢEA DE A TRĂI PENTRU VIAŢĂ

Discuţii despre copii şi nevoi, despre viaţă, se purtau adesea, în urmă cu mai bine de patru decenii, în casa familiei Oiţă din Amărăştii Vîlcei. Nou-născutul era un boţ de om, cu ochii de culoarea murei coapte, care străluceau neostoit în fiinţa plăpîndă. Stîlpul familiei se năruise, ca un brad retezat de la rădăcină de joagărul războiului. Lăsase în urmă cinci copii, fata cea mai mare nu împlinise opt ani. Văduva de război Gheorghiţa Oiţă a luat pe umerii săi firavi povara de a urca spre viaţă odraslele moştenite de la un bărbat care i-a fost drag ca lumina ochilor. Nu s-a plîns niciodată nimănui de nici unele şi nici n-a aşteptat în prispa casei mila cuiva. S-a trudit şi s-a descurcat cum a putut, într-o gospodărie nevoiaşă, pe măsura numelui comunei.

Războiul s-a sfîrşit, anii au trecut, vremurile s-au schimbat, înnoindu-se, oamenii s-au schimbat şi ei o dată cu vremurile, mezinul familiei Oiţă s-a făcut mare. A crescut deopotrivă cu ceilalţi fraţi şi surori. După clasele primare a urmat Liceul militar din Iaşi, instituţie de învăţămînt cu tradiţie, în catalogele căreia figurase cîndva, printre elevii eminenţi, şi viitorul savant de renume mondial Henri Coandă. Absolvind Liceul militar, Neculai Oiţă a devenit student al Facultăţii de Farmacie din Bucureşti, iar după terminarea cursurilor acesteia şi-a pregătit şi susţinut cu succes doctorantura în ştiinţe farmaceutice. Din 1961, după terminarea facultăţii, îşi desfăşoară activitatea la Spitalul Militar din Iaşi, în prezent conducînd secţia de farmacie a acestuia. Soţia sa, Virginia, este medic stomatolog în acelaşi spital, iar Tudor, elev în clasa a VI-a, nu visează altceva decît posibilitatea de a urma cariera tatălui său. Gheorghiţa Oiţă, acum în vîrstă de 84 de ani, se mîndreşte cu toţi copiii pe care i-a crescut, însă Neculai, „farmacistul", cunoscut în întreaga ţară prin medicamentele pe care le-a inventat pentru alinarea suferinţelor şi vindecarea multor boli, ocupă un loc aparte în inima sa.

Ofiţerul zvelt, chipeş, potrivit de statură, cu un surîs discret

care nu-i părăseşte chipul pe toată durata dialogului ce-l purtăm, se dovedeşte un interlocutor agreabil, plimbîndu-mi imaginaţia prin lumea fascinantă a silicaţilor naturali din ţara noastră, descoperiţi şi valorificaţi ca materii prime pentru obţinerea unor medicamente cu eficienţă terapeutică înaltă. Autor a peste 80, reţineţi *optzeci*, de brevete, la mînă cum s-ar spune, colonelul doctor farmacist Oiţă cercetează şi pune bazele unor noi medicamente, întocmindu-şi fişe cu date, consideraţii, concluzii din lucrările studiate, din experienţele efectuate şi rezultatele dobîndite pe plan naţional şi mondial în domeniul farmaceuticii. Reţin din spusele sale că, anual, pe baza lucrărilor studiate, îşi îmbogăţeşte biblioteca personală cu circa 20 000 de pagini xerografiate. Printre cele mai cunoscute realizări ale sale se numără medicamentele antiulceroase şi cicatrizante în arsuri şi plăgi. Numai în acest domeniu, farmacistul inventator se prezintă cu mai mult de zece brevete. *Gastrobentol*, brevetat în 1970 şi intrat în producţia de serie la Întreprinderea de antibiotice Iaşi, este de-acum cunoscut şi apreciat.

— *Cîteva consideraţii despre acest medicament, stimate tovarăşe colonel Oiţă.*

— *Gastrobentol* este un protector de mucoasă gastro-intestinală, cu posibilităţi largi de folosire în doze diferite, în raport de gravitatea afecţiunii. De la o simplă infecţie gastrică pînă la stadii avansate de ulcer şi intoxicaţii cu substanţe corozive, otrăvuri, reziduuri radioactive ajunse accidental în tubul digestiv. Deci, paleta *Gastrobentolului* poate fi de la 1 la 100 fără să apară efecte nocive în raport de doză, de aici necesitatea individualizării medicamentului. El se prezintă în două variante: suspensie şi comprimate.

— *Dintre medicamentele create de dumneavoastră şi recomandate ca cicatrizante în arsuri şi plăgi, am dori să vă opriţi mai mult asupra Cicatrolului.*

— Realizarea acestui produs farmaceutic m-a preocupat timp îndelungat. Am insistat pe aspectul tehnologic pentru ca efectul cicatrizant să fie maxim, într-o variantă aplicată cel mai aproape de scopul urmărit. Această variantă optimă am considerat-o *unguentul gel hidrofil*, prin care pielea poate respira, de fapt un strat de piele artificială.

— *Care este noutatea pe care o aduce medicamentul?*

— După moda terapeutică a unguentelor aplicate extern, *Cicatrolul*, nefiind gras, ci hidrofil, dă efectul răcoritor, calmant asupra plăgilor, nu incomodează mişcările, prin calităţile plastice ale produsului, sub el nu se formează cruste periculoase, favorabile infecţiilor. Medicamentul, în această variantă, poate fi folosit şi la o toaletă sumară. De aici importanţa utilizării lui în situaţii de urgenţă, calamitate etc. Pansamentul poate fi schimbat în intervalul de la trei la şapte zile. Prin efectul absolvant asanează plaga de reziduuri, infecţie, diminuînd pericolul toxico-septic. Aplicarea precoce a preparatului previne şocul dureros, prin efectul de gel calmant, răcoritor, protector, cu funcţie de piele.

— *Aplicarea medicamentului realizează eficienţa numai în cazurile incipiente ale arsurilor, în situaţii acute?*

— Nu numai, el se recomandă şi în cazurile tardive, cînd infecţia s-a instalat. Vindecarea unor arsuri de gradul 1—2 se realizează în 3—12 zile, la gradele 3—4 utilizarea *Cicatrolului* scurtează foarte mult timpul de tratament, refacerea ţesuturilor realizîndu-se fără vicii de cicatrizare.

— *Acest medicament are vreo influenţă în cazurile cînd s-a efectuat un transplant de piele?*

— Desigur, prin aplicarea lui, cicatrizarea zonei donatoare, cît şi transplantul se realizează într-un timp mai scurt, fără complicaţii. Acest medicament, în varianta *Plastogel*, se aplică pe vicii de cicatrizare (cheloidă), restructurînd ţesuturile la normal. Aceasta constituie o prioritate absolută în ce priveşte medicaţia viciilor cicatrizante. Menţionez acest lucru, subliniind că prin valorificarea silicaţilor naturali în realizarea unor medicamente nu se lansează numai produsele ca atare, ci şi idei ce pot deveni o modă în domeniul cicatrizant.

— *Care este destinul acestui medicament?*

— *Cicatrolul* a fost realizat tehnologic în 1968, brevetat în 1972, lansat în microproducţie în 1976, cerut în avizarea industrializării în 1985 şi aşteptăm să intre în producţia de serie.

— *Nu vi se pare cam lung intervalul de la brevet la producţia de serie?*

— Avînd în vedere că realizarea medicamentului nu presupune automat şi lansarea lui, pentru a sparge tiparele, moda, pentru a convinge, autorul brevetului face apel la factorul timp.

— *De ce aceste medicamente cicatrizante se recomandă ca priorităţi? Nu avem pe plan naţional şi nu există în alte ţări produse similare sau chiar mai eficiente?*

— Din investigaţia atentă de-a lungul a peste 25 de ani a domeniului respectiv am ajuns la concluzia că dacă ar fi existat un medicament tot atît de bun ar fi trebuit să aibă la bază aceeaşi materie primă, ceea ce nu s-a confirmat pînă acum. Prin acţiunea şi efectele acestor medicamente pot afirma că celula vie (ţesutul) are o predispoziţie, o afinitate specifică pentru macromolecula silicatului ce face obiectul medicamentelor; aceasta vine că confirme faptul că organizarea materiei organice şi saltul ei spre materia vie s-a făcut pe un suport mineral, şi anume chiar silicaţii, ceea ce demonstrează că argilele constituie suportul vieţii.

— *Interesantă afirmaţie!*

— Un argument în plus: structura microscopică a medicamentului nu este altceva decît ţesutul de calogen în oglindă.

— *Ce are colonelul doctor farmacist Oiţă în perspectivă, vizînd planul cercetării şi realizării de medicamente?*

— Mă preocupă lansarea unor medicamente de o factură mai particulară: produse reglatoare, metabolice care să intervină în mecanismul dereglării, în lupta antistres, energizante, hepato-protectoare, adjuvante în tratamentul diabetului, în medicaţia obezităţii etc. Reglarea metabolică cu *Pagosten*, de exemplu, se manifestă şi în sfera endocrinologică, cînd medicamentul combate şi previne mastoza fibrochistică la femeie, afecţiune greu de tratat pe alte căi. Acest medicament a fost, de asemenea, avizat pentru intrarea în microproducţie.

— *Un domeniu al inventicii dumneavoastră este şi folosirea Propolisului ca bază pentru realizarea unor medicamente.*

— Din produsul apicol Propolis am fabricat *Multiseptol*, *Oftalmosept*, *Rinosept*, *Proposept*, *Flavosept* etc.

— *Cît din timpul dumneavoastră zilnic îi acordaţi cercetării şi realizării de medicamente?*

— Uneori douăzeci şi patru din douăzeci şi patru de ore. Orele de zi şi mai ales cele de noapte petrecute în laborator, în faţa unor manuale deschise, a unor coli de hîrtie ce aşteaptă să fie umplute cu idei noi privind îmbogăţirea şi prestigiul farmaceuticii româneşti, aceste ore de cercetare şi invenţică sînt ca un poem, unul din cele mai frumoase închinate vieţii!

Aveţi dreptate, doctore Oiţă, munca dumneavoastră este un poem ce dezvăluie frumuseţea de a trăi pentru viaţă!

Colonel (r) ADRIAN MIERLUŞCĂ

POVESTEA UNOR VORBE

(4)

● **kaki.** În persană *haki* înseamnă pămîntiu, praf de culoarea pămîntului. Deci această culoare, pe care o au multe uniforme militare, îşi trage denumirea chiar de la asemănarea sa cu pămîntul;

● **mareşal.** În germana veche *marah* — cal şi *skalk* —servitor, deci rîndaş la cai. Apoi în franceză *marechal* — potcovar, ulterior ofiţer care supraveghea îngrijirea cailor regali. Este evident că ascensiunea acestui grad militar este legată de creşterea importanţei cavaleriei în războaiele evului mediu;

„BOTEZUL MĂRII" O VARIANTĂ

Eram în 1955, în primele luni de gazetărie. Venisem în redacție înarmat cu tăieturile din ziare ale primelor poezii și cu dorința de a săvîrși isprăvile pe care le visăm cu toții în capătul dinspre început al meseriei.

– O întîmplare interesantă la Mangalia, mi-a spus redactorul șef. Ceva care seamănă bine a eroism. Niște scafandri au salvat o navă, riscîndu-și viața. Ar putea ieși un reportaj grozav din asta.

Un reportaj? Un roman! am exclamat în gînd, cu entuziasmul novicelui.

Trecuseră zece ani de la război, dar ici și colo mai stăruiau urmele marii conflagrații. O asemenea urmă ieșise la iveală și acolo, la Mangalia: draga refulantă, care adîncea canalul navigabil, absorbise, o dată cu nămolul, un proiectil care explodase în interiorul navei, distrugînd diverse instalații și avariind serios fundul vasului. Zeci de găuri, prin care intra apa. Au venit alte nave în ajutor, pompe puternice absorbeau apa care creștea treptat în interior. Dar primejdia era mare; draga – un vas cu fundul plat, avînd la bord instalații grele – amenința să se scufunde chiar acolo, în mijlocul canalului, împiedicînd navigația. Au fost chemați în ajutor scafandrii. Ei au bătut dopuri de lemn în spărturi, lucrînd sub fundul navei care amenința să se scufunde în orice clipă și să-i prindă dedesubt.

Meseria de scafandru necesită multă pregătire, curaj și pasiune

Aceasta era întîmplarea, petrecută cu cîteva zile înainte; scafandrii lucraseră repede și bine, izbutind să astupe spărturile principale și să mențină nava în stare de plutire. Acum, draga ghinionistă fusese dusă în șantier pentru reparații. Iar scafandrii, după ce primiseră felicitările și mulțumirile de rigoare, își vedeau de activitatea lor obișnuită...

Ne-au dus la „sediul" lor, o clădire mică din fundul portului, încărcată cu ustensile și planșe, table de calcul pentru lucrul la adîncime. Maistrul scafandru, comandantul echipei, despre care aflasem că fusese „eroul principal" al acțiunii, a dat să se apere:

– N-am făcut cine știe ce ispravă. Prima dată am încercat să bătem dopurile prin interior, dar presiunea apei le arunca afară. Atunci am acționat din exterior. Numai că dedesubt, la mijlocul navei, era cam întuneric. Lucram mai mult orbește...

– Bine, dar nava putea să se scufunde... a încercat reporterul să-și descoasă interlocutorul. Ce-ați gîndit atunci cînd vă aflați sub navă? Ce simțeați în momentele acelea?

– Ce să simțim! Aveam grijă să nu scăpăm dopurile din mînă, că se urcau repede la suprafață și trebuia să luăm treaba de la început. Unele nu se potriveau, erau prea mici și treceau dincolo, prin spărtură... Ne-am chinuit nițel, e drept.

– Bine, dar primejdia?

– Primejdia! a mormăit el. Cine se teme de primejdie nu se face scafandru...

Reportajul meu, pe care-l anticipasem plin cu fraze de o bărbăție reținută, descriind în expresii plastice atmosfera din „lumea tăcerii", amenința să eșueze într-o relatare

seacă, fără culoare. Au urmat alte întrebări al căror răspuns dezamăgea ambițiile mele de reporter. Dialogul se desfășura anevoie, omul meu nu era meșter la vorbă sau poate eu nu știam cum să-l întreb...

În toiul strădaniei mele a intrat pe ușă un sergent voinic:

– Tovarășe maistru, raportez: barca e gata de plecare.

– Bine, sergent. Vin și eu imediat.

S-a întors spre mine, cu un zîmbet stingherit:

– Știți, trebuie să plecăm la treabă. Azi avem de controlat starea digului de larg...

Atunci mi-a venit ideea salvatoare.

– Merg cu dumneavoastră și, dacă se poate, aș intra și eu sub apă, măcar pentru cîteva minute. Să văd cu ochii mei ce se-ntîmplă cînd ești scafandru...

M-a privit cu un zîmbet neîncrezător:

Un nou „start" spre adîncuri

– Sub apă? Așa, fără nici o...?

– Știu să înot.

– Nu despre asta e vorba, a spus el. Sînteți perfect sănătos? Cum stați cu inima?

– Cum să stau cu inima, ca la optsprezece ani! I-am dat toate asigurările și el a cedat argumentelor mele: voiam să fac un reportaj cît mai „la fața locului".

E drept că nu prea știam în ce constau cele cîteva minute de intrat sub apă în costum de scafandru. Mai întîi, îmbrăcatul costumului greu, de cauciuc, dintr-o bucată. Partea de la gît era, desigur, foarte strîmtă, doi soldați lărgeau acest „guler" trăgînd din răsputeri, în timp ce eu intram treptat în costum: pînă la genunchi, pînă la brîu, pînă la piept, apoi mîinile în mîneci... Bocancii, îngreunați cu plumb, atîrnau douăzeci de kilograme fiecare. Am făcut, cu mari eforturi, cei cîțiva pași pînă la scara din pupa bărcii. Am coborît cîteva trepte. Apoi mi-au pus pe umeri placa de alamă pe care urma să fie prinsă casca. Mi-au legat greutăți pe piept și pe spate. Mi-au trecut în jurul mijlocului o saulă subțire, „călăuza".

– N-o lăsați din mînă, m-a povățuit maistrul. În caz de primejdie, zmuciți de trei ori...

Doi marinari începuseră să învîrtească manivelele pompei de aer. Maistrul mi-a arătat supapa din interiorul căștii, pe care urma s-o apăs cu capul pentru a elimina aerul din costum.

– Nu uitați de asta, a insistat el. Altfel aerul se adună, costumul se umflă și vă pomeniți aruncat la suprafață.

Mi-am înșurubat casca. Abia mă mai țineam pe picioare, împovărat de atîta metal. Am auzit șuieratul aerului prin furtun:

– Nu v-ați răzgîndit? m-a întrebat maistrul prin deschizătura rotundă din partea din față a căștii.

Mi-am compus ceea ce credeam că poate fi luat drept un zîmbet temerar și el a înșurubat gemulețul rotund, izolîndu-mă astfel de lume. Mi-a făcut apoi semn că totul e în ordine. Am apăsat pe supapă și am auzit aerul țîșnind afară. Am început să cobor treptele scăriței. În apă, bocancii nu mai păreau așa grei. Am acționat îndelung supapa; simțeam costumul lipindu-se de corp, apăsat de presiunea apei. Am văzut prin geamul căștii linia aceea subțire, oscilantă, care desparte aerul de apă. Am golit aerul din costum și în curînd am simțit pămîntul sub picioare. Eram încîntat de această experiență inedită. Mișcîndu-mă cu greutate am făcut cîțiva pași. Aerul se aduna mereu în costum, săltîndu-mă de la pămînt, apăsam iarăși pe supapă...

Deodată m-am simțit foarte singur. Nu știu cum mă întorsesem, dar mi-am dat seama că nu mai văd deasupra mea umbra neagră a bărcii. O panică nebună m-a cuprins: m-am rătăcit? Unde sînt? Ce mă fac? O spaimă irațională, lipsită de logică; totuși, ca o străfulgerare, mi-am amintit semnalul de alarmă și am zmucit de trei ori, din răsputeri, frînghia subțire pe care o țineam în mînă.

După cîteva clipe eram cu capul afară din apă, cu picioarele pe ultima treaptă a scăriței. Maistrul mi-a deșurubat repede gemulețul rotund și m-a întrebat cu înfrigurare în glas:

– Ce-ați pățit?

– Mi s-a părut că m-am rătăcit...

A zîmbit ușor, de teamă să nu mă jignească:

– Cum să vă rătăciți? Ați uitat de furtunul de aer?

L-am rugat să-mi înșurubeze la loc geamul, dar el începuse deja să desfacă, cu o cheie mare, piulițele de fixare a căștii.

– Pentru prima oară ajunge. Se cheamă că ați primit „botezul mării"...

M-am lăudat multă vreme după aceea cu metoda mea de documentare „la fața locului". Omițînd, firește, unele amănunte ale experienței trăite în cele cîteva minute în care fusesem scafandru...

Locotenent-colonel ION ARAMĂ

Rememorări

FEBRUARIE 1988

26.II.1838: S-a născut, la Cristinești-Hotin, BOGDAN PETRICEICU HASDEU, scriitor, istoric și lingvist. Profesor universitar la București. Conducător de reviste literare. Unionist și antidinastic. Membru al Academiei Române și al mai multor academii străine (m. 25.VIII.1907).

28.II.1863: S-a născut, la București, GHEORGHE MARINESCU, medic de renume mondial. Profesor universitar. Membru al Academiei Române (m.15.V.1938).

13.II.1868: S-a născut, la Ștefănești-Botoșani, pictorul ȘTEFAN LUCHIAN. Lucrări de mare valoare din viața rurală și despre răscoala de la 1907. A murit la 20 iunie 1916.

23.II.1888: S-a născut, la București, poetul MIHAIL SĂULESCU, mort în luptele de la Predeal, în septembrie 1916. A publicat volumele: „Versuri", „Departe", „Viața" (1906, 1914, 1916) și piesa „Săptămîna luminată".

4.II.1878: Semnarea armistițiului. În România se decretează încetarea stării de război cu Poarta. Independența țării a fost cîștigată — cu jertfe mari din partea armatei române.

21—23.II.1948: 40 de ani de la Congresul de unificare a P.C.R. și P.S.D. și de creare, pe baze marxist-leniniste, a Partidului Muncitoresc Român (P.M.R.). Din iulie 1965, Congresul al IX-lea a adoptat schimbarea denumirii din P.M.R. în P.C.R.

24.II.1888: Se împlinesc o sută de ani de la inaugurarea Palatului Ateneului Român, din București. Este dată în folosință sala de la parter. Scriitorul Al. Odobescu ține prima conferință, iar Constantin Esarcu — principalul truditor al acestei realizări — face raportul mersului lucrărilor și al sprijinului dat de public pentru strîngerea fondurilor, ca urmare a cererii rămase în istorie „Dați un leu pentru Ateneu".

MAI MULT DECÎT CURAJUL

COCORII ALBI

Pe cîmpii şi dealuri care au fost cîndva traversate de reţele de sîrmă ghimpată, tranşee adînci sau lăcaşe săpate în pripă acţionează o unitate militară cunoscută şi sub numele de *detaşamentul pirotehnic*. Ostaşi sub Tricolor. Unii de 19 ani, alţii de 40. Unii cu logodnice, alţii cu neveste şi copii. Oameni ale căror vise cu aripi puternice stau tot în linia întîi, generaţie după generaţie, de 43 de ani. Menirea lor: să vindece vatra noastră de răni, s-o curețe de bombe, proiectile, mine, grenade rămase pe locurile unde s-au purtat aprige lupte pentru apărarea independenţei şi suveranităţii României. Războiul, aşadar, nu poate fi uitat, războiul nu trebuie să fie uitat de cei ce s-au născut sub cerul păcii. El rămîne un avertisment tragic, el nu se poate uita nici pentru faptul că urmele-i sîngerează încă pămîntul, „relicvele" periculoase mai seceră ici-colo vieţi nevinovate.

Un apel telefonic dintr-un colţ de ţară şi ofiţerul sau subofiţerul pirotehnician, uneori singur, alteori însoţit de o echipă de militari în termen, porneşte urgent în misiune. *O misiune de luptă* în care detectorul este arma principală. Detectorul şi hotărîrea energică, lucidă în marea încleştare cu forţele oarbe care zac în muniţia coclită. Există, tot mai rar (dar există!) şi situaţii cînd apelul telefonic vine după un eveniment dramatic. Pricina? Bravada, neştiinţa, curiozitatea bolnăvicioasă, aventura, joaca... În zona Focşanilor, trei copii au găsit la rădăcina unui pom cîteva proiectile. Le-au curăţat de rugină, au făcut un foc de vreascuri şi le-au aruncat în jar, nebănuind consecinţa fatală. Celor care au participat la reconstituire le-a îngheţat o lacrimă în suflet. Copiii aveau între 9 şi 12 ani! Într-un sat, lîngă Iaşi, doi tineri au dat, sub malul unei rîpe, peste o legătură de grenade vechi. Auziseră ei despre o metodă de braconaj cu exploziv şi au aruncat grenadele într-un iaz. Schijele i-au mutilat. Un tractorist din judeţul Călăraşi a încercat să demonteze cu cheia focosul unei bombe de aruncător. De ce?! Era bărbat în toată firea, avea 36 de ani! Un ţăran îşi bătea coasa folosind ca nicovală un proiectil din primul război mondial. Pînă într-o zi, cînd s-a produs ireparabilul. Alţi tineri aveau obiceiul să scoată pulberea din cartuşele date la iveală de pluguri pentru a meşteri „tiribombe". Clipa de joacă gratuită cu... focul i-a costat lumina ochilor.

Din păcate se mai întîmplă şi asemenea drame. Copiii ar trebui îndrumaţi cu mai multă grijă de învăţători şi de părinţi cum să procedeze cînd dau întîmplător peste muniţii rămase din război. Părinţilor înşişi e nevoie să li se reamintească despre aceste greşeli, care nu iartă. Pentru a revedea la fiecare început de primăvară cocorii, care nu pot fi decît albi în mijlocul cerului de mătase topită.

ȘI MERII AU ÎNFLORIT

Îl privesc atent pe maiorul Gheorghe Pavel, comandantul unității. Este concentrat asupra unei hărți pe care sînt marcate zeci de puncte. Pe întregul teritoriu al țării, cu diferite culori. Este itinerarul curajului ostășesc în vreme de pace. „Care a fost prima misiune?" Zîmbește. Amintirile îi dau sentimentul că a urcat pe culmi neumblate. Aceasta e impresia mea. Și ar fi nedrept să nu fie așa. *„La absolvirea școlii militare de ofițeri activi de artilerie am fost repartizat în această unitate. Totul a început ca într-o poveste. Unui locuitor din comuna Arbore nu-i creșteau merii pe o anumită porțiune de livadă. Erau pipernicíți, nu înfloreau, trădau o suferință ascunsă, inexplicabilă, de parcă ar fi îndurat o arșiță chinuitoare. Nedumerit, gospodarul a săpat și a tot săpat pînă a nimerit peste un proiectil. Așa am pornit spre Suceava, în prima misiune, împreună cu caporalul Florea, o mînă de om. Cu el am împărțit întîia dată curajul și teama, unda de îndoială în posibilitatea izbînzii și minutul de bucurie după ce, în siguranță, auzul a înregistrat bubuitura exploziei. Sub merii care tînjeau am săpat în lung și-n lat și am descoperit un depozit de muniții, camuflat aici în primul război mondial: cartușe de tot felul, obuze și opt bombe de 75 de kilograme. Am încărcat «marfa» în camioane speciale și am transportat-o în poligonul de distrugere. Atunci am fost martorul unei scene pe care am întîlnit-o în «Ion» al lui Rebreanu: săteanul și-a lipit fruntea de pămîntul cu mîinile oblojite, curat ca un nou-născut, și l-a sărutat... În primăvara aceea, merii au înflorit pentru prima oară în livada bolnavă de urgia războiului, iar opțiunea mea a devenit clară..."*

UN AFORISM DUR

Ei, militarii pirotehnicieni, știu: nu pot greși decît o singură dată! De aceea sînt oameni meticuloși, înzestrați cu răbdare și calm, cu mîini delicate, deprinse parcă să mîngîie clapele unui pian. Bărbați cu suflet de poet, dar cu gîndul limpede, înțelept, învățați să măsoare de șapte ori și să acționeze cu o precizie nedezmințită. Conștienți că omul e măsura tuturor lucrurilor, ei sînt capabili să înfrunte orice misiune, oricît de dificilă, îndată ce iau startul în aspra și nobila specialitate de deminor. Pe viscol, ceață, ploi, arșiță...

Plutonierul-major Constantin Andronic păstrează în memorie, cu lux de amănunte, modul cum a acționat la fiecare punct de lucru, în miezul incandescent al faptelor, acolo unde se duce lupta pentru viață, contracronometru, la cele mai înalte tensiuni. Mai întîi, Nănești (Focșani), 1971. *„Cu doi militari am detectat, dezgropat și transportat din mîlul unei bălți de cîteva zeci de hectare sute de proiectile, grenade și bombe de aruncător pe care le-am distrus în «furnale» sau «fugase», gropi amenajate în poligon. La Nănești am cunoscut-o pe soția mea. Acum avem o fetiță, Mirela, în clasa a VIII-a. Un examen mai dificil pentru mine? Știu eu... poate prima bombă de avion dezamorsată. Fusese descoperită lîngă Teleajen, cam la un metru în pămînt, avea un focos M–103 la ogivă și o greutate de 250 kg"* „A fost o intervenție limită?" *„Acum, totul mi se pare firesc, în obișnuința lucrurilor... Am curățat împrejurul focosului cu peria, am muiat rugina cu lichid de frînă, apoi cu cheile și cleștii speciali, cu dalta și ciocanul din alamă (astea nu produc scîntei), am «operat» la focos pînă l-am deșurubat. Lîngă mine, îndrumîndu-mă cu atenție, a stat tovarășul locotenent-colonel Marinescu, ofițer pirotehnician cu o mare experiență, omul care a format zeci și zeci de deminori. A trecut în rezervă, dar noi ne amintim despre el cu respect..."*

Și reporterul își amintește... L-am cunoscut pe fostul comandant al unității cu ani în urmă. Adevărul este că, aflîndu-te în preajma lui, te cuprindea sentimentul puterii, al tăriei. Avea și o deviză, fiind adversarul vorbăriei goale: *„O sută de cuvinte — o sută de idei"*. În jurul său se țesuse o adevărată legendă. Arăta o maturitate aspră, dură, iar cînd rîdea o făcea într-un anume fel încît te convingea imediat că a trecut prin lucruri grele și că avea să mai treacă. Aceasta este, de fapt, viața deminorilor. „Spuneți-mi, tovarășe locotenent-colonel Marinescu, ce înseamnă a avea curaj în profesia dumneavoastră?" *„Am auzit și eu că am curaj. Nu știu ce să zic. Mai degrabă hai să vorbim despre cumpătare, despre a fi realist, despre ce înseamnă să nu fii pripit și să te gîndești mai înainte la copii, la soție, la pensie, dacă vreți. E greu pînă începi să lucrezi la focosul unei bombe, pe urmă îți faci meseria, simți că trăiești cu toate fibrele organismului și-i faci de petrecanie una, două. Orice obuz, orice cartuș sau bombă detectată și trecută pe linie moartă a fost pentru mine nu numai un semnal de alarmă pentru ceea ce a însemnat războiul, dar și o rază de speranță că lumea va ieși din conul de umbră al înarmărilor, va trece de la escalada militară la escalada progresului."*

MÎINILE LOR — AUR CURAT!

Maiorul Gheorghe Pavel, actualul comandant al detașamentului pirotehnic, a lucrat mulți ani împreună cu Marinescu. A fost, poate, elevul său cel mai stăruitor și mai destoinic. A învățat, dar a și „furat", cum se spune, meseria. Și iată că acum stăpînește la perfecție peste o sută de tipuri de focoase utilizate în cele două războaie mondiale, fiind unul dintre cei mai iscusiți deminori. Dar și despre subordonați se pot spune, practic, aceleași cuvinte. Mîinile lor sînt aur curat! Aici, mai mult ca oriunde, nu se poate cu jumătăți de măsură. Tăcuți, neștiuți de prea multă lume, temerari, dar calculați, stăpînind ca pe apă principiile constructive ale muniției de azi și de

Centimetru cu centimetru, terenul este cercetat cu detectorul de mine

ieri, militarii din detașamentul pirotehnic acționează cu aceeași rigurozitate și limpezime fie că au în față un cartuș de infanterie, fie o bombă de avion de 3 000 kg.

O asemenea bombă-mină, cu trei focoase mecanice, a fost dezamorsată mai de mult într-un raion de extindere al Șantierului naval din Drobeta-Turnu Severin. Lansată din avion în ultimul război mondial, bomba a căzut pe un teren moale și s-a afundat la doi metri în sol fără să explodeze, fiind agățată acum de lama unui buldozer. Dimensiunile acestui monstru: 2,70 metri lungime, 1,12 metri în diametru.

Am fost atunci în preajma comandantului. Maiorul Pavel s-a așezat pe malul gropii. Era tăcut. (Mai tîrziu am aflat că toată noaptea nu a putut să doarmă, că s-a frămîntat și întors pe toate părțile.) Lingă el — radiotelefonul și trusa pirotehnică. A deschis cutia de metal și a aliniat pe o lavetă chei mai mari și mai mici, șurubelnițe, clești și ghiare, dornul de bronz, răzuitoarele și ciocanul de alamă, lampa de control, dălțile, bidonașele cu petrol și motorină... Notez dintr-un manual de specialitate: viteza de ardere a nitroglicerinei: 8 200 metri pe

Făcute inofensive de către militarii deminori, aceste bombe vorbesc acum doar despre victoria împotriva uneltelor morții

secundă; explozia unui kilogram de nitroglicerină are loc în 0,001 secunde; lucrul mecanic degajat are valoarea de 1 710 000 cai putere... În bomba de alături erau peste 2 000 kg de exploziv! Pentru un om, 2 000 de kilograme sau 200 de grame de trotil înseamnă același lucru...

Un freamăt surd, ca un clocot interior, se desluşea pe fața lui. Ulterior l-am întrebat: „La ce te gîndeai atunci?" *„N-o să mă crezi, la primul instructaj de specialitate. Atunci ni s-a spus că alama și bronzul nu produc scîntei. Nu cred nici acum că o simplă scînteie ar putea declanșa un focos, dar nu îndrăznesc s-o spun cu voce tare și te rog să n-o scrii. E bună, e binevenită orice măsură de protecție. Să lași un spațiu cît mai redus imprevizibilului, să reduci acest spațiu la zero. Aceasta e legea de fier a deminorului. Numai așa poți ridica mîna să lovești cu ciocanul în daltă, iar dalta să muște în carnea focosului".*

Cel mai adesea dalta nu mușcă, ci alunecă pe oțelul strunjit, trecut prin băi de cadmiu. Cel mai adesea patinează. Focoasele sînt înțepenite, ruginite, refuză să se miște un milimetru în filet, parcă ar fi blestemate, înmuiate în otravă. Și poate că sînt. Abia după ce curge o găleată de sudoare de pe fruntea deminorului, focosul cedează. Dar asta nu-i totul. Greul abia începe, deoarece multe tipuri de focoase sînt prevăzute cu tot felul de curse, de capcane sofisticate.

Față în față cu bomba de 3 000 kg, pe maiorul Pavel l-au trecut mai întîi sudorile nu pentru cutezanța misiunii sale, ci pentru ce se întîmplase acolo. Buldozeriștii, ignoranți și curioși, demontaseră așa-numita placă de bază a bombei de capul lor. În plus, un om brunet, care păștea caii pe buza digului, s-a erijat în mare cunoscător, a scos trotil (aflat sub formă de pulbere) și l-a amestecat în hrana unui cal bolnav pentru a-l vindeca (?!).

PROCES-VERBAL: ACEST PĂMÎNT POATE FI ARAT

În cîteva comune din județul Iași sînt puncte de lucru permanente de multă vreme. Peste 35 000 de hectare de teren au fost înscrise, cu proces-verbal, în circuitul agricol. Datorită misiunilor îndeplinite cu succes, de-a lungul anilor, de ofițerii pirotehnicieni Titus Suciu și Corneliu Cozmei, de plutonierul-major Constantin Andronic, de maistrul militar Constantin Cărăruşe, de plutonierul Sandu Moșescu etc. Vagoane întregi de muniție au luat drumul poligoanelor speciale, încărcăturile explozive au fost stivuite în gropi, conectate la capse electrice (sau pirotehnice) „burate", adică acoperite cu brazde. Au răsunat comenzile date de șeful de lucrări: *„Adăpostiți!"... „Pregătiți!"... „Foc!".* Explozoarele au fost armate și liniștea curmată de explozii pașnice. În acele clipe, totul era o fierbere și un urlet de fiară. Te treceau fiori de gheață. În urechi nu aveai decît un vuiet continuu. Fiecare explozie era însă o victorie împotriva uneltelor morții. O victorie care temeinicea sănătatea și rodnicia pămîntului zguduit cîndva de șenile, scurmat de foc și schije, năucit de fălcile hîrciogilor de oțel ghiftuiți cu trotil...

Era o dimineață fără nici o tresărire. Din brîul de salcîmi, din cîmpul cu boabe galbene se ridica liniștea mirifică, o pace trainică, înfloritoare. Și totuși... dacă ar fi avut glas, viroaga și colina din față ar fi povestit, cu șoapte de pelin, despre vremurile de război. Bătrînului care ne însoțea, noi îi spuneam moș Năstase, nu i-a tăcut o clipă gura: *„Pe locurile astea a fost o golgotă de foc: brandurile, cîmpurile de mine, melița armelor automate, tirul puștilor... aici i-am pierdut, în confruntarea cu hitleriștii, pe Ciocan, pe Munteanu, pe Sava... Acolo, a arătat spre apus, a fost depozitul de muniții care a sărit în aer."* Ne-am apropiat. Pămîntul era tasat, ca în urma unei surpări. Printr-un capăt curgea, bolborosind, o vînă de apă...

Echipa de intervenție, constituită din cinci oameni — subofițerii Constantin Andronic și Sandu Moșescu, fruntașii Emil Anghel, Constantin Dumitru și Victor Drăgoi — a stat cîteva minute la capătul ogorului. Ca țăranul înainte de a începe lucrarea pămîntului. *„Gata, băieți!"* a dat semnalul plutonierul-major Andronic. Comenzi scurte, gesturi reflexe. Au împărțit terenul fîșii-fîșii, cu benzi colorate, și au început să pipăie țărîna, centimetru cu centimetru, echipați cu detectoare și căști de ascultare. Țiuitul din căști îi gîrbovea. Atunci mișcau detectorul de la stînga la dreapta cu maximă concentrare. Cînd semnalul le plesnea în timpane se opreau și înfigeau un fa-

nion alb sau roșu. Andronic și Moșescu veneau în urma ostașilor. Lingă stegulet, se sprijineau cu un genunchi în pămînt și săpau cu lopata mică de infanterie. Straturi subțiri, cu meșteșug, cu atenție extremă. Broboanele lunguiețe izvorau din marginea căștii, împestrițîndu-le fruntea. Cînd atingeau metalul de culoare verde-închis, puneau jos lopata și trăgeau pămîntul cu șpaclul sau cu degetele. Pînă dezveleau în cuibușul umed proiectilul de 150 mm. Același algoritm reluat de zece, de o sută de ori: detectare, cercetare, dezgropare, transport, distrugere... detectare, cercetare, dezgropare, transport, distrugere... Aerul încins, irespirabil, fie vară, fie iarnă, încordarea, mișcările nepoticnite, chibzuința luminînd ascuțit simțurile, vibrația mușchilor; în pauze — vorbele de duh, glumele, ca o descărcare nervoasă de mii de volți. Și pofta nefirească: mîncau salam, brînză, ceapă, beau nesățioși apă de izvor, sorbeau miresmele cîmpului.

După două săptămîni, cînd ogorul a fost gata, plutonierul Sandu Moșescu a întocmit și a semnat un proces-verbal în care se garanta că terenul este curat, asanat, despovărat de belelele războiului, iar tractoriștii pot trage cu încredere brazdă adîncă pentru recolta viitoare.

CLEȘTELE HITLERIST N-A FUNCȚIONAT

Trecuseră mai bine de 30 de ani de la Ziua Victoriei. O notă telefonică, concisă, imperativă, cu valoarea lui „Ardeee!", cunoscut atît de bine nu numai de artificieri. Maiorul Gheorghe Pavel (pe atunci locotenent) însoțit de doi soldați, Parfene și Mihăiță (cum nu se uită numele oamenilor și detaliile în această profesiune!), au urcat în trenul cu destinația Iacobeni. Motivul? Pe Valea Bistriței, în zona menționată, se turna asfalt pe șosea. Un bătrîn din Ciocănești (peste 85 de ani), stînd sprijinit pe stinghia gardului și mirosind smoala topită, și-a amintit ca prin minune... *„Taică, era o zi cu lapoviță și vînt din septembrie 1944. O coloană mecanizată hitleristă se grăbea nevoie mare prin Pasul Prislop urmărită de trupele românești. Se furișau ca jderii. La noi, în Ciocănești, după ce a trecut grosul, au rămas geniștii nemți și au săpat în drum un gropan unde au îngrămădit dinamită. Tot așa, pe firul șoselei Ciocănești-Cîrlibaba, din trei în trei kilometri. Unul, cu privire de bufniță, trăgea fitilul..."*

În fuga lor precipitată, după actul revoluționar de la 23 August 1944, hitleriștii au întocmit un plan perfid: să prindă între aceste capcane teribile trupele mecanizate ale marii unități românești cu care se aflau în contact. Puțurile cu exploziv erau sub nivelul Bistriței, care curge paralel cu drumul. Prin declanșarea acestor mașini infernale s-ar fi creat adevărate baraje artificiale cu destinația expresă de a stăvili înaintarea trupelor românești și a le nimici prin focul concentrat al armamentului greu și ușor de pe versanții munților. Planurile au fost dejucate, dar primejdia latentă a rămas. Povestește maiorul Pavel: *„Bătrînul, care a pîndit dintr-un cotlon aceste tertipuri, ne-a indicat, după repere știute numai de el, amplasamentul celor șase puțuri. Cu un Castor, am forat la distanță de trei metri și la o adîncime de patru, cinci metri de acestea, apoi am săpat tuneluri de comunicație pe dedesubt. Bănuiala noastră s-a adeverit. Butoaiele metalice, cu cîte 200 kilograme de trotil fiecare, erau amorsate la partea inferioară. Simplu, o jucărie, percutoare universală. Am tăiat sîrma, am scos butoaiele și am astupat gropile. Sistemul de aprindere — ingenios și eficient. Cele șase încărcături explozive, legate prin fitil detonant (viteza de ardere — 6 500 m/s), acoperit cu scîndurele de brad, tras într-un bordei mascat de stînci și vegetație, puteau fi aprinse instantaneu".*

DRUM FĂRĂ PULBERE

S-ar putea scrie alte și alte pagini avîndu-i ca eroi pe militarii din acest detașament: maiorul Titus Suciu, locotenentul-major Cristian Albiţa, maistrul militar Dinu Juverdean, plutonierii Viorel Bojescu, Gheorghe Manea, Ion Chivu, sergentul-major Gheorghe Zidaru, caporalul Alexandru Giță, fruntașul Marcel Dolea etc. Misiunile izolate, de mare importanță, îndeplinite de ei pot constitui secvențe dintr-un lung și impresionant film despre cum se înfățișează astăzi dîrzenia și eroismul ostășesc.

În Delta Dunării, unul dintre ofițerii amintiți, lucrînd sub apă zile întregi, în costum de scafandru, a scos la suprafață muniția de pe două șlepuri nemțești scufundate în timpul războiului. Locotenentul-major Ion Ioniță, secretarul biroului organizației de bază de partid, relatează un episod aparte: *„Într-o pădure de salcîmi am descoperit mai multe bombe reactive pe care inamicul n-a mai avut timp să le treacă prin gura de foc și le-a abandonat. Lungimea – 1,5 metri, diametrul – 0,70 metri, greutatea – 250 kilograme. Practic, era ceva nou, nu mai lucrase nimeni pe acest tip de focos..."*

Intuindu-le mecanismul de funcționare și cursele, Ioniță n-a ezitat nici un moment. Trudind cu emoție și speranță, efectuînd la fiecare focos o rotire completă în zece minute, le-a venit de hac.

Un subofițer acordînd asistență tehnică pe șantierul Canalului Dunăre-Marea Neagră a fost pus în situația de a demonta și recupera rotorul unei drăgi în care se înțepenise o bombă de 100 kilograme aflată pe fundul apei. Și asta în condițiile în care focosul fusese smuls și aruncat în instalație! Pe șantierul altei lucrări de anvergură — Metroul bucureștean (la construcția primului tronson) s-au depistat trei bombe de cîte 500 kilograme, cu două focoase electrice, aflate la opt metri în pămînt. Le-a dezamorsat maiorul Pavel, după ce, pe o rază de 400 metri, s-a creat un spațiu de siguranță. Studioul cinematografic București, pornind de la acest fapt real, a turnat un film artistic la care și-au dat concursul chiar militarii dominori. Lingă comuna Chiajna, din fundația unei construcții s-au ridicat peste 15 000 de proiectile, dintre care vreo 400 încărcate cu substanțe chimice. Procedura distrugerii acestora din urmă este mult mai complicată. De pildă, cele care conțineau clor și gaz fosgen au fost introduse în tranșee cu lapte de var, unde a avut loc reacția de neutralizare, după îndepărtarea focosului. Într-o comună din județul Brașov, la piciorul unui pod, unde fusese amenajată o poziție de tragere de artilerie în ultimul război mondial, locotenentul-major Corneliu Cozmei și sergentul-major Dorel Dragomir au decopertat, una cîte una, 500 de bombe de aruncător de 82 mm. La ora documentării, acești doi pirotehnicieni călătoreau spre Oradea. Constructorii semnalaseră cîteva bombe de avion de 150 kilograme și proiectile de diferite calibre...

Am înaintea ochilor caietul de însemnări cu alte pagini de adevărat eroism, adunate cu greu. Unele întrebări au rămas fără răspuns. Maiorul Pavel îmi spunea: *„Crezi că-i ușor să-ți pui sufletul pe masă?"* Nu, nu-i ușor. Mai ales pentru acești oameni cu o viață furtunoasă, care croiesc pe ogoare și în Cetate drumuri fără pulbere. Pentru care bărbăția și neclintirea reprezintă sensul devenirii și al cunoașterii de sine.

Maior CONSTANTIN STRUNĂ

PAGINI DIN ISTORIA MUZICILOR MILITARE

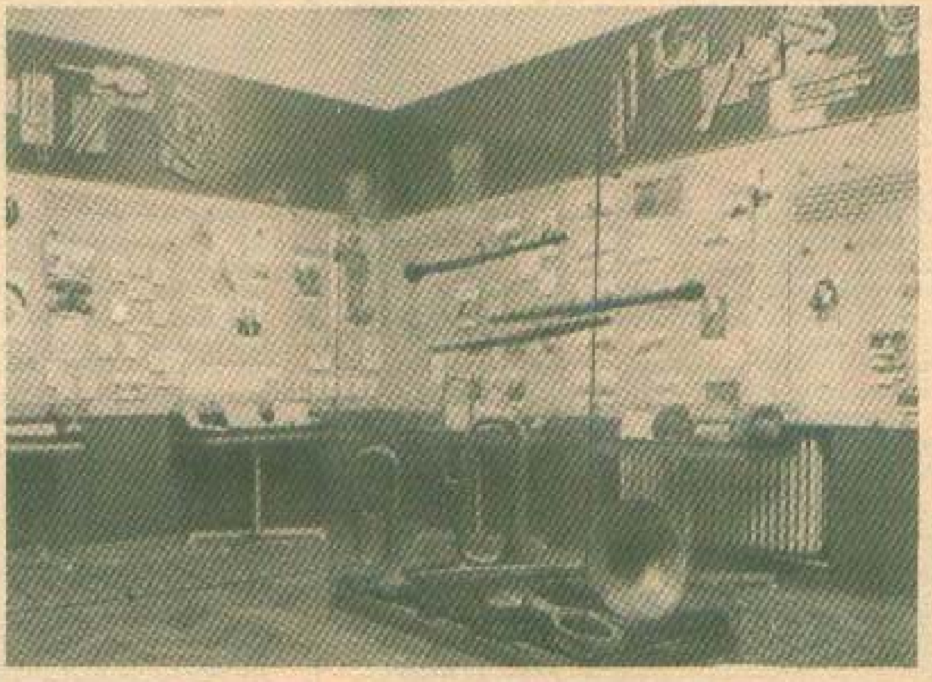

Drumul parcurs de muzicile militare românești și activitatea acestor formații cu multiple posibilități de manifestare artistică, de largă accesibilitate și forță mobilizatoare, cu un rol de o deosebită însemnătate în cultivarea sentimentului patriotic, în difuzarea și popularizarea valorilor nepieritoare ale muzicii în rîndul maselor, se sprijină pe o bogată și frumoasă tradiție, ale cărei începuturi se pierd în negura vremilor.

Ridicînd vălul uitării de pe fapte și nume, de pe afișe și cronici îngălbenite, de pe instrumente și obiecte ce poartă patina vremii, Inspectoratul General al Muzicilor Militare a realizat în anul 1972 un interesant și atractiv lăcaș de cultură: *Muzeul Muzicilor Militare.*

Cele două săli înzestrate cu sute de exponate (fotografii, documente, afișe, programe de concert, partituri muzicale, instrumente, diverse obiecte și trofee), adunate cu trudă și pasiune, înfățișează vizitatorului cele mai reprezentative momente din istoria muzicilor noastre militare, oameni și fapte care vorbesc despre locul și rolul acestor formații în viața spirituală a oștirii și țării, din cele mai îndepărtate timpuri și pînă azi.

Primele exponate ce se înfățișează privirilor sînt instrumente folosite în viața de arme de strămoșii noștri daci și romani, reproduse după Columna lui Traian și după monumentul de la Adamclisi.

Șiragul pieselor muzeistice începe cu *„stindardul dacic"* (Draco), simbol al vitejiei și al încrederii în forța de îmbărbătare a muzicii în luptă, și continuă cu instrumentele de semnalizare ale dacilor: trompeta *„carnyx"* și *„cornul"*, instrument războinic. Ne sînt înfățișate apoi instrumentele romanilor, care dispuneau de o muzică de semnalizare bine organizată: *„tuba"* și *„cornul"* răsunau în timpul luptei, *„buccina"* în tabără și *„lituus"* în rîndul cavaleriei.

În continuarea spațiului expozițional, spicuiri din mențiunile aflate în cronici, însemnări de călătorie, rapoarte ale consulilor și oaspeților străini ne dau știri despre *„trîmbiceri"* din oastea valahă care în focul unei bătălii (1207) *„dădură semn de trompete"* (Geoffroi de Willehardouin: „Histoire des Croisades"), despre *„trompeții"* și *„toboșarii"* oastei române care s-au făcut auziți la 1445 în timpul cruciadei de la Nicopole (Jean de Wauwrin: „La campagne des croisés sur le Danube — 1445"), despre folosirea în scopuri strategice a grupului de *„buciumași"* și *„toboșari"* de către viteazul domn al Moldovei Ștefan cel Mare în vestita bătălie de la Podul Înalt din anul 1475 (Grigore Ureche: „Letopisețul Țării Moldovei"), precum și despre cîntecul său de tabără: *„Hai frați, hai frați, la năvală dați,/ La năvală dați, țara v-apărați"*, pe care muzicologul Teodor Burada l-a socotit *„primul cîntec ostășesc la români"*, sau despre alaiul intrării triumfale a lui Mihai Viteazul în Alba Iulia, la a cărui strălucire și-a adus partea sa și *„banda de muzică, cu cele opt trîmbițe, ce cu multă armonie modulau sonorurile lor"* (N. Bălcescu: „Istoria Românilor subt Mihai Vodă Viteazul").

Urcînd în continuare pe firul istoriei muzicilor militare, exponatele înfățișează momente semnificative de la începutul secolului XIX, cînd, în acea atmosferă romantică de regenerare a vechilor virtuți ostășești, de renaștere a vitejiei străbune și de reorganizare fundamentală a oștirii românești, iau ființă la 1830 și primele muzici militare din armata română, care folosesc instrumente moderne de suflat. Evenimentul a fost salutat cu căldură în paginile ziarului „Curierul Românesc" de la București, de către iluștrii cărturari români Gheorghe Asachi și Ion Heliade Rădulescu, fapt ce atestă rolul important ce se acredita muzicii militare pentru rosturile sale în cadrul armatei, cît și pentru începuturile culturii noastre muzicale.

În anii ce s-au scurs de la 1830, muzicile militare nu au constituit doar elementul pitoresc al parăzilor de odinioară sau de divertisment al mulțimii strînse în jurul chioșcurilor din grădinile publice. Imagini atestate

de documentele vremii consemnează prezența muzicilor militare la marile evenimente ale luptei maselor populare pentru libertate, emancipare socială și independență națională. Astfel, în focul actelor revoluționare de la 1848, 1859 și în timpul războiului de independență din 1877, muzicile militare intonau în fruntea maselor sau pe cîmpul de luptă marșuri și cîntece mobilizatoare, rosteau mesajul patriotic al vremii.

Exponatele din vitrine (fotografii, partituri, extrase din presă) ilustrează ecoul pe care evenimentele de la 24 ianuarie și Independența l-au găsit în rîndul compozitorilor și șefilor de muzică militară, care au dedicat măreţelor evenimente și vitejiei ostașilor români numeroase creații: marșuri, cîntece, hore, fantezii etc.

O seamă de piese muzeistice evocă actele de vitejie ale gorniștilor de la 1877, ale fanfarei lui Sava Radu din 1916, ca și participarea muzicilor militare la numeroasele activități organizate de cercurile și cluburile muncitorești, îndeosebi la manifestările și demonstrațiile de 1 Mai (Armindeni).

De asemenea, o serie de exponate ilustrează contribuția muzicilor militare la dezvoltarea formațiilor artistice de amatori, la educația muzicală și estetică a maselor, prin aducerea în circuitul vieții muzicale a valorilor creației autohtone și universale, într-o vreme cînd muzica nu era difuzată prin mijloacele rețelei mass-media. Muzicile militare s-au constituit în acea epocă de pionierat artistic în veritabile focare de educație patriotică, în nuclee muzicale de cultivare și răspîndire a muzicii.

Sînt evidențiate în imagini și portrete sugestive figurile de seamă ale muzicienilor militari, care au semnat pagini remarcabile în istoria muzicii românești, în domeniile compoziției, dirijatului și învățămîntului artistic, cum sînt: maior Iosif Ivanovici, maior George Fotino, locotenent-colonel Mihail Mărgăritescu, locotenent-colonel Ion Vlăduță, locotenent-colonel Alexandru Marian, colonel Egizio Massini, maior Anastasie Danu, general-locotenent Dumitru Eremia ș.a.

De asemenea sînt bogat reprezentate manifestările de mari proporții ale muzicilor militare: concursul național din 1906, concertul din 1920 de la Alba Iulia, cu 500 de instrumentiști, turneul internațional din 1934 în Polonia, Cehoslovacia și Iugoslavia, cu un ansamblu de 725 instrumentiști, veritabile evenimente artistice ale vremii.

Panouri cu imagini și documente grăitoare înfățișează drumul parcurs de Școala Militară de Muzică de la înființare (1936) pînă în zilele noastre, subliniind rolul acestei instituții de învățămînt în pregătirea cadrelor de muzicieni militari cu înaltă calificare, propagatori entuziaști ai muzicii de fanfară, ai cîntecului patriotic și ostășesc, militanți neobosiți în susținerea principiilor înalte ale artei puse în slujba idealurilor socialiste și comuniste.

Privim cu adîncă emoție panoul și vitrina cu exponate care ilustrează momente din timpul războiului antihitlerist, cînd majoritatea muzicilor militare au fost alături de ostașii din zonele de operații, executînd programe muzicale antrenante și mobilizatoare, care întrețineau elanul și entuziasmul trupelor, iar în orașele eliberate de pe teritoriul Cehoslovaciei și Ungariei prezentau în fața populației concerte de muzică românească și universală, programe cultural-artistice, care generau optimism și încredere în victorie. De asemenea, în timpul marșului de reîntoarcere în țară a trupelor române victorioase, muzicile militare întrețineau voioșia și elanul ostașilor în marș.

Eliberarea României, ca rezultat al victoriei revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă din august 1944, a deschis calea celor mai profunde prefaceri revoluționare din istoria poporului român, a făcut posibilă descătușarea forțelor creatoare ale maselor de oameni ai muncii.

Integrate organic în procesele determinate de noul spirit cultural-educativ și artistic, muzicile militare au continuat și ridicat pe o nouă treaptă tradițiile artistice ale înaintașilor, iar prin mesajul artei lor și-au sporit aportul la dezvoltarea conștiinței revoluționare a militarilor, la educarea lor în spiritul dragostei nemărginite față de glia strămoșească, la mobilizarea lor pentru însușirea și perfecționarea măiestriei ostășești.

În anii construcției socialiste, ai înfloririi întregii vieți spirituale a populației, muzicile militare și-au îmbogățit repertoriul cu lucrări inspirate din realitățile vieții actuale, ale armatei noastre populare, ale frumuseților patriei și muncii creatoare, contribuind la dezvoltarea și popularizarea creației contemporane de fanfară.

Exponatele și piesele muzeistice de pe panouri și din vitrine redau transformările revelatoare petrecute în viața și rosturile muzicilor militare, înfățișîndu-ne imagini din prezența activă a acestora în vastul program instructiv-educativ din unități, la cluburile ostășești și la casele armatei, la marile sărbători ale poporului român, la paradele militare și la impresionantele demonstrații și manifestări populare.

Privim cu îndreptățită mîndrie exponatele care înfățișează manifestările de răsunet ale muzicilor militare din anii construcției socialiste, desfășurate în aer liber cu formații uriașe de 500 de instrumentiști și 2 500 de coriști, cît și pe scenele marilor săli de concerte din Capitală și din țară, cu formații vocal-simfonice reprezentative. Bogat ilustrată este activitatea concertistică a Muzicii Reprezentative a Armatei, în colaborare cu Ansamblul artistic „Doina" al armatei, cu Școala Militară de Muzică și soliști ai Operei Române, care a devenit o permanență pe agenda cultural-artistică din patria noastră, aducînd culori noi în peisajul vieții muzicale. De asemenea, sînt prezentate imagini și trofee obținute de Muzica Reprezentativă a Armatei la festivalurile internaționale ale muzicilor militare.

Contribuția pe care o aduc muzicile militare la propagarea și popularizarea cîntecului ostășesc, de mult intrat în patrimoniul muzical național, precum și la sprijinirea formațiilor artistice de amatori ale militarilor în cadrul Festivalului Național „Cîntarea României" ocupă, de asemenea, un loc important în spațiul expozițional.

Propagînd cîntecul patriotic și ostășesc, muzicile militare își îndeplinesc înalta datorie de a face din creațiile contemporane ale genului, în care vibrează sentimentele patriotismului fierbinte, un adevărat instrument de educație.

Muzeul Muzicilor Militare constituie un omagiu adus înaintașilor, un lăcaș de cultură și educație, de îndemn la noi eforturi pentru generațiile de azi și cele viitoare ale muzicienilor militari, spre a fi la înălțimea epocii pe care o trăim, EPOCA NICOLAE CEAUȘESCU, care a deschis în fața slujitorilor devotați ai lirei ostășești un orizont larg, un vast cîmp de acțiune.

Colonel (r) ION BADEA
— muzicolog —

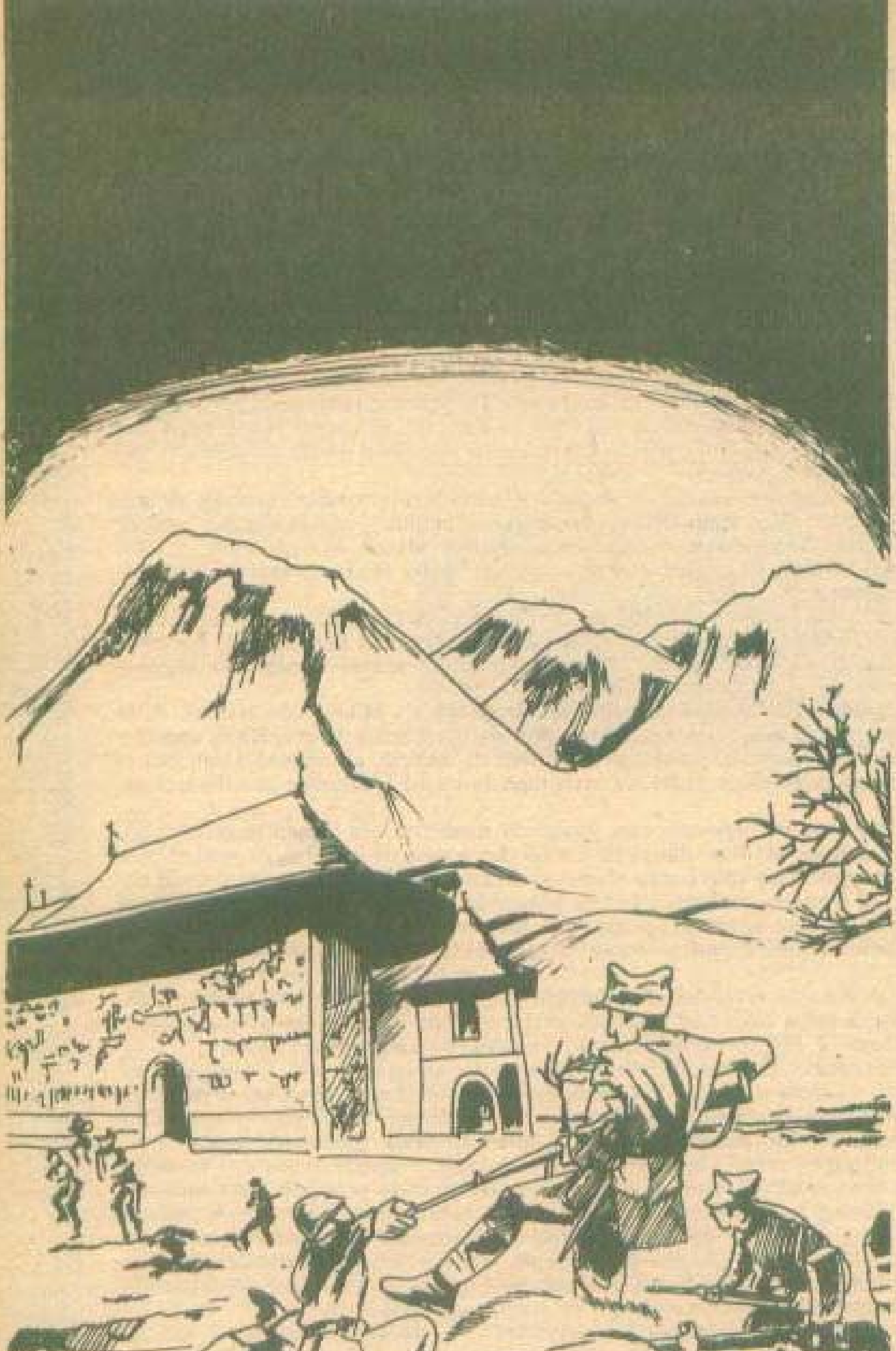

APĂRĂTORII VORONEŢULUI

Toamna anului 1970.

Dealurile Voroneţului, vegheate, ca din scaun domnesc, de Obcina Mare, stingeau aur pe culmi, băteau aramă spre poale, se pregăteau pentru a primi maiestatea rece a brumei, ca o firească şi înţeleaptă trecere într-o altă vîrstă. Se întîmplase atunci ca drumurile mele reportericeşti să se încrucişeze pentru un scurt popas la umbra zidurilor străvechii ctitorii muşatine.

Cer limpede sus, piatră învelită în eşarfă de cer aici, jos, neasemu-

indu-se cu nici una din mărețele zidiri, de oriunde, ale acestei lumi. Poate că dinspre nopțile nesfîrșirii, de dincolo de catapeteasmă, Voronețul răsare ochiului necunoscut și mirat, la ceasul prelung și tainic al amurgului, ca un Luceafăr Albastru, făcînd mările de stele mai frumoase și mai adînci. Aici însă, de lîngă zidul său viu, el se vedea încălzind parcă soarele amiezii, desfășurînd peste pacea locului, cît vezi cu ochii, frumuseți unice...

— Tunurile nemților — cinci la număr — erau puse în bătaie sub zidurile bisericii, pe tăpșanul aista. Mă uitam cu spaimă și-mi făceam cruce: doamne, ce-o să fie cînd o începe prăpădul? S-or crăpa pereții, or trage și-ai noștri și s-o dus podoaba din moși-strămoși...

Cînd o începe prăpădul...

Cel care rostise aceste cuvinte era badea Nicolae Cozovic. Îl știam mai de mult. Era paznicul și clopotarul mănăstirii și acum se apropiase de mine însoțit de un bărbat uscățiv, care mi-a strîns energic mîna și s-a recomandat: Mircea Olaru, învățător pensionar din comuna Bala-Runcșor, locotenent în rezervă, veteran din războiul antihitlerist. Vorbele ni s-au legat repede, ca de la ostaș la ostaș, cu atît mai mult cu cît ceea ce aflam se constituia ca o adevărată sărbătoare pentru carnetul meu de reporter.

— În august 1944, Detașamentul 3 grăniceri, comandat de colonelul Nistor Teodorescu, se afla dispus aici, în zonă, de la Capul Cîmpului la Mălini, pe rîul Moldova. Comunicatul transmis la radio în ziua de 23 August, orele 22,00, l-am ascultat în popota de campanie instalată în satul Drăceni. L-am ascultat cu ochii arși de o mulțime de întrebări, dar luminați de o bucurie lăuntrică. „Ce facem, domnule colonel?" Întrebarea stăruia fierbinte pe chipurile, pe buzele tuturor. „Trecem imediat la dezarmarea hitleriștilor." „Cum așa? Fără ordinul Armatei, al Corpului grănicerilor?" „Da! Armata, Corpul grănicerilor nu mai au legătură telefonică cu noi. Hitleriștii au tăiat-o. Trăim momente istorice în viața poporului și a țării. Trebuie să trecem cu tenacitate la acțiune, să luptăm pentru libertatea patriei, pentru viitorul ei. E ordinul meu, dar înainte de orice e imperativul vremii, e chemarea la datorie, marea chemare a țării".

Și Mircea Olaru își depăna amintirile mai departe:

— La noi, în Detașamentul 3 grăniceri, era un principiu: să protejăm bunurile cetățenilor și pe cele publice. (În arhive se păstrează un ordin dat în acest sens de comandantul unității, colonelul Nistor Teodorescu, ulterior general-maior în rezervă — n.a.). De la rîul Moldova, de unde am dezlănțuit atacul, și pînă la Cîrlibaba, unde s-a încheiat acțiunea eroică a detașamentului, n-am avariat nici o locuință, chiar și atunci cînd erau probe evidente că acolo exista un cuib de rezistență dușman. În contrast cu atitudinea noastră, hitleriștii ardeau și distrugeau cu o plăcere diabolică sate, poduri, căi ferate. Am văzut cu ochii mei satele Stulpicani și Frasin în flăcări. Am văzut cu ochii mei trupul sfîrtecat de baionete și spînzurat al viteazului căpitan Vasile Teodoreanu (văr primar cu scriitorul Ionel Teodoreanu — n.a.), comandant de companie, care, rănit fiind și copleșit de superioritatea numerică a inamicului, a fost făcut prizonier, însă schingiuirile groaznice îndurate n-au reușit să-i înfrîngă voința și dîrzenia de a rămîne pînă la capăt credincios patriei.

Badea Nicolae ne-a invitat să coborîm în cerdacul casei sale, situată chiar lîngă peretele bisericii, și să ne arate cu detalii, ca fost combatant, cum și unde erau dispuse gurile de foc inamice.

— Ostașii noștri, bravii grăniceri, au reușit să cruțe biserica, zicea bătrînul. Spuneți dumneavoastră cum a fost, domnule învățător.

— Compania din care făcea parte și plutonul ce-l comandam, povestea Mircea Olaru, a atacat în direcția mănăstirii, dinspre sud-est. Comandantul companiei era căpitanul Gheorghe Panaitescu. La cota 908, situată la sud-est de Voroneț, inamicul ne-a ținut pe loc, din cîte mi-aduc aminte, cinci zile. Încercările noastre de a pune stăpînire pe cotă eșuau, soldîndu-se de fiecare dată cu pierderi. Aici a fost rănit și încheietorul meu de pluton, caporalul Ion Gheorghe, care a refuzat să fie evacuat la spital, rămînînd pe poziție; a căzut, sărmanul, mai tîrziu, secerat de un snop de mitralieră în marginea localității Piciorul-Lat. Din discuțiile purtate cu ostașii mei — majoritatea din partea locului — îmi dădeam seama că ei prețuiau Voronețul ca pe o mare valoare și îi frămînta grija pentru soarta mănăstirii. Toți erau nerăbdători să o vadă cît mai repede în mîinile noastre, s-o protejeze. Dar nu era chip să-l scoatem pe inamic cu una, cu două din poziție. Se postase în cuiburi de rezistență bine amplasate la teren și apărate de foc de artilerie și arme automate. O patrulă de recunoaștere trimisă spre Voroneț — călăuze fiindu-i cetățenii Cîmpan și Alistar din satul Capul Cîmpului — s-a apropiat de sat și a observat o baterie de tunuri germană amplasată chiar lîngă mănăstire. Desigur, se putea trage asupra bateriei, însă mănăstirea ar fi fost distrusă. În această situație, locotenentul Mihai Brașoveanu a învăluit cu plutonul său înălțimea pe care se află mănăstirea și a căzut în spatele bateriei nemțești. Manevra a fost deosebit de grea, au trebuit să fie parcurși zeci de kilometri, mai mult prin cățărări, să se execute un marș rapid, istovitor. Și, nu uitați, în vreme ce inamicul stăpînea crestele... De altfel, în această temerară acțiune au pierit soldatul Lazăr Constantin și sergentul Lungu Paraschiv, a cărui grupă a pătruns cea dintîi pe platoul din preajma mănăstirii. Însuși locotenentul Brașoveanu a căzut în acest atac fulgerător care a dus la scoaterea bateriei inamice din luptă înainte de a reuși să tragă măcar un proiectil. Dintre servanții dușmani, cinci fuseseră omorîți, iar trei, răniți grav, au fost capturați dimpreună cu tunurile și muniția, care au fost apoi folosite de detașamentul nostru în luptele care au urmat împotriva hitleriștilor. Așa a fost lichidată bateria ce prezenta un real pericol și pentru noi, dar mai ales pentru străvechiul monument istoric. Fiind înfrîntă acea încercare de rezistență, inamicul n-a mai putut stăpîni raionul destul de puternic fortificat al Voronețului... Dacă nu era acest act de inițiativă, de curaj și de grijă față de valorile culturale ale trecutului nostru, nu este greu de bănuit ce soartă ar fi avut mănăstirea...

Despre mine n-am mare lucru de spus... În încleștarea cu avanposturile germane de la Voroneț, pe care le-am respins după o luptă îndîrjită, am fost rănit — o schijă de grenadă mi-a intrat în femurul stîng. Chiar în ziua aceea împlineam 22 de ani...

Am desprins această filă din carnetul meu de reporter pentru că ea a însemnat atunci, și sentimentul nu mă părăsește nici astăzi, după atîția ani, o clipă de intensă emoție ce se cerea oprită și consemnată anume din curgerea istoriei trăite dramatic, dar și glorios, în acel nemuritor august 1944, de ostașii Detașamentului 3 grăniceri, care au luminat pentru veșnicie o neasemuită pagină de abnegație și vitejie.

Eroii numiți ori nenumiți de învățătorul veteran Mircea Olaru în acea zi de toamnă, acolo, sub zidurile minunatei ctitorii mușatine, au dreptul, prin fapta lor de excepție, la via prezență în cugetele noastre, precum și în ale celor care ne vor urma în străvechea vatră a Daciei.

Prin ei, prin jertfa lor, lumina de Luceafăr Albastru a Voronețului și-a prelungit strălucirea pînă la noi, constelînd astăzi cu atîtea și atîtea mărețe ctitorii socialiste, cu deosebire din **Epoca Nicolae Ceaușescu**, mărturii depline, grăitoare ale geniului de pace, de zidire și de simțire al unui harnic și viteaz popor.

Colonel STELIAN DRAGNEA

SFÎRŞIT DE VARĂ

Ne dezbrăcăm de praful unei zile,
sub plin de vară e atît de bine,
curaţi în picăturile de rouă
polenizare-n treacăt de albine.

Ca firul ierbii ne simţim mai uşori,
stropii se-acomodează cu soldaţii
privindu-se în liniştea scrisorii
abia întorşi din grele aplicaţii.

REZONANŢE

Rezonanţe ciudate mă încearcă,
vertebra anotimpului strivită;
o frunză ţine filele calendarului
fotografia de la iubită.

Nu e toamnă, îmi spun, nu se poate,
întorc clepsidra cu visul spre cer,
din înaltul tăcerii
plouă nisipul cuvîntului sper.

BILET DE VOIE

Parcă ai şterge un măr
abia făcut,
aşa cade ploaia în geam
tresărind de plăcut.

Liniştea aşteaptă
în ploaie,
cum îşi păstrează bătrînii,
la ţară, cîte-o odaie.

Frunzele se visează
cu colţul în arătură,
toamna le semnează biletul de voie,
înmiresmată scriitură.

LIVIU VIŞAN

EMIL REBREANU — APOSTOL BOLOGA

Pe valea Trotuşului, la confluenţa cu Pîrîul Şanţului, între Ghimeş şi Palanca se află un monument înălţat după primul război mondial, cu o semnificativă inscripţie pe soclu: *Aici odihneşte Apostol Bologa — Emil Rebreanu, eroul romanului „Pădurea spînzuraţilor" de Liviu Rebreanu.* Celor doi eroi — din viaţă şi din operă — le-a fost hărăzită o singură lespede de mormînt. Destinul asemănător i-a unit pînă la identificare în conştiinţa posterităţii. La fel cum scriitorul, prin edificarea monumentului literar, a îngemănat pentru eternitate numele înscrise pe frontispiciul cărţii: *„În amintirea fratelui meu Emil, executat de austro-ungurii, pe frontul românesc, în anul 1917"* şi pe cel din urmă rînd al ultimei pagini: *„Primeşte Doamne, sufletul robului tău Apostol... Apostol... Apostol..."*

În pofida acestor apropieri între Emil şi Apostol, s-au susţinut, surprinzător, şi opinii diametral opuse. Liviu Rebreanu *„n-a pornit în creaţia sa de la Emil"*; romanul nu i-a fost sugerat de *„moartea prin spînzurătoare a lui Emil Rebreanu, ci de o fotografie reprezentînd o pădure de cehi spînzuraţi, văzută înainte de a afla de accidentul fratelui său"*. *„Apostol Bologa n-are nimic din fratele scriitorului"*.

Cititorul rămîne deconcertat. În fond, care este adevărul? Care este raportul dintre realitate şi ficţiune în *Pădurea spînzuraţilor*? Există vreo legătură între Apostol Bologa şi Emil Rebreanu? Evident, o dedicaţie nu înseamnă totdeauna o relaţie directă între personajul literar şi persoana reală căreia îi este închinată opera. Volumul de nuvele cu subiecte de pe front *„Catastrofa"* (1921) este dedicat de Liviu Rebreanu *„fraţilor dragi Emil, Virgil şi Sever ucişi în marele război"* (Mama celor trei victime ale primei conflagraţii mondiale, Ludovica Rebreanu, ar fi repetat, fireşte, în alt context social-istoric, îndurerata exclamaţie din poezia lui Coşbuc: *„Trei, Doamne, şi toţi trei"*). Dar nici unul dintre ei nu este prototipul real al eroului vreuneia din nuvelele publicate în acest volum. Aşadar, dedicaţiile nu sînt totdeauna concludente pentru clarificarea genezei unei opere nici la Rebreanu. Astfel, romanul *Ion* a apărut cu dedicaţia, pe prima pagină: *„Dragei mele Fanny — L.R."*, dar adevărata, profunda închinare este tipărită pe ultima pagină cu majuscule: „CELOR MULŢI ŞI UMILI", de către scriitorul care avea să rostească la Academia Română renumitul discurs de recepţie *„Laudă ţăranului român"* (1940).

Este interesant de observat că prima traducere a *Pădurii spînzuraţilor* peste hotare (Praga, 1928), efectuată cu aprobarea autorului de Marie Kojecká, poartă pe prima pagină două dedicaţii: prima, reprodusă mai sus, a lui Liviu Rebreanu pentru fratele său Emil; a doua, înscrisă de traducătoare în memoria fratelui ei, căpitanul Rostislav Kojecky, ucis, ca şi Emil, în primul război mondial. Se pare că este unul din puţinele cazuri din literatura universală cînd acelaşi roman prilejuieşte, prin destinul eroilor din viaţă şi din operă, înscrierea a două dedicaţii similare, una din partea autorului, alta din partea tălmăcitorului, în cel de faţă, în amintirea a doi eroi aparţinînd unor naţiuni oprimate: un român şi un ceh.

Punînd în lumină, cu precădere, raportul autor-personaj, unii exegeţi au adîncit şi dezvoltat cunoscuta teză călinesciană: *„Bologa e în fond Liviu Rebreanu, adică ardeleanul la răscruce de dinainte de război. Incertitudinea lui Bologa e şi a lui Herdelea şi a lui Titus..."*

Referindu-se la geneza *Pădurii spînzuraților*, N. Gheran subliniază: „*Istoria cărții a devenit ea însăși un roman care, plecînd de la incontestabile elemente reale, se prăvălește în cele din urmă în legendă.*" Addenda ediției critice: *Rebreanu, Opere, 5, Pădurea spînzuraților*, Editura Minerva, București, 1972, a adus multe clarificări în această privință, iar investigațiile și studiile ulterioare au restrîns tot mai mult tărîmul de „legendă". Acestei intenții îi este dedicată și lucrarea noastră „*Romanul unui erou de roman – sublocotenentul-erou Emil Rebreanu*", aflată în manuscris, continuînd totodată sugestia lui Perpessicius: „*Emil Rebreanu, am impresia, are dreptul la o biografie a sa personală...*" Una din surprizele cercetării în arhivele militare din Viena și Budapesta a fost descoperirea existenței a doi ofițeri cu numele Emil Rebreanu (cf. revistelor „*Manuscriptum*" și „*Astra*").

În monografia „*Virtus Romana Rediviva*" (Bistrița, 1974), trei volume însumînd peste o mie de pagini, am întîlnit următoarea interesantă relatare: „*Ziarul* (*„Glasul Vremei"* — n.n.) *consemna amănunte care azi au o mare valoare și sînt documente unice privind constituirea și depunerea jurămîntului gărzii bistrițene, care a avut loc la începutul lui noiembrie 1918, cînd cei vreo 400–500 membri, în frunte cu comandantul Triff, s-au adunat de dimineață la cazarma militară în care își stabiliseră statul major, intonînd cîntece patriotice și imnul „Pe-al nostru steag", iar locotenentul dr. EMIL*

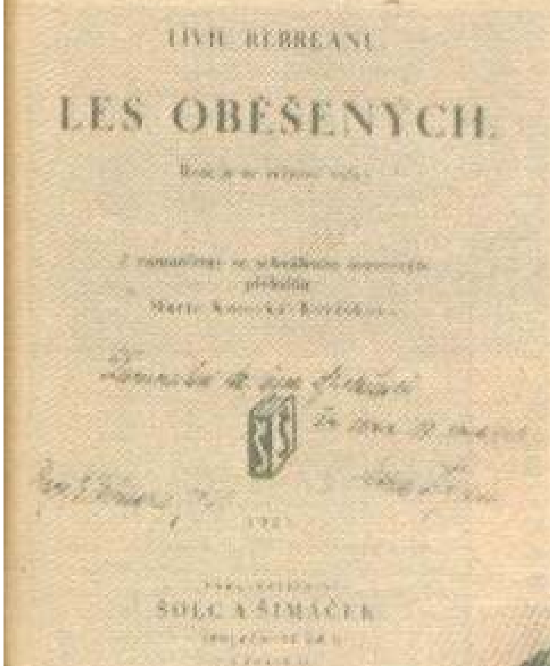
LIVIU REBREANU

LES OBĚŠENYCH

ŠOLC A ŠIMAČEK

1—2. Prima pagină a traducerii în limba cehă a romanului (cu dedicația traducătoarei) și Marie Kojecka în costum popular românesc

REBREANU (sublinierea noastră — C.A.) *cu o ceată a adus steagul tricolor al Gărzii județene pe care au jurat credință poporului român*" (vol. II, p. 51). Fratelui scriitorului, Emil Rebreanu, prototipul lui Apostol Bologa, spînzurat la Ghimeș, în 14 mai 1917, nu i-a fost însă dat să trăiască pînă la împlinirea visului întregului popor: Marea Unire.

Conf. univ. dr. CEZAR APREOTESEI

Rememorări

MARTIE 1988

1.III.1788: Două sute de ani de la nașterea cărturarului moldovean GHEORGHE ASACHI. A studiat la Viena și în Italia. A întemeiat învățămîntul și presa din Moldova. Ca scriitor s-a remarcat cu sonete, fabule și balade (m. 12.XI.1869).

25.III.1813: S-a născut, la București, CEZAR BOLLIAC, poet și publicist, adept al luptei pentru unirea Principatelor și apoi sprijinitor al realizărilor lui Cuza (m. 25.XII.1869).

12.III.1838: Apare, la Brașov, publicația politică și culturală „GAZETA DE TRANSILVANIA", condusă de George Barițiu. Publicația a militat, cu precădere, pentru realizarea idealurilor naționale ale românilor transilvăneni.

3.III.1878: S-a încheiat Tratatul de pace de la San Stefano, care menționează, între altele, și recunoașterea independenței României.

4.III.1893: Savantul VICTOR BABEȘ este ales membru activ al Academiei Române, ca omagiu pentru vasta sa activitate științifică. Babeș a scris, între altele, și primul tratat de bacteriologie din lume. S-a născut la 28 iulie 1854 și a murit la 19 octombrie 1926.

20.III.1923: A murit istoricul DIMITRIE ONCIUL, întemeietor al istoriografiei românești. Profesor universitar la București. Director al Arhivelor Statului. S-a născut la Straja-Suceava, la 26.X.1856.

Martie 1888: 100 de ani de la răscoala țărănească care au cuprins aproape întreaga țară.

Martie 1848: 140 de ani de la Revoluția din 1848.

APRILIE 1988

19.IV.1848: S-a născut, la Tecuci, prozatorul CALISTRAT HOGAȘ. Scrieri: „Pe drumuri de munte", „Amintiri dintr-o călătorie", „În munții Neamțului". A murit la 28.VIII.1917.

11.IV.1858: S-a născut, la București, scriitorul BARBU ȘTEFĂNESCU-DELAVRANCEA. Principalele sale scrieri: „Apus de soare", „Luceafărul", „Viforul", trilogie dramatică jucată cu mare succes pe scena Naționalului bucureștean. A fost și primar al Capitalei. A murit la 29.IV.1918.

3.IV.1893: S-a înființat, la București, Partidul Social-Democrat al Muncitorilor din România — primul partid al clasei muncitoare din țara noastră.

28.IV.1908: S-a înființat, la București, Societatea Scriitorilor Români, sub președinția lui Cincinat Pavelescu. La adunarea generală din anul următor a fost ales președinte Mihail Sadoveanu.

2.IV.1913: A murit publicistul THEODOR VĂCĂRESCU. General în armata română. Ministru plenipotențiar la Bruxelles, Roma și Viena. Premiat de Academia Română pentru volumul „Luptele românilor în răsboiul din 1877—1878". S-a născut la București, la 17.IV.1842.

26.IV.1918: A murit poetul GEORGE COȘBUC (la 9 mai, pe stil nou). Născut la Hordou, la 20 septembrie 1866. A început să scrie încă din anii de studiu liceale. Consacrarea și-a făcut-o cu volumul „Balade și idile", apărut în anul 1893. Membru al Academiei Române.

Gramatica hărților

O simplă privire pe una din hărțile topografice, sau pe oricare altă hartă, ne arată cît este de bogată și variată toponimia țării noastre, constituind un adevărat limbaj ce ascunde în sensurile sale bogate și diverse semnificații.

Astfel, ca și arheologia de pildă, toponimia constituie un important document al formării și continuității poporului român pe aceste meleaguri. Căci perpetuarea unor toponime din antichitate și pînă în zilele noastre nu numai că presupune, dar și confirmă prezența, fără întrerupere, aici, a unei populații autohtone, stabilă, capabilă să transmită din generație în generație aceste nume. O populație adînc înrădăcinată și puternic fixată de pămînt printr-o dublă legătură: o legătură materială, de ordin economic, și apoi o legătură spirituală, de ordin afectiv.

Figurează astfel pe hărțile românești numele unor rîuri geto-dacice transmise și de Herodot (circa 484–425 î.e.n.): în primul rînd, Dunărea, care derivă dintr-un Dunaris dacic, apoi Argeșul din Ordessos, Bîrzava, al cărui nume se regăsește în orașul dacic Berzobis, Mureșul, pus în legătură cu vechiul Maris, pomenit de asemenea de Herodot; numele de Motru s-a stabilit că este sigur dacic, el fiind înregistrat sub aceeași formă și în „Tabula Pentingeriana".

În ceea ce privește orașele, Claudius Ptolemeu (circa 90–168 e.n.), astronom și geograf grec, dă un catalog de 44 nume de localități dacice, cele mai însemnate și mai apropiate de forma actuală fiind următoarele: Napoca–Cluj, Drubetis – Drobeta-Turnu Severin, Petrodava – Piatra Neamț, Berzebis – Berzovia, Sarmizegetusa, reședința regelui dac etc. Și probabil că satul bănățean Tapia păstrează numele Tapae, de odinioară, unde s-a dat lupta dintre armata lui Decebal și armatele romane. Nu se poate trece cu vederea nici toponimul orografic ce apare în trei forme aflate în partea de est a Muntelui Mic (Masivul Țarcul Godeanu): Piatra lui Scorilo, Burdul Scorilii, Valea lui Scorilă – Scorilo fiind nume dac, păstrat în inscripția „Decebalus per Scorilo", descoperită pe un vas de lut la Grădiștea-Muncelului, ca și în alte documente epigrafice.

(5)

POVESTEA UNOR VORBE

● **ofițer**. Din latinescul *officium* — funcție, apoi în franceză *office* și respectiv *officier* — funcționar (la stat, al unui ordin religios). Termenul a pătruns în mai multe limbi, referitor la funcția din armată. Interesantă expresia de *ofițer al stării civile*, care s-a aclimatizat la noi (din franceză) printr-o deplasare de sens (de fapt cel care oficiază un mariaj, adică *oficier* al stării civile);

● **recrut**. De la *crescere* — a crește, în latinește. Cu prefixul *re*, în franceză *recrue* — nou venit, începător, care face să crească efectivul (unui corp, al regimentului), care crește el însuși (se inițiază). Termenul e întîlnit în mai multe limbi europene;

● **redută**. Loc de retragere, *ridotta* (italiana veche), *redoute* în franceză, originea fiind în verbul latinesc *ducere* — a duce, cu prefixul *re*;

● **revolver**. *Volvere* — a rostogoli, în latină, cu prefixul *re*, *revolvere*. În engleză *revolve* — a învîrti, apoi în franceză *revolver*. Să ne amintim că în secolul trecut aceste arme de foc aveau un butoiaș în care se puneau cartușele și care se învîrtea;

● **schijă**. Cu o etimologie mai complicată: *expendere* — a cîntări, a cheltui (în afară), în italiană *spesa* — cheltuială (de aici avem *speze*), aluzie la monedele de bronz, probabil primele proiectile aveau cămașa din bronz (în poloneză *spiza* — bronz);

● **spion**. Se presupune a veni din germană (*spehon* — a spiona), în italiană *spione*;

PROVERBE MILITARE PERSANE

Cînd poţi trăi în pace, nu bate la poarta războiului.
Nădejdea e o cetate.
Nici o armă nu-i mai bună decît cea pe care o ai în minte.
Deşi arma e grea, în vremuri de impas e de trebuinţă.
Oţelul şi fierul din acelaşi cuptor ies; unul ajunge paloş, celălalt potcoavă la măgar.
La război, un pas costă o sută de ani.
A trage cu arcul e o măiestrie, a nimeri ţinta e o biruinţă. Săgeata răneşte trupul, iar limba sufletul.
Mai bine mort în luptă, decît prins de duşman.
Sabia nu are putere acolo unde scrie pana.
Pînă nu-ţi primejduieşti viaţa, nu-l birui pe duşman.
Viteazul moare, dar numele-i trăieşte.
De viteaz şi moartea se teme.

Rememorări

MAI 1988

3/15.V.1868: 120 de ani de la Pronunciamentul de la Blaj — act de protest împotriva alipirii Transilvaniei la Ungaria ca urmare a instaurării dualismului austro-ungar.

12.V.113 e.n.: 1875 de ani de la inaugurarea Columnei lui Traian, la Roma.

15.V.1838: O sută cincizeci de ani de la naşterea pictorului NICOLAE GRIGORESCU (la Pitaru-Dîmboviţa). Şi-a început cariera ca pictor de biserici (la Zamfira şi la Agapia). A studiat în ţară şi apoi în Franţa. Dintre cele peste patru mii de lucrări realizate, aproape o sută de tablouri şi desene reprezintă aspecte de pe fronturile de luptă pentru independenţa ţării (1877—1878). Marele artist a murit la 21 iulie 1907.

3/15.V.1848: Marea adunare naţională de la Blaj pe Cîmpia Libertăţii, unde se adună patruzeci de mii de români, fixează programul social şi politic al revoluţiei. Toţi participanţii într-un glas cer unirea Transilvaniei cu „Ţara".

9.V.1877: Mihail Kogălniceanu, vorbind în Adunarea Deputaţilor, la Bucureşti, anunţă votarea moţiunii prin care statul român este considerat independent: „Sîntem independenţi! Sîntem naţiune de sine stătătoare!" — spune Kogălniceanu în cuvîntarea sa, ovaţionată cu patriotism de întreaga adunare.

9.V.1945: Ziua victoriei împotriva fascismului. Reprezentanţii U.R.S.S., Marii Britanii, S.U.A. şi Franţei semnează la Berlin capitularea necondiţionată a Germaniei fasciste.

15.V.1873: A murit, la Heidelberg, în Germania, ALEXANDRU IOAN CUZA, fostul domnitor al Principatelor Unite, care, după cum spune Mihail Kogălniceanu: „a simbolizat renaşterea României", „şi-a ţinut totdeauna cuvîntul", „era gata a-şi sacrifica persoana, numai spre a-şi scăpa ţara". S-a născut la 20 martie 1820.

7.V.1938: A murit poetul, dramaturgul şi omul politic OCTAVIAN GOGA (născut la 1 aprilie 1881). Socotit ca unul dintre cei mai mari poeţi ai naţiunii. Membru al Academiei Române.

Astfel, din perioada romană, hărţile păstrează un apreciabil fond toponimic, desigur transmis de populaţia daco-romană, fundamental pentru istoria limbii noastre.

Este impresionantă frecvenţa numelor de localităţi, elemente de vegetaţie, ape care s-au păstrat, străbătînd veacurile, pînă azi: „...Abrud comparat cu Abrittus din Moesia este cu siguranţă preluat de romani de la băştinaşi..." (**Istoria Românilor**", vol. I, C. Giurescu). La fel de reprezentative sînt numele unor cursuri de ape în care apelativul *rivulus*, devenit românescul rîu, a generat tot atîtea toponime dublate de localităţi ca: Gura Rîului, Rîul Vadului, Rîul Mic, Rîul Albete ş.a.

În perioada postaureliană, toponimia păstrează în continuare aceleaşi nume geografice, dovedind existenţa neîntreruptă a poporului nostru: Oltul, Mureşul, Someşul, Tisa, Prutul, Argeşul şi însăşi Dunărea s-au păstrat şi au dăinuit peste timpuri.

Trecerea popoarelor migratoare a influenţat şi ea evoluţia numelor de locuri prin apariţia unor noi forme fonetice. Iată cîteva exemple: toponimele Muntele Gotului, Pîrîul Gotului amintesc de neamurile germanice; toponimele Bistriţa (rîul repede), Dîmboviţa (rîul stejarilor), Crasna (rîul frumos), Vlaşca şi Vlăsia (ţara vlahilor, adică a românilor) ne amintesc de popoarele slave; Iefalău, Tamaşfalău ne amintesc de maghiari; Tătarul Mare, Peceneaga, Comana ne amintesc de tătari, pecenegi şi cumani, pentru ca, în perioada de după întemeierea statelor româneşti şi pînă astăzi, toponimia ţării să fie în mare parte staţionară, asupra ei acţionînd numai factori ca: apariţia de aşezări noi, schimbări întîmplătoare, noi nume populare şi oficiale.

Majoritatea numelor topice reflectă, în acelaşi timp, caracteristici în legătură cu condiţiile mediului geografic, cu ambianţa naturală, cu diferite aspecte geo-economice din trecut sau din prezent, cu activitatea omenească, toate acestea făcînd în ultimă analiză ca toponimele să guverneze vocabularul însuşi al hărţii, în cadrul procesului de comunicare între membrii societăţii. Se pot întîlni, de exemplu, pe o hartă topografică a unei regiuni următoarele toponime laolaltă: Frăsinelul, Afinetul, Valea Morii, Valea Chicerei, Valea Zănoagei, Pîrîul Strîmba, Vîrful Teiului, Vîrful Nucului, Măgura Colnicului etc. Din ele se poate deduce lesne şi fără a fi la faţa locului că regiunea este dintr-o zonă muntoasă a ţării.

Toate acestea sînt motive care impun cu necesitate, ca o obligaţie moral-patriotică, conservarea nealterată a fondului toponimic naţional şi revenirea la formele originare, corecte, în cazul acelora care, în diverse împrejurări, au fost denaturate sau defectuos înregistrate pe hărţi. De exemplu nu se notează întotdeauna litera l din articolul enclitic **ul**, adică se scrie **u** final în loc de **ul**, în cazul toponimelor articulate de gen masculin şi neutru: Piciorul Iezeru Mare – în loc de Piciorul Iezerul Mare, Capu Plaiului – în loc de Capul Plaiului etc. Se mai remarcă şi inconsecvenţe asupra declinării cum ar fi: Culmea Paltinu în loc de Culmea Paltinului, Culmea Runcu în loc de Culmea Runcului ş.a. Însă ideea de bază de la care trebuie să se pornească în vederea reglementării unor probleme specifice care nu au fost pe de-a întregul lămurite trebuie să fie aplicarea normelor gramaticale ale limbii române.

În ultimele decenii, problema scrierii toponimelor a format şi formează o preocupare serioasă pentru specialişti. Principiul care s-a impus în mod treptat este acela al adoptării unor forme unice cu circulaţie internaţională, în scopul de a se permite o identificare grafică a toponimelor, indiferent de limba textului în care sînt înscrise.

Astfel, Direcţia topografică militară, în colaborare cu Academia Republicii Socialiste România şi cu alte instituţii de specialitate, şi-a intensificat activitatea în acest sens, elaborînd principiile privind culegerea şi înscrierea toponimiei pe planuri, hărţi şi alte materiale cartografice. S-au strîns materiale pentru o lucrare ce va cuprinde în jur de 200 000 de toponime, la elaborarea căreia se va ţine seama de recomandările făcute de conferinţele O.N.U. pentru normalizarea toponimelor.

DUMITRU BADEA

VADU '87

UN SUCCES DE PRESTIGIU AL ARHEOLOGIEI MILITARE ROMÂNEŞTI

Este anevoie să cuprinzi în cîteva rînduri răspunsurile la fireştile întrebări puse atunci cînd se face o descoperire, mai cu seamă a unei comori. Aura legendei, fabulosul acoperă încă de a doua zi întîmplările reale, dau alte contururi lucrurilor şi învăluie locurile în aromele tainei.

Povestea ar trebui să înceapă foarte de mult dacă am purcede de la silexul — piatra cioplită — pe care, la începutul anilor '80, mi l-a pus în palmă un copil pe dealul Ghiaurchioi de la Vadu. Aşadar, sînt mii de ani de cînd, pe meleagurile vadense, omul paleolitic al vremurilor crîncene îşi ducea şi aici trudnica sa viaţă.

Sau poate ar trebui să înceapă cu anii 1950—1952, cînd în satul Vadu au sosit pentru a face cercetări arheologice cîţiva membri ai marelui colectiv al şantierului de la învecinata Histrie, condus atunci de academicianul Emil Condurachi. Cercetări repede întrerupte din pricina amploarei şi interesului covîrşitor al şantierului reper al arheologiei noastre vechi — cetatea Histria.

Şi satul de la coada lacului Sinoe, separat de mare prin grindul Chituc, a continuat să-şi ducă viaţa sa obişnuită, cu muncile cîmpului şi pescuitul, cu grădinăritul şi culesul viilor, cu sărbători, bucurii şi necazuri, despărţit, prin kilometri de drum şi culmea înaltă, de satele vecine. Aşa ne-a apărut Vadu de pe această înălţime, etalîndu-se în soarele spre asfinţit, cu Marea incredibil de aproape. Am avut pentru o clipă imaginea portului, a marelui tîrg cu hanuri şi bazare, a corăbiilor, marinarilor şi negustorilor, a lungului şir de harabale purtînd roadele pămîntului românesc spre schela străjuită de cetatea Armanului Negru (Karaharman). Un vis. Astfel a fost Vadu pentru colectivul arheologic de la cetatea Chioar din nordul transilvan care, scoborîndu-se la ţărmul pontic, a refăcut drumul păstorilor ce au întărit românitatea dobrogeană.

Săpăturile arheologice începute în vara anului 1981 — o vreme împreună cu Muzeul de istorie naţională şi arheologie din Constanţa — mijlocite graţie fotogramelor puse cu amabilitate la dispoziţie de Direcţia topografică a armatei, au continuat de atunci an de an. Au fost scoase la iveală solidele turnuri rotunde de colţ, în ruinele cărora se aflau zeci de ghiulele de diferite calibre, fragmentele unor grele tunuri navale, apoi curtinele şi una din porţile pietonale ale cetăţii, o parte din amenajarea stradală şi canalizarea aşezării, temeliile caselor şi sutele de vestigii ale vieţii de zi cu zi a oamenilor care au fost, ceramica gospodă-

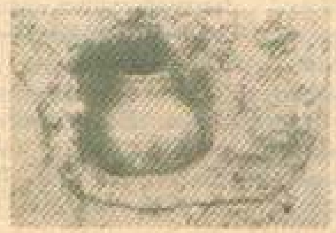

Cercetătorul Sergiu Iosipescu şi tezaurul descoperit de echipa de arheologi militari

rească și cea fină, frumoase vase și farfurii din atelierele Asiei Mici sau ale îndepărtatelor Țări de Jos, arme și unelte. Sub ochii noștri se recompunea, treptat, civilizația secolelor XVII—XVIII.

Dar Vadu este, totodată, martor al continuității autohtone la Marea cea Mare. Pe promontoriul numit semnificativ Ghiaurchioi — Satul creștinilor — cunoscut și în surse otomane din vremea sultanului Suleyman „Legislatorul" (1520—1566) drept Ghiaur-Karaharman — Armanul Negru Creștin — săpăturile arheologice au surprins neîntrerupta succesiune a așezărilor de la geto-daci și coloniștii greci la daco-romani și de la aceștia la satul medieval. Pe liziera sudică a actualei așezări Vadu se află urmele satului lui Celer (vicus Celeris), din etapa esențială a formării poporului român. Spre capătul de nord al Vadului, acolo unde astăzi se întind pădurea de salcimi și tufele mărăcinilor sălbatici, în anii '50 ai secolului nostru, săpăturile la vie au scos la lumină zeci de monede de argint și aramă cu efigia marelui voievod de la Argeș — Mircea, domn pînă la Marea cea Mare.

Și iată că, în vara anului 1987, în ultima zi a cercetărilor arheologice din însăși incinta cetății Armanului Negru — desfășurate sub egida Centrului de Studii și Cercetări de Istorie și Teorie Militară — în sectorul din secțiunea magistrală unde lucra soldatul Ion Cristian din Buzău a apărut pîntecul unui ulcior. L-am extras cu emoție, asistat de soldatul Gheorghe Castravete din Priponeștii Tecuciului și locotenentul Mircea Misceac. Ulciorul, cu toarta ruptă din vechime, cuprindea cel mai mare tezaur de monede din secolele XIV—XVII descoperit vreodată în Dobrogea. 147 de țechini de aur venețieni, 47 de taleri de argint spanioli, 17 ducați de aur și 23 taleri ai orașelor și statelor Imperiului romano-german, 5 ducați de aur ai Provinciilor Unite ale Țărilor de Jos, o veche piesă de aur bătută de cetatea Hamburgului și 7 galbeni otomani — în total 176 de monede de aur, în greutate de 612 g înainte de curățire, și 71 de monede de argint.

Compoziția tezaurului, locul descoperirii pun într-o lumină nouă evoluția economică a Mării Negre în secolul al XVII-lea, apartenența ei la lumea mediteraneană, rolul țărilor române în marile schimburi comerciale dintre Europa apuseană și bazinul Mediteranei orientale. Marea Neagră — „lac turcesc" — iată o descoperire care infirmă această viziune, deschizînd noi perspective pe drumul fără sfîrșit al cercetării și cunoașterii. Tezaurul de la Vadu este un nou argument pentru libertatea gîndirii, împotriva încorsetării dogmatice și a ideilor preconcepute.

Și, în același timp, tezaurul de la Vadu reprezintă o certă valoare a patrimoniului cultural național, o nouă contribuție a cercetării arheologice — de această dată a celei din cadrul armatei — la adîncirea cunoașterii istoriei patriei.

SERGIU IOSIPESCU

IOSIF SAU ION IVANOVICI?

Pe cît de binecunoscut și apreciat în întreaga lume pentru bogăția și frumusețea creației sale, pe atît de puține date se dețin, în mod cert, despre viața și activitatea acestui clasic al muzicii noastre ușoare, supranumit și „rege al valsului românesc", maiorul Ivanovici. Deși de la o vîrstă fragedă (care nu se cunoaște exact) și pînă la moarte își în privința datei acesteia mai existînd dubii. „Revista muzicilor militare" nr. 2, anul I, 1938 indicînd ziua de 1 aprilie 1905, în timp ce muzicologul Viorel Cosma — data de 16/29 sept. 1902) a activat în cadrul armatei, trecînd prin toate treptele ierarhice, de la copil de trupă la gradul de maior și inspector al muzicilor militare, datele concrete privind activitatea acestui distins muzician, precum și cele referitoare la locul și data nașterii sale, la părinți, rude, familie etc. rămîn încă necunoscute și la ora actuală. Mai mult, nici chiar prenumele adevărat nu se știe exact și în această privință existînd mai multe păreri. Astfel, muzicologul Viorel Cosma, în schița monografică „Maiorul I. Ivanovici", tipărită la Editura Militară în 1958, susține cu suficiente date prenumele de Ion; mai tîrziu, în multe alte articole (ca, de altfel, și alți muzicologi, precum George Zbârcea) îl numește Iosif. Este adevărat că în toate documentele cercetate și de subsemnatul pînă în prezent, precum și pe partiturile și lucrările lui, prenumele apare prescurtat prin inițială — I. Ivanovici — și că încă nu există suficiente date concrete care să consemneze care e prenumele adevărat — Ion sau Iosif. Un document descoperit mai recent în arhivele Inspectoratului General al Muzicilor Militare vine însă a înclina balanța mai mult (dacă nu total) în sprijinul prenumelui de Ion. Este vorba de un „certificat" de bună purtare eliberat de Ivanovici unui subofițer muzicant și în care, deși documentul este semnat I. Ivanovici, în preambul scrie clar subsemnatul Ivanovici Ion. Iată transcrierea exactă a documentului: „Certificat. Subsemnatul Ivanovici Ion, inspector al musicilor militare încredințez prin presentul certificat că sergentul major (musicant) Haraga Gheorghe din Regimentul 4 roșiori a servit cu credință și aptitudine în toate întreprinderile sale cît a fost sub a mea dirijare în Regimentul Siret nr. 11 și fiind foarte mulțumit de dînsul ca bun musicant și ca purtare, eliberez acesta. Inspectorul musicilor militare I. Ivanovici. București 19 mai 1900, no. 11".

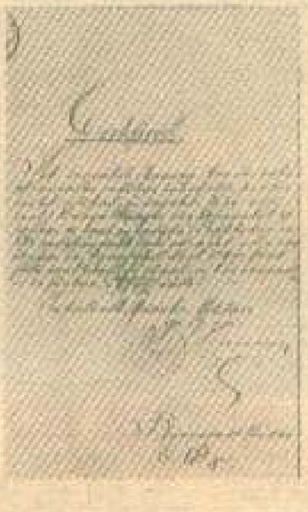

Documentul este oficial (a se vedea și facsimilul), el conținînd date suficiente care să ateste că totuși Ivanovici a fost „Ion" și nu „Iosif" și că ar trebui să-i spunem de acum înainte așa precum se numește cu adevărat — Ion.

Sperăm că și alte documente, ce vor fi studiate sau descoperite ulterior, să vină în sprijinul afirmației noastre. Acest lucru, împreună cu aflarea și a altor date privind activitatea creatoare și cea militară, precum și de altă natură ar sluji formării unei imagini mai complete asupra acestui atît de talentat, prolific și îndrăgit compozitor, ce a adus și continuă să aducă o frumoasă faimă muzicii românești.

Locotenent-colonel
ION PELEARCĂ

O VICTORIE MERITATĂ

În dimineața lui 30 septembrie 1916, obosit de lupta cu furtuna din timpul nopții, echipajul torpilorului „Zmeu" — ce patrula singur zona de navigație dintre Constanța și Sulina — a fost alertat de apariția la suprafață a unui submarin. *„Este nemțesc! La posturile de luptă!"* a ordonat comandantul Gonta, privindu-l prin binoclu. Primul proiectil din tunul submarinului a trecut peste torpilorul care, trăgînd cu două tunuri asupra navei inamice, a făcut un rondou rapid, încercînd să se apropie din pupa, în unghiul ei mort de tragere. Pentru a menține poziția de tir, submarinul a virat și el, dar, la scurt timp, a imersat între jerbele proiectilelor bine țintite, lăsînd pe valuri o pată mare de combustibil. Comandantul său, probabil din orgoliu, riscase un atac la suprafață, torpilarea din imersiune a unei nave scurte, rapide, cu pescajul mic — ca „Zmeu" — avînd puține șanse de reușită.

Scufundat, sau serios avariat, submarinul nu a mai apărut în tot restul zilei de patrulare a torpilorului cu Tricolor.

Jurnalul de bord al acestuia relatează victoria ca fiind datorată sergenților Gheorghe Piroiu și Ion Comșa, caporalului Oprea Zarișteanu și soldaților Radu Răducanu, Gheorghe Iorga și Petre Pătășanu, citați și în Ordinul de zi nr. 157 din 13 ianuarie 1917, o dată cu mulțumirile comandantului marinei.

C. EFRIMESCU

nume uitate

Sfîrșitul lunii februarie 1918 consuma, departe de țară, epilogul unui proces — astăzi uitat — dezbătut de curtea marțială germană din Brăila ocupată. O poartă de fier, aceea a închisorii din Delitzsch, lîngă Leipzig, se închidea în urma pașilor chinuiți ai unor românce. Osîndite pentru participarea lor activă la lupta care hotăra ființa României, cinci femei sleite de puteri intrau pe poarta temniței străine. În fața lor, ani lungi de ispășire: *Stela Popovici, Ecaterina Mazuchi, Maria Sfetescu, Elena Papandi, Maria Ionescu*... Nume pe care — pe nedrept — uitarea le-a îngropat de mult. Memoria ultimelor șapte decenii de istorie românească e poate prea încărcată. Să încercăm a o reîmprospăta.

În acel an, 1917, urgia îngrămădise pe cerul patriei nori grei, cu toate semnele sumbre ale unui sfîrșit care putea să însemne sfîrșitul României. În capitala țării stăpînea Mackensen, stăpîneau tăcerea și teama. La hotarele Moldovei — această parte de Românie vie, trăind paroxismul unei dramatice stări, bîntuită de foamete, lovită adînc de secera molimei și privind neputincioasă convulsia miilor de fugari — oștirea țării, decimată, istovită și dezamăgită în fel și chip, coborîse în tranșee, păstrîndu-și însă nebiruite dragostea pentru pămîntul care sîngera și hotărîrea de a pieri *acolo*, și nu altundeva. Viață lîngă viață, cei 400 000 de plugari în uniformă trăseseră linia vie a ultimului hotar. *Pe aici nu se trece!* — scrisese la Oituz, pe o scîndură de brad, o stîngace mînă anonimă.

Și nu s-a mai trecut. Se rostise un legămînt.

Evadările din lagărele de prizonieri germane care împînzeau țara se țineau lanț. Cărările lăturalnice, pădurile, cîmpiile troienite mișunau de umbre ce se furișau. Pașii lor, orbi în fața primejdiilor, căutau linia frontului. Călăuză le era tunul de la Mărăști, de la Mărășești. Era acolo o armată care lupta pe viață și pe moarte. Noapte de noapte, evadații încercau prin toate mijloacele să răzbată spre Moldova. Mulți dintre ei, hăituiți, vînați, cădeau la un pas de reușită. Unii izbuteau totuși să treacă.

...În martie 1917, Stela Popovici, care trăia împreună cu mama ei,

Paraschiva, la Brăila, luptînd din greu cu mizeria ocupaţiei, este vizitată de un tînăr cu înfăţişare jalnică: zdrenţăros, înfometat, istovit. Era sublocotenentul Ioan Grigorescu, o cunoştinţă din zilele care vînturau atîţia oameni şi atîtea nenorociri, evadat din lagărul de la Slatina şi aflat în drum spre front — de care îl mai despărţeau trei kilometri — spre armata pînă la care mai avea de răzbit „doar" peste diviziile germane... Sleit, sublocotenentul cere adăpost, îmbrăcăminte; Stela Popovici şi mama ei nu ezită. Il ascund, expunîndu-şi viaţa. Şi fratele Stelei luptă la Mărăşeşti... Ion Grigorescu îşi începe pregătirile. Stela Popovici se decide să-l însoţească. Intr-o noapte părăsesc împreună oraşul în care domneşte teroarea „*Komandaturii*". Prevăzuţi cu colaci de salvare şi aparaţi de întuneric, cei doi tineri cutezători încearcă să traverseze Dunărea înot. Sînt descoperiţi. Se trage asupra lor, dar izbutesc să scape cu viaţă — Stela Popovici e însă rănită.

Urmează zile de aşteptare apăsătoare şi de pericole care îi pîndesc la fiecare pas. La un moment dat, cei doi descoperă că în oraş se mai ascund cîţiva militari evadaţi, năzuind către front: căpitanul Dumitru Alexandrescu, locotenenţii Petre Mateescu şi Nicolae Iorga, aviatorul Petre Ghiţescu. Iată, grupul „*complotiştilor*" numără acum cinci bărbaţi şi cîteva femei.

Pe frontul care rănește pămîntul ţării, la numai doi paşi, se desfăşoară lupte crîncene. Mackensen încearcă să străpungă zidul viu, dar totul rămîne zadarnic. Nici pe acolo nu se mai poate trece. Mitul invincibilităţii germane se frînge, amestecat cu sînge românesc şi cu ţărînă.

Un noroc neaşteptat pare să întîmpine speranţa tinerilor patrioţi: fac cunoştinţă cu locotenentul I. Birţ, român din Transilvania lui Aurel Vlaicu, ofiţer al aviaţiei austro-ungare. Ascuns sub uniforma străină, fiorul adevăratei datorii arde în fiinţa zburătorului; li se alătură fără să şovăie. El urmează să-i treacă, îmbrăcaţi în uniforme cezaro-crăieşti, acolo unde se bat *ai lor*. Dar în ajunul nopţii hotărîte, locotenentul Birţ — împreună cu toţi ceilalţi militari români constrînşi să lupte împotriva românilor, slujind silit pajura cu două capete — este transferat pe frontul italian (de unde vor fugi, de altminteri, atîţia ca să se înroleze în regimentul de voluntari „*Horia, Cloşcă şi Crişan*"). „Defecţiunea" românilor din armata imperială devenise un fenomen de masă.

...În apropierea satului Gemenele aterizează din cînd în cînd, cu tainice misiuni de noapte, în spatele liniilor germane, aeroplane româneşti. Morarul din Gemenele le cunoaşte taina şi „treburile". El îi va angaja pe tinerii care se ascund în Brăila ca lucrători la moara sa şi le va înlesni contactul cu aviatorii români.

Pregătirile devin febrile. Mai sînt cîteva zile. Locotenentul Mateescu (acesta se ascundea în imobilul unde se afla... serviciul topografic al armatei germane) sustrage sistematic, noapte de noapte, hărţi, date, documente care interesează comandamentul trupelor române.

Apoi, la 6 octombrie 1917, se produce vînzarea. Îi trădează un oarecare Stănescu, comisar colaboraţionist. Percheziţii, arestări. Pînă la 6 noiembrie cad în mîinile „Komandaturii" întregul grup şi toată reţeaua de nobile complicităţi, împreună cu morarul şi parohul din Gemenele, în fruntea unui grup de ţărani. După anchetă — cascadă de bestialităţi — procesul. Un proces de spionaj. Se pronunţă condamnări la moarte, condamnări pe viaţă, la 15 ani... Pe urmă, drumul calvarului spre închisorile străine. Bărbaţii spre Strossterlitz, femeile spre Delitzsch — tîrîte din temniţă în temniţă.

Cele cinci brăilence îndură la Delitzsch, alături de alte 300 de femei (franţuzoaice, belgiene şi englezoaice), un regim de detenţie şi de muncă dintre cele mai aspre. Raţiile de hrană sînt simbolice. Aici supravieţuiesc datorită ajutorului pe care li-l acordă franţuzoaicele şi belgienele — beneficiare ale sprijinului Crucii Roşii internaţionale.

Prăbuşirea Germaniei şi dezagregarea Imperiului austro-ungar curmă suferinţele celor cinci românce, deschizînd în faţa lor drumul către patrie.

Iată cum relatează Stela Popovici întîmplările acelor zile: „*Socialiştii, care sînt acum stăpîni în Germania, au înfăptuit minunea neaşteptată. Duminică 1 noiembrie 1918, la ora 5 dimineaţa, au sosit la porţile puşcăriei. Au început să tragă clopotele şi ne-au deschis porţile... Au spart toate celulele, apoi ne-au luat bagajele, ni le-au încărcat în căruţe şi, cu ei în frunte, am pornit spre Leipzig... Socialiştii germani, impresionaţi de nenorocirile noastre, ne-au întocmit hîrtiile necesare ca să putem trece prin Ungaria. După o călătorie de trei săptămîni, cu grele privaţiuni, am ajuns în Bucureşti şi am sărutat pămîntul scump al ţării...*"

...Stela Popovici, Ecaterina Mazuchi, Maria Sfetescu, Elena Papandi, Maria Ionaşcu. Cîteva dintre numele pe care uitarea nu merită să le îngroape.

ADRIAN HAMZEA

Rememorări

IUNIE 1988

11.VI.1948: 40 de ani de la naţionalizarea principalelor mijloace de producţie.

24.VI.1818: S-a născut, la Roman, ION IONESCU DE LA BRAD, agronom şi economist. A studiat în Franţa. Profesor la Academia Mihăileană din Iaşi, membru de onoare al Academiei Române (m. 17.XII.1891).

17.VI.1888: O sută de ani de la naşterea lui I.E. TOROUŢIU (la Solca-Suceava). Istoric literar, documentarist (13 volume de „Studii şi documente literare"). A murit la 23.XI.1953.

9/21.VI.1848: La Islaz (Romanaţi) are loc marea adunare populară la care I. Heliade-Rădulescu citeşte Proclamaţia revoluţionară („Proclamaţia de la Islaz"). Peste două zile, la 11 iunie 1848, începe revoluţia la Bucureşti.

5.VI.1883: Se inaugurează, la Iaşi, monumentul lui Ştefan cel Mare. Asistă mii de cetăţeni veniţi din toată ţara. Bardul Vasile Alecsandri a scris atunci poezia „Odă la statuia lui Ştefan cel Mare".

20.VI.1943: Se inaugurează, la Bucureşti, în grădina Cişmigiu, ansamblul de busturi denumit „Rondul Roman". Sînt 12 busturi ale scriitorilor: Vasile Alecsandri, Nicolae Bălcescu, I.L. Caragiale, George Coşbuc, Ion Creangă, B.P. Hasdeu, Şt. O. Iosif, Al. Odobescu, Al. Vlahuţă, Duiliu Zamfirescu, Mihai Eminescu şi Titu Maiorescu.

22.VI.1913: A murit poetul ŞT. O. IOSIF. A scris poezie, proză, memorialistică şi teatru (născut la 23.X.1875).

21.VII.1808: O sută şi optzeci de ani de la naşterea lui SIMION BĂRNUŢIU (la Bocşa-Sălaj). Fruntaş al mişcării revoluţionare de la 1848 din Transilvania. Profesor la Universitatea din Iaşi. Sprijinitor al domniei lui Alexandru Ioan Cuza (m. 16.V.1864).

10.VII.1858: S-a născut, la Brăila, MINA MINOVICI. Medic cu studii la Paris. Profesor la Universitatea din Bucureşti. Director al Serviciului Sanitar Român (m. 25.IV.1933).

28.VII/9.VIII.1848: Poporul adunat pe Cîmpia Libertăţii de la Filaret (Bucureşti) alege „Locotenenţa domnească", formată din I. Heliade-Rădulescu, N. Golescu şi Christian Tell. În zilele următoare funcţionarii districtelor depun jurămîntul pentru susţinerea Constituţiei. Înfăptuiri ale revoluţiei de la 1848.

15.VII.1858: Poşta Română introduce primele mărci pentru scrisori — vestitele „Cap de bour", care la început au valorile 27, 54, 81 şi 108 parale. A doua emisiune se face în luna noiembrie 1858.

Iulie 1893: Apare, la Paris, prima revistă socialistă europeană: „L'Ere Nouvelle". Este condusă de socialistul român George Diamandy.

1.VII.1908: Încep cursurile la Universitatea Populară din Văleni, ctitorie a profesorului Nicolae Iorga. Sînt înscrişi mai mult de o sută de intelectuali. Printre conferenţiari s-au aflat: Vasile Pârvan, A.D. Xenopol, P.P. Panaitescu, Octav Onicescu, B. Şt. Delavrancea. Principala temă a conferinţelor: istoria românilor.

IULIE 1988

Rememorări

TUDOR ARGHEZI ȘI „PASĂREA CERNITĂ"

În București, primăvara nu „vine", ci – după cum afirmă un poet – „face explozie". Pe negîndite, mugurii se desfac, florile își etalează corolele, frunzele copacilor se prefac în evantaie, decorul se schimbă brusc sub razele soarelui darnic. Așa a fost și în aprilie 1931. Dar iată că Radio București transmite o știre care avea să întristeze inimile tuturor românilor: trei români și un englez se prăbușesc cu un avion cu care intenționau să efectueze un mare raid: Paris – Saigon, traversînd pămîntul îndepărtat al Indiei! Marele nostru poet Tudor Arghezi, impresionat profund, transmite, pe calea undelor, mesajul său – omagiu pe care îl intitulează „Pasărea cernită": „Telegraful ne aduse știrea că cei patru pămînteni, porniți într-un zbor către Indii, au căzut din văzduh. Aripile i-au mințit și pe dînșii. Să le pomenim numele în trîmbița nouă a microfonului, ca să nu fie uitate de auzul românesc. Au plecat din Europa: George Valentin Bibescu, maiorul Burduloiu și locotenentul Beller, însoțiți de un mecanic. Telegraful ne aduse azi-noapte știrea dureroasă că au rămas numai trei... (de fapt, numai doi, n.n.) Zburătorul Radu Beller a murit. El odihnește acum în țărînă vedica, umbrit de piscurile înalte cît cele mai înalte zboruri ale Himalaiei"...

Să încercăm să reconstituim, pe scurt, această neobișnuită întîmplare, de la entuziasmul începutului pînă la dramaticul deznodămînt.

● ● ●

Într-adevăr, în aprilie 1931, cînd piloții și constructorii români de avioane înscriseseră deja excelente performanțe în domeniul aeronauticii, un echipaj format din trei români și un englez: maiorul Traian Burduloiu, prim-pilot, locotenentul Radu Beller, pilot secund și navigator, George Bibescu, un mare pasionat al zborului, cu o contribuție deosebită în dezvoltarea aviației românești, pe atunci președinte al Federației aeronautice internaționale, și John Hunt, mecanic (de origine engleză), au pus la cale un raid temerar — de la Paris pînă în Orientul îndepărtat. Totul fusese prevăzut pînă la cele mai mici amănunte:

Căpitanul Traian Burduloiu (desen apărut în presa vremii — 1928)

carburanți, escale, asistență tehnică, în afară de... vulturi. Zburau pe un trimotor „Ford", construit special pentru zborul de lungă durată, pe ruta Roma — Atena — Bagdad, după care urmau să survoleze teritoriul Indiei și Indochinei (cum se numea pe atunci), pentru a ajunge în punctul final al itinerarului — Saigon (azi Ho Și Min).

Zborul deasupra Indiei se desfășura normal, așa cum se desfășurase și pînă la Bagdad. Se aflau la 2500 metri deasupra Indiei și nimic nu putea, după părerea lor, să abată nava aeriană din drumul ei. Urmăreau, cu justificată curiozitate, apele unduitoare ale fluviilor, nes-

Radu Beller în timpul pregătirilor pentru marele raid

firșitele jungle, cirezi de vite, ca imense valuri de lăcuste, estompate de o ceață alburie și de marea distanță de la care le priveau. Dar, ca în multe alte dăți din istoria fantastică și spectaculoasă a cuceritorilor aerului, neprevăzutul avea să-și spună cuvîntul!

Puncte negre, insignifiante, se agitau departe, în fața uriașului aparat. Dispăreau și se iveau iar, pe neașteptate. Un „punct" dintre acelea, negru, rapid, se desprinse. Era un vultur. Venea direct din fața bordului și se năpusti, fără noimă, asupra aparatului de oțel și aluminiu. Pilotul, un as în meseria lui, evită coliziunea. Dar iată, după puțin timp, alți doi vulturi, urmînd parcă un anume plan, atacară aeronava. Colosul de zece tone, manevrat cu măiestrie, evită iar o ciocnire directă... Dar, fără ca nimeni să prevadă, unul dintre vulturii agresori se izbi de aparat și blocă o elice a acestuia... Cu toate avariile provocate de uriașa pasăre — scoaterea din funcțiune a unei elici, defectarea vitezometrului —, echipajul reuși să aterizeze cu bine în localitatea Allahabad. După o escală binevenită, avionul își luă din nou zborul spre Calcutta, echipajul intenționînd să remedieze avariile. Incredibil! Numai după o oră de zbor, o întreagă escadrilă de păsări își făcu apariția în fața avionului. *„A trebuit* — avea să declare mai tîrziu primul pilot, Traian Burduloiu — *să fac o adevărată acrobație, la care nu m-am gîndit niciodată în viața mea de zburător că ar putea interveni cîndva; a trebuit, deci, să zbor într-un adevărat slalom pentru a-l feri, ocrotind astfel avionul și străduindu-mă să-l strecor printre acele ciudate viețăți, periculoase de moarte pentru noi. În dreptul localității Mungal Sarai, chiar din regiunea Benaresului, un vultur gigant ne-a atacat din plin, dezlănțuind drama. Era un vultur gulerat, dintre acei cu corpul mare și plin, și cu aripi cu anvergură de mai bine de doi metri"*. *„Vulturul făcea parte dintr-o mare colonie ce se aciuase pe acele*

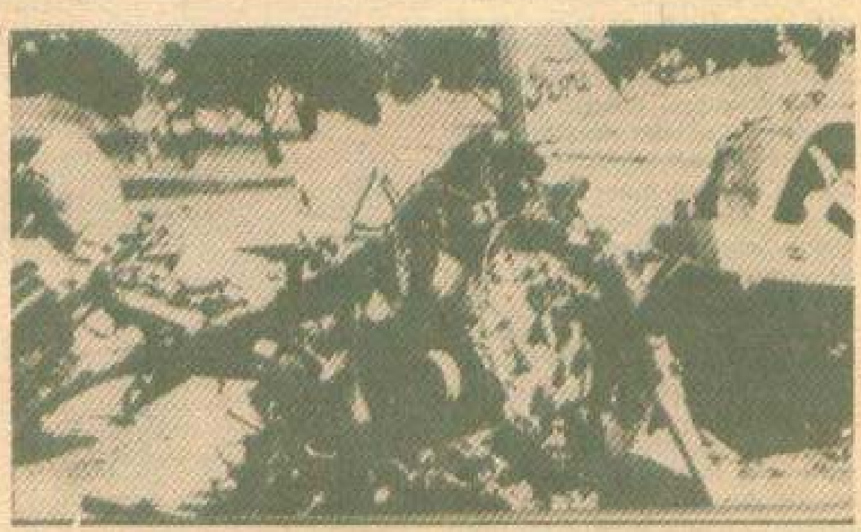

„Pasărea carnată" după accidentul ce i-a frînt aripile

meleaguri datorită obiceiurilor macabre ale unei secte religioase, despre care amintește și marele savant român Mircea Eliade. Cu secole în urmă, trăia pe teritoriul vechii Persii o populație nu prea numeroasă, pașnică, dar care practica un cult al morților ce i-a revoltat pe stăpînitori: ea nu-și îngropa morții și nici nu-i incinera, ci îi oferea, pe turnuri construite special, pe înălțimi, drept hrană pentru vulturi. În acest fel, susțineau sectanții, sufletul celui mort este purificat. Izgoniți de pe pămîntul Persiei, sectanții au găsit adăpost în ținuturile muntoase ale Indiei, unde și-au continuat nestingheriți straniul ritual. (Îl mai practică și astazi). E lesne de presupus că păsările s-au înmulțit, au devenit agresive, apărîndu-și cu îndîrjire domeniul atît de prielnic viețuirii lor." *„Un asemenea vultur* – continuă pilotul citat de V. Firoiu în cartea sa „O dramă pe cerul Indiei" — *se îndreptase, în plin atac, spre motorul din stînga, îndîrjit probabil de jocul elicei și de luciul ei în soare. Am „picat" avionul la maximum și am făcut o asemenea manevră încît să pot ieși din raza de pătrundere a vulturului. Dar am avut ghinion, deoarece imensa pasăre a lovit, de astă dată cu partea dorsală a corpului ei, mijlocul aripii avionului. Șocul s-a simțit puternic, din cale afară de puternic"*... Zadarnic a încercat mecanicul Hunt să acopere spărtura. Nu-i mai rămînea decît o singură soluție: să o umple cu corpul său pînă la aterizare. Și culmea, un nou vultur se roti amenințător în fața aparatului, dar pilotul trecu deasupra lui. Ce era de făcut? Pînă la Calcutta mai era drum lung. Hunt nu mai putea rezista, iar spărtura creștea văzînd cu ochii. Rămînea o singură soluție salvatoare — să aterizeze imediat. Dar unde? Și au găsit, în preajma gării Bhabua, un cîmp întins străbătut de linii vizibile ce se încrucișau. S-au lămurit îndată: erau canale de irigație. Lipsiți de aparatele necesare, pierzînd mereu viteză, amenințați de întinderea spărturii, pilotul se apropie de terasamentul de cale ferată, ocoli șinele și, prinzînd strașnic manșa, puse avionul pe pămînt, cu vîntul în spate, la numai cîțiva

pași de adîncitura unui canal. Avionul frînă ajutat de nisipul dintre șanțuri. Beller tăie contactul. Păreau salvați. De sus, avionul părea o imensă pasăre rănită, înconjurată de nisip și de rețeaua de canale. *„Eram salvați! Dar, vai, ce se întîmplase oare? Simultan, Bibescu și Hunt strigaseră că au fost stropiți de un jet de benzină. Benzină? De unde oare benzină în cabina avionului? În același moment tot ei au dat alarma: foc! foc! foc la bord".* Deși motoarele nu mai funcționau, benzina țîșni cu putere din rezervorul avariat și se împrăștie peste tot, inclusiv pe motoarele încinse, pe țevile de eșapament, aprinzîndu-se. Avionul fu cuprins de flăcări. Și echipajul. Hunt și Bibescu au reușit să sară din carlingă, Beller și Burduloiu nu mai avură timp. *„Avionul ardea din plin* – continuă Burduloiu — *și noi, doi bieți oameni, ne zbateam să ne apărăm de flăcări și, în același timp, să ieșim din acea teribilă capcană în plină dogoare, chiar trecînd prin vîlvătaie, pentru a ne salva".* Cu mari sforțări, încercînd în repetate rînduri să forțeze capacul carlingei încins de flăcări și aproape sudat de acestea, reușiră, pînă la urmă, să-l întredeschidă atît cît să se poată strecura și să sară amîndoi pe pămîntul salvator. Dar costumul lui Beller continua să ardă. Se aprinse și cel al lui Burduloiu în încercarea acestuia de a-l salva pe colegul său, sfîșiindu-i hainele. Sări în ajutor și G. Bibescu. Beller se rostogolea neputincios, strigînd de durere și spaimă. Hunt pornise în goană după ajutor, dar, după numai doi kilometri, se prăbuși epuizat... *„Personalul gării Bhabua, atras de larma ce se iscase și de vîlvătaie, a dat alarma, telefonînd stațiilor apropiate și de acolo mai departe, pînă ce a venit un tren sanitar și ne-a transportat la Benares"...* Au fost salvați! Dar, din păcate, nu toți. Hunt se sfîrși din viață la numai trei zile de la internare, medicii minunîndu-se cum de a mai putut răbda atît în urma arsurilor grave ce le avea. Beller a fost înmormîntat, cu onoruri militare, în cimitirul militar britanic, la mii de kilometri de țara în numele căreia a înscris, împreună cu prietenii săi, încă o pagină eroică din istoria aviației. Să urmăm sfaturile marelui poet Arghezi din omagiul său „Pasărea cernită" și să nu le uităm numele!

J.G.

DRAPELUL

pentru că drapelul e viu
soldatul are ochii plini
de crini și de macii iubirii,
cuvîntul său e cornul de argint
printre pădurile iernii
și grînele verii,
pentru că drapelul e viu
nopțile i se aștern pe umeri
ca Dunărea, ca marea
ah, pletele iubitei,
cel mai frumos surîs al mamei.

INSCRIPȚIE

la Mărășești, țărîna
e pulbere de stele,
dinspre Oituz copacii
au strigăt de bărbați,
vara devine astru,
cîmpul e aprins de lună
și de însemne vii...

INVOCAȚIE

floare de nufăr,
pierde-mă în ochiul zăpezii,
graiul dulce seamănă un crin
în pasul vulpii,
lasă-mă să-ți înfășor zîmbetul,
zise porumbelul,
lasă-mă să-ți risipesc glasul
pe palida orbită,
floare de rouă, floare tulburătoare.

LEONTINA NEDELCU

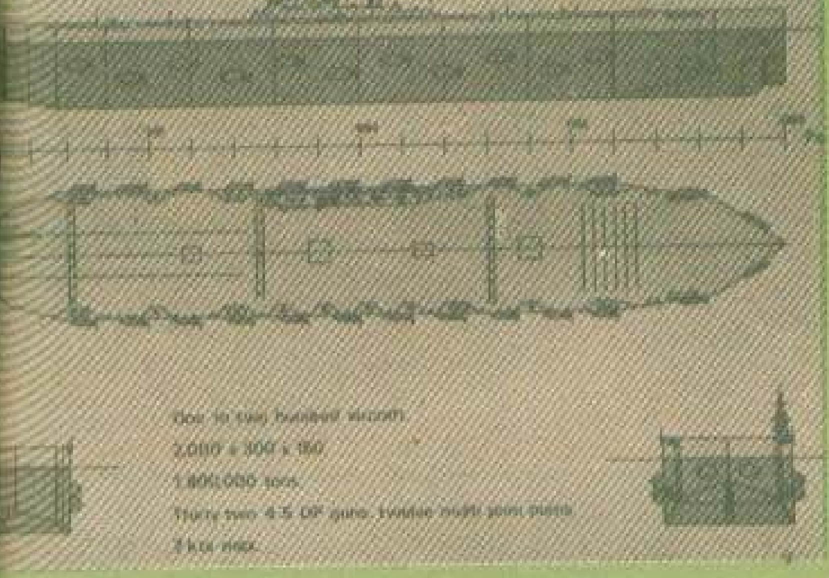

HABAKKUK

La 23 septembrie 1942, Geoffrey Pyke, specialist în construcții navale, prezenta oficiului tehnic al Amiralității britanice cel mai straniu proiect de navă al tuturor timpurilor: un portavion insubmersibil confecționat din... gheață. Acesta este începutul oficial al „existenței" lui HMS HABAKKUK, o navă ce ar fi putut influența strategia bătăliei convoaielor din nordul Atlanticului și chiar concepțiile actuale de desfășurare a războiului pe mare. Pentru mulți, mulți ideea în sine, aceea de a utiliza un aisberg pentru a transporta 200 de avioane de luptă și instalațiile aferente pentru a le face operaționale, este excentrică. Și totuși nu este chiar așa...

Anul 1942 a adus în prim plan necesitatea de a proteja transporturile de armament, muniție, alimente și alte materiale de primă necesitate pentru desfășurarea războiului contra puterilor Axei. Atlanticul de nord era bîntuit de submarine germane aflate continuu în căutare de pradă.

Cînd, la 9 decembrie 1941, Germania declara război Statelor Unite ale Americii, amiralul Dönitz, comandantul forțelor submarine germane, a sesizat corect șansa ce i se oferea: aceea de a intercepta convoaiele de nave ce mergeau spre Marea Britanie sau Uniunea Sovietică în „zona neutră", acolo unde nu puteau ajunge hidroavioanele *Catalina* cu rază lungă de acțiune și unde responsabilitatea asupra escortei nu era încă bine stabilită. Pentru început, în zonă au operat numai 5 submarine, retrase de pe teatrul de operațiuni din Mediterana, apoi, în urma surprinzătorului succes, 12—18 submarine. Datorită utilizării „vacilor cu lapte", submarine de transport ce aduceau torpile, combustibil, piese de schimb și alte materiale, perioada de rămînere în mare a submarinelor a ajuns la trei-cinci luni (în caz de supraviețuire). Următoarele șase luni au adus un adevărat dezastru pentru Aliați, pierderile de nave și materiale atingînd cifre uriașe. Flota de submarine germane din Atlantic atinsese cifre apreciabile: în iulie 1942 erau angajate în diferite misiuni 140 de unități din cele 331 existente!

Grupate în mari unități operative, de pînă la 20 de nave, haitele submarine operau în „gaura neagră" neprotejată aerian din mijlocul oceanului. De cealaltă parte, deși numărul de nave de escortă era mare, el se dovedea totuși insuficient. Condițiile meteo dificile, frigul, furtunile și valurile de... ninsoare au făcut ca hazardul să devină un factor important de luat în calcul: unele convoaie ajungeau fără pierderi, altele cu mai multe nave de escortă decît cargouri.

În aceste condiții de maximă tensiune și angajare, nici un fel de inovație sau proiect ce putea contribui la cîștigarea bătăliei convoaielor nu putea fi neglijat, fie ele chiar și excentrice. Nu este de mirare deci că HABAKKUK a fost luat serios în studiu și s-au făcut proiecte avansate, care dacă s-ar fi materializat ar fi dus la realizarea celei mai mari nave de război a tuturor timpurilor: un munte de gheață artificială de 600 de metri, cu o lățime de 100 de metri și un pescaj de „numai" 50 de metri! Deplasamentul estimat era de 1 800 000 tone (nu este nici o greșeală: un milion opt sute de mii tone!).

Într-un doc plutitor din lemn, avînd dimensiunile exterioare menționate, se montau zece agregate frigorifice imense, ce printr-un procedeu criogenic (aplicat și la noi pentru construcția metroului) realiza un amestec de lemn și gheață (denumit „Pykerete", după numele inventatorului) cu o formă predeterminată. Se realiza astfel o cocă cu pereți de 15 metri, impenetrabilă pentru orice tip de torpilă, mină sau obuz cunoscut în acea perioadă. În cele zece compartimente etanșe se montau instalațiile frigorifice, rezervoarele de combustibil, sursele de abur pentru cele 26 de motoare montate în nacele exterioare corpului și care urmau să asigure o viteză de deplasare de 7 noduri.

Orice fel de stricăciune prin explozie sau lovitură directă putea fi ușor „completată" și reparată, nava fiind practic invulnerabilă. Pentru a reduce consumul de energie, atît în exploatare, cît și la construcția inițială, se prevăzuse ca zonă de operare Atlanticul de nord și ca zonă de realizare Canada. Era, desigur, greu de imaginat ca o astfel de structură să poată fi utilizată în Mediterana sau în mările sudului.

Armamentul prevăzut pentru protecția „portavionului" era și el impresionant, fiind de două ori mai puternic decît tot ceea ce apărase un portavion pînă atunci: 32 tunuri de 120 mm, plus alte 12 grupuri de armament de calibru redus (37—20 mm). Echipajul necesar exploatării acestei „insule" era de 3 590 ofițeri, maiștri militari, aviatori și marinari. La bord urmau să fie luate 200 de avioane, existînd mai multe variante de echipare: 200 de avioane de vînătoare *Spitfire*, 100 *Spitfire (Seafire)* și 100 *Mosquitos*, sau un amestec de *Avenger*-uri, *Corsairs*, *Swordfish* și *Mosquitos*, toate adaptate pentru a rezista la condițiile deosebit de aspre ale activităților din zona arctică. Este totuși foarte greu să ne imaginăm cum ar fi putut fi operațional acest adevărat monstru, fără o escortă de nave mici, fie și numai pentru recuperarea echipajelor doborîte sau pentru extinderea zonei de detecție. Alocarea unui număr de patru—cinci corvete ce ar fi putut fi alimentate din vastele stocuri de combustibil de la bordul lui HABAKKUK ar fi permis acestui inso-

lit *task-force* arctic să rămînă în zonă mai multe luni de zile. Portavionul ar fi putut furniza acoperire aeriană unor importante forțe navale detașate în zonă sau ar fi putut colabora cu grupuri de nave mici specializate în vînătoarea de submarine. Efectul imediat ar fi fost dispariția *U—boot*-urilor din vecinătate. Cum ar fi reacționat germanii și ce măsuri de contracarare ar fi luat nu putem spune cu exactitate, dar desigur că ar fi trebuit să treacă o perioadă de timp destul de lungă pînă la o reacție eficientă.

După mai bine de un an de aprobări, studii inițiale, variante și încercări experimentale ce au dus la proiectul final, acesta a fost anulat deoarece... nu mai era necesar! Se perfecționaseră avioanele cu rază mare de acțiune și grenadele antisubmarin lansate din avion, radarele centimetrice, ce permiteau navelor din escorte să găsească submarinele imediat, și se dovediseră foarte eficiente micile portavioane de escortă transformate din cargouri. Numai în luna mai 1943, submarinele au suferit pierderi considerabile: 41 de unități, dintre care 25 victime ale escortelor navale sau aeriene. Înfuriat, Dönitz a ordonat submarinelor să rămînă la suprafață și să înfrunte avioanele cu armamentul de bord considerabil îmbunătățit, dar eroarea se va dovedi capitală: pînă la sfîrșitul lui iunie au fost pierdute, ca urmare a angajamentelor de artilerie cu avioanele, 27 de unități! În septembrie au fost pierdute 33 de submarine ce operau în Atlanticul de sud pentru numai 8 cargouri distruse. Deși tot acum fuseseră aruncate în luptă torpilele acustice ca armă secretă în dotarea submarinelor, acestea n-au mai putut face nimic: bătălia Atlanticului era pierdută. HABAKKUK nu a mai fost construit și a rămas doar o idee temerară într-o arhivă, numai bună pentru amatorii de inedit și depreciată de la ultrasecret la senzațional.

CRISTIAN CRĂCIUNOIU

PROVERBE MILITARE LATINE

Necesitatea este ultima și cea mai puternică armă.
Statornicia este baza tuturor virtuților.
Pacea este mai puternică decît războiul.
Leii din timp de pace devin adeseori căprioare în timp de război.

● ● ● ●

OPERAȚIUNEA „MINCEMEAT"

„carne tocată"

Războiul din umbră nu cunoaște limite și serviciile secrete recurg uneori la mijloace din cele mai insolite. A apela, însă, la serviciile unui... mort pentru a putea induce în eroare pe inamic este de acum ceva macabru; și totuși este vorba de un episod real petrecut în timpul celui de-al doilea război mondial.

În legătură cu proiectata debarcare în Sicilia, Aliații au recurs la o înșelătorie fără precedent în istoria serviciilor secrete. Un agent al serviciului secret al marinei britanice (N.I.D.), locotenentul Ewen S. Montagu, a propus, la 31 martie 1943, ca să fie aruncat în dreptul coastelor de sud-vest ale Spaniei cadavrul unui presupus ofițer superior, purtător al unui document special. Se presupunea că mareea va purta cadavrul la mal și că, de îndată ce-l vor descoperi, autoritățile franchiste nu vor întîrzia să predea agenților Abwehr-ului documentele găsite asupra mortului. Printre documente se afla și unul care trebuia să dezvăluie cum că Aliații se pregăteau să debarce în Pelopones și Sardinia, pe cînd toate preparativele pentru invadarea Siciliei nu erau destinate decît să înșele Axa!

Cadavrul a fost procurat de la o clinică londoneză și a fost pregătit cu grijă pentru scopul căruia îi era destinat. S-au imprimat acte în toată regula ce atestau că mortul fusese un maior, William Martin, atașat statului major al lordului Mountbatten, comandantul „comando"-urilor britanice, se născuse în anul 1907, la Cardiff. Documentul aflat asupra-i și care trebuia îmînat, chipurile, însuși generalului Alexander cuprindea mai multe acte, fie falsificate, fie... originale! Louis Mountbatten semnase cîteva rînduri destinate amiralului Cunningham, iar sir Archibald Nye, adjunctul șefului statului major britanic, redactase o lungă scrisoare către Alexander, datată Londra 23 aprilie 1943, prin care dezvăluia intențiile armatelor aliate din zona Mediteranei. Alexander era informat că în lunile următoare Aliații vor debarca în Sardinia („operația Brimstone") și Grecia („operația Husky"), Sicilia servind drept acoperire pentru planurile adevărate.

Cadavrul maiorului „William Martin", dimpreună cu documentele militare aflate într-o serviată au fost aruncate în largul coastelor spaniole, de pe submarinul Searph, la sfîrșitul lui aprilie 1943. Așa cum s-a presupus, mareea din 30 aprilie a depus corpul pe plaja de la Huelva, unde a fost descoperit de autoritățile spaniole. Documentele găsite asupra „maiorului Martin" au fost expediate la Ministerul Marinei din Madrid. Alfonso Arriega, șeful statului major general al marinei franchiste, l-a pus imediat la curent pe prietenul său, căpitanul de vas Wilhelm Lenz, care nu era altul decît șeful filialei Abwehr-ului din Spania! Naziștii au fotografiat toate documentele, după care serviata a fost restituită ambasadei britanice din Madrid, la 13 mai. Pentru N.I.D. nu a fost dificil să constate că dușmanul cercetase serviata cu documente a pretinsului maior. Între timp, cadavrul fusese predat viceconsulului englez din Huelva, care a organizat o înmormîntare după tot ceremonialul de rigoare datorat unui militar căzut la datorie. Britanicii s-au îngrijit să așeze o frumoasă cruce din piatră spre amintirea celui ce fusese „fiul iubit" al părinților săi și murise „pentru patrie": William Martin, născut în 29 martie 1907–mort la 24 aprilie 1943. Peste exact trei săptămîni, cotidianul londonez „Times" insera în lunga listă a celor dispăruți pe front și pe „Căpitanul/maior activ W. Martin".

Urmările acestei operații de intoxicare sînt cunoscute. În seara lui 9 iulie 1943, debarcarea în Sicilia s-a desfășurat cu succes, soldîndu-se cu pierderi mult mai reduse din partea Aliaților decît în cazul că dușmanul ar fi știut de ea. La această victorie și-a adus contribuția postumă William Martin – „omul care n-a existat niciodată" (the man who never was)!

CONSTANTIN BARACA

Spioana cu ochii de tigru

„...Avea niște ochi imenși, verzi, care te fascinau, făcîndu-te să nu-ți mai poți dezlipi privirea de la ei... În acest timp încercai o senzație nedefinită, greu de descris: un amestec care aducea cu emoția pe care o trăiești cînd ai trecut de un mare pericol sau cînd simți că te amenință o primejdie; într-un cuvînt o senzație terifiantă..." Așa o descria cineva, care colaborase cu această ființă enigmatică, dură și seducătoare. *„Ceva intermediar, un hibrid între o felină, șarpe și... femeie!"*, va încerca un alt personaj s-o caracterizeze pe eroina noastră. Sau, dacă vreți, să dăm cuvîntul altui martor: *„...este semnificativ că toți acei care au cunoscut-o vorbesc despre ochii săi cu o admirație amestecată cu o teamă retrospectivă; cea mai mare parte îi compară cu ochii unui tigru; unii afirmă chiar că cei care o zăreau, atunci cînd privirea ei cădea asupra lor, simțeau ca o descărcare electrică."*

Cunoscutul spion francez Charles Lucieto, care nu era cituși de puțin impresionabil, scria: *„Dacă aș trăi mii de ani și ea ar fi amestecată într-o mulțime de oameni, totuși i-aș recunoaște întotdeauna ochii"*.

Dar cine este femeia care a fost în măsură să inspire o descriere așa de neobișnuită și, din cîte se pare, cituși de puțin exagerată?

Se numea *Elisabeta Schragmüller*, dar colaboratorii săi îi spuneau *„Domnișoara Doctor"*. Domnișoara Doctor, deși a fost supranumită adeseori *„frumoasa din Anvers"*, nu era în mod deosebit frumoasă în adevăratul sens al cuvîntului. Dimpotrivă, ea nu beneficia cituși de puțin de grații fizice: era firavă, palidă, tristă. Nimic în comportamentul său, în ținuta sa și în vorbele sale nu lăsau să se întrevadă vulcanul care clocotea în ea. Dispunea de un creier diferit de al multor altor oameni: avea darul de a vedea totul, de a reține, de a analiza și a sintetiza faptele cele mai disparate. Trăia numai pentru acțiune. Aceasta era *Domnișoara Doctor*: doi ochi imenși, verzi și un creier ascuțit ce te domina...

Încă din timpul vieții, Elisabeta Schragmüller a făcut să se vorbească enorm despre ea, fiind răspîndite și colportate cele mai fanteziste zvonuri. Mai mult, după cum vom vedea, lucrurile au fost împinse pînă acolo încît a existat o a doua spioană care, luîndu-i numele, a creat confuzie, situație soldată în final cu publicarea unor cărți biografice pline de inexactități și exagerări.

Adevărata *Domnișoară Doctor* s-a născut într-o familie de mici moșieri și ofițeri. Mama sa provenea, se spune, din vechea nobilime hanovriană. Părinții s-au preocupat mult pentru a-i oferi unicului lor copil, Elisabeta, o educație deosebită și aleasă, fără a face economie la bani. Însoțită de bunica sa, tînăra fată a făcut numeroase călătorii în străinătate, dobîndind cunoștințe variate și în multe domenii. A reușit să învețe la perfecție principalele limbi europene și după terminarea liceului s-a înscris la Universitatea de Științe Politice din Berlin, desăvîrșindu-și studiile la Lausanne și Freiburg, unde și-a luat de altfel și doctoratul, în 1913.

Declanșarea primului război mondial a găsit-o ca profesoară de filosofie la Lette Haus, în Berlin; avea 26 de ani.

Primele clipe de euforie generală, declanșate de începerea războiului, nu au ocolit-o nici pe Elisabeta; alături de mulți alții, a cerut să fie trimisă voluntar pe front. Dar în cererea sa se menționa un anume loc în care intenționa să-și servească țara: *serviciul secret!* Și astfel, solicitarea tinerei femei a ajuns pe biroul cunoscutului șef al lui *„Nachrichtendienst"*, colonelul Walter Nicolai.

Parcurgînd scurtul memoriu anexat, mai marele serviciului de spionaj german a remarcat un amănunt interesant menționat în el: autoarea stăpînea bine limbile franceză și engleză și, în plus, cunoștea temeinic principii de psihologie. Fără a sta mult pe gînduri, colonelul a luat un creion colorat și cu scrisul său colțuros și inconfundabil și-a pus rezoluția. Elisabeta Schragmüller este pusă la dispoziția feldmareșalului von der Goltz.

La rîndul său, comandantul, ghicind parcă gîndurile colonelului Nicolai, o repartizează la Bruxelles, în cadrul secției a VII-a. Aceasta se ocupa, printre altele, și cu securitatea militară în porțiunea de front respectivă.

După o călătorie obositoare, în condiții dificile, cînd a trebuit să facă față nu numai aglomerației pînă la refuz din tren, dar și apropourilor soldaților care mergeau pe front, noaptea tîrziu, a ajuns la destinație.

Înzestrată cu o banderolă avînd culorile negru-alb-roșu, ea nu se diferenția prin exterior de alți curieri militari. Ca și aceștia, era obligată să se prezinte la apelul de dimineață și să mănînce din gamelă rația de mîncare de la bucătăria ambulantă instalată sub un șopron în curtea hotelului.

Serviciul la care era afectată, sărac în personal, avea ca obiectiv cenzurarea scrisorilor scrise către familii de soldații belgieni care luptau în Franța alături de trupele franceze. Exploatarea conținutului acestor scrisori era de o mare importanță strategică pentru armata germană în zilele care precedau asal-

tul final asupra fortăreței Anvèrs. Nu este mai puțin adevărat că exista temerea, la comandamentul german, privitoare la o posibilă tentativă de debarcare a armatelor ce formau corpul expediționar britanic pe coasta belgiană. Alături de aventurile sentimentale ale expeditorilor, în parte imaginare și mult exagerate, scrisorile conțineau și numeroase indicații interesante. Domnișoara Schragmüller selecta și extrăgea din ele informații și întocmea rapoarte succinte și obiective, care erau transmise pe cale ierarhică căpitanului Kefer, șeful antenei de informații de război din Bruxelles. Acesta din urmă, după ce le examina, le înainta mai departe șefului de stat major al generalului Beseler, al cărui corp de armată asedia Anvèrsul.

Parcurgînd rapoartele care îi parveneau, căpitanul Kefer a remarcat cu surprindere că acelea ce purtau semnătura E. Schragmüller se remarcau prin obiectivitate, capacitate de sinteză și dovedeau o mare înțelegere a strategiei. Același lucru îl observase și șeful statului major. Vrînd să-l felicite pe autor, a aflat că locotenentul era... o femeie! Impresionat de inteligența și energia ce se ghiceau în ea, ofițerul i-a promis că-i va încredința un post mai important, pe măsura capacității sale, la baza serviciului secret ce va fi creat la Anvèrs îndată după ocuparea orașului.

Anvèrs a capitulat la cîteva săptămîni după întrevederea pe care Elisabeta a avut-o cu generalul Beseler, în luna octombrie 1914. Conform promisiunii, a fost mutată la Serviciul de informații al armatei din Bruxelles. Cu prilejul unei vizite care a făcut-o pe front, colonelul Walter Nicolai a cunoscut-o personal pe Elisabeta Schragmüller. Colonelul avea mari scrupule în ceea ce privește expunerea unei femei la primejdiile care amenințau în mod deosebit pe ofițerii serviciului de informații. Elisabeta și-a pledat cauza cu atîta convingere încît a reușit să-l determine s-o lase în continuare în serviciul Departamentului III-b. A fost trimisă mai întîi la un stagiu de instructaj intensiv la școala din Baden, după care a revenit la Anvèrs, ca instructoare a agenților germani ce acționau, prin infiltrare, pe frontul respectiv.

Școala era instalată într-o veche și frumoasă clădire, construită în stil baroc, casă ce poseda două intrări, una pe rue de L'Harmonie, la nr. 33. Această casă masivă, cu obloanele trase la ferestre, ce aparent arăta nelocuită, constituia principalul obiectiv rîvnit de luptătorii din rezistența din Anvèrs. Toți știau însă că era primejdios să te apropii de ea; unul dintre temerarii ce reușise să pătrundă în ea a fost descoperit și nu s-a mai știut nimic de soarta sa.

Directorul școlii era maiorul Gross, un veteran al spionajului și contraspionajului dar în scurt timp adjunctul său, Elisabeta Schragmüller, a devenit adevăratul șef al stabilimentului. Toți îi spuneau de acuma *„Domnișoara Doctor"*, în virtutea titlului academic pe care îl avea, dar mai ales a aerului distant și rece cu care își trata colaboratorii, în special cursanții, viitorii spioni.

Ea a rămas în această școală pînă la sfîrșitul războiului, principala ei sarcină constînd în a forma noi agenți, a organiza legăturile și a asigura căile de informații, a controla declarațiile, a le rezuma și a transmite informațiile la cartierul general.

Privitor la efectuarea unor misiuni de către *Domnișoara Doctor* personal pe teritoriul inamic, mărturiile scrise care ne-au parvenit sînt contradictorii. Astfel, după unii autori, ea nu ar fi îndeplinit niciodată vreo misiune în străinătate. Aceasta ar fi fost cu atît mai puțin posibil cu cît temutul șef, colonelul Nicolai, precizase în mod expres că astfel de misiuni să fie executate exclusiv de ofițerii Serviciului de informații.

După alți autori, deși era instructoare, *Domnișoara Doctor* ar fi îndeplinit ea însăși mai multe misiuni pe teritoriul inamic, se pare, în special la Paris. Dar, așa cum menționam, lipsesc documente care să le elucideze. În orice caz, din tot ceea ce s-a scris în privința „reginei" spionajului german din primul război mondial nu ne rămîne nimic altceva decît portretul unei femei inteligente și deosebit de dotate pentru munca ce i-a fost încredințată, sau mai bine zis pe care ea și-o alesese singură.

Cîteva cuvinte despre școala din Anvèrs, în care acționa *Domnișoara Doctor*. Regimul la care erau supuși viitorii spioni era relativ sever: mai întîi, după recrutarea lor și trecerea unor teste de verificare a aptitudinilor, urma o perioadă în care erau claustrați timp de trei săptămîni în camerele lor, perioadă în care citeau și conspectau o abundentă documentație. După aceea erau conduși să viziteze casa și să se familiarizeze cu cele aflate în ea: camera cu hărți, fototeca, colecția de modele de armament de toate tipurile aflat în dotarea inamicului, recunoașterea și modul de funcționare, dar mai ales eficacitatea, biblioteca cu planșe de uniforme și

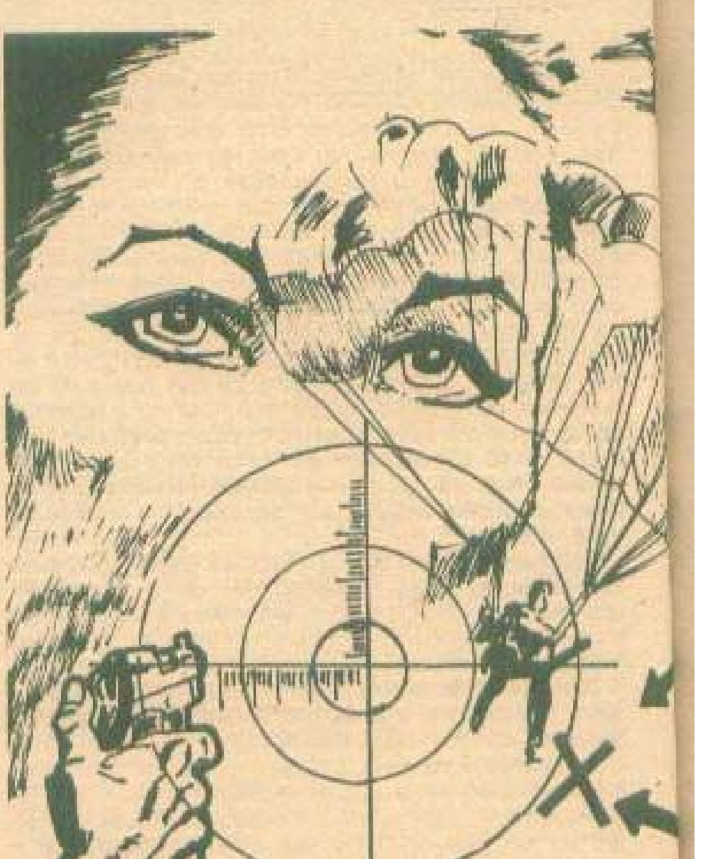

grade. Apoi aveau acces la subsol, unde erau instalate camera cifrului, laboratoarele și atelierul de sabotaj.

Stagiul complet pentru formarea unui agent secret dura timp de 10–15 săptămîni. Era scurt, sau, cum am spune astăzi, intensiv, dar era suficient pentru a forma în mod complet un număr restrîns de agenți și agente pentru nevoile din timp de război. De exemplu, frumoasa *Gertrude Wurtz*, care, la Rotterdam, a provocat căderea mai multor agenți ai lui Crozier, fusese instruită în școala *Domnișoarei Doctor*.

Nu se știe cu exactitate care erau relațiile între Antena Serviciului de informații din Anvers și școala de spioni. Este cert însă că rolul *Domnișoarei Doctor* era dublu și că ea trimitea în misiune și manipula un număr dintre foștii ei elevi. Ea nu a ezitat să-i sacrifice pe unii dintre aceștia pentru a permite reușita altora, dar metoda este cunoscută din antichitate și în timpurile de față ea este folosită încă de către diverse servicii.

Dar cum este posibil, ne vom întreba, ca o femeie să fi fost capabilă să presteze un serviciu de o asemenea natură, într-o vreme cînd femeile nu luau parte la război decît sub formă de infirmiere? Elisabeta Schragmüller a răspuns la această întrebare în cartea sa „*Amintiri*": „*...După structura sa, serviciul de informații e bazat pe forțe psihologice, aptitudini ce nu se învață și care nu sînt decît apanajul unei profesii ca oricare alta. Așa după cum un artist fără talent nu poate fi un veritabil artist, un ofițer de informații nu va putea face nimic fără aptitudini psihologice. Ele își au rădăcini profunde în bogăția intuiției, în psihicul acelora cărora li se încredințează misiunea de agent secret, în cunoașterea oamenilor și în arta de a-i manipula, în sentimentul instinctiv al modului de a lua un astfel de individ pentru a-l determina să dea ce e mai bun în el, în imaginația sa. Aceste exigențe, scurt definite, o femeie le poate îndeplini tot atît de bine ca și un bărbat*".

S-au povestit multe despre modul în care tînăra femeie îi trata pe stagiarii care îi erau încredințați, dar ferocitatea sa depășește legenda. Trebuie sacrificat pitorescul adevărului: în casa din Anvers, *Domnișoara Doctor* nu se folosea de cravașă și încă mai puțin de pistol sau de pumnal. S-a spus că ea ar fi executat pe unul dintre agenți la Anvers și că îl înjunghiase pe un altul cu pumnalul la Paris, pentru că se dovedise a fi prea vorbăreț; că a trimis un pistolet unui general ce nu ținuse seama de informațiile privitoare la darea în folosință a tancurilor de către armatele aliate și el s-ar fi sinucis... Toate aceste istorii sînt false. Ea nu avea nevoie să apeleze la mijloace extreme: fascinația privirii sale îi era suficientă pentru a-i asigura autoritatea de care se bucura în mod incontestabil și care i-a atras o faimă binemeritată, devenind legendară. După alte relatări, se afirmă că ea obișnuia să administreze cocaină și alte stupefiante agenților săi, pentru ca în caz că ar fi fost capturați să nu li se acorde importanță.

Ansamblul activității sale a fost apreciat astfel de șeful său, colonelul Walter Nicolai: „*Este remarcabil că, în serviciul nostru de informații, un ofițer de cavalerie de familie nobilă (?) și o femeie cu o cultură excepțională (Domnișoara Doctor) au știut cel mai bine să-i manipuleze pe agenți, chiar pe cei mai dificili și abili*". Același Nicolai mărturisește în cartea sa „*Puteri secrete*", referindu-se la colaboratoarea sa: „*Ea valorează cît două divizii*".

Războiul o dată terminat, Elisabeta Schragmüller s-a retras la München, unde a trăit împreună cu mama sa. Nu s-a căsătorit. Și-a scris cartea de „*Amintiri*". Serviciul francez de informații, faimosul Birou 2, a supus-o unei permanente și discrete supravegheri încă multă vreme după aceea, dar „*femeia cu ochii de tigru*" nu mai era decît o banală domnișoară bătrînă, fără istorie, ce-și plimba cățelul la anumite ore.

PAUL ȘTEFĂNESCU

AUGUST 1988

1.VIII.1818: Încep cursurile, în limba română, la Școala de la Sf. Sava, din București, înființată prin strădania lui Gheorghe Lazăr, care-i cheamă pe tineri: „Veniți la izvorul tămăduirii, la muzeul înfloririi, să putem aduce sporul și folosul cel mai răspunzător".

August 1868: Societatea Academică Română (Academia Română de mai tîrziu) instituie primul său premiu literar, pe care-l acordă lui Timotei Cipariu, pentru „Gramatica limbii române". Din 1868 și pînă în 1948, Academia Română a acordat 185 de premii literare.

23.VIII.1944: Sub conducerea partidului comunist, poporul român, într-o impresionantă unitate de gîndire și acțiune, s-a ridicat la luptă cu arma în mînă pentru alungarea cotropitorilor de pe pămîntul strămoșesc, pentru libertatea și independența patriei. Aceasta este începutul revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă din România.

23.VIII.1945: Pe sub Arcul de Triumf din București defilează ostașii care au luptat împotriva armatelor hitleriste pînă la victoria finală din 9 mai 1945.

31.VIII.1913: Șaptezeci și cinci de ani de la moartea lui AUREL VLAICU. Inginer, primul nostru aviator, pilot și constructor de aparate de zbor. Participant, ca zburător, la manevrele armatei române (1910). Născut la 6.XI.1882.

29.XI.1888: O sută de ani de la moartea lui IACOB CIHAC (născut la 19.VIII.1800). Medic șef al miliției moldovenești în anii 1830—1852. Colonel. Chirurg al orașului Iași. Inițiator al înființării Societății de Medici și Naturaliști din Iași (1833).

Proverbe militare

chinezești

O armată trebuie să fie întotdeauna pregătită, dar niciodată folosită.
Sub comanda unui general bun nu există soldați proști.
Arma este un dușman chiar și pentru cel ce o poartă.
Să ochești este ușor, să-ți alegi ținta potrivită este greu.

englezești

Dacă n-ar fi fost zei, n-ar fi fost nici războaie.
Cînd începe războiul, se deschid porțile iadului.
O pace este mai bună decît zece victorii.
Prin înțelepciune pace, prin pace belșug.
Mai bine înfrunți amenințarea, decît să trăiești mereu cu teamă.
Dacă nu ar exista pericole, nu le-am depăși.
Pe dușman mai ușor îl ții în afara țării, decît să-l alungi din țară.
Consiliile de război nu luptă niciodată.

germane

Atacul este cea mai bună apărare.
Cine îndrăznește învinge.
Un război drept este mai bun decît o pace nedreaptă.
Luptă dreaptă, victorie dreaptă.
Inamicul bătut nu este întotdeauna învins.
Privirea viteazului valorează mai mult decît sabia lașului.
Victoria nu înlocuiește niciodată ceea ce s-a pierdut în război.

LESLIE HOWARD

ŞI DUBLA SA EXISTENŢĂ

— Stimaţi pasageri, ataşaţi-vă centurile de siguranţă. Avionul civil DC—3 decolează de pe aeroportul Lisabona cu destinaţia Londra. Vom zbura la o altitudine de 4 500 metri, cu o viteză de 300 kilometri pe oră. Comandantul navei şi întregul echipaj vă urează călătorie plăcută!

Obişnuitul mesaj cu care debutează orice zbor al aviaţiei civile din lumea întreagă. Deci şi zborul acestui modest şi cam demodat aparat care se ridică de pe pămîntul Portugaliei... Urmînd să survoleze Gibraltarul, pentru a ateriza apoi în Anglia. Într-o zi senină de vară. În anul 1943.

Zbor de rutină. Vizibilitate perfectă.

Cine şi-ar fi putut închipui că, peste mai puţin de un ceas, opt avioane de vînătoare germane, Messerschmitt, vor ataca, furibunde, aparatul civil, fără armă la bord? Cine s-ar fi putut gîndi că mica pasăre de metal se va prăbuşi, în flăcări, în golful Biscaia? Nimeni. Şi totuşi aşa avea să fie.

*

Cînd vestea a ajuns în Anglia, emoţia s-a ridicat la cote puţin obişnuite.

Cu un aparat de zbor identic — pentru a trece cît mai neobservat —, la aceeaşi oră, pe aceeaşi rută, călătorea incognito însuşi primul ministru britanic — Sir Winston Churchill!...

Numai că Luftwaffe — Forţele aeriene naziste —, mai înainte chiar decît serviciile engleze — Royal Air Force — se grăbesc să anunţe, cu mare precizie, numele pasagerilor de la bordul acelui DC—3 scufundat. Naziştii ştiau aşadar foarte bine cine erau cei care formaseră formidabila torţă vie ce dispăruse în apele Biscaiei. Şi între numele acestea se afla şi cel al „*agentului Serviciului secret britanic*" Leslie Howard.

„*Agentul Serviciului secret britanic*" Leslie Howard? Şi, imediat, se descoperă că el nu este altul decît actorul de teatru şi cinema. Neuitatul interpret de pe scenele engleze. Creatorul subtil al atîtor personaje apărute pe peliculă şi îndrăgite de spectatorii din lumea întreagă. Leslie Howard, eroul incitant şi tulburător din *Macul Roşu*, din *Agentul secret*, din *Intermezzo*. Creatorul rolului Ashley Wilkies, frumos, irezistibil în filmul care a cucerit globul — *Pe aripile vîntului*. Producător, regizor şi protagonist într-un *Hamlet* cu totul deosebit, care a ţinut mult timp afişul în Anglia şi a făcut înconjurul Americii. Leslie Howard, desăvîrşit Higgins în *Pygmalion* de Shaw şi erou ataşant în *Pădurea împietrită* de Sherwood.

*

Vestea a ajuns, desigur, şi în tihnita, însorita vilă aşezată pe una dintre dulcile coline ale comitatului englez Surrey. În imensa şi superba-i bibliotecă. Unde-i plăcea să-şi petreacă orele, zilele ce-i aparţineau... Alături de aceea ce i-a fost dragostea de o viaţă, alături de cei doi copii ai lor...

Şi soţia şi fiica au rămas consternate. Feciorul, îmbarcat pe un vas de război, a aflat de asemenea. Pentru toţi era de necrezut. Soţul iubitor şi devotat, tatăl desăvîrşit, omul de cultură, care întreprindea turnee de conferinţe, artistul cu joc inteligent, rafinat, croind chipuri nobile, eroi...

Da, el fusese agentul secret. Din patriotism, atunci cînd ţara se aflase la ananghie, îşi sacrificase fericirea personală, profesiunea, bucuria lecturilor şi a creaţiilor pe scenă sau pe ecran. Făcuse parte din vestitul grup al lui Stephenson, cea mai puternică agentură de informaţii şi contrainformaţii britanică, servind dezinteresat. Urmărind doar să aducă servicii patriei, cauzei Aliaţilor în strădunţa lor disperată de a zdrobi maşina de război germană.

La Lisabona, de unde decolase, oficial, avusese misiunea de a ţine un ciclu de conferinţe pe teme culturale. Oficial. Dar misiunea de taină fusese cu totul alta. Transmisese documente dezvăluind manevrele criminale ale Reich-ului. Şi, revenind în patrie, îşi mai asumase un risc. Pe acela de a dejuca vigilenţa inamicului care ar fi putut să afle că, pe aceeaşi rută, în aceeaşi zi şi cu un avion identic, avea să se întoarcă în Anglia şi primul ministru. Leslie Howard se oferise momeală. Pentru ca el să fie ţinta atacului păsărilor de pradă hitleriste. Îngăduind ca zborul şefului guvernului să treacă neobservat...

*

Numai că anchetarea „întîmplării", după terminarea ostilităţilor, a dus la o altă concluzie. Cele 8 Messerschmitt-uri care se năpustiseră asupra modestului DC—3, aparţinînd unei companii particulare, nu făcuseră decît să execute un ordin — să pună capăt activităţii agentului secret Leslie Howard. Cel care adusese atîtea servicii Aliaţilor în lupta lor împotriva Germaniei hitleriste. Să-l doboare pe Leslie Howard, distinsul şi nobilul actor englez, căruia îi depistaseră cea de a doua identitate. Pe el şi pe nimeni altul îl urmăriseră zburătoarele ucigaşe...

SANDA DIACONESCU

Fronturi de luptă

Declanşat la începutul lui august 1914, războiul necruţător ce avea să rămînă în istorie sub denumirea de primul război mondial dura de aproape patru ani, secerînd zilnic pe fronturile de luptă din Europa mii şi mii de oameni. Sfîrşitul acestui măcel uriaş urma să consemneze, de altfel, cel mai mare holocaust cunoscut pînă atunci în istoria confruntărilor militare, soldat cu uciderea a circa 10 000 000 de militari, la care se adăuga un număr aproape la fel de impresionant de civili.

Puterile Centrale (Germania şi Austro-Ungaria) au sperat la început într-o victorie rapidă împotriva statelor Antantei (Franţa, Marea Britanie şi Rusia), dar planurile lor s-au izbit de rezistenţa înverşunată a armatelor acestora pe fronturile de luptă, astfel că războiul manevrier, de mişcare pe mari spaţii, preconizat de mareşalul german Alfred von Schlieffen s-a transformat, treptat, într-un război de poziţii, desfăşurat de-a lungul a două fronturi principale: frontul de vest, ce se întindea pe 700 km, de la frontiera elveţiană pînă la Marea Nordului şi frontul de est, pe o lungime de aproape 1 000 km, între Carpaţii Păduroşi şi Marea Baltică. Celor două principale fronturi de luptă, de-a lungul cărora erau angrenate majoritatea forţelor beligeranţilor, li s-au adăugat apoi frontul nord-balcanic, unde se confruntau o parte a armatei austro-ungare cu armata sîrbă, iar pe măsură ce şi alte state au fost antrenate în conflict — Italia, România, Statele Unite ş.a. de partea Antantei, Bulgaria şi Turcia de partea Puterilor Centrale — frontul sud-balcanic (Galipoli — Salonic), frontul din nord-estul Italiei, iar din august 1916, frontul românesc.

Pe hărţile întocmite de statele majore ale armatelor ţărilor ce participau la conflict, linia frontului era delimitată prin două culori: roşu şi albastru — ce desemna poziţia inamicului. Confruntarea, de o parte şi de alta a fronturilor de luptă, era urmărită zilnic şi corectată, în funcţie de modificările survenite în aspra încleştare dintre forţele beligeranţilor.

Tocmai această încleştare de forţe umane şi materiale de pe fronturile primului război mondial avea să impresioneze şi pe cîţiva oameni de ştiinţă dintr-o altă ţară, Norvegia, situată în afara conflictului. De mai mulţi ani, reprezentanţii şcolii meteorologice norvegiene cercetau asiduu puternica confruntare care se petrecea în cuprinsul atmosferei, de la nivelul suprafeţei terestre pînă în păturile

şi fronturi... atmosferice

mai înalte ale oceanului aerian, între aerul rece, mai dens, ce se „prăbuşea" ca un tăvălug uriaş, în semestrul rece al anului, de pe întinsurile de gheaţă ale Labradorului, Groenlandei şi insulelor Spitsbergen pînă în dreptul paralelei de 45° latitudine nordică şi aerul cald, mai uşor, din zona latitudinilor subtropicale, ce era antrenat spre nord de curenţii aerieni. În perioada caldă a anului, „disputa" dintre cele două mase de aer (polar şi subtropical) se desfăşura mai la nord, de o parte şi de alta a unei zone, mai mult sau mai puţin sinuoase, care pornea de pe ţărmurile nord-estice ale Americii de Nord, ocolea pe la sud Islanda şi traversa partea sudică a Mării Norvegiei şi a Peninsulei Scandinave.

În această zonă de contact dintre aerul polar şi cel subtropical se producea o puternică instabilitate atmosferică ce se manifesta prin acoperirea persistentă a cerului cu nori destul de diferiţi ca aspect, etalaţi pe mai multe niveluri de înălţime, din care cădeau precipitaţii frecvente şi, uneori, destul de abundente, asociate cu intensificări ale vîntului ce depăşeau nu de puţine ori 100 km/h.

Cum aceste fronturi violente, ce se declanşau mai ales spre sfîrşitul primăverii şi la începutul iernii, constituiau adesea un pericol real pentru navigaţia maritimă şi cum Norvegia, atunci, ca şi acum, avea o importantă flotă comercială, alcătuită îndeosebi din nave mici de pescuit, cercetările ştiinţifice ale meteorologilor norvegieni dovedeau un vădit scop practic, încercînd să depisteze cu o... clipă mai devreme regiunile cele mai afectate de aceste perturbaţii atmosferice pentru a fi ocolite de vasele de pescuit.

Însemnînd zilnic, pe hărţile sinoptice, poziţia zonei de

demarcație dintre aerul polar și subtropical, meteorologii norvegieni — printre care vom menționa pe W. Bjerknes, J. Bjerknes și H. Solberg, nume devenite nu peste multă vreme celebre în meteorologia sinoptică și dinamică — au constatat că zona respectivă se abătea, în timpul sezonului respectiv, doar cu 100—200 km mai spre nord ori mai spre sud, asemuindu-se în unele privințe cu fronturile de luptă din Europa. Și, prin analogie cu acestea din urmă, meteorologii norvegieni au folosit pentru prima oară, în 1918, denumirea de front polar, pentru a defini zona de contact de la nivelul suprafeței solului a celor două mase de aer cu proprietăți fizice diferite.

Mai mult decît atît, inspirîndu-se din semnele grafice de pe hărțile militare, au consemnat cu culoarea roșie limita de influență a aerului cald, iar cu culoarea albastră pe cea a aerului rece.

În 1920, școala meteorologică norvegiană lansa o nouă teorie (teoria ondulatorie) asupra formării ciclonilor extratropicali, aceste perturbații atmosferice majore din cuprinsul oceanului aerian, care influențează atît de mult aspectul vremii, în decursul anului, în regiunile situate între 35° și 65° latitudine nordică. S-a constatat că în diferite stadii de evoluție a acestor formațiuni barice cu presiune atmosferică coborîtă există o netă delimitare între sectoarele cu aer cald și cu aer rece din cadrul acestora, delimitare datorată prezenței fronturilor atmosferice, care de fapt definesc aspectul vremii în cuprinsul unui ciclon extratropical.

Frontul cald (colorat în roșu) este situat în partea anterioară a perturbației ciclonice și ia naștere la zona de contact dintre aerul cald antrenat dinspre sud și sud-vest și aerul mai rece existent în acea regiune. Frontul cald determină un aspect închis și umed al vremii, cu precipitații continue și adesea de lungă durată, în care se produc scăderi simțitoare ale presiunii atmosferice și intensificări trecătoare ale vîntului, dinspre sud, apoi dinspre sud-vest.

După o ușoară ameliorare a timpului, care se face remarcată prin încetarea precipitațiilor, degajarea parțială a cerului și slăbirea vîntului, vremea se schimbă brusc. Cerul se acoperă cu nori amenințători, la început de culoare alb-strălucitoare, închipuind parcă niște munți uriași înveșmîntați cu zăpadă, dar care, mai apoi, capătă o culoare tot mai închisă, adesea vineție, întunecînd zarea. Din acești nori se revarsă puternice averse de ploaie, însoțite vara de fulgere și tunete, uneori și de grindină, în timp ce vîntul se pornește cu furie, suflînd în rafale dinspre vest, apoi dinspre nord-vest, pe măsură ce presiunea aerului crește vertiginos. Toate aceste manifestări ale vremii sînt datorate prezenței frontului rece (însemnat cu albastru pe hărțile sinoptice) ce ia naștere la zona de contact (din partea posterioară a ciclonului extratropical) dintre aerul rece și dens și aerul mai cald și mai umed din fața sa.

Și pentru a completa întregul tablou sinoptic al evoluției perturbației ciclonice din zona latitudinilor mijlocii, vom menționa că, în final, aceasta se oclude, adică se „stinge" o dată cu contopirea celor două fronturi, rece și cald, din care va rezulta frontul oclus, consemnat cu mov, de fapt o culoare complementară, rezultată din suprapunerea culorilor roșu și albastru. Frontului oclus îi este specific o masă de aer eterogenă, cu formațiuni noroase asemănătoare atît frontului cald, cît și frontului rece, din care cad precipitațiile continue și mai de lungă durată, ce alternează cu cele cu caracter de aversă, iar vîntul suflă din direcții variabile. Pe măsură ce procesul de ocluziune avansează, precipitațiile se restrîng tot mai mult ca arie, iar apoi încetează, cerul devine variabil și vremea se ameliorează.

Iată deci că asemenea aspecte atît de diferite ale vremii cu care ne confruntăm în decursul anului se datorează prezenței fronturilor atmosferice, a căror denumire adoptată, încă de acum șapte decenii, în meteorologie a fost inspirată, după cum s-a văzut, din terminologia clasică militară.

IOAN STĂNCESCU

CAMIL PETRESCU

RĂZBOIUL o experiență totală

Debutase cu versuri și se afla în plin proces de formare intelectuală (urma Facultatea de litere și filosofie) cînd dezlănțuirea primului război mondial îi zdruncină echilibrul dobîndit cu greu o dată cu ieșirea din adolescență.

În imaginația viitorului filosof, pentru care sistemului de valori logice și etice trebuie să i se supună orice structură socială, orice tip de relație interumană, războiul apare ca o problemă de conștiință, de moralitate, ca o experiență căreia nu i se poate refuza. Mai tîrziu va transcrie imperativul acestui impuls: *„...tînărul care abia devenea scriitor și-a spus că niciodată, el, care a cerut intrarea în război, nu se va mai putea privi, față-n față cu conștiința lui, și mai ales că nu-i va mai putea privi în față pe cei care au luptat pe front, dacă nu va fi fost și el acolo, alături cu ei..."* („Ultima noapte de dragoste, întîia noapte de război", ESPLA, 1953, Cuvînt după un sfert de veac, p. 9—10).

La proba de recrutare este respins din cauza constituției fizice delicate. Insistă să intre voluntar la artilerie, ceea ce nu obține imediat, întrucît nu dispune de suma necesară garanției pentru cal și echipamentul militar.

În august 1916 pleacă totuși pe front ca voluntar, astfel că, la intrarea României în război, figurează ca plutonier în Regimentul 6 infanterie Mihai Viteazul, după ce trecuse printr-o școală militară.

Contactul cu realitatea frontului este traumatizant, ecourile acestuia resimțindu-se direct în operă, stăruind obsesiv pînă la capătul existenței. Trăiește din plin experiența dură a războiului. În 1916 e grav rănit.

Luat prizonier, e dat dispărut și vestea morții se răspîndește în urma unei scrisori a amicului său Octavian Parnă, trimisă de pe front în ziua de 13 august 1917 prietenului comun Gelu Pastia (scrisoarea a fost publicată de Al. Rosetti și Liviu Călin în prefața vol. I. *Opere. Versuri*, Editura pentru Literatură, București, 1968, Camil Petrescu): *„...dragă Gelule, și ce părere de rău încerc c-a trebuit ca în această scrisoare banală să-ți vorbesc de unul din cei mai buni, dacă nu cel mai bun prieten, în orice caz sufletul cel mai frumos, mai deschis și mai entuziast, prietenul tău care nu mai este de mult printre noi: Camil Petrescu. S-a stins într-o noapte întunecoasă, în focul ucigător al tunurilor și focurilor de mitralieră. A căzut brav ca întotdeauna, pe cînd mergea la contraatacul cel mai furios în contra vijeliei celei mai înverșunate, a căzut sub poalele muntelui Coșna, care a căzut apoi, după moartea lui, în mîinile nemților. A fost cu încă unul prin care eram legat de tine să dispară..."*

Ordinul nr. 560 din 1 august 1917, extras din registrul Regimentului 6 infanterie, prevedea ștergerea din evidență a 13 ofițeri morți în luptele din 26—30 iulie 1917; între aceștia, la numărul 5, se afla Camil Petrescu.

Din lagărul de la Sopronyek, unde fusese de fapt internat, este eliberat la 10 aprilie 1918. Revine la Iași, de unde, în iulie același an, pleacă, într-o situație financiară extrem de precară, la București cu gîndul de a continua proiectele întrerupte: activitatea publicistică, piesa începută înainte de război („Jocul ielelor"), licența.

Experiența tragică a războiului transpare în multe din scrierile lui Camil Petrescu. Cel mai direct o redau volumul de versuri *Ciclul morții*, romanul *Ultima noapte de dragoste, întîia noapte de război*, publicistica.

Unele din poeme transcriu experiența imediată. Poemul inaugural al ciclului *Marș greu* e scris chiar în timpul războiului — august 1917 —, altele mai tîrziu. Lectura ciclului trebuie făcută integral, în ordinea stabilită de autor, fiecare secvență reprezentînd un moment din existența de pe front. În final, se obține imaginea coșmarescă, de un descriptivism zguduitor, a războiului, ca mecanism absurd ce înaintează implacabil, într-o inerție oarbă, pîndit de încleștarea morții, antrenînd mase de oameni, în care condiția individuală se aneantizează, fără a diminua cu nimic suferința fizică și afectivă.

Complet diferit în raport cu lirica militară anterioară, care accentua virtuțile eroice ale combatanților — cea a lui Alecsandri sau Coșbuc —, versurile de război ale lui Camil Petrescu, relatare lucidă, plastic-imaginativă a existenței condiționate de suspendarea clipei, constituie în cunoașterea poetică universală a

primului război mondial culmi artistice greu de egalat.

Geneza romanului *Ultima noapte de dragoste, întîia noapte de război* coincide intenției autorului de a scrie un grup de nuvele pe aceeași temă. De altfel, experiența războiului mai fusese rememorată în articole ce urmăreau să sublinieze opoziția dintre cei care duseseră războiul și cei care profitaseră de pe urma lui, între tendințele excesive de idealizare ori de exagerare naturalistă a realității și finalității acestuia.

În prefața ediției din 1955 a romanului este consemnat următorul fapt: *„se poate afirma că partea a doua a cărții, aceea care începe cu întîia noapte de război, este construită după memorialul de campanie al autorului, împrumutat cu amănunte cu tot eroului."*

Pentru Camil Petrescu, intelectualul care caută experiențe absolute, războiul reprezintă un mod de raportare a individului la univers, identificarea, în raport cu realitatea exterioară, a propriei individualități.

Fondul aperceptiv filosofic, trăirea cu totală angajare a unei experiențe existențiale unice — a suprapunerii dintre timpul exterior și cel interior, a egalizării spațiului, a solidarității în fața morții — reușesc, prin transcrierea senzațiilor, imaginilor, reacțiilor concrete, în autenticitatea derulării lor exacte, să redea, cu vigoare artistică excepțională, imaginea războiului ca dramă individuală.

Alături de marile conștiințe ale literaturii române, care au trăit interior ritmurile istoriei, Camil Petrescu aduce, prin paginile de notație a experienței războiului, o mărturie de impresionant realism a vocației scriitorești de definire și afirmare a adevărului.

M. P.

Identitatea iubirii

Cine ești dumneata,
soldat român?
Un popor hărnicind
la rodul ogorului;
Un sat de pălmași —
munți uriași;
O oaste de voievozi
condusă de țară;
O brazdă de pămînt
în care crește primăvară;
O Putna și un Voroneț;
Un Făt-Frumos îndrăzneț;
O dragoste părintească
Pentru copii;
Dulcele
dintr-o podgorie cu vii!
Și cine ești, viteazule,
veghetor de țară?
Sînt carte și cîntec,
albină și floare,
dar sînt și
armă necruțătoare
în mîna iubirii de patrie!

PETRIȘOR CIOROBEA

REMEMORĂRI
septembrie 1988

5.IX.1858: S-a născut, la Pleșești-Vaslui, ALEXANDRU VLAHUȚĂ. Scriitor și publicist de frunte. A debutat cu versuri, apoi a scris proză și memorialistică („Din goana vieții", „Cițiva paraziți", romanul „Dan" și „România pitorească"). A murit la 19 noiembrie 1919.

22.IX.1873: S-a născut, la Broscăuți-Botoșani, matematicianul DIMITRIE POMPEI. Bacalaureatul și licența la Paris. Profesor universitar la București și la Cluj. Profesor agregat la Sorbona. Membru al Academiei Române (m. 7.X.1954).

16.IX.1868: Se înființează, la București, Societatea Filarmonică Română, care-și propune să organizeze „o orchestră completă și permanentă". Primul concert al societății a fost dat la 15 decembrie 1868.

13.IX.1848: 140 de la lupta din Dealul Spirii.

14.IX.1888: Acum o sută de ani a fost inaugurată statuia, de la Iași, a lui Miron Costin, solemnitate care a constituit, după cum scria presa franceză: „un eveniment artistic european".

18.IX.1938: A fost inaugurat Mausoleul de la Mărășești, la solemnitate luînd parte „mii și mii de cetățeni", cum aflăm din ziare. În interiorul monumentului se află osemintele a 5 073 de eroi (3 000 de ostași neidentificați, 1 974 de ostași identificați, 97 de ofițeri și 2 preoți).

17.IX.1823: A murit GHEORGHE LAZĂR, cărturar și pedagog, întemeietor al învățămîntului în limba română. Profesor la Seminarul din Sibiu și apoi la Școala de la Sf. Sava, unde a predat matematica și filozofia (născut la 5.VI.1779, la Avrig).

DESTINUL ARTISTIC

al unui inegalabil actor

Poate nu toată lumea știe că drumul spre scenă al uneia dintre cele mai mari personalități artistice pe care le-a avut teatrul românesc, George Vraca, s-a hotărît pe front, în focul unei crîncene bătălii...

La Oituz, în 1916. Cînd România se angajase în războiul de reîntregire. Un proaspăt sublocotenent de 20 de ani luptă, în linia întîi, cu ardoarea care-i este caracteristică. Cade rănit grav și este transportat la un spital din Iași.

Aici, o întîmplare. Deloc neobișnuită în vremea aceea. Actrița Maria Ventura, societară a Comediei Franceze, sosită de la Paris, unde își desfășura activitatea, pornește, alături de C.I. Nottara, pe atunci starostele breslei actorilor, să viziteze spitalele de răniți. Și tot întîmplarea îi duce și în spitalul ieșean, la căpătîiul tînărului sublocotenent rănit la Oituz.

Ventura și Nottara spun versuri. Stau de vorbă cu răniții.

Glasul și chipul ofițerului de 20 de ani le atrage atenția. E frumos, o frumusețe nobilă. Iar glasul, ca un violoncel. Vibrant, cu inflexiuni acoperind o nesfîrșită gamă...

Cei doi artiști, slujitori ai scenei, îl întreabă ce meserie și-a ales. Tînărul răspunde simplu: agronomia.

— La teatru nu te-ai gîndit? — se mai interesează Nottara.

— La teatru? — răspunde rănitul. N-am fost decît de vreo două ori la teatru...

— Nu asta a vrut să spună maestrul — intervine. Maria Ventura. Te întreabă dacă nu vrei să te faci actor?

— Actor, eu?!! Dar pentru asta trebuie talent!

Cei doi vizitatori neobișnuiți s-au minunat desigur de atîta modestie și candoare... Dar au trecut mai departe...

Tînărul s-a vindecat. A părăsit spitalul. Dar parcă agronomia, atît de dorită, nu-l mai atrăgea ca înainte. Întîlnirea cu Ventura și Nottara îl pusese pe gînduri... Aripa unui nou vis îl atinsese iremediabil. Învăța pe de rost poeziile lui Eminescu... Încearcă să le rostească, să le dea viață... Spre hazul camarazilor și fratelui mai mare...

— Lasă-te păgubaș! Se vede cît de colo că nu ești bun pentru actorie!...

Dar de cum a fost demobilizat, tînărul l-a căutat pretutindeni pe Nottara... Mai ales că vaporul care urma să-l ducă în Franța, la o vestită școală de agronomie, se scufundase, lovit de o mină... Era desigur un semn al destinului — a gîndit el, căutîndu-și o justificare. O justificare că bătuse la porțile Conservatorului de artă dramatică. Unde fusese primit cu brațele deschise de Nottara și de ceilalți dascăli de actorie...

Și drumul spre teatru i s-a deschis larg.

Drumul spre profesiunea de slujitor al scenei, din care acest creator de frumos, George Vraca, va face cea mai înaltă și mai împlinită dintre „aventuri"...

S. DIACONU

Cu artistul emerit H. NICOLAIDE

Aşa se vede (în oglindă) H. Nicolaide

— Haşule, ai purtat vreodată haina militară?

— Nu numai o dată!

— Chiar aşa?

— Cum ai auzit! Prima dată, în 1930, cînd am recrutat cu contingentul meu... Am făcut parte din Regimentul 34 Constanţa.

— Am aflat, din cartea ta că eşti născut pe malurile Pontului Euxin... Şi cum a fost armata pe acolo?

— Să vezi... Am intrat pe poarta regimentului cu inima cît un purice... Şi cu o lădiţă ca de plumb. Aflasem că viaţa de cazarmă nu-i tocmai o vacanţă la Mamaia... Iar mama şi bunica încercaseră să-mi vină în ajutor, bucşind lădiţa cu pricina...

— Înţeleg... Dar cred că te-ai descurcat bine cu lădiţa asta...

— Nu prea... Deocamdată şi lădiţa doldora de bunătăţi şi puricele de inimă aşteptau alături de mine r e p a r t i z a r e a.

— Repartizarea în vreo locuinţă?

— Se cunoaşte că n-ai făcut armata! Repartizarea la una dintre cele 12 companii ale regimentului... Şi ea a apărut curînd, o dată cu o mustaţă, avînd grad de plutonier major... *„Ia-ţi lădiţa"* — s-a răstit dumneaei, adică dumnealui, la mine — *şi treci planton, schimbu' unu la... „umblătoare"! Nu intră decît ăi de face parte din compania întîia! Ăilalţi, care din ce companie este!... Executarea!"* Mă execut şi mă postez la intrarea sus pomenită...

— Şi le cereai la toţi legitimaţiile?

— Da' de unde! Afurisiţii aflaseră toţi „consemnul" şi care cum apărea îmi urla în ureche „compania întîia" şi se strecura pe „intrarea interzisă"... Aşa că, după două ore de stat în post...

— Ţi-ai dat seama de imposibila misiune ce ţi se încredinţase...

— Exact!... Şi, fără să mai cer părerea mustăciosului, am luat-o din loc...

— După care te-ai trezit la carceră...

— Nu! Am avut noroc! Mustăciosul a venit seara la dormitor şi s-a zbîrlit: *„Care eşti mă, de te-am pus planton la spălătorul companiei şi te-ai uşchit?... arată-te... că te cunosc!"* Dar eu, surdo-mut! Şi după cîteva minute de aşteptare, mustaţa a prins să tremure, iar stăpînul ei a bombănit: *„Paştele şi cele lalte... de data asta îţi merge, că nu te cunosc!"*

— Şi nu te-ai mai întîlnit cu personajul?

ÎNTRE COSTUMUL DE SCENĂ...

TRENULE, MAŞINĂ MICĂ...

● Mihail Kogălniceanu afirma în Adunarea electivă din 4 ianuarie 1865: *„Oricum sesiunea aceasta nu va trece fără ca guvernul să propuie cel puţin un început de reţea, care să facă să şuere locomotiva şi în partea aceasta a României, măcar pe linia de la Bucureşti la Giurgiu"*. La 31 octombrie 1869 linia Bucureşti (Filaret) — Giurgiu a fost inaugurată cu mare fast. Ea s-a construit de-a lungul *„drumului de pămînt"* pe unde a fost adus în anul 1853 cazanul *„maşinei cu abur"* pentru moara lui Gheorghe Assan de la Colentina, care avea circa 7 000 kg, transportul fiind un eveniment al timpului.

● La început, cînd numărul trenurilor era extrem de redus, iar viteza lor nu depăşea 24 km/oră, avizarea circulaţiei se făcea de către un călăreţ care, galopînd înaintea trenului, fîlfîia un steag, suna dintr-un clopot sau dădea semnale cu o goarnă.

● Între anii 1884 şi 1887 Ministerul de Război, prin unităţile militare de geniu (primele

Desen din octombrie 1890 reprezentînd inaugurarea lucrărilor la podul de peste Dunăre de la Cernavodă

...ȘI HAINA MILITARĂ

— Cum să nu mă mai întîlnesc? Într-o zi a năvălit în timpul instrucției și i-a ordonat sergentului nostru: *„Sergent, mime, inspecție! Toată lumea schimbă cămășile!" – „Păi n-are decît pe aia de e pe el!" – „Să le schimbe între ei!"* a tranșat majurul dilema!

— Cum văd, și stagiul militar, care te înfricoșase într-atît, s-a prefăcut, după ani, într-o suită de amintiri hazoase...

— Dintre care, cea „mai" a fost cea finală. După un an, cînd ieșeam pe poarta regimentului în pantalonii de drill, pălărie de panama à la Maurice Chevalier și avînd în buzunar un livret militar pe numele lui Nicolai D. Hristu!

— Tot opera respectivului?

— A lui sau a altuia, care completase datele de pe livret... Și care ținuse să mă înnobileze cu acel „De", care nu se mai poartă azi decît în cazul Gării de Nord!

— Așa s-a încheiat cariera ta militară?

— Nu! Peste mai bine de un deceniu am îmbrăcat din nou costumul kaki.

— Era în timpul războiului... De data asta, ce misiune ți s-a mai încredințat?

— Am făcut și eu parte din echipele care jucau în spitale, în fața răniților... Era o inițiativă a președintelui sindicatului actorilor, George Vraca.

— Și ce parteneri ai mai avut?

— Stai să mi-i amintesc, în ordinea gradului... Căpitanii Al. I. Teodoreanu și Ionel Țăranu, locotenentul Victor Ion Popa; sublocotenenții Aurel Munteanu și Ion Vasilescu, sergenții t.r. Ion Dacian și N. Gărdescu, soldat Colea Răutu...

— Și tu?

— Tot sergent, să trăiți!... Uneori, ni se alătura chiar George Vraca... Și nu o dată ne-a întovărășit Grigoraș Dinicu și vioara lui, Fănică Luca și naiul său, Maria Tănase, cu glasul și cîntecele ei alinînd suferințele ostașilor răniți...

În timpul celui de-al doilea război mondial, la căpătîiul unui rănit (de la stînga la dreapta: **actorul N. Gărdescu, compozitorul Ion Vasilescu și actorul H. Nicolaide**)

S. DIACONESCU

TRENULE, MAȘINĂ MICĂ...

companii de căi ferate s-au înființat la finele anului 1880), a executat liniile Titu-Tîrgoviște și Costești-Roșiori-Turnu Măgurele. La construcția acesteia din urmă au lucrat patru companii din Regimentul 1 geniu, sub conducerea colonelului Alexandru Berindei.

• Din nevoia de a nu mai aștepta și bloca toamna stațiile și porturile Brăila și Galați cu mii de vagoane cu cereale s-au construit în anii 1888 și 1889 silozurile din beton armat, concepute și realizate de Anghel Saligny. Au fost primele antrepozite de acest gen din Europa. În America existau astfel de amenajări, însă erau construite din lemn.

• Instalațiile de sonorizare din stațiile de cale ferată au un trecut care astăzi ne face să zîmbim. În instrucția de semnalizare din anul 1891 erau prevăzute o mulțime de semnale acustice date prin *clopotul de peron*. Acesta era într-o continuă rezonanță, creînd o permanentă panică printre călători, care se îmbulzeau spre peron ori de cîte ori auzeau semna-

Gara Pașcani, în 1873

Deschideți voi, tăcerile din mine,
Fereastra unui gînd străluminat
Să pot vedea, pe chipul tău, iubito
Cît loc în inimă și-n sînge mi-ai păstrat.

Și să aud chemarea ta, de taină
Rostită în amurg și-n prag de zi

Mi-e sufletul bogat în căprioare

Atunci cînd liliacul dă în floare
Iar visele se nasc spre a rodi.

Vor fi de-ajuns doar imnurile verii
Să ne-amintească zborul înstelat
În care ochii verzi stropiți cu aur
Sînt aripi pentru viața-mi de soldat.

Mi-e sufletul bogat în căprioare
De cînd cărările se-adună-n noi
Cum clarul nopții din argintul lunii
Și arșițele lacului în ploi.

TRENULE, MAȘINĂ MICĂ...

lele, al căror cod misterios nu-l cunoșteau. Aceste bătăi de clopot s-au putut auzi, în gările mai mici, pînă prin 1930.

• În gările mari, anunțarea călătorilor se făcea de către un amploaiat în uniformă care parcurgea grav, cu un clopoțel în mînă, sălile de așteptare și peronul, strigînd sosirile și plecările trenurilor. Acestea se puneau în mișcare doar la semnalul dat prin goarnă (un corn mic de alamă) de către șeful de tren. În anul 1932, în Gara de Nord s-au montat un amplificator de 200 wați și șase difuzoare!

• Ceasul a apărut la CFR o dată cu primele linii și s-a bucurat de aceeași trecere ca și felinarul, goarna și stegulețul. Mii de ceasuri, purtînd sau nu inscripția „CFR", fabricate de Roskopf-Patent, Paul Garnier, Omega sau Tellus și foarte multe ceasuri de buzunar, cronometre, ceasuri de perete sau pendule-dulap, care se mai găsesc și azi prin unele gări, au avut o largă răspîndire la vremea lor. În acei îndepărtați ani, șeful stației era singurul pose-

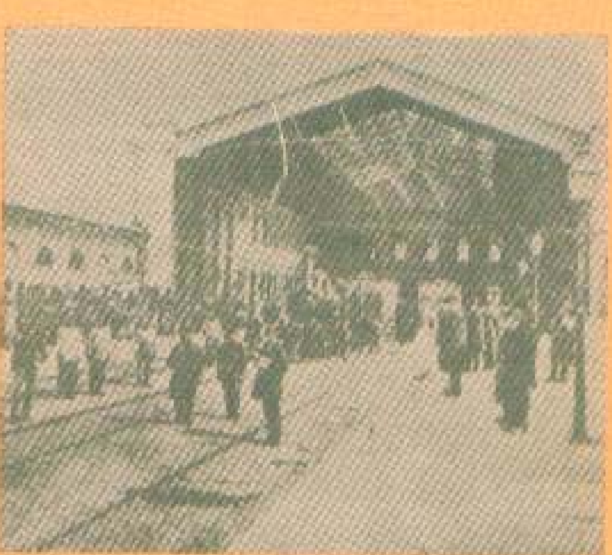

Gara Filaret, în anul 1873

E vară pentru cîntec, gînd și suflet
Și pentru sîngele-mi nedomolit
Ce-i dă privirii flacăra de patimi
Iar neiubirii setea de iubit.

E vară pentru visurile grele
Ce zboară dinspre tine spre amurg

Chiar de-ar cînta viorile de lut

În nopțile cu flori de sînziene
Și cu tăceri ce-n neuitare curg.

E vară pentru bucurii solare
Ce intră-n trup dorut și nedorut
Cu simfonia dragostei, ascult-o
Chiar de-ar cînta viorile de lut.

E vară, nu-i așa? Fierbinte vară
Cum n-a mai fost, iubito, pentru noi.
Vestită prin privighetori de aur
Să nu se stingă sub copacii goi...

Iubirea mea, tu, zbor fără întoarceri,
Frumoasă cum n-ai fost și nu vei fi,
Dar ești lumină-n nelumina vîrstei
Și binecuvîntare-n prag de zi.

Ești dorul meu, sălbatecă săgeată
Ce nu răspunde arcului străin!

Flori de măr

Decît atunci cînd inima, chemare
A vieții mi te cere spre nuntit.

Și te îmbrac în flacăra de noapte,
Și-n păr o floare de „Nu mă uita",
Iar lîngă sîa, în cuibul său de aur:
Visarea — taină sfîntă, doar a ta!

Apoi, ne luăm de mîini, ca să pătrundem
În templul însorit de adevăr...
Și peste inimile contopite
Vom aștepta să ningă flori de măr...

TRENULE, MAȘINĂ MICĂ...

Gara Roman, în anul 1873; la peron, un tren de persoane remorcat de locomotiva „55 Porumbelul"

sor al orei exacte și întreaga suflare din localitate îl privea cu respect.

● Drept combustibil pentru locomotive s-au întrebuințat în secolul XIX cărbuni Cardiff aduși din Anglia. În 1873 s-a introdus și arderea lemnelor de stejar, dar fără rezultat. Guvernul român a luat măsuri pentru exploatarea zăcămintelor din țară. Au început extrageri la Bahna (Mehedinți), Ploștina (Gorj) și Mărgineanca (Dîmbovița). În 1886 găsim înscris în bugetul CFR și *Serviciul minelor* cu implicații în dezvoltarea economiei naționale.

● Gara de Nord a fost ridicată între anii 1868—1872. Terenul pe care a fost amplasată era proprietatea lui Dinicu Golescu (tatăl frați-

Gara Ploiești, în anul 1880

CHEILE DOBROGEI

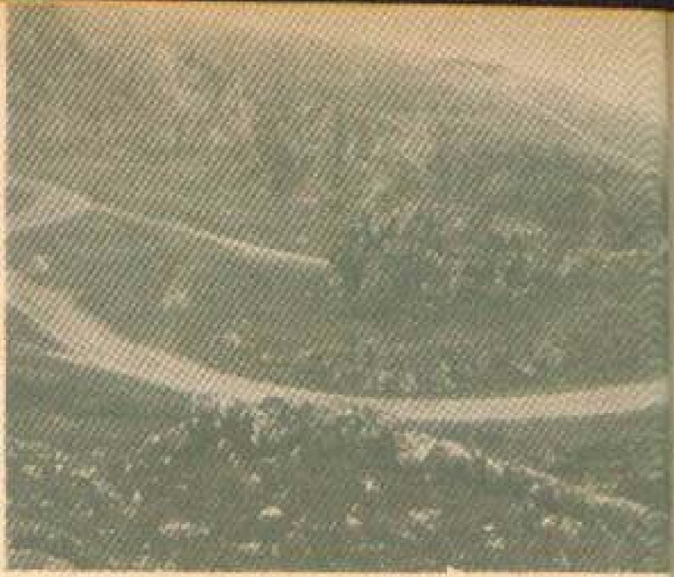

„Drumuri printre stînci" și „Sfinxul dobrogean" (foto: locotenent-colonel Constantin Oprea)

Străbatem partea de mijloc a milenarului pămînt românesc, colindat de legende și lumină, de la țărmul Pontului Euxin.

Șoseaua lasă în urmă comuna Tîrgușor. Înaintează asemenea firului unei ape scînteietoare spre inima Podișului. Căldura se revarsă valurivaluri, mărește prevestirea și toropeala. De jurîmprejur, cît pot cuprinde ochii, pînă în zările de mătase, numai coline albe, roșietice, albastre, legînd între ele platouri, păduri de salcîmi înfloriți, aeriene, nemișcate, prăpăstii verzi, cerul azuriu, persistent, dogoritor și stepa. Stepa atotstăpînitoare, leneșă, bîntuită de miresme sălbatice și focuri răzlețe, cu fumuri subțiri și drepte. Focurile mursecă prin risipa de lumină a amiezii de vară portocaliul dens al miriștilor și fac să tresară din somn, în galeriile lor subpămîntene, viețuitoarele mărunte ale cîmpului. Nemărginită, stepa migrează cu vegetația ei năvalnică peste tot, pătrunde în sate, pe uliți, urcă în curți, suie pe prispe, în case și în sufletele oamenilor.

Urmează un peisaj abrupt. Rîpi galbene, selenare, adîncite de torentele unor ploi scurte și dezlănțuite. Nori răzleți, continente iluzorii în de-

TRENULE, MAȘINĂ MICĂ...

Stația Nucet de pe linia Titu-Tîrgoviște (1883)

lor pașoptiști Niculae, Radu, Ștefan și Alexandru) și a fost dat ca zestre fiicei sale Ana, căsătorită cu Alexandru Racoviță. Aceștia, la rîndul lor, l-au lăsat moștenire în anul 1850 fiicei lor Zoe, căsătorită cu englezul Effingham Grant. Cartierul a luat numele lui Grant, iar podul omonim a fost înălțat în anul 1914. Gara de Nord a fost modernizată și mărită între anii 1930—1932.

● La 1 aprilie 1890 (nu, n-a fost nici o păcăleală!) s-a dat în exploatare centrala telefonică din Gara de Nord, cu 25 de linii numai pentru București. A fost prima centrală telefonică din țară.

● În timpul primului război mondial, în atelierele de la Nicolina (Iași), ceferiștii construiau și afeturi pentru bateriile de artilerie. Prin perseverența personalului tehnic s-a reușit să se proiecteze și să se execute 24 de obuziere de 210 mm (numite *„model Iași"*) folosite cu succes în luptele de la Mărășești din 1917, unde au stîrnit admirația ofițerilor francezi.

rivă prin aerul aprins, estompează cu umbrele lor vibrația mirifică a culorilor.

Mai departe alunecăm netulburați de-a lungul albiei strîmte a unei derele, ca să facem în cele din urmă, pe neașteptate, un cot scurt la dreapta. Nici nu avem timp să ne dăm bine seama ce se petrece cu noi că în clipa cealaltă ne și pomenim pe fundul unei văi impresionante, străjuită de o parte și de cealaltă de o învălmășire de stînci rotunjite și golașe, asemenea unor bolovani ciclopici, contorsionați. Malurile abrupte de calcar par modelate după rigorile unei misterioase alchimii cosmice. Într-o puzderie de ornamente și sculpturi primitive, neînțelese, încremenite acolo de la începutul lumii, simboluri parcă, în această parte a sa, ale aspirației supreme a Podișului către soare.

La ceasul de cumpănă al zilei, la Cheia, în valea canaralelor, lumina pătrunde drept, pînă la un stat de om deasupra pămîntului, și zăbovește așa, neclintită, atîrnată de măruntaiele colorate ale pămîntului, ca o piclă. E ca și cum s-ar cerne în aerul dintre pietre o pulbere veche de aur în care vin să se scalde într-un dans fantastic stoluri de chire albe, ca în undele unei ape nevăzute și înșelătoare. Ademenite de jocul acesta tainic, prin porumburi ori din umbra pădurii de sus, încep să se apropie de malurile Casimcei sălbăticiunile singuratice ale stepei.

O adiere pornită de prin galeriile secrete, adînci ale peșterilor de la Gura Dobrogei cutremură liniștea și iarba înaltă, întunecată și iscă la trecerea prin orga de calcar a Cheilor o muzică neverosimilă, odihnitoare, care ne ia, pe dată, în stăpînire.

OVIDIU DUNĂREANU

REMEMORĂRI
octombrie 1988

26.X.1673: S-a născut, la Iași, DIMITRIE CANTEMIR, cărturar, domn al Moldovei (1693 și 1710–1711). Membru al Academiei din Berlin (1714). Între scrierile sale: „Descrierea Moldovei", „Istoria Imperiului otoman". A murit la 21.VIII.1723.

7.X.1853: S-a născut CIPRIAN PORUMBESCU (la Șipotele Sucevei). Compozitor cunoscut încă din tinerețe, prin cele două cîntece patriotice: „Imnul Unirii" și „Cîntecul tricolorului", ambele dedicate societății „România jună". În 1882 i s-a reprezentat opereta „Crai nou". A murit la 25 mai 1883.

30.X.1858: S-a născut, la Plăinești-Vrancea, scriitorul DUILIU ZAMFIRESCU. Licențiat în drept, a fost procuror la Tîrgoviște, apoi secretar de legație la Roma, Atena și Bruxelles. A scris poezie, nuvele, romane, teatru (m. 3.VI.1922).

4.X.1873: S-a născut, la Turnu Severin, GHEORGHE ȚIȚEICA, om de știință, matematician. Studii la Sorbona. Profesor la Universitatea din București și la Politehnică. Membru al Academiei Române (m.3.II.1939).

27.X.1938: La Tg. Jiu se inaugurează complexul artistic realizat de sculptorul Constantin Brâncuși: „Poarta sărutului", „Masa tăcerii" și „Coloana fără sfîrșit".

24–25.X.1968: 20 de ani de la crearea Frontului Democrației și Unității Socialiste.

28.X.1688: 300 de ani de la urcarea pe tron a lui Constantin Brâncoveanu.

TRENULE, MAȘINĂ MICĂ...

Clopotul, ceasul și cutia de scrisori — farmecul gărilor de odinioară (Golești — 1883)

• În 1937, pe liniile București—Brașov și București—Mangalia au fost puse în circulație elegantele *„aerodinamice"* — un fel de automotoare. Un obicei care făcea plăcere călătorilor: însoțitorii de vagoane, purtînd mănuși albe, coborau la fiecare oprire a trenului în stații pentru a șterge de praf sau de fum minerele scărilor de la vagoane!

• În cadrul acțiunii de modernizare a rețelei de căi ferate se înscrie și eliminarea sistemului de tracțiune învechit. În august 1979, Departamentul CFR a dispus întreruperea circulației pe secția Boutari—Sarmizegetusa (19 km) de pe linia Caransebeș—Subcetate, unde tracțiunea trenurilor se realiza cu cremalieră încă din 1908, de la darea ei în circulație.

C.S.

Ce se mai întîmplă la WATERLOO?

„Ce vă spune numele de Wellington?" „O fi vreun teren de tenis..." (Asociaţia nu pare deplasată — Wimbledon, Wellington). „Mai degrabă o formaţie rock..." (?!) Ziaristul francez care a pus întrebarea în cadrul unui sondaj ad-hoc la faţa locului a avut toate motivele să fie stupefiat de asemenea răspunsuri. De ce? An de an, la mijlocul lunii iunie, mii de turişti vin anume în Belgia pentru a evoca celebra bătălie de la Waterloo. Atunci, la 18 iunie 1815, armata lui Napoleon avea să fie înfrîntă de forţele coalizate ale statelor adversare (Anglia, Olanda, precum şi Prusia), de sub comanda generalului britanic Wellington. Episod decisiv, cum se ştie, pentru soarta împăratului francez: supunîndu-se voinţei aliaţilor, acesta a fost nevoit să-şi trăiască partea din urmă a vieţii exilat la mare distanţă de Europa, în mica insulă Sfînta Elena, din Atlantic, aparţinînd coroanei engleze. Or, din dialogul reprodus reiese, după cum se vede, că învingătorul de odinioară al lui Napoleon este, în zilele noastre, ca şi dat uitării. În schimb, reputaţia lui Bonaparte pare să dăinuiască în continuare...

Waterloo nu este, propriu-zis, un loc de pelerinaj în amintirea marii bătălii de-acum mai bine de un veac şi jumătate. Mica aşezare belgiană, declarată perimetru istoric, a devenit pur şi simplu un punct de atracţie turistică. Statisticile arată, într-adevăr, că Waterloo figurează, din acest punct de vedere, pe al doilea loc în ţară. Ceea ce şi face ca aici să prospere un comerţ destul de rentabil: se pot găsi cele mai felurite suveniruri, de la afişe, ilustrate pînă la obiecte de porţelan şi bluze cu însemne „inspirate" din perioada napoleoniană. Există, fireşte, şi un muzeu, dar şi un hotel, şi un restaurant. Altfel însă, locul a rămas, practic, neschimbat. Fapt care, între altele, permite unui fermier să-şi cultive, contra unei taxe plătite urmaşilor lui Wellington, terenurile din preajmă. Sub formă anecdotică, se spune chiar că, sătul uneori de năvala din iunie a turiştilor, care-i calcă în picioare brazdele, cultivatorul ar da drumul taurului său pentru a le mai domoli „entuziasmul".

Turiştii se perindă aici tot timpul anului, dar la 18 iunie are loc un fel de spectacol. „Admiratorii" de azi ai lui Napoleon ţin să apară îmbrăcaţi ca în epocă, încercînd să recreeze, în chip de divertisment, ceva din atmosfera de odinioară. Manifestarea are coloratura sa „locală" — cu defilări de „trupe", comenzi („Grenadieri, prezentaţi arm'!..."), mergînd pînă la reconstituiri amuzante ale unor scene de bătălie. Însufleţirea nu este însă împărtăşită chiar de toată lumea. Reporterul ce a fost de faţă la una din aceste întruniri a avut prilejul să consemneze şi unele nemulţumiri, mai ales din partea... soţilor unor „combatanţi". Pricina? „De ce trebuie oare să-mi sacrific din concediu urmîndu-l pe bărbatul meu, ca el să se distreze în felul acesta?" — au exclamat la unison cîteva femei care n-ar fi apreciat, se pare, întru totul, nota de haz a momentului. Pentru că, în acelaşi timp, nu s-ar zice că luciditatea ar lipsi participanţilor. „Napoleon a fost o mare personalitate... un genial strateg... ultimul mare comandant de oşti de tip clasic..., dar în bilanţul lui atîrnă greu milionul de morţi al războaielor purtate".

Dincolo de aspectul, să-l numim, pitoresc, motivul predominant pentru care se vizitează acest loc este faptul că Waterloo a reprezentat un moment însemnat pentru destinele ţărilor din această parte a Europei în evoluţia lor ulterioară. Dacă memoria omului se arată, uneori, ingrată, manifestînd regretabile lacune, episodul descris atestă grăitor că judecata posterităţii se dovedeşte, în cele din urmă, realistă şi dreaptă; şi, nu mai puţin semnificativ, desigur, se vădeşte, şi în acest caz, atitudinea superioară a omului contemporan, tot mai conştient că războiul e un rău ce trebuie să dispară pentru totdeauna din viaţa umanităţii.

DAN OZERANSCHI

POVESTEA UNOR VORBE... (6)

● **tabără**. În turceşte *tabur* batalion, lagăr. În maghiară *tábor*. Loc de popas deci pentru armatele în marşuri lungi;

● **tanc**. În engleză, ca şi în hindusă *tank* — cisternă, rezervor. La începutul secolului, cînd a apărut această maşină blindată, semăna cu un „rezervor". (*Tank* a fost şi numele de cod al noii arme, pe vremea aceea);

● **toxic**. Are de asemenea provenienţă militară. În greceşte *toxon* — arc, apoi *toxikos* — otrăvitor, pentru că săgeţile, în multe cazuri se otrăveau. Termenul a fost preluat de latină şi de aici în limbile moderne;

● **ura**. Strigătul de luptă care însoţea atacurile frontale. În turceşte *vurmak* — a lovi, apoi, în formă imperativă (să lovească — *ura*) s-a generalizat, devenind un lait-motiv la soldaţii multor armate.

ECATERINA PREDA

A EXISTAT ÎN REALITATE SHERLOCK HOLMES?

Şi astăzi continuă să vină scrisori din partea admiratorilor săi, pe adresa: *Mrs. Sherlock Holmes, 221 B, Baker Street, London.* Situată în apropierea nu mai puţin celebrului MI 5, *„locuinţa lui Holmes era alcătuită din două camere de dormit confortabile şi un salon mare, spaţios, mobilat cu gust şi luminat de două ferestre largi. Locatarul avea ceva care atrăgea atenţia chiar şi celui mai neatent observator. Ca înălţime să fi avut peste un metru şi optzeci, dar era atît de slab încît părea mult mai înalt. Privirea sa era vie şi pătrunzătoare, în afară de perioadele de toropeală, cînd trîndăvea zile întregi pe sofa, în salon, fără să scoată un cuvînt sau să facă o mişcare, din zori pînă-n noapte. Nasul îi era subţire, ca de uliu, şi făcea ca pe faţa lui să fie întipărite agerimea şi hotărîrea. Bărbia ieşită în afară şi pătrată avea acea formă ce caracterizează pe omul de acţiune. Mîinile sale erau întotdeauna mînjite cu cerneală şi pătate de chimicale. În felul lui era un om liniştit şi deprinderile sale erau cele fireşti. Rareori i se întîmpla să se culce după orele zece seara şi, fără nici o abatere, îşi lua micul dejun şi pleca în oraş dimineaţa"*... şi descrierea celebrului detectiv, ce a încîntat adolescenţa a zeci de generaţii, poate fi continuată pe mai multe pagini, încît senzaţia ţi se transformă în certitudinea că este vorba de un om real, în carne şi oase şi nu produsul imaginaţiei fecunde a lui Conan Doyle.

Şi, la întrebarea firească dacă a existat sau nu Sherlock Holmes, răspunsul este pe jumătate. Era prin anul 1886 cînd Doyle visa să creeze un tip special de detectiv, după cum avea să afirme mai tîrziu în memoriile sale. *«Eu mă simţeam,* scrie el, *copt pentru un lucru mai mare, mai solid, mai puţin stîngaci. Gaboriau a exercitat asupra mea o atracţie atît de mare şi puternică, prin maniera sa de a ţese o dramă, iar Dupin, magistralul poliţist al lui Edgar Poe, a fost unul dintre eroii mei favoriţi în copilărie. Mă obseda întrebarea: eram oare capabil ca, alături de creaţiile acestor autori, să aduc personajul meu? Mă gîndeam la bătrînul meu profesor Joe Bel, cu faţa de vultur, cu procedeele sale bizare, cu maniera sa puţin excentrică de a nu-i scăpa nici cele mai mici detalii. Pentru a crea un tip nou de poliţist, am căutat să mă apropii de o ştiinţă exactă printr-o metodă captivantă, care să pară în acelaşi timp instructivă. Trebuia să încerc să creez acest personaj. Mă întrebam: ceea ce era posibil în viaţă, nu aş fi în măsură să fac verosimil în imaginaţie? Era foarte bine să pot atribui unui om toate resursele inteligenţei. Ideea mă amuza; însă cum voi numi personajul meu? Refuzam uşurinţa cu care unii scriitori tratau problema, legînd numele de caractere. Holmes s-a numit mai întîi Sheringford Holmes înainte de a fi Sherlock Holmes. Nu putea să povestească el însuşi aventurile sale, el trebuia să aibă un prieten apropiat, suficient de neutru şi şters pentru a-l pune în lumină, să-l asiste în isprăvile sale şi să le povestească. Şi acestui om, fără strălucire, îi trebuia un nume cenuşiu şi liniştit: Watson mi s-a părut că ar corespunde cel mai bine. Acum aveam pe cei doi protagonişti. Am început prin a scrie „Un studiu în roşu".»*

Fără s-o ştie, Arthur Conan Doyle avea să dea atunci lumii literare „cuplul poliţist" cel mai celebru, un cuplu de care avea să se vorbească pînă în ziua de astăzi.

Într-adevăr, Sherlock Holmes a avut ca prototip pe Joe Bel, profesor şi chirurg la spitalul din Edinburg, cu care s-a identificat pînă şi fizic: *„subţire, sec, nervos, cu nas puternic acvilin, faţă ascuţită, ochi cenuşii pătrunzători şi umerii căzuţi, mersul sacadat, vorbind cu o voce puternică şi discordantă".* Era chiar portretul lui Sherlock Holmes. În ceea ce priveşte celălalt aspect, referitor la metodele acestuia, Conan Doyle recunoaşte că le-a împrumutat tot de la chirurg: *„am utilizat sistemul său, amplificîndu-l, încercînd să creez un detectiv ştiinţific, care să rezolve problemele prin mijloace proprii şi nu datorită greşelilor criminalului".*

C.B.

Cine este adevărata MONA LISA?

„Mona Lisa" de la Louvre...

...și cea cu „coloane" din colecția Pulitzer (Londra)

Schița după tablou atribuită lui Rafael

Știați că „Mona Lisa", cu surîsul ei misterios, poate fi admirată nu numai la muzeul Louvre din Paris , ci și într-un apartament particular din Londra? Mai mult chiar, există specialiști care atestă că nu pînza din capitala franceză ar reprezenta-o pe cea căreia îi poartă numele?

Dr. Henry Pulitzer, posesorul pînzei din Londra, pretinde că aceasta nu este nicidecum o copie, ci o lucrare pictată de Leonardo da Vinci, incontestabil originală. Din cîte se pare, ar exista în lume nu mai puțin de 60 pretinse „Mona Lisa", catalogate și aflate în colecții particulare (marea lor majoritate peste ocean); însuși Leonardo, la rîndul său, a menționat existența portretului în două versiuni.

Cea care a pozat pentru tabloul original, Mona Lisa del Giocondo, era soția unui nobil florentin. Surîsul tainic, indescifrabil, îi conferă portretului un farmec unic și lasă tuturor o impresie de neuitat. Din zîmbetul acestei doamne, datorită fanteziei, imaginației oamenilor, a izvorît o întreagă literatură, iar medicii îl atribuie unei anume maladii a ochilor. Fiecare generație l-a interpretat altfel, cast sau ademenitor, semnificativ sau rece, crud și fără milă, ca zîmbetul unei femei care-i subjugă pe bărbat. Unii au văzut în el strălucirea farmecului și puritatea lirică, alții zîmbetul unui... băiat travestit sau surîsul unei viitoare mame. Dar absolut toată lumea este de acord că e un zîmbet enigmatic, de sfinx.

Leonardo a trudit timp de patru ani la Gioconda, lucrare pe care a început-o prin 1505-1506, luînd-o cu sine în Franța, unde a fost invitat de regele Franscisc I.

Cu puțin timp înainte de a pleca în această țară, la solicitarea lui Giuliano de Medici, Leonardo a făcut portretul domnișoarei Constanza d'Avalos. Fapt surprinzător, dar Constanza nu numai că semăna extraordinar cu Mona Lisa, dar era poreclită „La Gioconda" și avea aproape același zîmbet. Leonardo a adoptat această ultimă versiune pentru portretul Monei Lisa del Giocondo, alegînd chipul Constanzei. Dar nu și-a terminat tabloul pînă cînd Medici nu s-a hotărît să se căsătorească și să-i plătească lucrarea.

Ei bine, acest de-al doilea portret este cel despre care Dr. Pulitzer afirmă că împodobește muzeul Louvre. Celălalt portret - al Giocondei, soția florentinului - a ajuns la Londra, fiind adus pe la începutul secolului.

Dr. Pulitzer, examinînd pînza la microscop și apelînd la tehnici fotografice cu raze ultraviolete și X, a reușit să identifice amprentele degetelor lui Leonardo, așa cum au fost găsite și pe alte lucrări ale maestrului. Altă dovadă în sprijinul afirmației că pînza din Londra o reprezintă într-adevăr pe soția florentinului o înfățișează schița făcută după tablou de Rafael, în atelierul său, în care chipul este încadrat în decor de două coloane. Or, în pînza din Louvre nu sînt regăsite coloanele, ci doar în cea din Londra!

Și astfel, vălul de mister ce acoperă imaginea tinerei femei pare a începe să se destrame...

C. BARACA

La datorie

Spui Mărășești, Mărăști, Oituz,
Și spui soldat de veghe, treaz,
Primești în singe tot ce-auzi
Tresari și-n vis cu tot ce arzi.

Pe osuare-adinci, de rouă,
Plouă cu nume ce le chemi,
Cuvintul ce ni s-a dat nouă
Rămine fulger peste vremi.

El leagă stelele pe sus
Și-adie-n nopți, neincetat,
Spui Mărășești, Mărăști, Oituz,
Și spui credință de soldat.

Un duh ce urcă din pămint
Și peste ape, ape-aștern,
Cuvint de mamă și cuvint
De naștere pe-un dor etern.

Ai ochii-atinși de el, ți-s uzi,
Să-l duci în veci ca pe-o solie,
Spui Mărășești, Mărăști, Oituz
Și spui soldat la datorie.

Ca pe-un pod cu lună

Ca pe-un pod cu lună și cu amintiri,
Toamna-aceasta ceru-aproape că-l respiri,
Sparg pereții lumii niște-oglinzi și-apoi
Par cernuți de aripi, se topesc în noi
Cită vreme-n calea petrecută-mi ții
Numai umbra ochilor nespus de vii
Și cu-albastru, verde, cum doar tu mai vezi,
Curcubeie — așterni de fum peste livezi,
Nici nu-începi culesul, poate-i și pierdut,
Dar o boare-așterni de purpură și-n lut,
Mă cuprinzi cum visul s-ar cuprinde, vag,
Nu mai vii, răsare luna în alt veac.

A.I. ZĂINESCU

Patria

Deschid ochii și văd pleoapele tale
Bucurie neculeasă în suflet
Nădejdi în lumină, pulsuri care ard
Cugetare și cintec și zimbet.

Ești rază ce mușcă din ploaie
Un curcubeu pe frunte de cer
Căldură în strat de ninsoare
Primăvară cu muguri de ger.

Ești dor de părinți și dor de copii
Sărutare de apă-n cimpie
Ești glasul din doină și cintec nuntit
Și vuiet de culegere-n vie.

MIHAI AVRAM

DE TOATE

Cuvintele romanice Torna, torna fratre *(Întoarce-te... frate!) sînt consemnate în cronicile bizantine în legătură cu una din năvălirile avarilor peste Dunăre, în anul 587, cînd ajunseseră pînă în Tracia. În timpul unei înaintări, bagajul unui soldat din oastea generalului bizantin Commentiolus a căzut de pe spatele animalului care-l purta. Atunci cineva i-a strigat:* Torna, torna, fratre! *Soldatul nu a auzit, în schimb ceilalți din preajmă, crezînd că este vorba de un semnal de retragere, s-au întors și au început să fugă, producîndu-se astfel panică în întreaga oștire.*

*

Despot-Vodă (Ioan Iacob Eraclid), domn al Moldovei între anii 1561—1563, poet și militar iscusit, a fost student în medicină la Facultatea din Montpellier (Franța).

Se cunoaște cazul sergentului japonez Stoichi Yokoi care a petrecut 28 de ani ascuns pe insula Guam fără să știe că războiul s-a încheiat. Cu toate că el, după ce a „capitulat" în 1972, a mai revenit pe insulă de vreo 15 ori, la invitația de a participa la sărbătorirea cuceririi insulei de către trupele americane, Yokoy a explicat astfel refuzul său: „Această sărbătorire este o treabă a ofițerilor, și nu a gradelor inferioare"!

*

Pe vremea lui Ludovic al XIV-lea, rege al Franței, supranumit și „Regele Soare", a existat un regiment de cavalerie alcătuit numai din croați. Ca semn distinctiv, călăreții acestui regiment purtau la gît un fel de panglică, pe care francezii au denumit-o „croate", și, cu timpul, cuvîntul respectiv deformîndu-se, a devenit „cravată".

M. BURDUJA

Într-un fel sau altul, se poate spune că armata a constituit, pentru fiecare dintre actorii noștri, un domeniu pe care l-au cunoscut și care le-a prilejuit experiențele cele mai diverse, atît pe plan individual uman, cît și profesional. De la propriul stagiu militar la rolurile de soldați sau ofițeri interpretate, de la însușirea tehnicii necesare realizării scenelor eroice de luptă la colaborarea cu cadre active ale armatei, lumea apărătorilor patriei a însemnat pentru actori întotdeauna un spațiu în care s-au legat prietenii trainice, pe temeiul stimei, al cunoașterii reciproce și al unei eficiente și serioase munci, de cele mai multe ori creatoare, desfășurate alături, fiecare parte aducînd ceea ce este mai valoros și mai durabil în specificul profesiilor lor.

Actorii pe care i-am cunoscut și cu care am purtat discuții interesante au avut, fără excepție, numai gînduri frumoase și sincere față de militari, față de Armata Română, nutrind sentimente calde de respect și simpatie pentru toți aceia care, cu dîrzenie și spirit de sacrificiu, veghează la liniștea și independența patriei, participă la înflorirea și îmbogățirea ei permanentă, pe acest pămînt al păcii și al muncii libere și înfrățite.

În rîndurile care urmează am adunat frînturi de gînduri și scurte declarații ale cîtorva dintre cei mai îndrăgiți și talentați actori români, dedicate armatei, militarilor, despre rolurile interpretate și filmele în care au întruchipat personaje luminoase, memorabile, cu un înalt patriotism.

CRISTINA BĂLTEANU

SERGENTUL ȘAPTEFRAȚI

„La întîlnirea și împlinirea acestui rol generos, sergentul Șaptefrați, deosebit de bine conturat de Titus Popovici, am venit cu o poftă de joc extraordinară și cu dorința de a face un lucru bun. Și dacă a ieșit într-adevăr bine, datorez mult și «mentorului» meu, regizorul Andrei Blaier. De felul meu sînt conștiincios și ambițios. Apoi, am, în ciuda multor necazuri, un soi de dîrzenie și credință în mine însumi, chiar și atunci cînd s-ar părea că totul e pierdut. În plus, mie mi-a plăcut armata. O consider ca pe o competiție în care trebuie să dovedești curaj, temeinicie, inteligență și caracter. L-am iubit mult pe sergentul Șaptefrați și îmi amintesc cu plăcere unele dintre replicile lui. De pildă: *«Cînd te întreabă superiorul ceva, răspunzi cu voce tare, bărbătească să se audă pînă în satul din care provii, să zică mama care te-a făcut: bravo, ia uite ce fecior adusei pe lume!»* sau *«Cînd am zis eu drepți, tu să fii de mult încremenit, ca și cum mi-ai fi citit gîndurile!»*. Iar scena cea mai savuroasă a fost aceea în care eu îi alergam pe recruți prin noroi și le comandam să se arunce la pămînt. La un moment dat, văzînd lipsa lor de entuziasm și sila vădită, le-am dat exemplu, plonjînd eu însumi în cea mai mare și mai înnămolită băltoacă. Cred că a fost un moment reușit!"

VALENTIN URITESCU

Secvențe din filmul „Am fost șaisprezece"

SOLIDARITATE CAMARADEREASCĂ

„În anul 1965 eram la școala de ofițeri de rezervă de la Radna și, într-o duminică dimineața, am fost anunțați prin megafon toți absolvenții de teatru că trebuie să ne prezentăm de urgență la poartă. Ne-am grăbit, puțin îngrijorați, într-un suflet. La poartă ne așteptau... două coșuri mari încărcate cu bunătăți — pîine proaspătă, pui fripți și prăjituri grozave. Ni le adusese cu drag mama lui Alexandru Repan — deși fiul ei nu era în seria noastră. Știa însă că Sandu avea colegi aici și ne-a făcut, într-adevăr, o surpriză extraordinară, ce, iată, a rămas undeva în sufletul nostru peste ani."

EMIL HOSSU

PRIMUL ROL CINEMATOGRAFIC

„Efectuîndu-mi stagiul militar, am jucat într-un film documentar realizat de Studioul Cinematografic al Armatei. I-am avut ca parteneri pe Florin Zamfirescu și pe Radu Gheorghe, și ei tot în stagiu. Îmi amintesc că Florin interpreta rolul unuia dintre comandanți, Radu era șofer, iar eu planton la dirijarea circulației, în timpul unei aplicații. Scenariul era foarte sever în ceea ce privește «rolul» meu: trebuia să rămîn în postul respectiv pînă cînd venea comandantul meu direct să-mi ordone să-l părăsesc. Aplicația se aminase, își modificase traseul — așa era în scenariu — și eu continuam să stau în intersecție, în ploaie, în vînt, în praf. Rolul meu, trebuie să recunoașteți, a fost cel mai... dificil. De altfel, m-am întîlnit adesea cu personaje în haină militară, aș putea spune că uniforma m-a urmărit cumva. Dar nu a fost tatul absolut inedit pentru mine, tatăl meu a fost subofițer."

MIHAI DINVALE

COPIL DE MILITAR

„Pe militari îi cunosc bine și-i stimez. Tatăl meu a fost dirijor de fanfară militară, cariera lui militară începînd cu «gradul» cel mai mic: copil de trupă, apoi elev la liceul militar. Conservatorul l-a urmat tot sub oblăduirea armatei. La rîndul meu, am debutat în film ca figurant în haine ostășești, iar ucenicia mi-am făcut-o, student fiind, la Teatrul Armatei, actualmente Nottara."

MIRCEA ALBULESCU

și... din filmul „Noi, cei din linia întîi"

LA STUDIOUL DE FILM AL ARMATEI

„Am fost invitat să contribui ca actor-interpret sau ca actor-comentator la realizarea unor filme necesare procesului de instruire a militarilor în termen. Pentru mine a fost o plăcere să colaborez cu Studioul Armatei, unde totul este bine organizat, pînă la cele mai mici detalii, unde am întîlnit corectitudine, disciplină și competență. Aici totul merge ca pe roate."

TRAIAN STĂNESCU

TEATRUL ARMATEI

„Teatrul Armatei a însemnat un lucru bun, atît pentru noi, trupa de actori, cît și pentru public. Făcea o notă aparte, specială, binevenită în contextul artistic bucureștean. Și nu numai că reprezenta lucrări strict legate de armată, dar avea o amprentă proprie, prin repertoriu și ținută artistică. Să nu uităm apoi că aici au activat mari actori — Maximilian, Vraca, Nineta Gusti — și mari regizori ai teatrului românesc, directori fiind la un moment dat Vraca, Șahighian... Adevărați formatori de școală și de cultură. Teatrul Armatei nu era un teatru periferic sau de specific limitat. Se puneau în scenă și piese militare, dar și autori de mare suprafață culturală, reprezentativi. Avea trei săli — dintre care una cu 1 000 de locuri —, unde am văzut și m-au impresionat puternic «Vlaicu Vodă» și «Despot Vodă», de care, poate, mulți își mai amintesc."

GEORGE CONSTANTIN

ATMOSFERA COPLEȘITOARE A RĂZBOIULUI

„Pentru interpretarea locotenentului Apostol Bologa în filmul lui Ciulei «Pădurea spînzuraților» am trăit o situație complexă, venind spre acest rol cu toată știința mea, cu bruma de experiență, cu toată răbdarea și cu

(continuare în pag. 233)

SOCIETATEA VIITORILOR CĂLĂTORI ÎN SPAȚIU

Doar unui cerc restrîns de specialiști militari îi este cunoscut că Wehrmacht-ul poseda în 1945 o serie de noi arme, cu o forță fantastică de distrugere. Spre deosebire de *„Oglinda spațială"*, care, conform autorului ei, dispusă fiind pe o orbită spațială, ar fi fost în măsură să domine întregul glob concentrînd energia solară asupra oricărui punct de pe suprafața pămîntului, proiect care, datorită unui concurs fericit de împrejurări, a rămas doar în fază de concepție, armata nazistă dispunea de o serie de arme ce se aflau deja în stadiu operațional la sfîrșitul conflictului. Dintre acestea amintim, în principal, următoarele:

1. Natter-ul era destinat doborîrii avioanelor de bombardament inamice. Consta dintr-o minifusee pilotată, în al cărei vîrf se fixau mai multe rachete cu încărcătură explozivă. Cînd avea loc un atac aerian anglo-american, fuseea decola la verticală și în cîteva zeci de secunde survola depășind escadrila de bombardiere atacatoare, supunînd-o în același timp focului rachetelor lansate din vîrful său. Datorită vitezei și timpului extrem de scurt, avioanele se aflau fără apărare. După alte cîteva zeci de secunde, automat, se deschideau două parașute, care aveau rolul să aducă pe pămînt motorul Natter-ului și respectiv pilotul, toată operațiunea durînd mai puțin de două minute de la decolare.

2. Avionul Messerschmitt „Schwalbe" Me 262. Acest bireactor și-a făcut apariția pe frontul din apusul Europei în 1944, demonstrîndu-și invulnerabilitatea în raport cu vînătoarea armatei anglo-americane. Nu intrăm în detalii, întrucît sînt cunoscute într-o anumită măsură.

3. Jaeger P-13. Proiectat de Alexander Lippisch, prototipul acestui avion de vînătoare, avînd aripa în formă de delta, dispunea de un stato-reactor foarte puternic, fapt care i-a permis să atingă viteza de 2 000 km/oră, performanță cu totul extraordinară la acea dată.

4. Horten era un bireactor cu trei aripi suprapuse în formă de delta, avînd montate pe el numeroase guri de foc, fiind, totodată, capabil să transporte o mare încărcătură de bombe brizante. Era destinat operațiunilor de asalt și bombardament, în condiții de surpriză, datorită vitezei sale mari.

5. Arado. Un bombardier greu, cu patru reactoare. Utilizabil pe timp de noapte și la mari distanțe.

6. Heinkel era un trireactor de asalt.

Contrar părerii unor specialiști occidentali, este discutabil că Hitler ar fi putut cîștiga și chiar temporiza războiul folosind aceste arme, inclusiv altele.

Impetuozitatea ofensivei Armatei Sovietice pe frontul din răsăritul Europei și mai ales modul cum s-a desfășurat ne determină să considerăm că soarta războiului era hotărîtă.

Cert este că dintre toate armele „secrete", rachetele V1 și V2 au fost singurele ce au provocat pierderi importante britanicilor. În cele ce urmează, ne propunem să dezvăluim cititorilor cum au reușit naziștii să procure planurile acestei redutabile arme, inventată de americanul Robert H. Goddard...

Cu nervii întinși la maximum, tehnicienii în salopete albe de la baza secretă din Peenemunde, situată pe țărmul Mării Baltice, nu îndrăzneau să se apropie de mareșalul aerului, Herman Göring, care privea prin singurul hublou al bunkerului de beton silueta ce scînteia în soare a primei rachete *„Agregat 4"*, denumită mult mai tîrziu V2 *(„Vergeltungs Waffe Zwei"*, adică *„Arma de represalii nr. 2")*.

Era în anul 1940. Franța fusese ocupată, iar Marea Britanie se pregătea de un asediu, dacă nu de o invazie.

Dacă fuseea V2 era capabilă să zboare, Hitler putea spera că va înclina de partea sa cumpăna războiului. Deja primele încercări efectuate în 1938, în același loc, cu un *„Agregat 3"* fuseseră încununate de succes. Racheta în cauză cîntărea circa 800 kg, avea o lungime de aproape zece metri, un motor ce dezvolta o putere de 1 500 kg forță timp de 45 secunde. Trebuie să mai spunem că V2 era, în raport cu aceasta, un adevărat gigant.

Încercările efectuate în prezența lui Göring au fost catastrofale. Primul V2 a luat foc și a ars în

întregime pe rampă, transformîndu-se într-un maldăr de fier înroşit. Cea de-a doua rachetă a fost mai norocoasă: ea s-a desprins de pe rampă şi, după cîteva secunde de zbor, s-a prăbuşit cu un zgomot asurzitor, făcînd în pămînt un crater cu diametrul de aproape zece metri.

A treia rachetă a făcut explozie pe însăşi rampa de lansare, distrugînd totul în jur.

Schimonosit de furie, Göring a smuls receptorul telefonului şi în faţa personalului bazei a cerut să i se facă legătura cu cartierul general al führerului.

— Aceste V2 pot provoca distrugeri formidabile, dar numai la foarte mică distanţă, i-a raportat el lui Hitler.

În aceeaşi seară, comandantul bazei experimentale, generalul Becker, a preferat să se sinucidă trăgîndu-şi un foc de revolver în tîmplă. Aflînd vestea morţii sale, Göring ar fi spus în timp ce-şi închidea valiza din piele de crocodil:

— Nu de acest Becker aveam noi nevoie, ci de americanul Goddard!

Tînărul inginer de la Peenemunde, responsabil cu experimentarea rachetelor V2, Wernher von Braun, care mai tîrziu va fi cel care va trimite primii oameni spre lună, n-ar fi fost, se spune, cîtuşi de puţin surprins de triplul eşec.

După părerea lui, tehnicienii de la Peenemunde comiseseră o greşeală capitală, voind să facă singuri, cu mijloacele şi puterile lor, totul, cînd logic ar fi trebuit să încredinţeze anumite operaţiuni unor industrii calificate şi cu experienţă. Pe de altă parte, nu exista efectiv certitudinea că absolut toate principiile preconizate de dr. Goddard fuseseră corect aplicate.

Dar cine era acest american misterios, la care mai înainte se referise şi Göring?

Dr. Robert H. Goddard era un bărbat înalt, slab, cu părul închis la culoare şi tăiat scurt. Îşi închinase viaţa unui singur ţel: să cucerească spaţiul. Şi-a început cercetările experimentale în 1909, adică cu 14 ani după ce un peruvian, Pedro E. Paulet, construise un propulsor pentru o rachetă şi la 13 ani după ce matematicianul rus K.E. Ţiolkovski realizase o navă spaţială în miniatură. Mai menţionăm că Herman Oberth, profesor la Sibiu şi Mediaş, îşi începe şi el lucrările în 1920.

Atunci cînd şi-a adunat în jurul său o mînă de tehnicieni destoinici, formînd *„American Rocket Society"*, doctorului Goddard nu i-a trecut prin minte că invenţia sa, nu după mult timp, va fi utilizată de Germania nazistă.

În acea vreme, posibilităţile rachetelor pe bază de combustibil solid — praf de puşcă — ale căror principii fuseseră inventate de chinezi cu mult înainte de era noastră, erau extrem de limitate, reducîndu-se de regulă la jocurile de artificii şi unele aplicaţii sporadice în tehnica de luptă.

La 28 mai 1928, pe pista din Avus, Fritz von Opel a realizat recordul de 150 km/oră cu un automobil propulsat cu rachete. Puţin mai tîrziu, încercînd să pună în mişcare un vagon marfar de cale ferată cu ajutorul rachetelor, acesta a atins o asemenea viteză încît a fost imposibil să fie frînat, fapt care s-a terminat cu un proces intentat de căile ferate germane inventatorului.

Tot von Opel, în septembrie 1929, a reuşit să zboare la bordul unui planor propulsat de rachete. La scurt timp însă, aparatul a luat foc şi a explodat în aer, von Opel reuşind să scape nevătămat. Întîmplarea l-a făcut să renunţe pe viitor la alte încercări, dar nu şi pe alţii care şi-au propus să continue pe noul drum. Profesorul Hugo Junker (care va produce în anii următori avionul de bombardament în picaj *„Stuka"*) a fixat rachete sub aripile unui mono-hidroavion *JU 33*, cu scopul de a-i uşura decolarea.

În 1940, avioanele *Junker* şi *Dornier* ce bombardau Marea Britanie se foloseau de acest procedeu, care le permitea decolarea cu o încărcătură sporită de bombe.

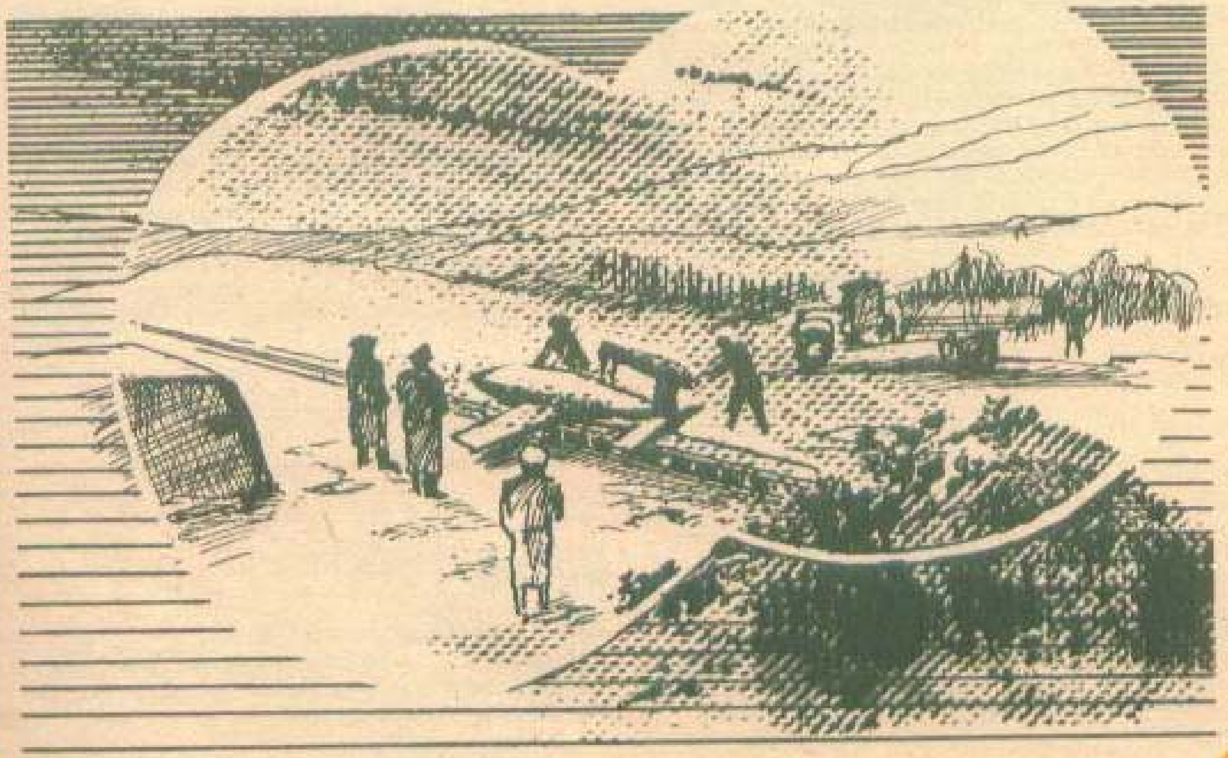

Dar ceea ce era necesar pentru a face să progreseze realizările în acest domeniu o constituia existența unui motor rachetă în adevăratul sens al cuvîntului. Tocmai acest propulsor, ce ardea oxigen lichid și alcool, l-a conceput și realizat dr. Goddard în S.U.A.

În laboratorul său de la Roswell (New Mexico), dr. Goddard a construit o rachetă propulsată cu oxigen lichid și petrol, lungă de 6,7 metri. În lansarea care a urmat în octombrie 1935, racheta s-a ridicat pînă la înălțimea de 2 300 metri, atingînd o viteză de 600 km/oră. Cînd în final a fost aplicat la primele V2, motorul, mult perfecționat, cîntărea mai puțin de 500 kg și elibera o putere de aproximativ 500 000 CP.

Mai înainte de a fi devenit șeful serviciului de propagandă al Reichului, Goebbels a avut ca misiune să procure dispozitivul de propulsie realizat de Goddard. În ziua de 21 martie 1930, la aflarea știrii că dr. Goddard crease *„American Rocket Society"*, a dat dispoziție secretarei sale să-i fie adus de urgență un oarecare doctor Schmidt. În mai puțin de două ore și-a făcut apariția în biroul său un bărbat mic de statură, cu fața congestionată, purtînd ochelari cu rame de oțel. După salutul nazist, gazda l-a invitat să ia loc.

— Herr Schmidt, i se adresă Goebbels, dacă nu mă înșel dumneavoastră ați înființat în 1927 *„Societatea viitorilor călători în spațiu"*?

Invitatul aprobă nehotărît, dînd din cap, neștiind unde voia să ajungă interlocutorul său.

Mîna lui Goebbels se abătu cu putere asupra cristalului de pe birou încît vizitatorul tresări speriat.

— Ei bine, din acest moment mă voi ocupa eu, și sublinie ultimul cuvînt, de această afacere!

Și imediat, ca din întîmplare, la început timidă, apoi tot mai strînsă, se desfășură o corespondență științifică între membrii cluburilor spațiale german și american. Aceștia din urmă au aflat că germanii amenajaseră un poligon de încercări la Reineckendorf, punct situat la periferia Berlinului. Poligonul era deschis accesului cercetătorilor de toate naționalitățile.

Primul care a căzut în cursă a fost unul dintre colaboratorii lui Goddard, G. Edward. El a fost primit oficial la Berlin în 1932, de Willy Ley, bucurîndu-se de o ospitalitate neobișnuită.

— Nu aveți idee, le-a spus Edward colegilor la reîntoarcerea sa în Statele Unite, cît de mult sînt interesați germanii de planurile și machetele noastre.

De atunci, atrași de posibilitățile ce li se ofereau, tot mai mulți americani s-au perindat pe la poligonul spațial de la Reineckendorf, botezat de-acum *„Raketenflugplaz"*. Noii veniți își testau aici motoarele propriilor rachete, fără să le treacă o clipă prin minte că toate datele experiențelor erau prezentate imediat lui Hitler și generalilor. Cea mai importantă lansare a avut loc pe data de 18 septembrie 1933, în rada plutitoare din mijlocul lacului Schwielow, de lîngă Berlin.

Cîteva zile mai tîrziu, Goebbels și-a încheiat misiunea, toți civilii ce participau la acest proiect au fost îndepărtați, iar accesul vizitatorilor străini interzis cu strictețe. De-acum, toate cercetările fuseseră preluate de armata germană. Încercările de la Reineckendorf se aflau sub conducerea tînărului Wernher von Braun. Calculele preliminare pentru V2, bazate în cea mai mare parte pe cercetările lui Goddard, au început în 1938, la doi ani după construcțiile de la Peenemunde.

Cele mai mari eșecuri au fost înregistrate în 1940, iar primele zboruri reușite abia peste doi ani, în 1942. În acea vreme, mai bine de 30 000 de lucrători și specialiști germani lucrau la construcția lui V2, armă care a fost realizată în număr de 12 000 bucăți.

Faptul cel mai neobișnuit în toată această istorie este că, în ciuda unei indiferențe cvasigenerale venite din partea compatrioților săi și a unei lipse totale de fonduri, Goddard a făcut progrese excepționale.

Prima sa rachetă, pe care era montat un motor în versiune definitivă, a decolat în iunie 1936, la Worcester, Massachusetts. Colaboratorul său, Harry Bull, din Syracusa, a inventat primul rotor cu autorăcire pentru un astfel de motor și l-a alimentat pentru prima dată cu un amestec unic, combinînd carburantul cu oxigenul.

Un industriaș american, James H. Wyld, care a realizat, în 1938, autorăcirea tuturor pieselor motorului fuseei, a fondat societatea *„Reaction Motors Inc."* și și-a oferit serviciile armatei americane. Cu toate că dispunea de mijloace financiare limitate, el a realizat într-un an progrese cît făcuseră germanii în patru ani, aceștia din urmă dispunînd de fonduri imense; propunerile sale nu au fost însă acceptate.

Cînd Goddard a murit, complet ruinat, în 1945, a lăsat în urma sa un număr foarte mare de brevete, proiecte, desene, note, idei, dar, cum nu era explicit, specialiștii care au examinat întreg acest material *nu au înțeles nimic!* Drept urmare, s-a decis să se apeleze la... Wernher von Braun. Urmarea se cunoaște.

P. ȘTEFĂNESCU

PROVERBE MILITARE FRANCEZE

Războiul naște hoți și pacea îi spînzură.
Cel care amenință, întotdeauna se teme.
La război ca la război.
Brațul viteaz lungește sabia scurtă.

PROVERBE MILITARE IRLANDEZE

Pacea hrănește, războiul risipește.
Cel mai mare război se termină tot prin pace.
Cea mai bună cale de a încheia un război este să nu-l începi.